

Suomi
Finland
100

Ylös helvetistä

Konrad Lehtimäki

1917



Konrad Lehtimäki

Ylös helvetistä

Ensimmäisen kerran julkaissut Werner Söderström osakeyhtiö. 1917.

E-kirjan on toteuttanut Kansalliskirjasto. 2016.



KONRAD LEHTIMÄKI

YLÖS HELVETISTÄ

ROMAANI

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1917

PROLOOGI

I.

Oli parhaillaan vuoden suurin sotajoukkojen katselmus.

Pienellä kummulla kentän yläpäässä seisoivat esikunta-upseerien loistoautojen parvi ja siitä pisti esiin ylipäällikön auto teräsharmaana, solakkana — aivankuin laukaisuvalmis, jättiläismäinen torpeedo, joka ahnaasti kuroittaa terävän kärkensä vihollislaivaa kohden... Ja tämän editse marssi sotajoukkojen loppumaton kulkue — kuni kohiseva, vastustamaton virta...

Mutta laajan kentän keskellä seisoivat suunnattomaan neliöön järjestyneenä kolmesataa sotilaslentokonetta. Ja näiden takana kaksikymmentä tavattoman suurta, oudon näköistä konetta, jotka muistuttivat joitakin sadun hirviöitä — siinä seisoivat äskettäin keksityt, maailman nopeimmat lentokoneet.

Tämän rivin toisessa päässä, äärimmäisen koneen vieressä seisoivat niiden keksijä, sotilasinsinööri Marcus, joka kaksi viikkoa takaperin oli nimitetty lento-osaston harjoituspäälliköksi; häntä pidettiin myöskin valtakunnan taitavimpana ja rohkeimpana ilmailijana.

Hän oli vasta kolmenkymmenenvuotias, solakka ja jäntevä vartaloineen; kulmikkaat, terävät kasvot olivat ennemmin rumat kuin kauniit, mutta niissä kuvas-

tui sellainen tarmo, päättäväisyys ja voima, ettei niitä, kerran nähtyään voinut unohtaa. Hänen sileäksi ajellut, jäntevät kasvonsa näyttivät nytkin kylmiltä ja suletuilta katsellessaan ohivyöryvää ihmisten ja koneiden virtaa.

Marcuksen katse vilkastui hiukan, nähdessään kaartinjoukkojen hiekanvärisine pukuineen lähenevän. Nämä joukot oli asetettu uudella tavalla: joka toisella miehellä oli pieni, miltei leikkikapinetta muistuttava kuularuisku, toisella kevyt kilpi ja pieni laukku patruunavöineen — ja komppanian jälessä tuli panssaroitu ampumatarve-auto, josta pisti esiin pieni konetykki. Jokaisen pataljoonan jälessä jyrisi kokonainen jono panssari-autoja konetykkeineen, suurempine kuularuiskuineen ja ampumatarpeineen. Välillä marssi taas kivääreillä asettettua jalkaväkeä, sitten sapööriautoja kummallisine koneineen — ja taas ampumatarveautoja, sairausautoja, ruokatavara- ja muita kuormastoautoja loppumattomiin; tuli kolmipyöräisiä moottoripyöriä, joissa oli pieni konetykki tai kuularuisku; sitten tiedustelijat ja lähetit tavalisilla moottoripyörillä, autoilla ja ratsuilla.

Marcusta alkoi väsyttää tuo lakkaamaton moottorien ja pyörien jyrinä; hän alkoi katsella toisaalle: kaukana kentän laidalla näytti ylipäällikkö liikkumattomana tarkastavan ohimarssivia kiikarillaan.

Marcus katsahti vierustoverinsa Antoniuksen kasvoihin ja hämmästyí: tämäkin katsoi kunnaalle, mutta hänen laihoilla, kalpeilla kasvoillaan oli niin kylmä, pelottava ilme, ettei Marcus ollut koskaan nähnyt ystävänsä sellaisena.

— Antonius, mikä sinun on? — kysyi hän hiljaa.

Puhuteltu näytti hiukan hätkähtävän, aivankuin olisi herännyt unesta; hän käännähti ja sanoi väkinäisesti hymyillen:

— Ei mikään, miksi niin luulet?

Marcuksen tuli paha olla: noissa kasvoissa kuvastui jokin salainen tuska; hänen suuret, mustat silmänsä näyttivät vajonneen entistäänkin syvemmälle, ohimoilla näytti tukka entistä harmaammalta — ja hän oli vasta 35-vuotias!

— Minusta vain tuntui... ja sinähän olet laih-
tunutkin viimeaikoina! — sanoi Marcus.

— Olenko? En ole kai oikein terve...

Marcus muisti taas, että Antoniuksen molemmat veljet oli viime maailmansodan jälkeen ammuttu sotaa vastustavaan salaliittoon kuulumisesta. Kun Marcus taas muisti, että hänen oma isänsä oli samaan aikaan surmattu kadulla, tunsu hän karvasta katkeruutta ja hänen mieleensä lennähti epämääräinen aavistus, että veljiensä tähden Antoniuskin kärsi...

Hänen ajatuksensa keskeytyivät, sillä tuulispäänä syöksyi kevyt tykistö lujissa autoissa esiin. Niissä oli edessä lumiauran näköinen panssari ja tavattoman voimakkaat koneet, joiden jyske täytti ilman huumaavalla pauhulla; jonon loppupuoli peittyi pölypilveen.

Kun nämä olivat ehtineet ohi, kuului kumeata jytinää, ja suunnattoman suurissa autoissa lähenivät siellä 30—35 cm haubitsit ja kenttätykit. Kallioksi kivetetty kenttä vapisi niiden alla, ja Marcuksesta tuntui ikäänkuin muinaisajan hirviöt olisivat siinä raskaasti

ähkyen ja huohottaen kömpineet ohitse. Mutta vielä valtavampana häämöitti kentän toisella puolella rivi 48—50 cm mörssäreitä — niinkuin siellä olisi istunut parvi jurakauden jättiläisliskoja — mustat, ammottavat kidat kohotettuna taivasta kohti kuin uhkaavaan irtistykseen...

Raskaan tykistön jälkeen läheni vuoristoväki. Ensin tuli joukko ratsastajia, satulassa nuo pienet kuularuis-kur; sitten toisia, joilla varahevosen selässä oli keveitä konetykkeitä, jalustoja ja kilpiä; senjälkeen ampumatarveosastot, sitten jalkaväkeä...

Marcusta alkoi taas kyllästyttää; hän tarttui kiikaariinsa ja ojensi sen kaupunkia kohden.

Nyt hän vasta huomasi, että miltei kaikki kentänpuoleiset parvekkeet olivat väkeä täynnä. Eniten näkyi naisten vaaleita pukuja, ja monet vilkuttivat innokkaasti nenäliinojaan...

Ensin hän ei käsittänyt, mutta sitten hän yhtäkkiä ymmärsi — nehän ovat täälläolevien morsiamia tahi nuoria rouvia, jotka tahtovat näin ilmaista, että he nytkin ajattelevat vain rakastettujaan... Tosin eivät nämä voi vastata, mutta lienee ainakin suloista nähdä noiden valkoliinon liehuvan...

Marcus tunsu taas rinnassaan sen oudon, selittämättömän kaipauksen: jospa hänkin, Aurelia, liehuttaisi jossakin valkeata liinaa, katselisi omituisilla silmillään kun hän kohoaa ilmaan...

Ei — mitäpä Aurelia minua katselisi! — ajatteli Marcus katkerana.

Ja sama epätietoisuus, joka monta viikkoa oli häntä kiduttanut, alkoi taasen kalvaa rinnassa. Hän muisti yksityiskohtia myöten ne muutamat kohtaukset, jotka hänellä oli ollut tytön kanssa, punnitsi mielessään hänen sanojaan, silmäyksiään... Miten hän kerrankin...

Jospa hän sittenkin... ehkä hän nytkin on tuolla väkijoukossa...

— Mitä sinä niin onnellisena katselet?... kuuli hän äkkiä Antoniuksen äänen.

Marcus säpsähti kuin yllätetty pahantekijä, mutta nähdessään toverinsa veljellisen katseen, änkytti hän hiukan punastuen:

— Katsos veli... ajattelin sitä samaa asiaa, josta sinulle toissailtana puhuin...

Antonius katsoi häntä hetken, ja sanoi sitten miltei surumielisesti:

— Älä vain veli, luota liiaksi onneen... Koeta ajatella myöskin pettymystä — sitten on helpompi, jos... jos se sattuisi tulemaan...

II.

Äkkiä kuului vihlova vihellys — ja kolmesataa moottoria alkoi yhtäkaa surista, kolmesataa ilmailijaa tarttui ohjauslaitteeseen...

Kajahti terävä kiväärinlaukaus — ja aivankuin sitä säikähtänyt lintuparvi, kohosi kolmesataa konetta valtavana, tiheänä parvena ilmaan. Vasta siellä korkealla ne silmää hivelevän säännöllisesti järjestyivät

yhteen ainoaan ympyrään, joka alkoi hurjasti vonkuen pyöriä kentän kohdalla — aivankuin maailman suurin vauhtiratas . . .

Mutta tätä mahtavaa näkyä ei tällä hetkellä katsottu. Katsojain joukko, paikoillaan seisovat sotajoukot, esikuntaupseerit, ylipäällikkö — kaikki tuijottivat henkeä pidättäen noita oudonnäköisiä koneita, jotka nyt ensikerran lähtivät lentoon julkisesti . . .

Marcus tunsu myöskin omituista jännitystä, odottaessaan koneensa vieressä — sillä hänen piti lähteä etumaisena.

Kajahti terävä kiväärinlaukaus; hän hypähti nopeasti paikallensa, sanoi jotain apulaiselleen ja pani moottorit käymään.

Kone alkoi ankarasti täristä, surina oli ihan korviasärkevä; mutta kun hän väänsi äänensammuttajat paikoilleen, vaimeni se omituiseksi huminaksi — ja sitten hän lisäsi moottoreihin täyden vauhdin . . .

Kun lähtölaukaus oli pamahtanut, kuului tuhansista kurkuista ihastuksen ja hämmästyksen huuto — sillä niinkuin suunnattoman suuri, ammuttu projektiili syöksähti ilmaan ensimmäinen kone; sitä seurasi kolmekymmenen sekunnin kuluttua toinen, kolmas: aina kolmekymmenen sekunnin kuluttua uusi — aivankuin ihmisjäljelle käsittämätön jättiläismörssäri olisi niitä nopeasti sylkenyt kidastaan . . . Ja viimeiset kaksi oli sidottu yhteen rinnakkain — se näytti vielä kummallisemmalta!

Huuto oli ehtinyt jo hiukan vaimeta. Mutta silloin saapui ensimmäinen lentäjä tuon mahtavan, vinosti pyörivän ympyrän ulkolaidalle — ja lukematto-

mat ylöspäin kohotetut kasvot kalpenivat oudosta hurmauksesta, huuto kiihtyi, se muuttui puolittain kauhunhuudoksi; epäselvästi eroitti sen joukosta muutamia naisten kirkaisuja:

- Kauheata!
- Jumala auttakoon häntä!
- Tuo on hirveätä!

Kun Marcus päästi propellit pyörimään ja kone syöksyi viistoon ylöspäin, valtasi hänet omituinen riemun ja voiman tunne. Hän ohjasi yhä jyrkemmin ylöspäin, ja hänen koneensa kohosi miltei kohtisuoraan! Hän antoi sen nousta vieläkin noin viisisataa metriä — ja sitten...

Kylmät väreet syöksyivät hänen ruumiinsa lävitse, kun hän ensin antoi koneen pudota miltei kohtisuoraan alaspäin, sitten vähitellen viistompaan ja vihdoin äkkiä vaakasuoraan eteenpäin. Tällä tempulla saavutti hän heti tavattoman vauhdin. Samalla hän aukaisi erään laitteen, joka lisäsi vauhtia vaakasuoraan lentäessä, ja hetken kuluttua näytti mittari korkeinta, neljänsadan kilometrin tuntinopeutta.

Lentäessään toisten ohi hän vasta oikein huomasi, miten hirveä hänen vauhtinsa oli. Hänen koneestaan kuului vain hillitty humina, mutta ilma ulvoi ja vonkui — niinkuin hänen ympärillään olisi lennellyt lukematon parvi näkymättömiä, ulvovia pahojahrenkiä...

Marcus oli kuulevinaan jotain muutakin. Hän ei ensin käsittänyt, mutta se alkoi kuulua kovemmin, ja

vilkaistuaan alas näki hän jotain epämääräistä, värisevää niinkuin paikallaan tanssivia lumuhiutaleita...

— Ahaa! Ne ovat vilkkuvia nenäliinoja — väkijoukot huutavat — ne huutavat hänelle. Oo — hän olisi tahtonut lentää vielä hurjemmin!

Mutta kyllä hän kiitikin! Kuni myrskylinnut varisten ympärillä kiersivät hänen koneensa vanhojen ympyrää. Ja kolmannen kierroksen jälkeen alkoi Marcus suunnitelman mukaisesti kohota ylöspäin...

Armeijan ylipäällikkö käännähti ilmailuosaston päällikön puoleen ja kuiskasi jännittyneenä:

— No kenraali, saavutamme me tänään korkeuslento-ennätyksen?

— Toivon parasta, teidän ylhäisyytenne! Ilma on kaunis, ja hän on sen miltei varmasti luvannut... Nopeusennätys nyt on kiistämättä meillä!

Ylipäällikkö hieraisi tyytyväisenä käsiään ja sanoi armollisesti:

— Se on hyvä! Jos nyt vielä samana päivänä tulisi korkeusennätys, niin minä kyllä tulen teidät muistamaan... Se tulee olemaan kirpeä uutinen naapurimaassamme, joka jo liian kauan on tässä suhteessa kulkenut etunenässä!

— Niin, teidän ylhäisyytenne, — lausui kenraali kumartaen. — Tulen olemaan sangen kiitollinen, teidän ylhäisyytenne...

Ylipäällikkö kohotti taas kiikarinsa ja sanoi hetken kuluttua iloisesti:

— Hän on todellakin jo sangen korkealla...

Niinkuin oudonnäköinen, ylpeä lintu, kohoaa yksinäinen lentokone yhä ylemmäksi, muuttuu kierros kierrokselta yhä pienemmäksi... Nyt näkyy se sinistä taivasta vasten vain pienenä pilkkuna... Mutta se ei tyydy, ei taukoa — se kohoaa yhä... Toisinaan se katoaa katselijoiden näkyvistä, niinkuin aineeton varjo; taas näkyy, taas katoaa — niinkuin varjo...

III.

Marcus nousi ensin viistoon mahdollisimman suoraan ylöspäin, sitten vastakkaiseen suuntaan — vasta sitten alkoi hän kohota kierrellen.

Nyt kun ei ohjaaminen enää vaatinut sellaista äärimmäistä huomiota, katsoi hän alas huimaavaan syvyyteen.

Kaikki oli muuttunut omituisen epämääräiseksi, vähäpätöiseksi. Kenttä oli vain pieni ruskea läiskä, jossa ei joukkoja enää erottanut: vain vaivoin näkyi toisella laidalla muurahaisen kokoisten panssariautojen rivi, joka hiljaa mateli eteenpäin. Kentän toisella laidalla hämmöitti jokin pitkulainen, himmeä täplä, jonka hyvällä tahdolla voi selittää katsojajoukoksi. Ja lentokoneet hänen alapuolellaan näyttivät hyönteisiltä, suurilta sudenkorennoilta, jotka parveilevat lammikkojen kohdalla...

Yhä korkeammalle kohoaa Marcus — ja hurja riemu täyttää hänen rintansa. Hän on nuori ja voima-

kas, hän on keksinyt tämän hurmaavan koneen, joka nousee nopeana kuin ajatus. Hänellä on mukanaan tarvittavat laitteet ja hän on varma, että voi kohota korkeammalle kuin toiset...

Jo alkoi kylmätä, mutta hän kiinnitti ohjauslaitteen ja puki nahkatakkin päälle vielä lämpimän turkin. Ja vilkaistuaan korkeusmittariin, huomasi hän jo olevansa korkeammalla kuin koskaan ennen.

Ilman ohenemisen vuoksi nousi kone hitaammin kuin ennen, vaikka moottorit kävivät täyttä vauhtia — mutta hän kohosi!

Ilma muuttui yhä kylmemmäksi, hän alkoi turkista huolimatta väristä vilusta — mutta mitäpä siitä — hän k o h o s i s i t t e n k i n, yhtämittaa!

— Voitto! — lausui hän hetken kuluttua apulaiselleen.

— Hyvä! — vastasi tämä yhtä niukkasanaisesti, aivankuin täällä ei sopisi lainkaan puhua. Ja he huomasivat kumpikin, että täällä avaruudessa ei ääni kajah tanut vähääkään — se kuului kummallisen kuolleelta...

Hänen apulaisensa kiinnitti pienen lyijypainon pitkään, punanauhaiseen pyrstöön — ja pudotti sen alas.

Se oli sovittu merkki korkeusennätyksestä.

— Korkeammalle! — lausui Marcus. Hän päätti kohota nyt niin korkealle, ettei heti tarvitse tulla parantelemaan ennätystään. Apulainen nyökkäsi, he olivat jo ennen sopineet kaikesta.

Koneen vauhti hiljeni yhä, mutta se nousi vieläkin verrattain nopeasti. Marcus värisi vilusta, hän alkoi hengittää lyhyesti ja kuuluvasti, ohimoissa jyskytti

ankarasti... Mutta kun he sitoivat suulleen hengitysnaamarin ja aukaisivat happisäiliön, tuntui heti paremmalta.

Marcus katsahti alas, ja sanoin selittämätön, juhlallinen tunne täytti hänen rintansa: hän tunsi olevansa niin äärettömän kaukana elämästä, omasta maailmastaan... Kaikki oli pienentynyt, kaikki ihmisten luoma oli täällä hävinnyt näkymättömiin. Tänne häämöittivät vain vuoret, suuret metsät, kaukaiset järvet — hienon, siniharmaan autereen lävitse. Koko maanpinta siellä alapuolella näytti jättiläissuurelta korkokartalta — joka on peitetty salaperäisellä, läpinäkyvällä verholla... Sitä katsellessaan tunsi hän itsensä kovin pieneksi. Ja entäpä jos nyt kone joutuisi epäkuntoon..? Oh — lapsellisuuksia! Y l ö s p ä i n!

Mutta nyt nousi kone yhä hitaammin. Muutenkin alkoi taas tuntua vaikealta. Uudestaan tuntui tuo epä-määräinen tuskallinen ahdistus... Ja koska hän oli jo 800 metriä korkeammalla entistä maailmanennätystä, niin...

— Eikö jo laskeuduta... — änkytti hänen apulaisensa, ja hänen kasvoissaan kuvastui kauhu.

Sanaa sanomatta pysäytti Marcus moottorin, ja kone alkoi kierrellen liukua alaspäin...

IV.

— Ei kai teidän suosikkinne vain lähde suoraa päätä taivaaseen! — virkkoi ylipäällikkö kuivan leikilli-

sesti ilmailupäällikölle. — Se olisi vahinko, sillä hän näyttää olevan etevä ilmailija...

— En luule sitä, teidän ylhäisyytenne! — vastasi tämä kumartaen. — Hän on myöskin varova; ei ole vielä koskaan pudonnut eikä vahingoittanut konetta.

— No toivokaamme siis, että hän vielä palaa...

Ilmailupäällikkö oli tuskin ehtinyt katsahtaa ylös päin, kun hän äkkiä kiihkeästi huudahti:

— Tuossa tulee sanoma! Minulla on kunnia ilmoittaa teidän ylhäisyydellenne, että korkeusennätys on meillä!

Viime lauseen edellä oli hän ponnahtanut kalpeana seisolleen. Ylipäällikkö änkytti hämmästyneenä:

— Miten tiedätte...?

— Tuo on sovittu merkki! ilmoitti ilmailupäällikkö ja viittasi punaiseen viestiin, jota eräs täyttä laukkaa lähenevä ratsastaja heilutti kädessään ja toi suoraan ilmailupäällikölle.

— Siinä tapauksessa saan vilpittömästi onnitella teitä, herra kenraali! — lausui ylipäällikkö, ojentaen armollisesti kätensä kenraalille; sitten lisäsi iloisesti:

— Pian ovat kaikki jo marssineet! Palkkajoukot vielä — niin päästään loppuosaan!

Samassa tulivatkin palkkajoukot suurissa, äskettäin parannetuissa panssariautoissa, ja jokainoalla miehellä oli vaunun asestuksen lisäksi vielä pikku kuularuisku.

Jos aseistus oli ensiluokkainen, niin oli miehistö sensijaan sangen kirjavaa. Siinä näkyi villinnäköisiä alusmaalaisia ja jättiläiskokoisia maaseuduilta koottuja miehiä; näiden tylsän härännaamain rinnalla näkyi

oveliala suurkaupungin kasvattien kasvoja: veijareita, taskuvarkaita, epäonnistuneita liikemiehiä, rappeutuneita ylioppilaita. Nämä joukot oli perustettu viime maailmansodan jälkeen sotilaskapinan aikana ja hallitus oli jatkuvasti ponnistellut sen miesluvun lisäämiseksi. Sen avulla oli jo monta kertaa tukahutettu pienempiä sotilaslevottomuuksia, ja uhkaavia lakkoja, ja hallitus oli siihen erittäin tyytyväinen. Kansan valtava enemmistö vihasi sitä katkerasti, nytkin kuului väkijoukosta vihaisia, uhkaavia huutoja...

Kukaan ei huomannut Marcuksen laskeutumista, ei sitäkään, että hän oli laskeutunut kentän sivuun, jonne Antoniuksenkin kone ilmestyi.

Antonius nousi ystävänsä koneeseen ja tarttui hänen käteensä onnitellakseen, mutta huomasi, että Marcus oli kalpea ja nääntyneen näköinen.

— Marcus, oletko sairas? — kysyi hän huolestuneena.

— En, olen vain väsynyt. Mutta sanohan, mitä tuolla tapahtuu?

He katsoivat jännittyneinä, miten palkkajoukon ohiajettua poliisiparvi riehui väkijoukossa; kuului epäselviä kirouksia, tuskanhuutoja — peittyen pian sekavaan hälinään ja väentungokseen...

— Siellä nähtävästi vain vangitaan röyhkeitä ihmisiä, jotka ovat ehkä kutsuneet pyöveleitä — pyöveleiksi! — puhui Antonius katkerasti.

— Kuulehan ystäväni! — kysyi Marcus vilkastuen. — Onko siinä perää, että palkkajoukoissa on vankilasta otettuja murhaajia?

— Totta se on. Muutetaan vain mahdollisimman kauas kotipaikoiltaan, annetaan uusi nimi, värjätään tukka — ja urhoollinen palkkasoturi on valmis...

— Se on inhoittavaa! — kuohahti Marcus ja hänen kasvoissaan kuvastui taas entinen tarmo.

— Miksi niin? — puhui Antonius karmivan ivalisesti. — Nehän ovat heti ammattitaitoisia! Tämän lisäksi, nämä tulevat helpommiksi — ne saavat vain hiukan tupakkarahaa ylläpidon lisäksi, kun sensijaan monet vapaaehtoisesti joukkoon yhtyneet murhaajat saavat kerrassaan suuria palkkoja. Minäkin tiedän erään entisen maalaisrengin, joka saa viisituhatta vuodessa — hän on näet parhaimpia konetykin »ohjaajia» koko joukossa!

— Mutta minä kuulin, että miehistössä on kaikilla sama palkka! — virkkoi Marcus hämmästyen.

— Vain muodon vuoksi! Jokainen saa suljetun kotelon eikä kukaan todellisuudessa tiedä toisensa palkasta. Kas niin! Nyt ne ovat näyttäneet itsensä — ja pian saamme nähdä teatteritirehtöörimme tämänvuotisen näytännön!

— Sanotko sinäkin hänestä niin? — kysyi Marcus.

— Ylipäällikkömme on luonne, joka tahtoisi häikäistä kaikki omituisuuksilla! Ja sentähden...

Hänen sanansa katkaisi yksinäinen tykinlaukaus.

— Nyt ne alkaa! Katso itse!

V.

Heti ohimarssin jälkeen ahtautuivat kaikki jalkaväkijoukot kentän keskikohdalle tiheäksi pyöriöksi, jonka etuosan muodosti viidestäkymmenestä sotilassoittokunnasta yhdistetty soittokunta. Tämän ihmiskeskuksen ympärille oli sotakoneitten suunnaton paljous järjestetty säteettäiseksi, satakertaiseksi panssariksi siten, että ihmisiä lähinnä oli raskas tykistö, sitten sapöörikoneet, suuret projektiiliautot, senjälkeen muut ampumatarveautojen rivit; seuraavina renkaina seisoivat kevyt tykistö, näiden jälkeen, kulkunopeuden mukaan, eri panssariautojen monilukuiset rivit — ja äärimmäisinä lähettien pienet torpedoautot ja suuret moottoripyörät...

Kun tykinlaukaus oli kajahtanut, tapahtui jotain tavatonta: soittokunta alkoi päräyttää hurjaa sotamarssia, 70-tuhantinen miesjoukko huutaa hurraata käskyn mukaan — ja tuo suunnaton koneympyrä a l k o i p y ö r i ä !

Ensin se pyöri hitaammin, mutta vauhti kiihtyi vähitellen yhä vinhemmäksi. Ihmisjoukkoa lähimpänä olevat autot kulkivat tosin hiljalleen, mutta kun keskuksesta lähtevät säteet oli pidettävä mahdollisimman suorina, täytyi uloimpien syöksyä eteenpäin suorastaan hirvittävää vauhtia... Ja lisäksi oli kolmesatainen lentokoneparvi laskeutunut noin 100 metrin korkeuteen ja pyöri ilmassa tuon jättiläispyörän kohdalla — s a m a n l a i s e n a s ä t e i k k ö n ä.

— Jospa tuolla keskipaikoilla särkyisi pyörä...? —
lennähti Marcuksen mieleen, mutta hän ei uskaltanut

ajatella loppuun. Vauhti oli kiihtynyt vimmatuksi, mielettömäksi... Tuhannet moottorit paukkuivat ja surisivat, kymmenettuhannet pyörät jymisivät kivi-kovalla kentällä, irroittaen siitäkin sakean pölypilven — ja noiden lukemattomien pyörien alla tuntui maa tus-kasta värisevän...

Marcus käännähti äkkiä, sillä meteliin yhtyi kone-tykkien terävä jyrinä. Se kuului kentän toiselta lai-dalta, missä tykkihirviötkin olivat.

Konetykit näyttivät olevan lähempänä ja niiden parvessa näkyi muutamia 28 cm haubitseja. Tähän asti olivat viimeksimainitut olleet vaiti — istuneet vain paikoillaan kuin suuret koirat, jotka antavat pienempien rähistä ja haukkua mielensä mukaan. Mutta aivan-kuin tästä nalkutuksesta lopulta raivostuen, eräs niistä tulta ja savua sylkäisten ärjähti kerran — niinkuin yli-luonnollinen helvetinkoira... Siihen yhtyivät toi-setkin — ja jokaisesta jymähdyksestä vavahti maa, koko avaruus tuntui olevan täynnä pauhua, jylinää, mahtavampaa kuin ankarin ukkonen; lähimmät len-tokoneetkin alkoivat heilua, näyttivät olevan putoamai-sillaan — kuni haavoitetut linnut...

Mutta tuossa mielettömästi pyörivässä, kaaosmai-nessa konepaljoudessa on sittenkin yhtenäisyyttä, — ajatteli Marcus. — Se näytti yhdeltä ainoalta koneelta — niin suurelta, ettei sille enää löydy vertauskuvaa, niin vastustamattomalta, ettei sitä enää ihmisvoimin voi pysähdyttää eikä kukistaa — joka armotta rusen-taa alleen kaiken, mikä sen tielle asettuu...

I h m i s t ä ei enää näkynyt, ihminen oli luomansa

voiman rinnalla liian pieni ja voimaton — ihminen näytti sen rinnalla halveksitulta, mitättömältä kääpiöltä...

Ja ihmisyyys!

Niin — se näytti vieläkin mitättömämmältä, vielä halveksitummalta...

Ystävykset olivat kaiken aikaa äänettöminä katselleet, mutta nyt tapahtui sellaista, joka saattoi Antoniuksen suunniltaan.

Sattui parin sekunnin väliaika, jolloin tykinlaukauksia ei kuulunut, ja silloin kuului läpinäkymättömästä tomupilvestä 70-tuhantisen miesjoukon huuto.

Antonius oli äärimmäisen kiihtynyt, ja tuo tuntui hänestä heikolta hätähuudolta — niinkuin kadotetut olisivat helvetin sakeimman savun keskellä huutaneet apua... Hänen kalpeat kasvonsa vääristyivät vihasta ja tuskasta; hän tarttui aivankuin rautakourin Marcuksen käsivarteen, ja huusi hurjasti:

— Kuulitko miesten huudon? Eikö se ollut ikäänkuin ihmisyyden viimeinen hätähuuto raakalaisuuden helvetistä...?

Marcus ei koskaan ollut nähnyt ystäväänsä kiihtyneenä — hän oli aina ollut niin kylmä...

Silloin molemmat hypähtivät seisoalleen — he näkivät miten pyörteen ulkolaidalla eräs lähettiauto ajoi moottoripyörän yli...

Moottoripyörä paiskautui uskomattoman kauas eteenpäin — ja niinkuin raivokas villieläin hypähtää

pakenevan uhrin jälkeen syöksyi auto salamannopeana uudelleen moottoripyörän yli... Se rusentui siruiksi, auto lennähti nurinniskoin, ja samalla kohdalla eräs toinen lähettiauto hypähti pystyyn, aivankuin kuolettavasti haavoitrunut hevonen... Kaikki tapahtui yhdessä rusahduksessa — ja sitten tomupilvi peitti kaiken...

Ystävykset tuijottivat sinne kuin jähmettyneinä — he olivat vieläkin kuulevinaan tuon tuskin kuuluvan rusahduksen.

Kun pyörre vihdoin seisahtui ja tomupilvi häveni, näkyi hääriviä sairashoitosouilaita, ja heti sen jälkeen kannettiin kentältä kahdella paarilla jotain muodotonta, liikkumatonta...

Marcus kalpeni, puri hammastaan, ja Antonius muisti miten hän vielä tänä aamuna oli puhutellut tuota nuorta tiedustelijaa — luutnanttia, jonka jäännökset tuossa vietiin. Hänellä oli ollut kirkkaat, tummanruskeat silmät pitkine ripsineen, ylähuulessa untuvaiset viikset, ja hän oli hymyillyt niin iloisesti ja avomielisesti...

VI.

Ystävykset asuivat samalla suunnalla ja päättivät mennä jalkaisin kotiin.

Kun he olivat kulkeneet hetkisen äänettöminä, sanoi Antonius kuin anteeksi pyytäen:

— Älä välitä siitä, vaikka tänään olin hieman hermostunut — olen valvonut liiaksi viime aikoina...

— Ei veli! — huudahti Marcus mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä. — Minä olen ajatellut tuota asiaa kaiken aikaa! Ja sinä puhuit totta, veli! Sen täytyy olla totta, mitä äsken sanoit — tuo on liian mieletöntä...

— Tahtoisitko tehdä sellaista mikä heikentäisi sitä? — kysyi Antonius taas hetken kuluttua.

Silloin Marcus seisahtui katukäytävälle, tarttui lujasti ystävänsä käteen; hänen harmaissa, terävissä silmissään ja hillityssä äänessään kuvastui sisäinen innostus ja voima aivankuin hän olisi lausunut kalliin valan:

— T a h d o n.

— Koeta siis saada keksintösi valmiiksi — sanoi Antonius hiljaa, painokkaasti. — Jos onnistut, niin ilmoita ensin minulle — neuvotellaan sitten, mitä on tehtävä.

— Minä lupaan sen! — vakuutti Marcus juhlallisesti. — Sitten hän puristi lujasti ystävänsä kättä ja lähti yksin asuntoansa kohden.

Mutta ajatukset pysyivät itsepäisesti kaikessa mitä hän oli tänään kokenut; sitten hän tietämättään mutisi hiljaa:

— Minä olen ollut sokea...

HERÄÄMINEN

RAKKAUS.

Marcus ei voinut ajatellakaan päivällistä. Hetken istuttuaankin tunsi hän vielä tuon oudon väsymyksen. Sentähden hän riisui takkinsa ja laskeutui pitkäkseen sohvalle.

Päivän moninaiset tapaukset palautuivat hänen mieleensä selvinä, elävinä... Ennätysten saavuttaminen ei häntä paljoa liikuttanut, sillä todellisuudessa ne olivat saavutetut samalla kuin keksintö valmistui. Mutta tunnelmat siellä ylhäällä — ja hornanpyörteen ääressä — Antonius...

Niin, Antoniuksen sanat koskivat kummallisesti, ne pakottivat tuntemaan juuri sillä tavalla kuin hänkin.

Ja mitä enemmän hän ajatteli, sitä selvemmin hän tunsi, että Antonius oli oikeassa — että hän on suuri, voimakas ihminen.

Hän tunsi lämmintä kiitollisuutta, muistellessaan, mitä kaikkea Antonius oli tehnyt hänen hyväkseen — ja samalla syvää sääliä. Miten paljon hän lieneekään kärsinyt elämässä, kun hiuksensakin jo olivat harmaat... ja hänen veljensä...

Marcuksen mieleen palasi taas entistä voimakkaampaa isä — hänen elämänsä ja kauhea kuolemansa...

Hän hypähti sohvalta kuin käärmeen puremana ja alkoi kävellä kiivaasti edestakaisin. — Niin tehtiin isälle — ja hän, h ä n laittelee lentokoneita isänsä murhaajille . . . Uskollinen, rakastava poika!

— Omituista, että Antonius viitsii edes puhua kanssani! — ajatteli Marcus, ja kuten kiihkeät luonteet yleensä, veti hänkin johtopäätökset ihan äärimmäisyyteen asti; hän tunsi julmaa nautintoa ruoskiessaan ja pilkatessaan itseänsä — ajattelemattomuudestaan, tyhmyydestään . . .

Ja kuitenkin Antonius oli hänelle kuin veli! Niin, Antonius hänelle esitti Aureliankin . . .

Niin, Aurelia!

Marcus muisti taas elävästi heidän ensi tapaamisensa. Ja tuo suloinen muisto työnsi tieltään kaikki toiset ajatukset: hän miltei e li uudelleen tuon illan . . .

Se oli hieno perhejuhla. Hän oli Antoniuksen kanssa tullut sinne myöhempään. Ilo oli siellä ylimmillään, mutta hän ei voinut ottaa siihen osaa; hän vain istui yksin, katsellen toisten iloa — ja Antonius oli hävinnyt jonnekin sisähuoneisiin.

Silloin Marcuksen huomio äkkiä kiintyi siihen, että näki talon emännän taluttavan erään mustapukuisen tytön flyygelin ääreen.

Marcus odotti jännittyneenä ja hämmästyti kuullessaan alkuakordit: Se oli jotain outoa, tavatonta, kapi-nallista: Chopin'in surumarssi — iloisessa perhejuhlassa!

Marcus oli useasti kuullut tuon kappaleen — mutta ei vielä koskaan tuollaisena! Siinä kuvastui niin omituisen masentava, suuri suru — niinkuin se olisi lähtenyt suoraan miljoonista haavoitetuista ihmissydämistä. Niinkuin kokonainen kansa olisi seissut äänettömänä, jokaisen kasvoilla jäykistynyt epätoivo ja murhe...

Marcus oli miltei sivulla ja seurasi tytön soittoa, koko hänen olemustaan ikäänkuin lumottuna. Ei hän keikaillut liikkeillään niinkuin konserttien antajat, vain hiukan liikahti toisinaan hänen solakka vartalonsa — ja hennot valkeat sormet liikkuiivat koskettimilla kevyesti kuin hyväillen...

Hänen kasvoistaan näkyi vain hieno profiili, ja Marcus näki, miten lopussa kyynel vierä kalvennutta poskea myöten...

Suuressa salissa oli syntynyt kuolemanhiljaisuus — eikä kukaan enää muistanut, minkä sopimattoman teon tyttö oli tehnyt; kaikki kiittivät häntä imartelevin sanoin. Mutta hän meni heti erääseen kulmaukseen puolittain kukkien taakse ja istuutui toisen samannäköisen tytön viereen.

Marcus meni heti Antoniuksen luokse ja sai tietää, että nämä olivat erään rikkaan kenraalin ainoat tyttäret. Vanhempi, joka äsken soitti, oli hiljattain karkoitettu kotoaan vallankumouksellisten mielipiteittensä tähden — ja nyt antoi soittotunteja. Antonius lupasi esittää tytöt hänelle.

Nyt vasta Marcus oli huomannut, miten tavattoman yhdennäköisiä nämä sisarukset olivat: samat kas-

vonpiirteet, sama tukka ja mustat silmät hiukan surullisine katseineen... Ainoa ero oli siinä, että nuoremman, 18-vuotiaan Julian kasvoissa oli vielä nuoruuden verevyyttä ja pyöreyttä — kun taas Aurelian hiukan laihtuneet kasvot näyttivät miltei läpikuultavilta ja katseesta näkyi, että hän oli jo ehtinyt paljon kärsiä. Ja tuota surullista katsetta ei Marcus senjälkeen voinut unohtaa...

Marcus heräsi muistoistaan aivankuin olisi saanut tuskallisen veitsenpiston rintaansa...

Aureliahan oli pari kertaa puhunut samoista asioista kuin Antonius tänään! Ja hän oli kuunnellut miltei puolella korvalla, kohteliaasti myöntänyt kaikki todeksi — kaiken aikaa ihaillen hänen kauneuttaan, huomaamatta hänen sielunsa kauneinta puolta. Hän oli siis menetellyt tyhjän lörppöluutnantin tavoin, huokaillut itsekseen, uskaltamatta edes tunnustaa rakauttaan — hän, työmiehen poika!

— Mutta nyt sen pitää loppua! — huudahti hän ääneen. Sitten puki takin ylleen ja syöksyi ulos.

Hän otti ensimmäisen, vastaantulevan auton, ilmoitti osoitteen ja käski ajaa nopeinta vauhtia.

Hän katsahti kelloonsa, se läheni jo kahdeksaa. Mutta hän ei olisi kääntynyt, vaikka kello olisi ollut kaksitoista!

Marcuksen posket hehkuivat, hänen kasvoissaan kuvastui kiihtymys, kun hän soitti Aurelian ovikelloa ja astui nopeasti sisään.

Aurelia kalpeni ja sopersi pelästyneenä:

— Onko . . . onko teille tapahtunut jokin onnettomuus . . . ?

— Ei, ei mitään tapaturmaa . . . tai sellaista . . . — änkytti Marcus; sitten katsahti hän tytön silmiin ja sanoi rohkeammin.

— Minun täytyi tulla pyytämään teiltä anteeksi . . . kaikkea . . . En ole ymmärtänyt teitä . . . olen ollut tyhmä ja epärehellinen . . .

— Epärehellinen? — keskeytti tyttö hymyillen; hän oli kokonaan tointunut pelästyksestään, eikä hän näyttänyt oikein uskovan Marcuksen epärehellisyyteen.

— Niin, minun täytyy se tunnustaa . . .

— Mutta tulkaa nyt toki istumaan! — huudahti tyttö, ja lisäsi miltei äidillisen lempeästi:

— Ja sitten pyydän, että kerrotte, mihin perustatte nuo omituiset väitteenne. Mutta kertokaa ihan kaikki, jos teillä vain on aikaa, sillä minulla on aikaa vaikka kuinka paljon — teitä varten!

Marcus kertoi viime viikkojen ankarasta työstä, miten hän toisinaan oli yöt päivät tehtaalla valvomassa keksimänsä koneen valm'stusta; kertoi tänään kokemansa tunnelmat alusta loppuun. Ja mitä pitemmälle hänen kertomuksensa edistyi, sitä enemmän kirkastuivat hänen kuulijattarensa kasvot. Mutta Marcus sensijaan tunsu masentuvansa ja hän katseli lattiaan, lopettaessaan seuraavin sanoin:

— Kun monen vuoden aikana olen ponnistanut kaiken voimani, keksiäkseni mahdollisimman tehok-

kaan... murhakoneen — niin ymmärrätte kai, miten häpeän itseäni...

— Te ette s a a sanoa noin! — huudahti tyttö miltei ankarasti. — Teidät on kasvatettu siihen työhön, se on teidän ammattinne — ettehan te voi nyt jättää työtänne... tulevaisuuttanne...

— Voi, te ette ymmärrä minua, — mutisi Marcus katsomatta Aureliaa silmiin. — Jospa vain tietäisitte, minkälainen elämäni on, niin ymmärtäisitte, miten väärin olen tehnyt...

Tytön kasvoilla kuvastui ensin epämääräinen kärsimättömyys, mutta sitten hän äkkiä huudahti vilkkaasti:

— No niin! Kertokaa siis minulle minkälainen teidän elämänne on ollut — ihan lapsuudesta alkaen!

— En minä oikein sitä tarkoittanut... — mutisi Marcus neuvottoman näköisenä.

— Mutta tietysti te kerrotte, kun kerran ilmoittitte, että sitten ymmärtäisin totuuden... Vai ettekö voi luottaa minuun sen vertaa, että uskaltaisitte kertoa?

— Oi älkää sanoko niin! — änkytti Marcus, muuttuen tulipunaiseksi kasvoiltaan.

Ja sitten hän lyhyesti kertoi ilottomasta lapsuudestaan, miten äiti oli aina sairas ja pikkusiskot kuolivat kaikki pieninä. Kymmenen vuotiaasta täytyi hänenkin käydä isän kanssa kivääritehtaalla työssä, sillä äidin sairauden tähden oli aina puutetta. Hän oli niin vai-punut muistoihinsa että puhui kuin itsekseen:

— Muistan vielä senkin, miten toisinaan, kun oli kovin paljon lokaa tai lunta, isä kantoi minut selässään

tehtaalle . . . Isä piti minusta paljon, ja kun huomattiin, että minulla oli hiukan lahjoja, tahtoi hän saada minut kouluun . . .

— Olitteko iloinen sinne päästessänne?

— No enpä tiedä — se oli yhtämittaista taistelua puutetta vastaan; kun isä joutui työttömäksi, menin minä työhön — ja kun hän sai työtä, luin yöt päivät ja pääsin vielä toisten ohikin, ja niin lopulta tulin sotaakatemiaan . . .

— Entä sitten . . . ? — kysyi tyttö mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä, ja hänen silmänsä olivat kosteat.

— Samanlaista sielläkin, välillä täytyi keskeyttää luvut ja ruveta työhön, kun isä joutui työttömäksi; kerran hän loukkasi itsensä tapaturmaisesti ja sairasti puoli vuotta. Sitten tuli maailmansota, tarjouduin sinne isän puolesta, mutta minäkin olin sillä kerralla sairas — enkä kelvannut. Äiti oli myöskin sairas siihen aikaan. Isän täytyi mennä, ja hän palasi vasta sodan loputtua toinen käsi ja jalka katkaistuna.

— Kauheata! — mutisi Aurelia hiljaa.

Marcus vetäisi syvään henkeään kuin olisi hänen kurkussaan ollut jotain tukehuttavaa ja kuiskasi käheästi:

— Ja kadulla isä sitten ammuttiin . . . hiukan jälkeenpäin . . .

Aurelia peitti käsillään kasvonsa.

Vallitsi pitkä, painostava äänettömyys. Marcus ei uskaltanut kohottaa katsettaan peläten näkevänsä halveksumista tytön kasvoilla.

Mutta jos hän olisi äkkiä kohottanut päänsä, olisi hän tytön katseessa nähnyt vain hellyyttä, rakkautta . . .

Aurelian teki mieli polvistua tuon miehen eteen ja suudella noita päähän nojaavia käsiä — jotka olivat niin paljon työtä tehneet...

— Ymmärrätekö te nyt, että minun täytyy hävetä? — kuului Marcuksen tuskallinen kysymys. Minä olen tällainen, ja te, te teette toista työtä, — minä arvaan sen...

— Minä voin tehdä niin kovin vähän... — puhui Aurelia vapisevin äänin. — Enkä minä muuta voi ymmärtää, kuin että te olette paljon kärsinyt... Ja nyt koetatte tehdä itseänne syylliseksi johonkin — ettekä onnistu! Mitä teidän siis olisi pitänyt tehdä?

— Kostaa! — iski Marcus peitetyllä vihalla.

— Hyvä! — kuiskasi tyttö katsoen häntä läpitunkevasti. — Kenelle teidän pitäisi kostaa?

— En tuota... minä... — mutisi Marcus.

— Kun se selviytyy teille, niin ehkä teillä silloin on tilaisuuskin siihen!

Nuo salaperäiset sanat saivat Marcuksen hämilleen, hän änkytti hiljaa:

— Mutta lentokone... se minua...

— Tiesikö Antonius teidän keksinnöstänne? — kysyi tyttö kiihkeästi keskeyttäen.

— Tiesi... hän auttoikin minua jonkunverran...

— Jos hän kerran sen tietää — niin silloin ei ole tapahtunut edes pienintä erehdystä! Kaikki on hyvin.

Tuo salaperäinen varmuus tarttui Marcukseenkin, ja tytön omituinen, loistava katse vaikutti häneen kuin väkevä viini... Hän nousi seisoaalleen, ja hänen äänensä kuului kiihkeältä kuiskaukselta:

— Ehkä se onkin niin! Ja... ja te annatte siis minulle anteeksi...?

Tyttö katsahti Marcuksen silmiin, hänen miltei läpikuultavat poskensa alkoivat hohtaa kuin sisäisestä tulesta, ja vieno ääni kuiskasi hellästi ja tulisesti:

— Teille minä antaisin anteeksi... vaikka olisitte syyllinenkin — vaikka rikokseen...

Kun Marcus tarttui tytön pieniin vapiseviin käsiin ja näki loistavat mustat silmät, alkoi hänen sydämensä lyödä aivankuin rinnassa olisi vasaralla jyskyttänyt; hän tunsi ensi kerran varmuuden: Aurelia rakasti häntä! Se antoi hänelle hurjan voiman...

Tuo voima kuvastui hänen jänteissä, kalvenneissa kasvoissaankin — ja se hurmasi ja huumasi Aurelian ennen tuntemattomalla tavalla. Hän unohti kaikki tavat, kaikki opetetut sopivaisuuskäsitteet: hän näki vain edessään rakastamansa miehen ja kuiskasi hiljaa, värähtäen:

— Minä tahtoisin kuolla sinun kanssasi...

Marcus puristi hänet rajusti rintaansa vastaan, kuiskaten omituisen liikituksen vallassa:

— Ei Aurelia — me elämme yhdessä!

Marcus ei ollut koskaan ennen rakastanut — eikä vielä puhunut sanaakaan rakkaudestaan Aurelialle. Mutta eivät he nytkään puhuneet tai kysyneet mitään — he tiesivät kysymättäkin sen mikä täytti heidän sydämensä sanomattomalla onnella.

Pitkän äänettömyyden jälkeen sanoi Marcus kuin uneksien:

— Tämä on kummallinen päivä... Tuntuu siltä kuin olisin herännyt pitkästä unesta...

Kun Marcus tuli kadulle, oli hän kuin juopunut. Hetkisen tuntui siltä kuin olisi hän valvonut kokonaisen viikon, kokien tällöin lukemattomia tunnelmia. Sitten taas tuntui kaikki unelta — koko maailmahan oli muuttunut toisenlaiseksi, hän itse oli muuttunut. Ja Aurelia rakasti häntä...

Tämä on liian onnellista — voiko se lainkaan jatkua...

Silloin hän taas muisti keksintönsä ja Antoniuksen...

— Niin, minä en voi kuitenkaan nukkua — ajatteli Marcus itsekseen. Ja hän lähti suoraan kokeiluverstaa-seensa — vaikka oli heti puoliyö.

Kun hän seuraavana aamuna palasi jalkaisin asuntoonsa, hehkuivat hänen silmänsä kuin kuumeesta. Hän hymyili kummallisesti, mutisten ääneen:

— Vielä pari yötä kokeilen — niin sitten...

Kun hän oli riisunut vaatteensa ja laskeutunut pehmeälle vuoteelle, raukaksi häntä suloisesti ja hänen silmänsä painuivat umpeen. Sitten hän muisti Aurelian ja hymyili onnellisena. Huomenillalla oli määrä mennä hänen luokseen... Miten ihanaa onkaan taas tavata häntä...

— Ehkä onnistun jo ensi yönä, — ajatteli hän hiukan sekavasti. — Silloin menen heti aamulla hänen luokseen... ja sitten...

Marcus oli kuulevinaan jotain suhinaa — aivan kuin lehtipuiden suhinaa vienossa tuulessa. Ja sitten sekin taukosi...

KOTITARKASTUS.

Kun Marcuksen askelten ääni oli lakannut kuulumasta, alkoi Aurelia kävellä edestakaisin lattialla ilon ja mielenliikutuksen valtaamana.

Sitten hän äkkiä puki pienen päällystakkinsa ylleen ja lähti ulos.

Hän poikkesi läheiseen kahvilaan ja pyysi puhelimitse sisarensa tulemaan heti luokseen. Sitten palasi asuntoonsa ja asetti teeveden kiehumään sähkökeittiöön.

Hetken kuluttua kuului kadulta pyörien jyrinää, ja heti senjälkeen astui Julia reippaasti sisään ja kysyi liikutettuna:

— Onko jotain ikävää tapahtunut...?

— Ei, ei ikävää — lapsi kulta... mutta...

Julia katsoi häntä tarkemmin ja huudahti kiihkeällä, hiukan vapisevalla äänellä:

— Aah... nyt tiedän, Aurelia! Hän on ollut sinun luonasi... ja hän on sanonut sen... Eikö niin Aurelia?

— Niin, — myönsi Aurelia; hän näytti syytetyltä, joka tunnustaa rikoksensa.

— Rakas sisareni, tule oikein onnelliseksi... ja, ja...

Aurelia syleili sisartaan, ja tuntiessaan tämän hennon ruumiin vapisevan pisti hänen rinnassaan tuskallisesti — niinkuin olisi tehnyt raskaan rikoksen sisartansa vastaan.

— Lapsiraukka, — kuiskasi hän hiljaa, arastellen. — Sinä siis rakastat häntä yhtä paljon kuin ennenkin...

Julia puristautui lujasti häntä vastaan ja sopersi nyyhkyttäen:

— Vielä e n e m m ä n... Aurelia! Huomasin sen tänään, siellä... kun hän putosi siten. Olen vavissut tähän asti... Mutta älä vain ole vihainen... anna anteeksi... Minä koetan unohtaa...

Hän kohotti lapselliset, tuskan kalventamat kasvonsa, ja Aurelian sydämessä läikähti kiihkeä hellyys ja sääli; hän pyyhki sisarensa kyyneleet kuni äiti lapsensa, puhuen värisevällä äänellä:

— Rakas, rakas lapsi... kuinka voit ajatellakaan, että olisin sinulle vihainen! Julia... minä en voi sallia, että sinä kärsit... Minä sanon, etten minä...

— Ei Aurelia! — keskeytti Julia kiihkeästi. — Et saa puhuakaan noin! Teidän molempien täytyy tulla onnellisiksi... Ja katsos Aurelia... en minä sentähden itke... On vain vähän ikävä...

Hänen puheensa katkesi rajuun itkuun.

— Voi rakas, pieni sisareni... Ei kukaan voi olla noin hyvä kuin sinä... et yhtään ajattele itseäsi... aina vain...

Mutta nyt ei Aureliakaan voinut hillitä itkuaan. Ja niin he sylitysten itkivät kauan — niinkuin metsään

eksyneet lapset, kun alkaa hämärtyä ja tuuli suhisee salaperäisesti puissa . . .

— He olivat juoneet teensä ja istuivat vaieten, kun Aurelia kysyi omituisesti epäröiden:

— No, miten kotona..? Onko äiti kirjoittanut sinulle? En muistanut päivällä kysyä . . .

— Ajatteles, minkälainen minä olen! — huudahti Julia eloisasti. — Juuri tänään sain häneltä kirjeen — enkä muistanut ottaa mukaan!

— Mitä äiti kirjoitti?

— Hän kirjoitti ikäviävänsä meitä kovasti ja surevansa isän menettelyä sinun subteesi. Ja ajatteles: hän pyysi meitä siitä huolimatta rakastamaan isää!

— Oi miten hyvä meidän äitiraukkamme sentään voi olla! — puhui Aurelia värisevin äänin. — Isä on tuottanut hänelle niin paljon surua . . . ja siitä huolimatta hän . . . Niin Julia: äiti ja sinä olette samanlaisia!

— Mitä sinä puhut, Aurelia . . . kuinka sinä — sopersi Julia lievästi moittien ja hänen kasvonsa karahitivat punaisiksi. Aurelia katsahti hellästi sisareensa ja puhui hetken kuluttua kuin itsekseen:

— Kyllä äitiparan elämä siellä mahtaa olla kovin surullista, kun ennen olimme molemmat hänen luonaan — ja nyt sinäkin vielä jouduit lähtemään . . . Ei, kyllä minä jätän lukuni kesken ja menen maalle!

— Minä sinne lähdän! — innostui Julia hypähtäen seisoaalleen. — Minun lukuni eivät ole vielä juuri alulakaan — ja äiti on tärkeämpi kuin tuollaiset luvut! Mutta sinulla on täällä t e h t ä v ä . . . jota ei voi jättää!

Aurelian kasvot synkistyivät ja hetken kuluttua hän kysyi arastellen:

— Entä isä . . . onko hän nyt puhunut mitään . . .

Julia loi katseensa alas ja vastasi tuskallisesti:

— Minä en voi enää ymmärtää isää . . . hän on, hän on . . .

Hän vaikenä, tarttuen sisarensa käteen ja sitten lisäsi kiihkeästi, paheksuen:

— Niin, minä luin hänelle äidin kirjeen ja pyysin, että sinä saisit taas tulla kotiin, ja hän . . . hän vastasi tuimasti, että hänen talonsa ei saa olla kapinallisten pesäpaikka! Hän ei ole mikään isä!

Julia alkoi taas katkerasti itkeä.

Isän kylmät sanat sattuivat Aurelian sydämeen kuni kovat, terävät jääpuikot, ja hän veti henkeään aivankuin ankarain ponnistusten jälkeen. Mutta hän pakotti itsensä ulkonaisesti tyyneksi ja sanoi hitaasti:

— Katsos Julia, on kasvatus ja yhteiskunnallinen asema, se tekee hänet sellaiseksi . . . En minä usko, että hän muuten niin menettelisi . . .

Silloin Julia lakkasi äkkiä itkemästä ja tarttui sisarensa käteen sanoen päättävästi:

— Aurelia. Minä tahdon myöskin ryhtyä siihen työhön! Toimita sinä minut heti . . .

— Kyllä minä muuten . . . mutta kun se on niin vaarallista . . . ja . . .

— Hän vaikenä ja Julia kysyi levottomasti:

— Mitä nyt Aurelia? Sinä muutuit niin omituisen näköiseksi . . . Onko jotain tapahtunut?

— Ei, mutta... minä vähän epäilen... Ja nyt sanon siltä varalta, että joutuisin vankilaan: älä vain tule sinne katsomaan! Silloin vangitseisivat sinutkin.

— Vankilaan...? — änkytti Julia pelästyen. — Mistä epäilet...?

Aurelia tarttui Julian käteen ja puhui tyynesti, rauhoittaen:

— Katsos, nyt kun olin jakamassa viimeisen lentolehtisen piirini luottohenkilöille, katsoi eräs sotilas minua niin omituisesti — ikäänkuin säälien. — Vaikka hän on luottohenkilö, tuntui minusta, ettei hän ollut rehellinen. Ja viime viikolla, kun kävelin Marcuksen kanssa tällä kadulla, seurasi meitä pimeässä joku mies. Marcus lähti äkkiä sinnepäin, ja silloin tuo musta varjo pakeni kuin henkensä edestä.

— Mitä nyt on tehtävä...? — hätäili Julia. — Sinun pitäisi lähteä pois kaupungista...

— Ei se auta — jos minua kerran pidetään silmällä. Parasta siis on olla aivan rauhallinen ja valmistautua kaikkeen. Älä sinä vain ole levoton, Julia... Minun on aina hyvä olla silloin kun olen tehnyt velvollisuuteni...

— Aurelia! — huudahti Julia tulisesti, ponnahtaen seisoalleen ja hänen mustat silmänsä leimahtivat. — Jos sellainen tapahtuu, niin sinun paikkasi ei saa hetkeksikään jäädä tyhjäksi! Puhu jo huomenna siellä ja anna minulle pieni kirje, että tietävät...

— Niin minä kirjoitan sinulle kirjeen.

Aurelia lausui nuo yksinkertaiset sanat salaperäisen painavasti. Ja kun he seisoivat vastakkain, innostu-

neina, päättäväisinä, näyttivät he yhdennäköisiltä kuin kaksi nuorta puuta.

Aurelia meni kirjoituspöydän ääreen.

Kello löi kaksitoista.

Julian poskia myöten vierähti kyyneleitä, ja hän piteli kädessään tavattoman pientä kirjekuorta. Hänen toista kättään puristi Aurelia, puhuen hellästi:

— Jos siis joutuisin k o k o n a a n p o i s . . . niin anna tuo h ä n e l l e . Ja luota . . . rakasta häntä — tee hänet onnelliseksi . . . Rakas lapsi . . . muista nyt tarkkaan mitä sanoin . . .

— Ei, ei, Aurelia . . . — nyyhkytti Julia. — Et saa kuolla . . . ei . . .

— Älä itke, pikku Julia! — lohdutti Aurelia. — Kaikki käy hyvin . . . ehkei mitään tapahdu . . . minä vain siltä varalta . . .

Julia puki päällystakin ylleen, tarttui Aurelian käteen ja sanoi hiljaa, sydämellisesti:

— Näkemiin rakas Aurelia! Tule jo huo . . .

Sana katkesi kesken, hän hätkähti kuin surmaa-vasta sähköiskusta — sillä eteisen ulko-oveen iskettiin kolme harvaa lyöntiä. Hän alkoi vavista ja kysyi kähe-ällä äänellä:

— Niitäkö . . . ?

— Niin . . . — kuului Aurelian matala kuiskaus; hän katsahti ovellepäin tuskaisella jännityksellä. Taas vavahti Julia; hänen lumivalkoisilla kasvoillaan kuvastui niin hirveä hätä ja kauhu — kuin ihmisen, joka herää

tainnostilastaan ratakiskoille sidottuna ja näkee pikajunan tulisilmien lähenevän, suurenevan... Hän oli huutamaisillaan, mutta silloin Aurelia peitti hänen suunsa ja kuiskasi hätääntyneenä:

— Julia rakas... tyynty, ei mitään vaarallista... ei mitään! Aa — nyt tiedän — tule!

Hän tarttui sisaren käsivarteen ja veti hänet emännän huoneeseen.

Kun he ehtivät sinne, tuntui koko talo tärisevän iskuista ja emäntä, uskomattoman lihava, vanha leski ponnahti kirkaisten istualleen...

Aurelia juoksi hänen luokseen ja puhui kuumeisen nopeasti:

— Tuolla on poliisi... Ottakaa sisareni taakseen... korvaan teille...

— Ei ei, Jumalan tähden! Minä en uskalla poliisia — vastustaa... — sopotti emäntä pelosta vavisten. — Herra siunatkoon ei, ei!

— Hän on viaton lapsi... Saatte tuhannen markkaa!

— No Jumalan nimeen siis... Tulkaa tänne...

Aurelia näki sisarensa katoavan emännän leveän selän taakse, ja vaikka poliisit jyskyttivät entistä vimmatummin, ei hän enää pelännyt. Hän hiipi omaan huoneeseensa, sieltä eteiseen ja kysyi hiukan vapisevalla äänellä:

— Kuka siellä on?

— Poliisi! — rähähti ulkopuolelta aivankuin kiukuisen koiran haukahdus. — Te joudutte vielä tästäkin edesvastuuseen!

Aurelia tunsî vihaavansa tuota röyhkeätä ääntä, noita kaikkia, jotka odottaen vahtivat ulkopuolella kuni koiralauma pienen, loppuunajetun otuksen luolan suulla. Tuo viha antoi senverran voimaa, ettei hän enää vavissut, kun hän aukaisi oven ja kysyi kylmästi:

— Mitä asiaa teillä on minulle — näin myöhään?

Aurelian varma käytös, hänen kaunis, hieno olemuksensa vaikutti santarmiupseeriin niin, että hän aivan tahtomattaan kumarsi ja änkytti hiukan hämentyen:

— Hyvä neiti... velvollisuus... Ja tiedättehän te neiti, että meillä on oikeus tulla milloin tahansa...

— V ä k i v a l l i a n oikeus on maantienrosvollakin. Tehkää siis vain mielenne mukaan.

Aurelia lausui nämä sanat hillityllä äänellä, mutta hänen silmänsä säihkyivät vihasta. Sitten hän istuutui sivuttain korituoliinsa ja alkoi katsella seinällä riippuvaa pientä jäljennöstä Munkácsy'n taulusta: »Kristus Pilatuksen edessä».

Ja poliisit alottivat työnsä...

Aurelia ei tietänyt miten kauan kotitarkastusta oli kestänyt. Kaikki tuntui sekavalta, epätodenmukaiselta — pitkältä, inhottavalta unelta...

Silloin kuului omituinen, ritisevä ääni; Aurelia käännähti ja näki erään mustapartaisen miehen terävällä veitsellä viiltävän halki nojatuolin plyyshipäällystä ja sitten alkavan tottuneesti penkoa täytettä...

Aurelia kuuli oman, tuskanvoihketta muistuttavan

huokauksensa; hän heräsi kuin unesta, muistaen taas kaikki...

Tämä on siis totta.

Kirjat, käsikirjoitukset, liinavaatteet, taulut, hal-
kaistut tyynyt — kaikki oli viskottu lattialle. Eräs pitkä,
laiha mies oli hyökännyt toisenkin nojatuolin kimp-
puun, repien ja kaivellen sen sisuksia silmät ahnaasti
kiiltäen. Aurelia alkoi väristä inhosta ja tuskasta: niin-
kuin nuo miehet olisivat jollakin julmalla tavalla raadel-
leet hänen lemmikkiratsuaan...

Aurelia oli valmistautunut vangitsemiseen, koti-
tarkastuksiin, mutta hän oli kuvitellut siinä olevan jotain
juhlallista, sankarillista. Ja tämä: inhoittavaa, rumaa,
pitkää kidutusta...

Säälimättömänä, nälkäisenä varisparvena hyökkä-
sivät tosiasiat ja muistot hänen päällensä, yksi toisensa
jälkeen, ja jokainen iski paksulla nokallaan hänen sydän-
tään: hän oli äsken täällä — hän istui samalla tuolilla,
joka nyt on revitty... Äsken oli elämän onnellisin
hetki — ja nyt tämä...

Silloin tuntui Aureliasta kuin olisi terävä nokka
iskeytynyt ihan sydämen lävitse ja sitten kuiskannut
hiljaa, sähisevästi:

— Loppu...

Aurelia oli vaistomaisesti tuntenut jotain tuol-
laista, mutta nyt se varmeni: hän muisti, että lento-
lehtien levittäjiä oli tuomittu elinkautiseen vankeuteen,
vieläpä teloitettukin. Hän katsahti tuskallisesti ympä-
rilleen, niinkuin olisi tahtonut paeta — ja ymmärsi,
että kaikki on turhaa...

Täytyykö todellakin jättää kaikki? — ajatteli Aurelia epätoivoisena. Äiti, Julia, Marcus — k a i k k i. Vain kolme tuntia täysin onnellinen — ja sitten loppu...

Uhma häipyi vähitellen Aurelian mielestä; hän tunsi vain viiltävää tuskaa, surua ja masennusta — ne painoivat hänen rintaansa raskaina kivilohkareina.

Pitkän aikaa oli hän istunut syvään kumartuneena tuolissaan, käsin peittäen kasvojaan. Silloin hän alkoi hengittää raskaasti kuin kuolemansairas: hän muisti viime päivien ihanat haaveilut ja suunnitelmat...

Mutta hän oli nuori, jumaloi rakastettuaan, ja hänellä oli voimakas mielikuvitus — sentähden nuo haaveet valtasivat hänet uudelleen. Vähitellen hän unohti nykyisyyden, tuon inhottavan toimituksen, ei kuullut sen toimeenpanijain salaperäisiä kuiskauksia. Nuo ihanat haaveet valtasivat hänen mielensä — hän eli taas tulevaisuudessa... He tekevät yhdessä työtä valoisamman tulevaisuuden eteen ja sen ohessa heidän pienen, tulevan kotinsa hyväksi. Ja sitten...

. . Marcus on juuri palannut puhujamatkalta, ja he kävelevät käsikädessä pienessä puutarhassaan; kumpikaan ei puhu mitään — mutta hän näkee Marcuksen silmäin loistavan hellyydestä. Lahden toisella rannalla olevan metsäisen kukkulan verhoavat auringon viime säteet ihanaan purppuravaippaan; vain honkien jykevät rungot hohtavat kuin solakat, punagraniittiset pylvää. Aurelia tahtoi itkeä ilosta...

... Ovi on hiukan raollaan. Hän näkee Marcuksen polvillaan pikku vuoteen vieressä, jossa heidän pieni poikansa potkiskelee, välillä nauraen vienolla lapsenäänellään. Marcuksen kulmikkaat kasvot näyttävät niin lempeiltä, ettei Aurelia ole niitä koskaan sellaisina nähnyt. Hän hiipii varpaillaan Marcuksen taakse ja suutelee häntä tulisesti, sitten kumartuu pienokaisen vuoteen yli... ja tuntee miten pikkuiset, sametinhienot sormet sivelevät hänen poskiaan, tarttuvat korviin, ja...

— Olkaa hyvä ja valmistautukaa lähtemään!

Aurelia hypähti pelästyneenä seisoalleen ja hänen ruumiinsa alkoi ankarasti väristä...

Samassa kuului jostakin matala, hillitty röhönauru — niin kylmä ja raaka, että se karkoitti viimeisenkin toivonkipinän Aurelian sydäimestä. Äärimmäisellä tahdonponnistuksella hillitsi hän nyyhkytyksensä, joka nousi kurkkuun katkerana, kirvelevänä...

Aurelia tunsu vaistomaisesti jotain epämiellyttävää läheisyydessään. Hän kääntyi ja vavahti, kuin olisi kylmä sammakko hypähtänyt hänen paljaalle iholleen — nuo pienet silmät kiiluivat oudosti ja paksut huulet hohtivat inhoittavan punaisina punertavien viiksien takaa...

Kapteeni huomasi tekemänsä vaikutuksen ja kääntyi pois päin, kysyen röyhkeästi apuriltaan:

— Onko kaikki kunnossa?

Saatuana myöntävän vastauksen, kääntyi hän uudelleen Aurelian puoleen ja lausui teennäisen kohteliaasti:

— Hyvä neiti! Saisinko vaivata teitä lähtemään? Mitään vastaamatta puki Aurelia päällystakin ylleen. Hänen käsikirjoituksensa ja eräitä kirjoja oli sullottu suureen matkalaukkuun, ja mustapartainen mies lähti kantamaan sitä alas. Kapteeni seiso i ovella kuin odottaen.

Aurelia astui jo muutaman askeleen ovea kohden, mutta sitten hän vielä kerran kääntyi . . .

Nyt vasta Aurelia huomasi, miten paljon oli rikottu: kirjojen kannet oli miltei kaikki halkaistu, seinäpaperit ja taulut revitty — Kristus oli irroitettu kehyksestä ja paiskattu nurkkaan . . .

Tuo tahallinen hävitys koski kummallisen kipeästi Aureliaan, sillä pienemmät esineet oli hän ostanut omilla niukoilla säästöillään; nojatuolit ja useimmat taide-esineet oli Julia yksin kulettanut heidän yhteisestä vastaanottohuoneestaan. Tässä pienessä huoneessa oli hän elänyt elämänsä rikkaimman osan, se oli kuin vanha, uskollinen ystävä, joka tietää ja ymmärtää kaikki — ja nyt se täytyy jättää tänne avuttomana, raadeltuna . . . Tarkastuksen perinpohjaisuudesta aavisti Aurelia, ettei enää näkisi tätä huonetta . . . Ja Julia . . . ooh! Hän peitti kädellään kasvonsa — niinkuin olisi äänettömästi rukoillut . . .

Aurelian valtasi niin kamala tuska ja ahdistus, että hän luuli tukehtuvansa . . . Kaikki ajatukset sekaantuivat: hän tuns i vain vaipuvansa polvilleen, kuuli tuskallisen parahduksen, tukehtunutta nyyhkytystä . . .

Ja sitten kuuli hän epäselvästi joitakin käheitä sanoja, kuuma, hiki nen käsi tarttui hänen ranteeseensa . . .

Hän vavahti, riuhtaisten irti kätensä, aivankuin jokin inhottava, saastainen eläin olisi kiertynyt sen ympärille, ja ponnahti viimeisillä voimillaan seisalleen...

Samassa sattui hänen katseensa särettyyn Kristus-tiluun. Nurkkaan heitettynäkin seiso i H ä n vihollistensa keskellä uljaana, miehekkäänä, pelottomana...

Aurelia tunsi saavansa salaperäistä voimaa ja taakosi nyyhkyttämästä; syvään hengähtäen suoristi hän vartalonsa aivankuin heittäen hartioiltaan raskaan, näkymättömän taakan. Kalpeana lähti hän ovelle, aukaisi sen astuen pimeään porraskäytävään — joka oli täynnä liikkumattomia, mustia olentoja...

JOUKKOHAUTA.

Marcus heräsi vasta puolenpäivän aikana ja lähti kiireesti lentokentälle.

Siellä sai hän kuulla hirveän uutisen.

Varhain aamulla oli kaupungissa taas vangittu paljon ihmisiä: upseereita, sotilaita, siviilihenkilöitä ja naisia — ja näiden joukossa oli Aurelia.

Marcus muisti Aurelian puheet, ja kauhistui: jos hän on puhunut toisillekin samoin, ja se tulee tietoon, niin...

Hän otti auton ja ajoi hurjinta vauhtia ystävänsä luokse. Kiihkeästi tarttui hän Antoniuksen käteen kysyen tiesikö tämä mitään yksityisseikkoja ja mitä pitäisi tehdä Aurelian vapauttamiseksi...

Antonius ajatteli hetkisen ja sanoi hiljaa:

— Ei mitään — nyt vielä.

— Ei mitään! Mutta sehän on kamalaa! — huudahti Marcus kiihtyen yhä enemmän.

Antonius kertoi, että sotadepartementin urkkijalaitos kyllä aavisti sotilassalaliiton olemassaolon; mutta ne eivät ainakaan vielä ole päässeet siitä selville, koska nytkin on vangittu vain muutamia apulaisia — loput sivullisia. Aurelia oli myöskin apulainen, mutta häneltä ei löydetty mitään.

— Mitä ne mahtavat tehdä hänelle? — kysyi Marcus käheästi.

— Älä ole levoton, ystäväni, — puhui Antonius lohduttaen. — Se on kyllä totta, että paljon viattomia on nykyisen taantumuksen aikana tuomittu elinkautiseen pakkotyöhön, jopa mestattukin. Mutta hän on nuori nainen, jota ei pidetä kovin vaarallisena. Kun häntä vastaan ei ole mitään todisteita, niin hän luultavasti pääsee jonkun viikon tai kuukauden kuluttua vapaaksi.

— Mutta miksi hänet on vangittu?

— Oletko sinä esiintynyt hänen kanssaan ulkona kaupungilla? — kysyi Antonius.

— Vain muutaman kerran, ja silloinkin aina illalla.

— Siinähan syy sitten onkin! — huudahti Antonius. — Urkkijat ovat seuranneet teitä. Juuri tuollaisesta syystä on vangittu viime yönä paljon nuoria naisia ja heidän seuralaisiaan. Ole siis valmis — sinut vangitaan myöskin.

— Siitä en välitä — kunhan vain päästäisivät hänet vapaaksi...

— Miten työsi on edistynyt? — kysyi Antonius äkkiä jännittyen.

— Jospa olisin saanut rauhassa työskennellä, niin luulisin onnistuvani. Mutta minä en voi ajatella mitään, kun hänet vangittiin.

— Älä menetä toivoasi Marcus, kaikki saattaa muuttua kokonaan toiseksi! — lohdutti Antonius salaperäisesti.

— Oi ystäväni — nyt minä alan aavistaa! — huudahti Marcus kuin heräten. — Sinä puhuit salaliitostakin... oletko sinä...?

— Veljeni! — keskeytti Antonius nopeasti. — Sinä saat kyllä pian tietää, paljonkin! Mene nyt kotiin, ja jos sinulla on valokuvia tai jotain muuta häneltä, niin polta kaikki heti.

Marcus kalpeni ja sanoi hätäisesti:

— Voi minua aasia, kun en ole hävittänyt!

Hän hyökkäsi ulos.

Kaksi päivää odotti Marcus kuumeisella jännityksellä jotain tietoa tai vangitsemista — mutta ei mitään.

Silloin hänelle selveni koko juttu.

Antonius tuli eräänä yönä salaa hänen luoksensa ja kertoi, että yksi vangituista, eräs sapööri-insinööri oli päässyt vapaaksi, kun oli voinut todistaa olleensa kokonaan toisessa kaupungissa. Upseeri oli kertonut, että tutkintuhuoneeseen tuotiin kaunis, nuori nainen ja kysyttiin, tunsiko hän tätä. Tämä upseeri oli hyvin samannäköinen kuin Marcus — urkkija oli siis erehtynyt! Antonius luuli että Marcus kuitenkin vangitaan...

Se tapahtuikin seuraavana yönä. Hänet kuletettiin päävahdin sotavankilaan...

Kaksi ensimmäistä päivää oli Marcus verrattain tyyni.

Aurelian kohtalo häntä eniten vaivasi. Mutta hän oli varma siitä, että pääsee muutaman päivän kuluttua vapaaksi, ja silloin hän pelastaa myöskin Aurelian vaikka miten!

Marcus suunnitteli yksityiskohtia myöten menettelytapansa; ensin hän menee ilmailuosaston päällikön luokse ja pyytää tämän käymään sisäministerin puheilla ... ja sitten on Aurelia vapaa!

Mutia päivät kuluivat ilman pienintäkään muutosta, ja ennen tuntemattomat viholliset: yksinäisyys ja toimettomuus alkoivat ahdistaa Marcusta. Hän oli jo monta vuotta ollut yhtämittaa kuumeentapaisessa työssä ja hyörinässä — aina liikettä, elämää ... Ja nyt ei päässyt mihinkään, ei nähnyt ketään, ei kuullut kenenkään ääntä ... Vartija oli ainoa elävä olento, mutta Marcuksesta tuntui useimmiten niinkuin tämä olisi kuollut kone — vartija ei vielä kertaakaan ollut sanonut sanaakaan; jos Marcus jotain pyysi tai tarvitsi, täytti vartija hänen käskynsä jurolla kuuromykän äänettömyydellä.

Tämä äänettömyys kiusasi hänen kiihkeätä mieltään siihen määrään, että hänen täytyi toisinaan lausua itsekseen joitakin sanoja — edes kuullakseen ihmisen äänen ...

Mutta hän lohdutti itseään kerran toisensa jälkeen sillä, että pian saa nähdä Aurelian! Hän sanoo suoraan, että tämä on hänen morsiamensa ja he pääsevät heti vapaiksi!

Kolmantena päivänä hänet vihdoin vietiin mustaan, umpinaiseen autoon, ovi sulettiin ja se lähti liikkeelle.

Kun ovi aukeni, huomasi hän olevansa santarmlaitoksen kolkon rakennuksen edessä, jossa myös sijaitsi tämän laitoksen uusi, maailmankuulu vankila rautakop-

peineen; ne olivat rakennetut siten, ettei sieltä kuulunut vihlovinkaan ääni — eikä niistä ihminen milloinkaan voinut paeta...

Marcus tunsi lievää väristystä astuessaan suureen tutkintohuoneeseen. Nyt hän muisti, miten toissa vuonna laitoksen valmistuessa hallituksen lehdet ihastuneina kirjoittivat, että tämä huone ilman tutkintotuomariakin masentaa röyhkeimmänkin terroristin!

Se oli tavattoman pitkä ja korkea. Lattia, jossa ei askeleita kuulunut, ja alastomat, ikkunattomat seinät olivat himmeän mustat. Katto oli kokonaan ikkunana, mutta lasi oli maalattu sellaiseksi, että ihmiskasvot näyttivät siellä harmaan kellertäviltä, kuin kuolleen kasvot. Musta, pitkulainen kirjoituspöytä oli ainoa huonekalu, eikä ainoatakaan ovea eroittanut seinästä. Juuri tuo avara tyhjiys ja aavemainen valo vaikutti, että siellä tunsi itsensä oudon avuttomaksi, eristetyksi. Marcuksestakin tuntui siltä, kuin olisi hän seissut suunnattoman suuren joukkohaudan pohjalla.

Äkkiä alkoi hänen rinnassaan omituisesti ahdistaa: *tämähän on joukkohauta...* Juuri tämän huoneen kautta ovat lukemattomat ihmiset kadonneet elämästä yhtä jäljettömästi kuin joukkohautaan... Ja nyt on Aurelia täällä... Hänen täytyi purra hammasiaan, voidakseen säilyttää ulkonaisen tyyneytensä.

Marcus huomasi takanaan erään santarmikapteenin — ja tämä yksin erottui huoneen yleisvaikutuksesta; hän oli kookas ja lihava, hänen kasvonsa olivat pulleat, punakat, ja tuuheitten punertavien viiksien alta näkyi inhottavan paksut, punaiset huulet...

Vastenmielisin tuntein kääntyi Marcus uudelleen pöydän ääressä istuvan tutkintotuomarin puoleen...

Huoneen kaameassa valossa näyttivät nuo liikku-mattomat kasvot kuolleilta tahi tunteettomalta naama-rilta, ja kylmä, tutkiva katse oli kohdistettu Marcukseen. Ääni vain oli soiniuva ja kohtelias, kun hän pitkän äänet-tömyyden jälkeen lausui:

— Olkaa ystävällinen ja sanokaa nimenne.

Marcus vastasi, ja tutkintoa jatkui; tuomari kyseli aivan pikkuasioita ja Marcus vastaili lyhyesti, miltei ajattelematta, hän odotti vain milloin...

Silloin avautui mustaan seinään aukko, ja siihen ilmestyi Aurelia — yhtä kauniina ja hienopiirteisenä kuin ennenkin.

Äänettömästi hän asteli keskilattialle, hänen var-tijansa jäi seinän viereen — ja nyt näki Marcus rakas-tettunsa kasvoilla tuskallisen levottomuuden...

Marcuksen sydämeen syöksyi jälleennäkemisen ilo, rakkaus ja epämääräinen tuska — hän luuli miltei kuu-levansa sen rajun sykinnän.

Silloin kuuli hän Aurelian hiukan värisevän äänen, jota hän koetti saada teennäisen väsyneeksi:

— Pitäiskö minun tämäkin herra taas tuntea?

— Vaiti! — ärjähti tutkintotuomari. — Odottakaa kunnes kysytään!

— Mistä minä sen tiesin...? — mutisi Aurelia hiljaa, ja hänen kasvoillaan häilähti ikäänkuin salainen ilo siitä, että oli onnistunut.

Minkä erehdyksen olikaan Aurelia nyt tehnyt! — ajatteli Marcus tuskaisena. Jospa kumminkin saadaan

selville? Jos hän nyt ilmaisisi, joutuisi Aurelia valehtelijaksi, epäluulon alaiseksi... ei pääsisi lainkaan vapaaksi...

Hänen täytyy nyt myöskin kieltää...

— Tunteeko herra kapteeni tämän neidin? — kuului terävä kysymys.

Marcus kääntyi hiukan ikäänkuin tarkastaakseen, ja tuo ristiriita repeli häntä vielä ankarammin; hänestä tuntui kauhealta valehdella tällä tavoin... Mutta nähdessään tytön ankaran, rukoilevan katseen, tiesi hän, ettei voi tehdä hänen tahtoansa vastaan. Hän katsoi siis yhä Aureliaa, muka tunteakseen ja sanoi hiukan epävarmasti:

— Ei... en luule... Tuntuu siltä, kuin olisin hänet nähnyt, mutta en muista varmasti...

Hän luki kiitollisuutta tytön silmistä, ja taas kysyi tuomari ääntään venyttäen:

— Vai niin. Te ette siis tunne häntä varmasti?

— Sanoinhan jo! — vastasi Marcus terävästi ja punastui hiukan.

Senjälkeen hän tuskin kuuli, mitä tutkintotuomari kyseli, mutta hän oli tämän äänessä huomaavinaan jonkunlaista epäluuloa, ja kylmä hiki pusertui hänen otsalleen. Hänen katseessaan kuvastui kalvava tuska, kun Aurelia kuletettiin ulos.

Ja neljännestantunnin kuluttua oli Marcus taas omassa kopissaan.

Nyt Marcuksen viimeinenkin rauha oli mennyt.

Hän kertasi mielessään jokaisen tilaisuuden, milloin he olivat olleet yhdessä...

Omituista kyllä, olivat he aina tavanneet toisensa kahdenkesken tuon muutaman viikon aikana — paitsi ensikerran tavatessaan. Tosin siellä oli paljon ihmisiä ja heidän tutustumisensa tapahtui vasta myöhään yöllä, mutta kyllä ne sittenkin urkkivat sen tietoonsa...

Kiduttavassa jännityksessä odotti hän vain milloin tämä tulee ilmi. Tästä tietysti epäluulot saavat uutta vauhtia, Aurelia-raukka joutuu virumaan yhä kauemmin vankeudessa. Hän tunsu nyrkkiensä puristuvan, kuvitellessaan että tuo naamarikasvoinen tutkintotuomari sanoo hänen valehdelleen...

Mutta ei olisi millään väliä, kun vain h ä n pääsisi vapaaksi!

Päivät yhä vierivät vitkaan, nuo loppumattoman pitkät päivät. Marcus käveli väsymättömästi koppinsa lattialla, hänen tuskansa ja epätietoisuutensa muuttui yhä kauheammaksi... Eikä saanut puhua sanaakaan, ei tietää mitään ulkomaailmasta.

TUTKINTOVANKI N:O 30.

Niin kului kolme viikkoa.

Marcus ei ollut enää nukkunut kuin pari kolme tuntia yössä ja hän vavahti jokaisesta äänestä, mikä kuului hänen koppiinsa... Eikä mitään ratkaisua...

Hän ei voinut enää kestää, hän luuli tulevansa hulluksi, jos tätä jatkuisi vielä päivänkin... Hänen täytyi päästä pois, saada jokin ratkaisu, tutkinto...

Marcuksen mieleen juolahti eräs tuuma, keino, jolla hän ehkä pääsisi vapaaksi — ja hän pyysi tavata vankilan päällikköä.

Vartija poistui äänettömästi; Marcus ei voinut tietää, oliko hän kuullut vai ei.

Puolen tunnin kuluttua hän tuli takaisin, kohdisti Marcukseen tylsän katseensa — ja nyt kuuli Marcus ensikerran hänen äänensä: käheän, ikäänkuin kuolleen äänen:

— Ei.

Ja hän poistui sulkien oven. Marcus ei ensin oikein ymmärtänyt. Mutta sitten hän raivostui. Eikö enää aiota edes kuulla mitä hänellä olisi sanottavaa!

Hän soitti uudelleen, ja kun vartija aukaisi oven, selitti hän kiihkeästi, että hänellä on tavattoman tär-

keätä asiaa vankilanpäällikölle ja pyysi tämän tulemaan mahdollisimman pian.

Jonkun ajan kuluttua tuli vahtimestari ilmoittaen, ettei päällikkö ehdi tulla ja kysyi Marcuksen asiaa.

Marcus hillitsi vihansa ja selitti, lisäten ilmoituksensa olevan niin tärkeän, että siitä riippui koko valtakunnan puolustuskyky. Ja vahtimestari poistui...

Noin tunnin odotuksen jälkeen kuului käytävältä monilukuisten askelten kolinaa, ja vankilan päällikkö muhkeassa överstin univormussa tuli kokonaisen seurueen saattamana sisään. Hänen suuri ruhonsa horjahti hiukan sivulle kynnyksen yli astuessaan; hän oli nytkin hiukan päihtynyt ja hänen pienet rotansilmänsä kiiluvat kiukusta kun hän röyhkeästi kysyi:

— Miksi te olette vaivannut minua? Selittäkää se mahdollisimman pian!

Marcuksen silmät leimahtivat raivosta, mutta hän ymmärsi, että nyt täytyy hillitä itsensä, muuten suunnitelma menee myttyyn. Hän hengähti syvään, ja pakottaen äänensä hiljaiseksi puhui hän kohteliaasti:

— Herra översti! Minulla on tärkeä, lentokoneita koskeva keksintö, joka oli miltei valmis tänne joutuessani... Kun tämä keksintö on aivan arvaamattoman tärkeä, sotilaallisessa suhteessa, se kun tekee meidät miltei voittamattomiksi, niin olen varma, että pääsisin heti valmistamaan keksintöni, jos tämä tiedettäisiin... Sentähden pyydän, että herra översti ilmoittaisi tämän ilmailuosaston päällikölle, kenraali. .

Hänet keskeytti päällikön röhönauru; tämän sini-punaiset posket oikein hetkuivat, hänen ilkkueksaan käheällä äänellä:

— Hyvä, hyvä! Eipä ole hullumpi keksintö, her-raseni! Mutta te olette sittenkin jonkunverran tyhmä, hyvä herra, kun luulette, että m i n ä antautuisin teidän narriksenne... Keksintö... keksijä... erinomaista, he he...

Nyt muutamat hänen seuralaisensakin yhtyivät kohteliaasti nauruun...

Marcuksen kädet puristautuivat nyrkkiin ja hänen äänensä vapisi, kun hän miltei kuiskaten kysyi:

— Herra päällikkö, tarkoitatteko, ettei se olisi totta...?

— Tässä suhteessa te keksitte oikean selityk-sen... — hohotti päällikkö ihastuneena sukkeluuteensa.

— Ette siis olekkaan niin tyhmä kuin näytätte!

— Eikö päällikkö siis tiedä, että minä olen jo kek-sinyt lentokoneen...?

Päällikkö oli parantumattoman juoppouden tähden erotettu armeijasta ja pantu tähän virkaan. Hän ei välittänyt mitään virastaan — sentähden hän ei nytkään tietänyt, että hänen vankinsa oli samanniminen keksijä. Hän remahti yhä rajumpaan nauruun ja hänen suuri suunsa, jossa näkyi pari kolme ruskeata hammasta, aukeni ammolleen kuin vanha, rikkinäinen uuninsuu.

— Yhä erinomaisempaa! Te olette jo keksinyt... siis valmis keksijä! Mikä kunnia meidän köyhälle talol-lemme, hehe... — hirnui hän aivankuin vanha, lihava orhi. Sitten hän tekeytyi ankaran näköiseksi, suoristi itseään ja lisäsi mahdollisimman virallisesti:

— Nyt tämä ilveily saa riittää! Sillä tietäkää, että täällä ei ole mitään keksijöitä! Te ette ole »kek-

sijä», vaan tutkintovanki numero 30! Ymmärrätekö?

Marcus oli muuttunut kuolonkalpeaksi; hänen hampaansa kirskahtivat ja hänen silmissään leiskui hurja tuli, kun hän astui askeleen eteenpäin ja sanoi käheällä, läpitunkevalla äänellä:

— Roisto! Minä olen tehnyt valtakunnan hyväksi enemmän kuin tuhannen tuollaista vanhaa narria! Ja te kohtelette minua tuollatavoin! Ulos! Ihan inhottaa nähdä teitä!

Jos joku terroristi olisi päällikön silmien edessä kauhealla pommilla yhtäkkiä hävittänyt vankilan, ei se hänen mielestään olisi ollut mitään tuon verisen rikoksen rinnalla! Hänen harva partansa alkoi täristä, hän ähkyi ja puhkui hetkisen kuni haavoitettu metsäkarju. Ja niinkuin tämä vihollisten lähestyessä viimeisen keran nousee uhkaavasti karjahtaen — samoin karjui päällikkö:

— Ooh! Ooh! Se oli sinun loppusi! Viekkä hänet pimeimpään karsseriin! Ei — ruoskikaa hänet heti kuoliaaksi! Heti, heti!

— Sitä parempi! — huudahti Marcus pilkallisesti. — Sitten minun ei ainakaan enää koskaan tarvitse nähdä teidän siankasvojanne!

— Ooh, ooh! — röhki päällikkö uudestaan kerran toisensa jälkeen, mutta sanat olivat häneltä loppuneet.

Silloin hänen kasvonsa muuttuivat äkkiä harmaansinisiksi, hän tarttui rintaansa, horjui. Mutta tällöin riensivät kaikki tukemaan päällikköänsä, ja hänen apulaisensa sopotti pelästyneenä:

— Teidän ylhäisyytenne! Suvaitkaa poistua... te voitte pahoin... Minä toimitan heti käskynne täytetyksi...

He taluttivat päällikön ulos ja sulkivat oven. Kun päällikkö tuli huoneeseensa, joi hän yhteen henkäykseen suuren juomalasillisen viinaa. Se virkisti heti sen verran, että hän jaksoi ärjäistä:

— Antakaa heti ruoskimiskäskey! Tahdon itse tulla katsomaan ja kuuntelemaan, kun hän rukoilee minulta armoa!

— Herra päällikkö! — alkoi apulainen arasti. — En tiedä... uskaltaako sitä tehdä, sillä hän on todella keksijä...

— Mitä... kuka...? — kysyi päällikkö lyhyesti ja tolkkuttomasti.

— Se, joka keksi sen uuden lentokoneen, joka...

Hän ei jatkanut enempää, sillä päällikkö tuijotti häneen ikäänkuin mustimpaan ensiluokan kummitukseen... Sitten hän kaatoi itselleen toisen lasillisen virvoitusjuomaa ja kumosi sen vitkastelematta kurkkuunsa, josta alkoi kuulua ruostuneen rautaportin sara-nain kitinää muistuttava ääni:

— Onko se hän... meidän kuuluisin keksijämme...? Jota koko maa... Niin, tarkoitan tuo, tuo k i r o t t u l u r j u s! Onko se sama kuin se... Vastaa! Onko se...?

Viime sanat hän huusi kaikin voimin, ja apulainen piipitti pelästyneenä:

— On se tuota...

Hän keskeytti, vilkaisten kaipaavin katsein ovea,

sillä päällikkö tarttui pöytään ja teki kokeen noustakseen ylös. Hän vaipui kuitenkin sillä kerralla takaisin, käheästi voihkaisten. Sitten hän veti syvään henkeään ja karjui hurjistuneena:

— Lurjus! Miksi et sanonut sitä minulle? Sano se! Sano!

— Teidän ylhäisyytenne . . . — vikisi vavisten apulainen. — Teidän ylhäisyytenne ei sattunut olemaan täällä . . . ja . . .

— Vaiti! Vai sinä tulet arvostelemaan minun työtäni! Sinäkö . . . ?

— Teidän ylhäisyytenne . . . minä . . .

— Vaiti! Etkö sinä kuule! — kiljui päällikkö käheästi, kuin tukehtumaisillaan ja iski nyrkkinsä pöytään. Onnettomuudeksi sattui hänen etusormensa loukkautumaan, hän kihauti kuin kissa ja katsoi tuhoaennustavasti apulaisen puoleen. Päällikkö soi itselleen kolmannen lasillisen, ja kun se oli loiskuen pudonnut pohjattoon määräraikkaansa, katsahui hän taas apulaista — niinkuin olisi päättänyt käyttää hänet suupalaksi ryypyn päälle. —

— Ahaa! — ähkyi päällikkö virkistynein voimin. — Ahaa! Tietysti et sanonut, kun kerran tahdot ryöstää virkani . . . Niin, v i r k a n i !

— Teidän ylhäisyytenne! — mankui apulainen valittavasti. — Teidän, ylh . . .

— Kas niin konna! Hyvä, että tunnustat! — ärjyi päällikkö voitonriemuisesti. — Sinä olet yhdessä tuon toisen konnan kanssa tehnyt salaliiton — yhdessä aiotte ryöstää virkani!

— Teidän ylhäisyytenne, — alkoi apulainen vieläkin surkeammalla äänellä, mutta päällikkö keskeytti hänet, ulvoen hirmustuneena:

— Vaiti! Sinä tahdot virkani — kurja, saastainen sammakko! Mutta se ei tule onnistumaan sinulle! Odotappas vähäisen... vähäisen... hieman...

Hän alkoi etsiä revolveria laatikostaan — ja apulainen ja sihteeri livistivät nopeasti tiehensä.

ENTISYYS

ISA.

Kun Marcus jäi yksin, tuntui hänestä aivankuin päänsä olisi ollut sekaisin: hän ei hetkeen voinut ajatella mitään.

Mutta sitten hurja, kuumeinen viha syrjäytti kaiken muun. Se valtasi vastustamattomana hänen koko olemuksensa. Hän olisi tahtonut tehdä jotakin nyt heti paikalla, tappaa tuon kurjan roiston!

Mutta hän on täällä! Täällä ei auta mikään raivo, mikään huuto ei kuulu...

Kun hän tyyntyi senverran että saattoi ajatella, huomasi hän, ettei tuo vanha narri oikeastaan ollut niinkään syyllinen. Tuon äskeisen takia hän oli oikeastaan enemmän säälittävä kuin vihattava; hänen omassa seurueessaankin olivat jotkut virnistelleet...

Marcus tunsu suutaan kuivaavan, ja juodessaan kalisivat hänen hampaansa lasia vastaan kuni vilutautisen. Mutta kun hän istahti pienen pöydän ääreen nojaten päätään käsiinsä, tuntui hänen otsansa tulikuumalta...

— Mitä? Tulenko kuumeeseen? — ajatteli Marcus hieman levottomana.

Mutta se unohtui hänen muistaessaan, kuka tähänkin kaikkeen oli syyllinen: diktaattorihallitus! Hän muisti joukoittain entisiä tuttuja, jotka oli mestattu tai istuivat vankiloissa — ja aina tuo sama syyllinen!

Viha aivankuin herätti hänet. Muisti tuntui terästyvän tavattomasti; se lennähteli nuolennopeana nykyisyydessä, se sukelsi menneisyyden likaiseen mereen, etsien vimmaisena kaikki hallituksen rikokset. Entisyys, musta, rikoksellinen entisyys yksityiskohtineen vyöryi hänen sisäisten silmiensä ohi lukemattomina kinematografikuvina... Se vierii hänen editseen selvänä kuni kauhistuttava elävienkuvien rikosdraama...

Mikä kamala hätä vallitsikaan maailmansodan loputtua! Marcus muisti ne suunnattomat kerjäläislaumat... joissa oli vain naisia, lapsia, vanhuksia ja muodottomia raajarikkoja. Nuo harmaat, rääsyiset laumat olivat leviytyneet yli maan — niinkuin likavesimeri olisi särkenyt patonsa ja harmaana hyökyaaltona syöksynyt kaikkialle... Onnettomien vaikerrus ja avunhuudot kaikuivat kaikkialla; mutta useimmilla ei ollut mitään annettavaa — ja lopulta ihmiset tottuivat avunpyyntöihin, kovettuivat. Ei herättänyt paljoakaan huomiota, kun niitä kuoli nälkään...

Marcus muisti nytkin elävästi, miten eräänä talvi-aamuna oli ovensa takaa löytänyt luurangoksi laihtuneen naisen lapsi sylissä — kuoliaaksi kylmettyneenä... Nainen oli käärinyt hameriekaleensa lapsen ympärille ja jäätönköksi jäykistyneenäkin puristi sitä rintaansa vastaan... Marcus oli koettanut sormellaan pienokaisen poskea: se oli kova ja kylmä kuin jää...

Marcusta puistatti vieläkin tuo näky — ja hän muisti edelleen, miten hallitus samaan aikaan, kurjuuden ollessa korkeimmillaan, määräsi joukoittain uusia

veroja. Syntyi mellakoita, nälkäiset joukot hyökkäsivät ruokatavaraliikkeihin — ja poliisit ampuivat kokonaisia joukkoja maahan. Mutta jälellä olevat ryntäsivät toveriensa ruumiitten ylitse — niinkuin nälästä hullaantuneet sudet pakkastalvella...

Silloin astui valtaan rajaton sotilasdiktatuuri. Marcus muisti, miten useat joukot kieltäytyivät ampumasta nälkäisiä; nämä joukot tuhottiin; seurauksena oli sotilaskapinoita monessa paikassa; hallituksen asema näytti jo horjuvalta... Mutta silloin hallitus kutsui apua toisesta valtakunnasta — sieltä lähetettiin kaikkein raa'immat, paraimmilla koneilla varustetut joukot...

Ja kapina kukistettiin.

Samaan aikaan perustettiin palkkajoukot, ja kun oli keksitty miltei yhtä kevyt kuularuisku kuin entinen kivääri, asetettiin palkkajoukot noilla hirveän tehokkailta aseilla; heille valmistettiin myöskin parhaat pansariautot konetykkeineen...

Se oli pelottava joukko.

Mutta nälkä oli vielä pelottavampi. Ja sentähden nämä uudet joukot saivatkin heti näyttää kuntoansa...

Silloin isäkin kuoli...

Marcus hätkähti muistaessaan isän. Isän kohtalo — hänen elämänsä, palautui taas Marcuksen mieleen.

Koppi oli jo muuttunut pimeäksi, mutta Marcus istui yhä pöydän ääressä, nojaten päätään käsiinsä. Eikä hän tarvinnut valoa: hän näki l i i a n k i n hyvin...

Marcus oli asemalla vastassa, kun isä tuli — ja kauhistui nähdessään hänet...

Hänen kätensä ja jalkansa oli katkaistu, tukka oli muuttunut lumivalkoiseksi, ja hänen kasvonsa olivat laihat ja kuolemanharmaat.

Mutta ilme oli kamalin — Marcuksen sydäntä kouristi...

Kasvot olivat veltot ja liikkumattomat, silmät tuijottivat tylsinä. Mutta niissä oli sen ohessa jähmettynyt kauhu — ikäänkuin hän yhtämittaa olisi tuijottanut ruumiskasaan — jonka alta ojentuu tuskallisesti hapuilevia, kouristelevia käsiä...

Monta päivää makasi isä yhtämittaa selällään vuoteella ja tuijotti ylöspäin tuolla kauhealla katseellaan...

Ei hän puhunut mitään, ei paljoa syönyt, eikä hän sodasta palattuaan enää kertaakaan nauranut.

Isä oli ollut kotona viikon päivät, kun Marcus kysyi, minkälaista sodassa oikein oli ollut...

Tuo ilta oli syöpynyt lähtemättömästi Marcuksen mieleen... Nytkin oli kaikki niin elävänä hänen edessään, että olisi pitänyt ravistaa olkapäästä ennenkuin hän olisi muistanut olevansa vankilassa. Hän oli näkevinään isän istumassa vuoteen laidalla, repaleinen viltti hartioilla — hän oli kuulevinaan tuon vilusta, tuskasta ja katkeruudesta värisevän äänen, jokainoan sanan, vieläpä omat vastauksensakin.

— Sodassa? Missä sodassa...?

— Siellä missä isä oli... — sammalsi Marcus pelästyen: ettei isä vain olisi menettänyt järkeänsä...

— En minä sodassa ole ollut — vaan helvetissä! — huudahti isä kiihtyen. Hän huomautti, että

niinkuin kansainväliset sopimukset kumottiin, samoin kumottiin sotalait, ja lisäsi, ettei yksikään sota ole vielä koskaan ollut niin raaka ja julma kuin viime maailmansota.

Marcus muistutti raakalaisten menettelystä, mutta isä väitti taas, ettei esimerkiksi omia miehiä ole koskaan kidutettu niin kamalasti kuin viime sodassa...

— Kun kuusikin päivää täytyy yhtämittaa olla juoksuhaudassa syömättä, vavisten hyytävästä vilusta, toisinaan vielä nilkkoihin asti kylmässä vedessä — niin ankarampaa kidutusta ei ole. Tulee niin tavaton heikkous ja tuska, että toivoo vain kuolemaa... Silloin miehet usein nostavat päänsä tai kätensä juoksuhaudan reunan yläpuolelle päästäkseen edes pieneksi aikaa sairaalaan, tahi kuollakseen.

— Tapahtuiko todellakin sellaisia tapauksia... paljonkin? — oli Marcus hiljaa änkyttänyt.

— Annettiinhan oikein julistus, jossa itsensä haavoittaminen ja ammuttaminen kuolemanrangaistuksen uhalla kiellettiin! Mutta senjälkeen monet ihan uhmalla nousivat juoksuhaudan reunalle — pitivät kuolemaa parempana kuin sodan kärsimyksiä... Ja mitä vankeihin tulee, niin...

Isä vaikenä, hänen kasvoilleen tuli hurja kauhu; hän vilkaisti pelokkaasti taakseen, niinkuin siellä olisi ollut jokin salaperäinen vihollinen.

— Mitä, isä? — änkytti Marcus.

— Sanon sinulle yhden esimerkin, — puhui isä vapisevalla äänellä:

Ja sitten isä kertoi erään pöyristyttävän tapauksen, joka saattoi Marcuksen hiukset kohoamaan. Hän hy-

pähti seisoalleen ja keskeytti kauhistuksen ja raivon vallassa:

— Ihmiset ovat tulleet raakalaisiksi, pedoiksi!

— Älä sano niin, poikani! — sanoi isä tuijottaen Marcusta silmiin, ja hänen käheä, vihlovan katkera äänensä koski Marcukseen kuni tylsän puukonterän vitkallinen viilto. — Julmimmatkin pedot ovat viattomia karitsoita, raakalaiset enkeleitä noihin verraten! Perkeleet — se on ainoa sopiva nimitys... Tiedätkö sinä poika esimerkiksi, miten minä nämä menetin?

Marcus hätkähti nyt, samoin kuin silloinkin kuullessaan isän äänen. Hän ei ollut moneen aikaan muistanut, missä oli. Hänen ympärillään oli kuolemanhiljaista: vankila nukkui...

Mutta Marcus ei saa ajatuksiaan pois isästä. Muistot ovat hellittämättömät, kuin takaa-ajavat veriviholliset... Ne ovat eläviä kuin elämä, todellisuus; hän tuntee samaa hyyydyttävää kauhua kuin silloinkin... Hän unohtaa taas vähitellen vankilan, hän ei huomaa kopin pimeyttä — sillä hänen sisäisten silmiensä edessä on entinen koti.

Ja niin Marcus muistaa taas jok'ikisen sanan tuosta kamalasta kertomuksesta... Hän on näkevinään, miten nälästä ja vilusta puolikuolleihin miehiin kohdistetaan omat kuularuiskut, miten he horjuillen ja kaatuillen etenevät vihollisten varustuksia kohden; sieltä alkaa kuularuiskutuli... jotkut kääntyvät — ja silloin puuskahtaa heitä kohden o m i e n kuularuiskujen teräs-sade... Onnettomat vaipuvat maahan... kaikki... i s ä k i n... Ooh!

JAAHYVAISET.

Hetken aikaa oli Marcus hämärästi tuntevinaan, että senjälkeen oli tapahtunut muutakin — mutta kaikki tuntui niin tavattoman sekavalta ja kummalliselta, ettei hän jaksanut käsittää mitä se oli... Hän tunsi huulensa mutisevan sanaa v a n k i l a, mutta ei vain jaksanut käsittää — ja hetken kuluttua oli kaikki omituisesti häipynyt, unohtunut...

Taaskin muistuu hämärästi mieleen isä, katumellakat... Niin, niin! Kaupungillahan raivoaa kapina; hän istuu kotona, äiti makaa sairaana — ja isä näyttää olevan aivan suunniltaan...

Miltei yhtämittaa kuului tuo terävä räiske kaupungin eri puolilta läheten ja edeten. Toisinaan se taukosi hetkiseksi — aivankuin jokin kauhean suuri kone olisi mennyt epäkuntoon, ja nyt sitä rasvataan ja korjataan kuumeentapaisella kiireellä... Sellaisina hetkinä Marcus odotti kuumeisesti väristen, milloin taas alkaa.

Oisin leimusi tulipaloja ja niiden kellertävä kajastus valaisi heidän pikku tupansa omituisen, epätodellisen näköiseksi.

He saivat tietää, että kapinalliset olivat kukistumaisillaan, ja isäparka ei voinut nukkua, ei syödä vähää-

kään. Vaikka Marcus koska tahansa olisi herännyt, kuuli hän isän tekojalan epäsäännöllisen, hervottoman kolkeen; toisinaan taas näkyi hänen laihan vartalonsa varjo liikkumattomana punertavassa ikkuna-aukossa. Se muistutti kuollutta varjokuvaa, mutta sen kumarassa asennossa hoikkine, eteenpäin kuroittavine kauloineen kuvastui kauhu hirmuisempi kuin kuolemankauhu — niin kuin tuo kuva olisi henkeä pidättäen odottanut, milloin tuosta aavemaisesta valosta hirveänä olentona hypähtää hulluus...

Kolmantena yönä kuuli Marcus taas herätessään pimeydestä kaksi raskasta voihkausta, sitten hammas-ten kiristystä... Marcus huomasi että se oli isä, hänestä tuntui kuin olisi isä ollut tukehtumaisillaan. Hän nousi vuoteeltaan, asteli isän luokse tarttuen hänen käteensä — mutta ei voinutkaan sanoa mitään: raivusti nyyhkien painoi hän vain kasvonsa isän laihaa rintaa vasten... Isä silitti hänen päätään ainoalla kädellään ja kuiskasi käheästi:

— Poikani... Poikani...

Marcus tunsi, miten muutamat kuumat kyyneleet putoilivat hänen niskaansa... Isän silmissä ei kertaakaan ollut näkynyt kyyneleitä, ja se vaikutti vastustamattomasti Marcukseen. Hänen sydämeensä tulvahti hellyys ja sääli ja hän sopersi nyyhkyttäen:

— Isä... isäparka...

Aamulla alkoi muun metelin yli yhtäkkiä kuulua konetykkien kamala, yhtäjaksoinen jyrinä. Isän kas-

voissa välähti jotain mieletöntä, sitten niissä kuvastui taas se entinen tylsä kauhu. Hän kääntyi toisaalle, mutta Marcus näki, miten hänen hartiansa nytkähtelivät silloin tällöin — niinkuin hänen ruumistaan olisi pistelty jollakin terävällä...

Mutta kun hän hetken kuluttua kääntyi, oli hän kokonaan muuttunut. Hän näytti tehneen jonkun tärkeän päätöksen ja sanoi miltei reippaasti:

— Minä lähden hiukan katsomaan, mitä siellä tapahtuu...

— Isä, älkää menkö! — pyysi Marcus. — Eihän siellä mitään voi...

— Minä menen. Tahdon nähdä.

Marcus näki, että isä oli päättänyt mennä. Hän ajatteli kiihkeästi vähän aikaa ja sitten sanoi tyynesti:

— No mennään sitten! Mutta vältetään kuitenkin vaarallisimpia paikkoja.

— Sinä? — sanoi isä kuin pettyneenä. — Marcus, kyllä sinun tuota... täytyy jäädä kotiin, kun äitikin on sairas...

— Isä, te ette missään tapauksessa mene yksinänne! Ettehan te jaksa edes kävellä!

Isän kasvoilla kuvastui taas tuo epämääräinen pettymys ja neuvottomuus. Mutta nähdessään, että myöskin Marcus oli päättänyt tulla mukaan, suostui hän vihdoin.

Marcus oli jo ovella, kun isä hitaasti asteli äidin vuoteen viereen. Hänen katseessaan kuvastui syvä mielenliikutus, sanomaton suru ja kaipaus. — Hyvästi-jättö... lennähti Marcuksen mieleen...

— Jäähyväiset... — mutisi Marcus äänettömin huulin, ja hänen kurkkuansa alkoi oudosti kuristaa: hän muisti sen nimisen taulun... Hämärtyvällä taistelukentällä ojentaa kuoleva sotilas viimeisen kerran vanhalle toverilleen voimattoman, lyijynraskaan kätensä, katsahtaa häneen viimeisen kerran... Ja nyt isä katse muistutti tuon kuolevan sotavanhuksen katsetta. Hän näki äidin poskelta vierivän suuria kyyneleitä, noilla kalvakoilla huulilla näkyi kummallinen, ymmärtävä hymy... Marcuksen silmät sumenivat, hänen aivoihinsa lennähti jokin hämärä tunne, että hekin ovat yhdessä vierustovereina taistelleet pitkän, armottoman taistelun... täytynyt nähdä sekin, kun heidän rakkaimmat pienokaisensa ovat kaatuneet yksi toisensa jälkeen...

Isä nojautui raskaasti Marcuksen käsivarteen, hänen hengityksensä kähisi ja vinkui aivankuin tuo laiha rinta olisi sisältä särkynyt, repeytynyt riekaleiksi. Mutta hän ei tahtonut edes levähtää: yhtämittaa vain keski-kaupunkia kohden, josta tuo huumaava räiske ja pauhu kuului kiihtyen ja vaimeten ja välillä kuului hurja, moniääninen huuto...

Noin neljännestunnin kuluttua saapuivat he paikalle, jossa ruokatavarakauppa oli ryöstetty tyhjäksi. Ikkunat ja ovet olivat säpäleinä, ja käytävällä seisoivat muutamia pelosta kalpeita, rääsyisiä naisia.

Taistelu oli vasta äskettäin siirtynyt tästä: leivänmurujen, kaluttujen luitten ja tyhjennettyjen säilykerasiain seassa näkyi hyytymätöntä verta. Isä potkaisi terveellä jalallaan erästä tyhjää läkkirasiaa, ja hänen

äänessään kuvastui katkeran mielihyvän väre, kun hän hiljaa sanoi:

— Tähän eivät pyövelien panssariautot ole vielä ehtineet... Ovat ihmisraukat saaneet edes vähän syödä...

Mutta pian alkoi näkyä kamalampia merkkejä. Jo kauas näkyi eräs mustunut kivirakennuksen seinä pilkullisena kuni pantterin nahka: siihen oli kohdistunut kuularuiskun terässade... Ruokakauppa siinäkin oli tyhjennetty, mutta ne leivät oli maksettu kalliilla hinnalla: verellä — katu oli miltei yltäänsä punainen... Marcus kalpeni ja alkoi tahtomattaan vavista.

Kun he olivat vielä pienen matkaa kävelleet, näkivät he edellään suuren, umpinaisen auton, joka yhtämittaa seisahtui: se korjasi kaatuneita. Kuusi miestä paiskeli niitä autoon kuumeentapaisella kiireellä — aivankuin suurtilojen perunamaalla sateen uhatessa paiskitaan vaunuihin täysinäisiä perunasäkkejä...

Vihdoin näkyi erään kadun toisessa päässä harmaa, tuhatlukuinen joukko... Kuului villi huuto — joukko näytti etenevän...

Isä oli kävelystä muuttunut yhä heikommaksi ja kalpeammaksi. Ja kun hän Marcuksen taukoamattomista pyynnöistä vihdoin suostui lähtemään kotiinpäin, kuvastui hänen nääntyneillä kasvoillaan taas tuo selittämätön pettymys.

He lähenivät jo asuntoansa; siellä olivat kadut miltei tyhjät ihmisistä.

Silloin ilmestyi kadun toiseen päähän kaksi panssari-autoa, läheten hurjaa vauhtia...

Isän kasvoille ilmestyi äkkiä kiihkeä mielenliikutus; hän tarttui lujasti Marcuksen käteen, ja hänen hätäinen äänensä värähti omituisesti:

— Marcus, p o i k a n i... juokse pian katsomaan takapihalle... pääsisikö sieltä toiseen pihaan! Odotan tässä...

Hän tuli mukana porttikäytävään ja Marcus oli niin hermostunut näkemistään, ettei ehtinyt ajatella eikä arvostella isän käskyä...

Juostessaan kuuli hän lähenevien autojen jyrinän, ja saapuessaan pihan perälle, oli hän kuulevinaan käheän huudon...

Hänessä heräsi hirveä aavistus: I s ä...

Kuin henkensä edestä juoksi hän takaisin. Pihan keskikohdalla hän kuuli laukauksen, heti senjälkeen toisen, kolmannen... ja hänen porttikäytävään saapuaan vilahti ohitse harmaa panssariauto... laukauksia... ooh...!

... Isä seisoj horjuen kadulla ja heristäen tervettä nyrkkiään huusi jotakin — ja samassa kaatui.

Kuulat vinkuivat Marcuksen ympärillä, kun hän syöksyi isän luokse ja kumartui vavisten hänen ylitseen... Luoti oli pyyhkäissyt hatun päästä, viiltänyt mennessään pitkän haavan, valkoinen tukka tahrautui vereen... Luinen rinta kohoili korkealle — ja sitten hänen suustaan purskahti vaahtoava verivirta...

— Isä... isä... — vaikeroi Marcus kauheassa tuskassa. — Alkää kuolko — isä, isä...

Kuolevan kasvoille häilähti kerran omituinen kirkkaus... silmät loistivat niinkuin joskus, joskus ennen sotaa... Mutta se häipyi tuskaan... Hänen veriset huulensa liikkuvat, niinkuin hän olisi tahtonut sanoa jotain tärkeitä, hän näytti ponnistavan epätoivoisesti: **e i v o i n u t!** Kuului vain entistä kumeampi korahdus, ja veri alkoi tulvata yhä hurjemmin...

Kylmällä kauhulla katseli Marcus, miten isän silmät himmenivät himmenemistään, ja kuiskasi epätoivon kiihkolla:

— Isä, isä, i s ä!

Mutta isän silmissä ei enää näkynyt pienintäkään jälleentuntemisen merkkiä — niissä ei näkynyt enää mitään ilmettä...

Isän rinta kohoili yhä harvemmin ja verenvuotokin alkoi tautaa; punainen vaahto vain pursui hänen yhteenpuristettujen hampaittensa välistä ja jossain syvällä rinnassa korisi niin pitkään. Marcus aukaisi isän punaiseksi tahraantuneen takin, liivin, paidan — niin siinä se oli, keskellä rintaa... Ja yhä pulppusi... Pitkän aikaa katsoi Marcus tolkuttomasti tuota pientä reikää isän luurangoksi laihtuneessa rinnassa... harmaankalpeita kasvoja — eikä hän kyennyt ajattelemaan mitään.

— Niin se olikin... — luuli Marcus kuiskaavansa: hän muisti isän katseen äidin vuoteen vieressä...

Se olikin heidän viimeinen hyvästijättönsä... viimeinen katse... Ja nyt hän ymmärsi, mikä isän äänessä äsken värähti, kun hän lausui tuon yhden sanan. Se oli hyvästijättö **h ä n e l l e**... Marcus oli miltei kuulevinaan

noilta kalpeilta huulilta tuon hellyydestä värähtävän sanan: poikani . . .

Isäparka . . .

Silloin Marcus huomasi, että hänen ympärilleen oli kokoontunut pieni väkijoukko. Hän hätkähti, hypähtäen ylös kuin peto, jota häiritään tapetun pentunsa ruumiin ääressä. Mutta hän rauhoittui: kaikkialla näkyi vain myötätuntoisia katseita, säälivä ääniä. Ja joidenkuiden miesten silmät kiiluivat uhkaavasti, alkoi kuulua hillittyjä sadatuksia, joista hän erotti vain yhden sanan: murhaajat!

Ympärilleen katsahtamatta, ajattelematta nosti hän isänsä ruumiin syliinsä ja lähti kotiinpäin. Joukko teki kunnioittavasti hänelle tietä, ja joku naisääni kuiskasi hillitysti:

— Poikaraukka . . .

Marcus oli voimakas nuorukainen, tottunut ankaariin ponnistuksiin ja työhön, mutta hänen täytyi jännittää kaikki voimansa; hiki alkoi heti vuotaa hänen kasvoiltaan, ja ikäänkuin hyvin kaukaa kuuli hän taas joitakin säälin ja vihan huudahduksia . . .

Hänen silmissään alkoi lennellä mustia palloja, korvissa humisi, ja hän oli vähällä kaatua — mutta hän puri hampaansa yhteen! Tuossahan koti jo onkin . . .

Raskaasti huohottaen lysähti Marcus eteisessä istumaan. Hän ei voinut ajatella mitään . . . Vielä äsken kuiskasi isä: p o i k a n i. Ja nyt hänen ruumiinsa alkoi jäykistyä.

Miten hirveän laiha olikaan tuo rinta... vain terävät luut. Mutta kasvoilla kuvastui vihdoinkin rauha — nyt vasta.

Marcus säpsähti kuin pahantekijä; sisällä oli narisut vuode. Ja sitten kuului äidin värisevä, tukehtunut ääni:

— Kuka siellä on?

KUUMEESSA.

Tukehtuneesti parahtaen hypähti Marcus pimeässä seisoalleen, käsittämättä oikein missä oli, näkikö unta, vai oliko hereillä... Hän luuli huohottavansa tuosta kantamastaan taakasta — mutta kun hänen piti vapisevalla kädellään pyyhkäistä hikeä otsaltaan, olikin se kuiva ja polttavan kuuma...

Nyt vasta hän alkoi taas tajuta. Vaistomaisesti koetti hän valtasuonensa sykintää: se hakkasi hurjan nopeasti...

Hänellä oli siis kuumetta.

Hän ei tiennyt, miten kauan oli istunut siinä pimeässä, pöytään nojaten. Ensin hän luuli nukkuneensa ja uneksineensa; mutta pitkän, vaivalloisen ajattelun jälkeen hän vihdoinkin käsitti, että oli vain m u i s t e l l u t, ja nouseva kuume oli tuonut nuo surulliset tapaukset mieleen ehkä elävämpinä kuin koskaan ennen — hän oli suorastaan e l ä n y t siellä menneisyydessä. Tämän hän käsitti sängen hämärästi, kaikki oli omituisen hämärää — kuin juopuneella. Mutta tuo sama hämärä vaisto kuiskasi, että hänen pitäisi mennä makuulle.

Marcus nousi ja alkoi astella sinnepäin, missä luuli vuoteen olevan — mutta silloin pimeään koppiin äkkiä

syöksähti sähisevänä tulvana tulikipunoita. Hän ymmärsi, että ne ovat eräitä myrkyllisiä, tropiikin tulihyönteisiä; ne alkoivat ahdistaa yhä uhkaavammin, hän koetti väistää niiden hyökkäyksiä ja kaatui lattialle. Lopulta hän seinää myöten onnistui pääsemään vuoteelle.

Tulihyönteiset hävisivät ja hän tunsu hämärästi, että ne olivat johtuneet vain kuumeesta. Mutta sitten tulivat muistot uudelleen yhä tuskallisempina, sekavina... Isän kohtalo, äidin kuolema, kapinat, hänen keksintönsä, Aurelia — ja sitten hyökkäsivät tulihyönteiset uudestaan! Silloin hän huomasi olevansa yksin sen suunnattoman hornanpyörteen keskellä paraadikentällä... Autojen mielettömästi pyörivä rengas pienenee pienenemistään — lentokoneet laskeutuvat yhä alemmaksi, propellit ovat murskaamaisillaan hänet...

Marcuksen valtaa kauhea tuska. Hän kumartuu, mutta murskaavien haubitsivaunujen piiri pienenee pelottavan nopeasti; lentokoneitten lauma laskeutuu hänen päälleen pimittävänä, tukahuttavana... Hän koettaa huutaa, mutta kaikki humisee, ulvoo, ryskyy ja pauhaa hirmuisena tuulispäänä hänen ympärillään — hän ei kuule omaa ääntään...

Marcus katsoo arasti ylöspäin ja näkee, miten hänen oma koneensa syöksyy raivokkaasti ulvahtaen hänen kimppuunsa... iskee häntä päähän propellinsiivellä...

Marcus ei tuntenut kipua, tuo huumaava pauhu vain taukosi — ja sitten hän ei muistanut enää mitään...

Kolme päivää oli Marcus kuumeessa — ja neljäntenä hänet vietiin taas santarmilaitokseen.

Kylmä hiki pusertui hänen otsastaan, kun hän nousi noita kolkkoja rappusia myöten toiseen kerrokseen: hän oli varma, että niillä nyt on todistukset hänen valheestaan. Ruumiillisesti hän oli niin heikko, että jalat vapisivat.

Kun Marcus seisahtui keskilattialle, kääntyi eräs olento häntä kohden — ja hän tunsii Aurelian.

Joukkohaudan näköinen tutkintohuone hämärtyi, pimeni, sitten se alkoi pyöriä . . . Hän hapuili kädellään kuin sokea ja hänen oma äänensä oli kuuluvinaan jostakin kaukaa:

— Vettä, olkaa hyvä . . . Olen sairas . . .

Marcus joi ahnaasti tarjotun veden ja katui, että oli pelästyttänyt Aurelian; sentähden hän lisäsi tuomariin kääntyen:

— Olen ollut kolme päivää kuumeessa, äsken nousin ensikerran vuoteesta.

Hän oli pakottanut kasvonsa kylmiksi, mutta, katsohtaessaan toisen kerran Aureliaan, täytyi hänen purra hammastaan, jottei olisi huutanut, syyttänyt noita pyöveleiksi, tehnyt jotain mieletöntä . . .

Aurelia oli tavattomasti laihtunut, kasvot kalvenneet lumivalkoisiksi, silmien ympärillä tummat renkaat. Marcuksesta tuntui julmalta kieltää hänet tällaisella hetkellä; hän olisi tahtonut heittäytyä polvilleen tytön eteen ja itkien suudella noita laihtuneita pikku käsiä . . .

— Herra kapteeni. Ettekö todellakaan tunne tätä neitiä? — kuului äkkiä tuomarin epäluuloinen, kavala ääni; sitä oli vaikea tuntea samaksi, kuin viime kerralla.

Marcus oli Aurelian silmissä vieläkin nähnyt kielon, ja tuomarin käärmemäinen ääni herätti hänen vihansa: hän iski kuumeisen katseensa tuomarin silmiin ja kysyi tuimasti:

— Mikä antaa teille aiheen kysyä sitä toistamiseen? Jos teidän tehtävänne on kuulustelu, niin pyydän sitä itseni suhteen. Olen odottanut siksi kauan, että minulla on oikeus vaatia tutkintoa — tietoa, miksi olen vangittu!

Tämä hyökkäys tuli niin odottamatta, että tuomari ällistyi; mutta heti hän tointui ja sanoi jäätävän kylmästi:

— Ehkä minä tiedän, mitä kysyn — ja myöskin sen mikä koskee teidän asiaanne, herra kapteeni.

— Kun sen tiedätte, herra tuomari, niin ilmoittakaa siis, mistä minua syytetään!

Mitään vastaamatta kääntyi tuomari joillakin kysymyksillä Aurelian puoleen, joka vastaili väsyneesti ja koneellisesti.

Kun tuomari tarkasteli muistiinpanojaan, katsahti Aurelia kerran Marcukseen — ja tuo katse vaikutti häneen kuni tulisen raudan kosketus... Noissa mustissa suurentuneissa silmissä kuvastui ikäänkuin epätoivoinen rukous ja mykkä, jähmettynyt kauhu...

Marcus muisti silmänräpäyksessä isävainaan katseen, kun hän saapui sodasta — ja nyt Aurelia katsoi samalla tavalla. Eivätkä he voineet puhua sanaakaan...

Kun tuomari taas kääntyi Aurelian puoleen, kuuli Marcus sivultaan puhisevaa hengitystä; kääntyessään

näki hän santarmikapteenin viikset pörrössä tuijottavan talisilla silmillään Aureliaa — niinkuin suuri, paksu kissa, joka heinikossa väijyen, liikkumattomalla katseellaan tuijottaa pientä, pahaa aavistamatonta lintua . . .

— Eikö teillä ole siis mitään sanottavaa, herra kapteeni? — kysyi taas tuomari katsoen Marcusta terävällä, luihulla katseellaan.

— On, — sanoi Marcus lujasti. — Minä tahdon tietää, miksi minut on vangittu.

— Olkaa hyvä, nyt saatte poistua.

Ja Aurelia jäi sinne — niinkuin pieni lintu inhotavain korppikotkain keskelle . . .

KUOLLEET SILMÄT.

Antonius istui yksin huoneessaan. Hänen kasvonsa olivat laihtuneet ja entisestäänkin kalvenneet — tukka näytti yhä vaalentuneen ohimoilta.

Äkkiä hän nousi kävelemään ja mutisi hiljaa itsekseen:

— Kuinka kauan ne oikein pitävät häntä vankeudessa...?

Antonius oli äsken käynyt ilmailuosaston ylipäällikön luona Marcuksen asian johdosta — ja tämäkin oli sanonut olevansa voimaton armeijan kaikkivaltiaasta santarmistoa vastaan. Kenenkä ne vangitsevat, se pysyy siellä kunnes ne katsovat hyväksi vapauttaa...

Antonius kaipasi Marcusta kuin veljeänsä. Ja mitä kauemmin hän oli vangittuna, sitä suuremmaksi kasvoi hänen levottomuutensa. Tapetaanko hänetkin — niinkuin omat veljet...? Samalla tavalla pidettiin heitäkin ensin vangittuna, ja sitten...

Antonius istahti nojatuoliin ja sytytti sikaarin rauhoittuakseen, mutta ei voinut. Hän muisti taas sen kevätpäivän, yhtä elävänä kuin eilisen — elämänsä hirmuisimman päivän...

... Hän seisoo raskaan rautaportin takana ja odottaa. Hänestä tuntuu ikäänkuin olisi jonkun kauhean olennon kynsissä. Hän tuntee itsensä yhtä avuttomaksi kuin pieni, vivisektorin pöytään sidottu koekaniini. Ja hän kärsii yhtä paljon kuin tuollainen pieni uhri-raukka.

Hänen ympärillään on hurmaava kevät. Eriväristen kukkien koristama ruohokenttä muistuttaa kallisarvoista, satumaista mattoa, ja ihanien jättiläiskukkien lailla reunustavat sitä valkoisina kukkivat tuomet, omenapuut, pihlajat — täyttäen ilman huumaavilla tuoksuillaan. Taivaan syvää sineä vasten näyttää lehmusten ja saarnien vaalea vihreys ihmeellisen heleältä ja kirkkaalta. Jossakin lähellä esittää satakieli ihanaa lauluaan, sitä säestää lukemattomien lintujen helkkyvä kuoro, ja läpinäkymättömän orapihlaja-aidan takaa kuuluu hiljainen laineiden loiske — ikäänkuin rakastavien hilitetty, hellä kuiskailu...

Mutta Antonius ei kuule mitään, hän ei näe luonnon äskenpuhjennutta, hurmaavaa nuoruutta. Hänen katseensa tahtoisii tunkeutua paksun tiilimuurin lävitse, nähdäkseen mitä tuossa vanhassa, hylätyssä linnakkeessa tapahtuu. Aurinko paahtaa lämpimänä, vieno tuuli hyväilee hänen poskiaan kuni rakastetun naisen käsi — mutta hänen hampaansa kalisevat vilutautisen lailla...

Hänen toverinsa, sotilaslääkärin pukuun puettu mies käännähtää ja katsoo häntä taas tutkivasti.

Äkkiä alkoi muurin sisäpuolelta kuulua usean kuularuiskun korviasärkevä särinä — ja kukkivista pensaista pyrähtivät pikkulinnut pelästyneinä lentoon...

Antioniuksen kasvot muuttuivat hirveän näköisiksi; hän tarttui päähänsä, niinkuin se olisi ollut halkeamaisillaan ja hänen kurkustaan tunkeutui tukehtunut korina...

Vieressä seisova toveri tarttui hänen käteensä ja sähähti hänen korvaansa läpitukevasti:

— Sinun täytyy kestää. Muuten et voi kosta!

Antonius oli kuullut selvästi vain viimeisen sanan, mutta heti pakotti hän itsensä tyynemmäksi ja pyyhkäsi tuskanhien kalpealta otsaltaan.

Kuularuiskut vaikenivat, siellä kuului epämääräisiä ääniä, moottorien surinaa — mutta linnut olivat yhä ääneti, kuin kuolemankauhun vallassa.

Kuin juopuneena asteli Antonius ystävänsä rinnalla sannoitettua käytävää myöten. Oikealla näkyi vanhoja ruohottuneita pattereita, taustalla pieni kasarmirakennus, joka nyt oli palkkajoukkojen hallussa. Nyt vasta hän muisti, että täällä pantiin toimen miltei kaikki valtiollisten mestaukset...

He saapuivat pienen, köynnöksien peitossa olevan huvilan eteen — ja palkkajoukon päällikkö tuli ulos.

Hänellä oli ryppyiset, kuoppaiset kasvot, hampaiton, kokoonkutistunut suu, ja sen yli kaareutui pitkä, käyrä nenä — aivankuin petolinnun nokka. Tuo kauheannäköinen pää keikkui rauhattomana pitkän, ohuen kaulan varassa, ja kun terävä, kellertävä katse kohdistui Antioniukseen, välähti hänen mieleensä inhottava, jättiläissuuri raatolintu...

— Ehkä herra översti suvaitsee tulla hiukan tänemmäksi? — kuuli hän ystävänsä miltei kuiskaten kysyvän.

Antonius alkoi katsella vanhoja pattereita, mutta ikäänkuin noiduttuna täytyi hänen silloin tällöin vilkaista tuota inhottavaa ihmistä. Eräistä sanoista ja liikkeistä ymmärsi hän tämän tinkivän mahdollisimman korkeata hintaa. Ja kun hän näki toverinsa ojentavan överstille paksun setelitukun, alkoi hänen ruumiinsa väristä ennen tuntemattomasta raivosta ja inhosta — aivankuin olisi täytynyt voimattomana katsella jotain kauheata raikausta...

Hän näki överstin poistuvan ja he lähtivät kentälle.

Antonius tunsi jalkojensa uppoavan syvälle kuumaan hiekkaan, se oli miltei polttavan kuumaa. Se muistutti todellisuutta — mutta sittenkin hän luuli ensin uneksivansa, nähdessään vaalealla hiekalla tuon sekavan, kauhean rivin...

Ensimmäisenä virui nuori tyttö, painaen kangistuvilla käsillään rintaansa. Hänen vaalea tukkansa oli äskettäin kammattu, ja hänen kuolemassakin kauniit kasvonsa olivat jäykistyneet raskaaseen, loppumattoon suruun...

Antonius tuijotti tolkuttomana tyttöparkaa, joka noin nuorena oli kärsinyt marttyyrikuoleman...

— Tuo muistikirjani, — kuuli hän ystävänsä äreän äänen. Lähelle tultuaan kuiskasi tämä hiljaa:

— Urkkija... tarkasta ruumiita...

Antonius totteli, ja vilkaistuaan sivulleen näki hän epämiellyttävät, luihut kasvot, kavaline silmineen...

He lähtivät eteenpäin. Teloitetut olivat kaatuneet mitä erilaisimpiin asentoihin; muutamat olivat luonnottomasti koukistuneet, kasvot kuvaamattoman kauhun ja tuskan vääristämät; jotkut näyttivät liikkumattominakin tuskallisesti hapuilevan ja eräs nuori mies oli kaivanut käntensä syvälle hiekkaan — niinkuin olisi viimeisellä, epätoivon voimalla etsinyt sieltä pelastusta, elämää...

Antonius muuttui yhä kalpeammaksi. Hänen ystävänsä käski hänen jäädä tarkastamaan erästä kaatunutta ja pyysi urkkijaa auttamaan hiukan itseään...

Kumartuessaan kuuli Antonius urkkijan kysyvän viattomasti:

— Mitä tohtori tekee noista, kun niin suuren hinnan maksoi?

Antonius kuuli vain jonkun sanan, mutta hän käsitti ystävänsä selittävän, että hän valmistaa jotain »aineita» ja vielä voittaakin. Hän tiesi ystävänsä eteväksi amatöörinäyttelijäksi, mutta häntä kauhistutti, kuullessaan tämän innostuneesti huudahtavan:

— Aa! Sinusta tulisi erinomaisen hyvää vaseliinia! Todellakin...!

Hän meni urkkijan luokse, koetteli tämän käsivarsia, selkää ja kehui yhä ihastuneempana. Hän katseli urkkijaa samanlaisella katseella, kuin nälkäinen höyryävää paistia ja vihdoinkin kysyi salaperäisesti kuiskaten:

— Etkö tule minulle palvelukseen...? Maksan sinulle viisituhatta vuodessa!

Urkkijan huulet alkoivat väristä, hänen ruskeat kasvonsa muuttuivat kauhusta täplikkeiksi, harmaan-kalpeiksi ja hän yritti lähtemään.

— Ei, älä nyt mene! — huudahti tohtori kiihkeästi.
— Puhutaan asia selväksi! Minä maksan kahdeksantuhatta!

— Suokaa anteeksi, teidän ylhäisyytenne . . . översti odottaa — änkytti urkkija ja lähti.

— Minä annan kymmenentuhatta!

Urkkija meni kuni takaa-ajettu. Mutta kun Antonius meni ystävänsä luokse, kuvastui hänen kasvoissaan syvä inho. Hän sylkäisi, ikäänkuin olisi saanut suuhunsa jotain saastaista ja mutisi katkerasti:

— Inhottavaa! Mutta tuohon pikkupyöveliin ei olisi mikään muu pystynyt. Ja ellei se poistunut, olisit sinä veliraukka antanut itsesi ilmi . . .

Äkkiä Antonius seisahtui ja hänen silmänsä laajenivat kauhusta: siellä he makasivat rinnakkain — h ä n e n m o l e m m a t v e l j e n s ä . . .

— Koeta nyt olla tyyni! — kuuli hän toverinsa käheän äänen.

Antonius oli kuin potilas, jota tuskallisen leikkauksen kestäessä kehoitetaan yhtämittaa hymyilemään. Hän kiristi hampaitaan, hänen huulillaan näkyi verta, mutta kenttä alkoi keinua kuin laiva myrskyssä — ja vaalea hiekka tuntui tummenevan aivankuin auringonpimennyksen aikana. Antonius ei nähnyt muuta kuin h e i d ä t . . .

Sammumaton viha ja uhka kuvastui vanhemman voimakkaissa kasvoissa; yhteenpurtujen hampaitten välistä oli pursunut verivaahtoa, ja uskomattomalla tahdonvoimalla oli hän viime hetkellä kohottanut jäykistyvän nyrkkinsä — hän näytti vieläkin äänettömästi vannovan kostoa, uhkaavan . . .

Hänen vierellään virui »pikkuveli», jota Antonius oli rakastanut enemmän kuin ketään muuta. Hän oli kahdessa kuukaudessa laihtunut niin paljon, että häntä oli vaikea tuntea: posket olivat kuopalla, ja ennen sopiva kadettiunivormu riippui hänen yllään avarana säkkinä. Sekin oli sivusta repeytynyt, tahrautuen vereen, ja samalla kohdalla näkyi hiekalla leveä, punainen läiskä: siihen oli hänen nuori sydänverensä vuodatettu...

Mutta hänen lapsellisilla kasvoillaan ei enää näkynyt tuskaa, ei vihaakaan — vain ihmettelyä. Tuo viaton, ylöspäin kohotettu katse näytti moittien ja ihmetellen kysyvän: miksi, m i n k ä t ä h d e n m i n u t t a p e t t i i n?

Antonius tunsi jalkojensa horjuvan, ja karpäsparven inhottava surina tuntui etenevän — sitten lakkasi kuulumasta. Mutta silloin tohtori tarttui lujasti hänen käsi-varteensa; hänenkin äänensä oli kuuluvinaan jostakin kaukaa:

— Sinähän lupasit k o s t a a.

Niinkuin nääntynyt, jalorotuinen juoksija vielä ker-ran ponnistaa viimeiset voimansa saadessaan armotto-man piiskaniskun, samoin vaikutti Antoniukseen nytkin sana kosto: hän näytti heti muuttuvan tyyneksi.

Mutta hänen sielussaan tuntui kaikki sekaantuvan. Hämärästi hän käsitti ystävänsä varoittavan, että översti tarkasti heitä kiikarilla ikkunastaan. Toveri näytti kyllä toimekkaalta — mutta nyt hänenkin äänensä oli tus-kasta käheä, kasvonsa kalmankalpeat.

Heidän tuomansa umpinainen sairausauto oli jo ken-tällä; kuljettajan avulla kantoi hän veljiensä elottomat

ruumiit sinne. Sitten tohtori lupasi mennä överstin luokse haihduttamaan tämän epäluulot ja käski kuljet-tajan ajaa ulos portista...

Autossa oli hiukan hämärä, ja Antonius säpsähti: pikkuveljen kasvot näyttivät muuttuneen. Niissä näkyi kauhean kärsimyksen jälkiä, niissä kuvastui vielä raskaampi suru kuin sen ammutun tytön kasvoilla...

Antonius pyyhki veren pikkuveljen huulilta, silitti hänen hienoa tukkaansa — ja lukemattomat muistot ja pikkutapaukset tulvahtivat mieleen. Kun hän samassa muisti nykyhetken hirveän totuuden, alkoi hänen ruumiinsa suonenvedontapaisesti hytkiä ja hän suuteli noita kylmeneviä huulia, nyyhkyttäen epätoivoisesti:

— Pikkuveli... pikkuveli...

Laihtuneet lapsenkasvot surullisine silmineen näyttivät nääntyneesti, äänettömästi kuiskaavan:

— Niin veljeni, tällaiseksi minut on rääkätty...

Kauhea aavistus välähtää Antoniuksen aivoissa; hän koettelee veljensä käsivarsia, jalkoja... mitä...? Kaksi kuukautta sitten jäntevä voimistelijanuorukainen — nyt luut ja nahka... Tuo aavistus kasvaa, se kylmentää hänen ruumiinsa — sitten hän ponnahtaa ylös, repäisee yhdellä tempaisulla veljensä takin edestä auki, kääntää hänet...

Paita on kovettunut hyytyneestä verestä... miltei mielettömänä repii hän sen halki, ja...

Antioniuksen pidätetty hengitys tunkeutuu rinnasta tuskallisena, korisevana karjaisuna. Kun hän tuijotti

poikaraukan selkää, tuntui siltä kuin olisi hänen omaa, alastonta selkäänsä poltettu tulisella raudalla...

— Pikkuveli... p i k k u v e l i! — vaikeroi Antonius tukehtuneesti. Hän tahtoi huutaa, itkeä, tehdä jotakin, mutta hän ei ymmärrä mitään, ei voi mitään — on vain sellainen tuska, ettei hän ole koskaan sellaista tuntenut... Hän kuulee taas tuntemattoman, korisevan äänensä:

— Pieni veliraukka...

Poikaparka on ymmärtänyt että vain k u o l e m a voi pelastaa hänet kiduttajiensa kynsistä — ajattelee Antonius. S e n t ä h d e n hän onkin tyyntynyt, tuntiessaan otsallaan ainoan pelastajansa kylmän, vilvoittavan käden...

Antonius katsahti toista veljeä; hänen kuolleet silmänsä näyttivät elävän, niistä pursui kylmä raivo — n e v a a t i v a t k o s t o a!

Nyt hän ymmärsi veljensä ilmeen, sillä sama viha tarttui häneen vastustamattomalla voimalla, se raateli ja poltti hänen rintaansa sammumattomana tulena... Hän tarttui veljensä jäykkään, kohotettuun nyrkkiin ja kuiskasi hampaitaan kiristellen:

— Ole huoletta veli — m i n ä e n u n o h d a.

PYÖRTEESEEN

OSTETTU IHMISHENKI.

Antonius havahtui muistoistaan ja nousi nojatuolistista ojennellen jäseniään. Hänen sikaarinsa oli palanut loppuun — kas, hän oli polttanut kaksi sikaaria! Ja nyt oli huone täynnä savua!

Koneellisesti aukaisi hän ikkunan, istuutui uudestaan ja sytytti kolmannen sikaarin, sillä Marcuksen vankeus, joka oli johtanut hänen mieleensä tuon tuskallisen kevätpäivän, kalvoi yhtämittaa hänen mieltään.

Hän tunsu rakastavansa Marcusta yhä enemmän — enemmän kuin ketään toista. Ja heidän suurelle asialleen on hän tärkeämpi kuin kukaan muu — jos hänen keksintönsä onnistuu, niin se on suureksi avuksi...

— Häntä ei saa tappaa, niinkuin...

Antoniuksen äänetön kuiskaus katkesi, mutta hänen kasvonsa muuttuivat pelottavan näköisiksi.

— No, eivät ne sitä teekkään; — ajatteli hän itseänsä rauhoittaen. — Minä teen kaiken voitavani. Niin — huomenna menen sisäministerin luokse.

Hän nousi ja lähti illalliselle.

Antonius oli istunut jo puoli tuntia vastaanottohuoneessa, kun eräs virkamies tuli ilmoittamaan, että hänet otetaan vastaan.

Silloin eräs mies pyysi Antoniuksen tulemaan toiseen huoneeseen ja riisumaan takkinsa. Huoneessa oli jo ennestään toinen mies; tämä tarkasti vormutakin, hänen saattajansa kopeloi housuntaskut, lahkeet, y. m. puhuen samalla makeasti:

— Luonnollisesti ei t e i h i n, herra kapteeni, saata langeta pienintäkään epäluulon varjoa! Tämä on vain pieni muodollisuus, jonka hänen ylhäisyytensä tahtoo sovelluttaa kaikkiin — etteivät todella epäiltävät henkilöt pääsisi syyttämään häntä poikkeustoimenpiteistä heitä vastaan...

Sama repliikki esitettiin jokaiselle — hänen muuttamat ystävänsä, jotka kävivät täällä useammin, olivat oppineet sen ulkoa...

Sisäministeri näytti itse sydämellisyydeltä ja kysyi heti kohteliaasti, onko hän se Antonius, joka keksinnöillään on tehnyt suuria palveluksia valtakunnan puolustukselle...

Antonius huomautti vaatimattomasti, että niistä ei kannata puhuakaan, mutta että hän on tullut erään keskeneräisen keksinnön takia, jolla on mitä suurin arvo koko maalle. Sitten hän muistutti Marcuksen viime keksintöä, selosti lyhyesti sitä uutta, sen merkitystä, varsinkin siinä tapauksessa, että jouduttaisiin sotaan sekä ilmoitti keksijän olevan vangittuna.

— Vangittu? — toisti ministeri rypistäen kulmiaan ja hänen silmänsä alkoivat pälyillä rauhattomasti.

— Niin teidän ylhäisyytenne, ja se on tapahtunut

erehdyksestä, — lausui Antonius vakuuttavasti ja ojensi ministerille tutkintopöytäkirjat. — Näistäkin näkyy, ettei häntä vastaan ole mitään syytä olemassa. Sitäpaitsi olen itse pitänyt häntä lapsesta asti silmällä — ja minä voin taata hänestä yhtä varmasti kuin itsestäni... Lopuksi hän pyysi, että ministeri tuon tärkeän asian vuoksi suvaitsisi tarkastaa tutkintopöytäkirjaa.

Ministeri otti pöydältä tutkintopöytäkirjan ja silmäili koneellisesti ja vastenmielisesti ensimmäistä sivua, samalla puhuen hitaasti ja epäilevästi:

— Kyllä minä pelkään, ettei tässä voida mitään tehdä. Asia on nyt kuitenkin joutunut eräälle oikeusasteelle... ja jospa heillä kuitenkin on syytä epäluuloon... Yleensäkin minä en juuri sekaannu alaisteni virastojen keskeneräisiin...

Juuri tällöin hänen ylhäisyytensä käänsi lehteä ja huomasi siinä tukun suuria seteleitä — yhteensä kymmentuhatta markkaa.

Yksikään lihas ei värähtänyt ministerin lihavilla, kellertävillä kasvoilla, ankara ilme ei lieventynyt vähäkään; pienet silmät vain alkoivat vilkuilla — hänen katseensa kiiti paperilla edestakaisin, ikäänkuin iloisesti tanssien. Mutta hän oli lukevinaan sangen tarkkaan pöytäkirjan neljä sivua ja jokainen sivu näytti kirkastavan hänen kasvojaan — ainoastaan keskenjääneen lauseen hän unohti...

— Minusta näyttää, että tässä on todellakin saatanut tapahtua jokin erehdys — sanoi ministeri ja lisäsi juhlallisesti:

— Kun tässä myöskin voi olla valtakunnan etu ja kunnia kysymyksessä — niin minä olen tässä tapauksessa tekevä kaiken voitavani!

— Teidän sananne, herra kreivi, merkitsevät jo sitä, että hän on vapaa! — lausui Antonius kohteliaasti kumartaen. — Ja minä luulen, että koko kansamme on siitä kerran oleva kiitollinen, teidän ylhäisyytenne! Minun yksityinen kiitokseni ei siis merkitse mitään niin suuressa asiassa...

Antonius vaikenä, mutta nähtyään ministerin kasvojen loistavan sisäisestä mielihyvästä, lisäsi hän vakuuttavasti ja painokkaasti:

— Sillä jos hänen keksintönsä onnistuu, niin kaikki viholliset tulevat olemaan meidän vallassamme. Ja minä olen varma, että kiitollinen maa on silloin muistava myöskin teidät, herra kreivi!

Ministerin kasvoilla kuvastui miltei liikutus. Hän pudisti Antoniuksen kättä ja lausui hyväntahtoisen armollisesti:

— Minä kiitän teitä isänmaallisista sanoistanne, herra kapteeni! Ja minä näen teidät hyvin mielelläni meillä... torstaisin, iltapäivällä... Oli erinomaisen virkistävää kuulla todella isänmaallisesta mielestä lähteneitä sanoja — sillä niitä on kovin harvassa!

— Valitettavasti! — olisi Antonius mielellään sanonut; mutta hän ei sanonut mitään, kumarsi vain ja poistui ministerin työhuoneesta.

NALKALAKKO.

Tutkinnon jälkeen joutui Marcus aivan suunniltaan: hän ei ollut uskonut, että ne voisivat menetellä hänen kanssaan tällä tavalla, koska hän oli tehnyt maalle suuren palveluksen.

Mutta nyt hän ymmärsi, että hänelle tehdään mitä tahansa, niinkuin toisillekin; hänet voidaan »unohtaa» tänne kuin hautaan — niinkuin toisillekin on tehty . . .

Hän pyysi puhutella päällikköä tahi apulaista — kumpikaan ei tullut. Tuo elukkamainen vartija oli ainoa, joka tuli hänen koppiinsa. Hän raivostui — siitä ei ollut pienintäkään apua.

Epätoivossaan hän vihdoin ilmoitti tekevänsä nälkälakon siksi kunnes päällikkö tai hänen apulaisensa tulisivat hänen luokseen.

Neljä päivää oli kulunut.

Marcus makasi selällään vankilan kovalla vuoteella ja tuijotti avoimin silmin kopin hiilimustaan pimeyteen.

Ensimmäiset kolme vuorokautta oli Marcus miltei yhtämittaa kävellyt edestakaisin koppinsa lattialla, mutta tänään hän ei enää jaksanut . . .

Korvissa alkoi kohista yhä kovemmin, päätä pyörytti, silmissä sinkoili kirkkaita kipunoita ja nälkä kalvoi toisinaan oikein tuskallisesti.

Mutta nälän kalvaminen ei ollut mitään erään hirveän ajatuksen rinnalla, joka yöt ja päivät kalvoi aivoja inhottavana matona: mitä on Aurelialle tapahtunut? Hän näki yhtämittaa edessään mustat silmät, joissa kuvastui mykkä, mielettömyyttä lähentelevä kauhu ja epätoivo... — Tuosta läpinäkymättömästä pimeydestäkin ne häneen tuijottivat...

Marcuksen ajatukset hämmentyivät yhä enemmän ja lopulta hänen silmänsä painuivat umpeen.

Marcus heräsi selittämättömään, salaperäiseen kauhun, hän tunsi ruumiinsa jäykistyvän — niinkuin veri olisi hyytynyt suonissa...

Kuului askeleita — raskaita, tassuttavia askeleita — ja Marcus tuntee jollakin salaperäisellä tavalla, että lattialla hiipii häntä kohden jättiläismäinen, harmaa eläin; sillä on puoliksi ihmiskasvot, viekkaat ja julmat ihmiskasvot, joissa töröttää suuret, punaiset viikset...

Yhä lähenevät nuo tavattoman raskaat askeleet, tuntuu kuin lattia keinahtaisi jokaisesta askeleesta; se koettaa olla mahdollisimman varovainen — mutta sitenkin kuuluu suurten kynsien rapse kivilattiaa vasten...

Marcus on tuntevinaan kasvoillaan jotain lämmintä: niinkuin kuuman, hillityn hengähdyksen...

Kauhusta miltei mielettömänä peittää hän hitaasti kasvonsa viltillä, mutta hän tietää koko ajan, että tuo suunnaton pää on aivan lähellä hänen päätään — että pimeydestä tuijottavat liikkumattomat, verenhimoiset silmät... Hän ei uskalla hengittää, kylmä hiki alkaa valua pitkin ruumista — mutta yhä hän odottaa vavisten, milloin nuo hirmuiset hampaat tarttuvat hänen kurkkuunsa...

Ja tuota odotusta jatkuu kauan, kauan...

Vihdoin Marcus tuntee, että jos hän vielä hetkenkin odottaa, menettää hän järkensä... Pelättäkseen pedon, karjaisi hän kaikin voimin ja hypähti lattialle...

Kun hänen paljaat jalkansa koskettivat kylmää sementtilattiaa, alkoi hän taas käsittää: se oli ollut joko unta, tahi nälän heikkoudesta johtuneita näkyjä.

Mutta vieläkään hän ei ollut ihan varma, eikä koppissa sentään jotakin ole! Voimattomalla vihalla hän ymmärsi, miten tuskallinen on tuo kidutustapa, ettei nykyajan hermostunut ihminen koskaan yöllä saa valoa, vaikka tulisi hulluksi.

Marcus lysähti voimattomasti vuoteelle pitkäkseen; hänen hampaansa kalisivat ja ruumiinsa alkoi väristä suonenvedontapaisesti... Ja vasta tämä herätti hänet täydellisesti.

Onko mahdollista? — kuiskasi Marcus hiljaa, itsekseen. Hän, joka oli ollut niin kylmäverinen, voimakas... parhaimpia ampujia ja miekkailijoita — onko

hän nyt näin heikko? Onko nyt kaikki lopussa? Vai tuleeeko hän hulluksi?

Siitä Marcus nyt oli varma, että hänen annetaan kau-
niisti kuolla — hänen vaatimuksestaan ei olla tietävinään!

Toisen tosiseikan hän myös käsitti: jos hän jatkaa
syömättä oloaan, niin hän lopulta kuolee, tahi tulee
hulluksi...

Kuolema ei kauhistanut, mutta jälkimmäistä ajatel-
lessa nousi kylmä hiki uudelleen hänen otsalleen...

Silloin muisti hän Aurelian...

Vai niin! Niinkö sitten käy? Hän kuolee täällä
unhotettuna kuin koira! Vankilanpäällikkö päästää
röhöttävän paholaisaurunsa — ja ne, jotka ovat kidut-
taneet Aureliaa tuolla helvetin esikartanossa, saavat
olla rauhassa...

— Ei! — sähähti Marcus hiljaa, ja hänen ajatuk-
sensa jatkuivat edelleen...

Marcus oli miltei näkevinään, miten yleisesikun-
nassa joku tupakoidessa ilmoittaa hänen kuolemastaan,
toinen hieraisee tyytyväisenä käsiään ja sanoo iloisesti:

— Olipa hyvä, että hän ehti valmistaa sen kek-
sintönsä! Nyt meillä on parhaat lentokoneet!

— Ja kaikki ennätykset!

Ja hänen isänsä murhaajat naureskelevat vahingon-
iloisesti, että meillä on nyt paras lentokone! Pysy-
kööt nyt loitolla sekä sisäiset että ulkonaiset viholliset!

— Helvetin nimessä — ei!

Koko vankilassaoloaikansa oli hän tuntenut vihaa
ja katkeruutta — mutta sellaista kylmää, kivikovaa
vihaa kuin nyt, ei hän koskaan ennen ollut tuntenut!

Hän tunsi saavansa siitä loppumattomasti voimaa. Hän tiesi, että vankilaviranomaiset mahdollisesti ilkkuvat hänen lakkoansa — senkin hän päätti kestää, hän odottaa vain tyynesti, kunnes pääsee pois...

— Minä en tule mitään unohtamaan, — mutisi hän hiljaa.

Silloin hän muisti, että vankilan iltaruoka oli täällä!

Se oli aivankuin kiusaksi tuotu jokaisen aterian aikana ja annettu olla seuraavaan ateriaan — sitten taas koskemattomana pois.

Nyt päätti Marcus mennä heti syömään!

Hän miltei ilostui muistaessaan, että se oli velliä — sillä hän ei olisi nyt voinut syödä kuivaa ruokaa.

Hän veti sukat jalkoihinsa, puki takin ylleen ja nousi seisomaan.

Ihmeellistä! Tuo äskeinen päätös oli antanut niin paljon voimia, ettei hän paljon horjunutkaan, kun hän pimeässä, käsillään haparoiden meni pöydän ääreen...

Marcus löysi lusikan ja pisti hiukan velliä suuhunsa ja pettyi — se ei maistunut juuri miltään. Toiselta puolen se on hyväkin, — päätteli Marcus; tätäkin on paras syödä mahdollisimman varovasti...

Mutta seuraavana päivänä ruoka maistui hyvältä.

Marcus oli ollut vankilassa kaikkiaan kuusi ja puoli viikkoa, kun päällikön apulainen eräänä aamuna tuli koppiin ja ilmoitti kohteliaasti, että hän on nyt vapaa.

Sekavat tunteet syöksähtivät Marcuksen mieleen. Hän tunsi hämmästyä, jotain epämääräistä iloakin,

mutta lopulta hän tunsikin vain katkeruutta kärsimästään vääryydestä.

— Voitteko sanoa, miksi minua on pidetty näin kauan vankeudessa?

— Sitä en todellakaan tiedä, herra kapteeni! — vastasi apulainen nöyrästi kumartaen.

Marcus muisti sen sielullisen kidutuksen, jonka hän oli saanut kestää tässä elävien haudassa, muisti ne tuhannet, jotka ovat myöskin syyttömästi saman kärsineet — ja tuo katkeruus kirveli hänen sydämessään kuin polttava neste auenneita haavoja... Hänen täytyi edes sanoa jotain; katsoen terävästi apulaista silmiin, lausui hän teennäisen vakavasti ja kaksimieli-sesti:

— Mutta sanoisitteko minulle, herra päällikkö, miksi minut nyt näin päästetään vapaaksi?

Tuo arvonimi huumasi apulaisen niin, ettei hän lainkaan huomannut toisen purevaa pilkkaa; sellaista kysymystä ei hän myöskään ollut milloinkaan kuullut — hän ei ymmärtänyt, mitä olisi pitänyt vastata...

— En todellakaan, näin yhtäkkiä... herra kapteeni! — änkytti apulainen nöyrästi. — Se on todellakin hiukan harvinaista, herra kapteeni!

Ja apulainen hymyili taas nöyrästi ja anteeksi-pyytävästi. Hänen kasvoillaan oli sellainen ilme kuin olisi hän tällä vapauttamisella tehnyt itsensä syypääksi johonkin virheeseen.

ISKU.

Marcuksen asunto ei ollut kovin kaukana vankilasta ja hän päätti mennä jalkaisin kotiin. Ja mitä lähemmäksi hän ehti, sitä suuremmaksi kasvoi hänen levottomuutensa ja tuskansa — hän olisi tahtonut juosta. Joka askeleella kajahti hänen korvissaan: missä on Aurelia?

Hän ajatteli ensin mennä Antoniuksen luokse, mutta aavistaen olevansa silmälläpidon alainen, ei tahtonutkaan mennä sinne päivällä... Mutta ehkä Aurelian sisaren luokse pääsisi huomaamatta...

Marcus aikoi ajaa partansa, ja nyt hän hiukan uteliaana katsahti peiliin.

Hän hämmästyí — muutos oli todellakin suuri! Kun kuume oli vienyt ahavoituneen nahan kasvoista, näyttivät ne kalpeilta kuin aurinkokauhuisen vallasnaisen, silmät suureenneet, posket kuopalla — ja ohimoilla harmaita hiuksia!

Hänen huulilleen ilmestyi tuskin huomattava, katkera hymy — 30 vuotiaana!

Ja kun hän otti partaveitsen käteensä, vapisi se niin ankarasti, että hänen täytyi hetkiseksi istahtaa, rauhoittuakseen.

Kun Marcus astui kadulle, puettuna parhaaseen univormuunsa, huomasi hän että kadunkulmaan oli ilmestynyt uusi tupakkakaupustelija.

Siinä se oli!

Marcus tekeytyi huolettomaksi, meni miehen luokse kysyen hyviä sikaareita. Tämä vastasi myöntävästi, ja kun hän hiukan kumartuneena etsi pyydettyjä tavaroita, huomasi Marcuksen terävä silmä, että miehen viikset olivat värjätyt — ja tyhmyydessään näytti hän erään pienen, langattomassa telefooni-aparaatissa tarvittavan avaimen! Miehellä oli siis laatikossaan langaton telefooni, ja antaisi tiedon toisille joka kerta kun hän poistuisi asunnostaan.

Kas niin! Siellä edempänä olikin toinen, valmiina seuraamaan häntä. Marcuksen mieli kuohahti, hän päätti vetää niitä nenästä. Näköjään huolettomana hän siis otti kulmasta ensimmäisen auton.

Hän maksoi edeltäkäsien erääseen tunnettuun ravintolaan. Nähdessään seuraajansa tulevan myöskin autoasemalle käski hän kuljettajan hiukan hiljentää ensimmäisessä kadunkulmassa — ja sitten täyttä vauhtia hotellin edustalle!

Kun auto oli sivuuttanut ensimmäisen kadun risteyksen, hypähti Marcus alas, pistäytyi erääseen porraskäytävään — ja urkkija ajoi ohitse kiihkeästi viittoillen kuljettajalle!

Sitten hän meni ulos, otti toisen umpinaisen auton ja käski ajaa N. Aurelian huvilaan.

Auto seisahtui komean palatsin eteen, ja astuessaan ylös marmorirappusia vormupukuisten lakeijain

seuraamana, muisti hän jutut kenraalin hurjasta, loisteliaasta elämästä täällä — samalla kun hänen vaimonsa oli jo toistakymmentä vuotta asunut kaukaisessa maakartanossa tyttäriensä ja näiden kotiopettajattaren seurassa; (Aurelia oli tullut yliopistoon viime syksynä ja Julia juuri vähää ennen kuin Marcus tapasi heidät).

Hänet johdettiin pieneen, loistavaan salonkiin sivurakennuksessa; kenraali oli siis järjestänyt tyttärilleen eri vastaanottohuoneetkin — ja sitten heti karkoittanut toisen kuni pahantekijän!

Eräs ovi aukeni, Marcus astui askeleen eteenpäin, ja oli huudahtamaisillaan ilosta . . . Hän oli taas k o t o n a a n. Sitten huomasi hän erehdyksensä ja punastui hiusrajaa myöten.

Kuinka se on mahdollista! Ihan samannäköinen kuin Aurelia silloin kun he ensikerran tapasivat.

Kun Julia näki, miten kauhean laiha ja kalpea Marcus oli, vihlaisi hänen sydäntään niin kumman kipeästi, että hän luuli kaatuvansa ja tarttui tuolinkarmiin. Tuska, sääli ja rakkaus syöksyi satakertaisena hänen sydämeensä — hän ei voinut puhua . . .

— Te — te olette v a p a a! — kuiskasi hän vihdoin vapisevalla äänellä; ja viimeisessä sanassa soinahti salaperäinen riemastus.

Mutta Marcus ei huomannut sitäkään. Hän tuijotti vain hämmästyneenä Juliaa — tämän k ä d e t k i n olivat samanlaiset kuin Aurelian . . .

— Niin minä pääsin . . . juuri äsken . . . — änkytti

Marcus katkonaisesti. — Ja kun en tiedä mitään Aureliasta, niin...

— Ettekö te mitään tiedä...? — sopersi Julia kuin unesta havahtuen, ja Marcus näki hänen käsiensä hermostuneesti vavahtelevan.

— En mitään, sanokaa, sanokaa pian! — kuiskaili Marcus hätäisesti, ja hänen kasvonsa muuttuivat entistä kelmeämmiksi.

— Koettakaa olla rauhallinen... kyllä...

— Minä rukoulen teitä sanomaan... sanokaa! — keskeytti Marcus oudolla, käheällä äänellä ja jok'ainoa hermo hänen ruumiissaan vapisi tuskallisesta jännityksestä — niinkuin kidutuspenkkiin sidotun uhrin. — Mitä, mitä on tapahtunut...?

Julia tarttui Marcuksen käsiin, katsoi häntä kyynelisin silmin, ja vain äärimmäisin ponnistuksin sai hän hiljaa sanotuksi:

— Ystäväni... se on teille raskasta... mutta... Aurelia on jo jättänyt... elämän...

Hän ei voinut enempää, vaan kääntyi pois päin katkerasti itkien...

Marcus veti syvään henkeään, rykäisi usean kerran — aivankuin kurkku täyttyisi vähitellen jollakin tukehuttavalla aineella, eikä hän voinut sanoa sanaakaan ja hänen täytyi istahtaa. Nähdessään itkevän tytön, alkoivat hänenkin hartiansa hytkähdellä — mutta yhtään kyyneltä ei hänen silmiinsä tullut... Tuo tuskallinen ahdistus vain levisi rintaan, yli koko ruumiin, hän kuuli hengityksensä muuttuvan yhä raskaammaksi — ja lopulta se muistutti tiedottoman ihmisen korinaa...

Silloin tunsu Marcus, että hennot, vapisevat sormet koettivat irroittaa hänen kättään kasvoilta ja viono, värisevä ääni sopersi:

— Lakatkaa . . . Ajatelkaa tekin sitä kuin minäkin: että hän kuoli k a l l e i m m a n asiansa puolesta! Tämä seikka lohduttaa . . . sillä hän kuoli niinkuin nuori m a r t t y y r i !

Marcus hämmästyi: oliko tuo nuoren tytön puhetta . . ? Tuo nuorekas ääni soi kuin hopeinen kello, hänen kalvenneita kasvojaan kaunisti salaperäinen, ja samalla lapsellisen avomielinen hymy . . .

— Teettekö tekin sitä työtä . . ?

— Minä alan huomenna! Aurelian kuolema e i t u l e heitä hyödyttämään — sillä minä tahdon nyt tulla Aureliaksi!

Hän näytti kasvavan, kun hän itsetiedottomasti suoristi sorjan vartalonsa; Marcus tuijotti taas hämmästyksestä mykkänä: sama voima ja tulinen innostus, samat loistavat silmät, vieläpä äänikin sama . . .

— Te rakastitte häntä, — kuiskasi Marcus hiljaa.

— Niin . . .

Tuo tuskin kuuluva sana muistutti surullista huokausta, hänen silmänsä kostuivat; mutta hän tukehutti tahdonvoimallaan nyyhkytyksensä ja lausui lujasti kuin itselleen:

— Ei itkua! Häinkin kielsi . . .

— Hän . . ?

— Niin, me kävimme aina iltaisin toistemme luona.

— Sitten kertoi Julia lyhyesti sen illan tapaukset alusta

loppuun — paitsi niitä seikkoja, jotka koskettelivat Aurelian antamaa kirjettä.

Kertomus vaikutti järisyttävästi Marcukseen; Juliasta hän sai myöskin kokonaan toisen käsityksen. Hän oli alussa tuntenut eräänlaista kylmyyttä siitä, että Julia elää täällä ylellisyydessä ja toinen sisar on karkoitettu. Nyt hän kyselemällä sai tietää, ettei Julia edes suostunut vastaanottamaan ainoatakaan pukua, niinkauan kuin Aurelia on poissa. Isä oli vähentänyt hänen käyttörahansa aivan mitättömiin, mutta hän oli nekin luovuttanut Aurelialle...

Marcus tunsi katumusta silloisten epäluulojensa tähden. Kun hän näki Julian silmiin nousevan taas kyyneleitä, valtasi hänen mielensä suuri hellyys; hän kuiskasi värähtäen:

— Julia... te olette menettänyt sisarenne... Tahdotteko pitää minut veljenänne?

Julian kasvot kalpenivat voimakkaasta mielenliikutuksesta ja hän nousi seisomaan. Kuin unessa tunsi hän Marcuksen puristavan häntä rintaansa vastaan ja kuuli oman nyyhkyttävän kuiskauksensa:

— Miksi... miksi te kysytte...? Minä tahdon olla kuolemaan asti... teidän...

Hänen sanansa tukehtuivat rajuun itkuun — se vapisutti hänen ruumistaan, kuin myrsky hentoa huonekasvia. Ja Marcus tunsi rinnallaan hänen sydämensä kiihkeän sykinnän...

— Alkää itkekö... pieni siskoraukkani... — kuiskasi Marcus liikutettuna.

Julia kohotti kyyneleisen katseensa, jossa kuvas-

tui suru ja hellyys — ja vielä jotain selittämätöntä, jota Marcus ei oikein ymmärtänyt...

— Julia — kuiskasi hän hiljaa, käheästi. — Miten, minkätähden hän...

Julia vavahti, niinkuin hän olisi ajatellut vallan toista asiaa. Ja sitten hän katkonaisesti kertoi, että eräs nuori mies oli päässyt toissapäivänä vankilasta ja kertoi, että Aurelia oli kuollut viime perjantaina. Mutta mies ei tiennyt mitään yksityiskohtia. Osoitteensa hän oli kuitenkin jättänyt.

Oli jo ilta, mutta Marcus päätti lähteä heti sinne kauas esikaupunkiin.

Sinne päästyään sai hän kuulla, että nuori mies oli (luultavasti uuden vangitsemisen pelosta) muuttanut kauas toisen esikaupungin ulkolaitaan, jonne oli matkaa noin 6—7 kilometriä.

Puoliyön aikana saapui Marcus vihdoinkin osoitettuun taloon; hän koputti hiljaa, ei vastausta: hän koputti lujemmin — sama tulos: sisältä ei kuulunut risahdustakaan.

Silloin hänelle juolahti mieleen uusi tuuma: hän koputti ensin hiljaa, sitten asetti suunsa avaimenreijän kohdalle ja kuiskasi hillitysti:

— Halloo! Täällä on ystäviä... älkää peljätkö...

Ovi aukeni paikalla, josta hän tiesi että asukas oli odottanut oven takana.

Tämä oli juuri se nuori mies, jota hän etsi. Marcus pyysi häntä kertomaan kaikki mitä tiesi.

Nuori mies kertoi, että hänellä oli ollut setä vanginvartijana santarmivankilassa. Tältä hän oli kuullut, miten Aurelialle kävi . . .

Nuori mies kertoi yksityiskohtia myöten, miten santarmiupseeri oli eräänä yönä yrittänyt tehdä väkivaltaa Aurelialle, mutta setä keskeytti hänen inhottavat aikeensa — ja sai heti aamulla toimestaan eron! Seuraavana päivänä hänen vanha toverinsa kertoi, että santarmiupseeri oli uudelleen seuraavana yönä mennyt Aurelian koppiin . . . Mutta sillä kerralla oli julmuri löytänyt vain kylmän ruumiin — Aurelia oli ottanut cyanaliumia.

AANETON HUUTO.

Kurja, haiseva esikaupunki nukkui vielä kuolemankaltaisessa unessaan, kun Marcus sen loppumattoman pitkiä kujia myöten käveli takaisin kaupunkia kohden. Kaikkialla hiljaista ja pimeätä, jossakin vain näkyi pienen öljylampun kellertävä, lepattava liekki niin heikkona, että Marcuksen mieleen muistui kuoleva lapsi...

Marcus säpsähti omaa ajatustaan: hän muisti että täällä ei koskaan öisin sytytetä tulta lamppuun muulloin kuin aivan erikoisissa tapauksissa... Tuon kurjan tuikkeen valossa varmasti jokin nälkiintynyt, nääntynyt vanhus veti viimeisiä henkäyksiään. Tai syntyikö hän siellä uusi elämä, kurjuudessa — ehkä itkevän lapsiparven keskellä. Toisinaan kuului myöskin jonkun yksinäisen kulkukoiran haikea, surullinen ulvonta...

Marcus oli vieläkin kuin jähmettynyt, tylsistynyt. Toisinaan hän ei pitkiin aikoihin muistanut missä oli, hänellä ei ollut ainoatakaan ajatusta — asteli vain kone-
maisesti eteenpäin ja hänen liikkumattomat silmänsä tuijottivat jäykästi pimeyteen.

Alkoi jo hiukan hämärtää, kun hän vihdoin huomasi saapuneensa siihen laitakaupunkiin, joka oli täynnä tehtaita — se virkosi parhaillaan eloon salaperäisellä, miltei kauhealla tavalla...

Ensin kuului tyynessä aamuilmassa yhden tehtaan herätyspuhallus, ja hetken kuluttua tuntui siltä, kuin olisi kokonainen suunnattomien hirviöiden parvi nälkäisesti ja raivokkaasti ulvonut, vaatien tavalliset, joka-päiväiset uhrinsa . . . Ja ikäänkuin niiden ahnasta ulvontaa totellen, työnsivät pienet, likaiset talot porteistaan joukoittain viluisia, rääsyisiä ihmisiä — ja pimeässä he todellakin näyttivät uhriraukoilta, jotka vapisevina lähtevät kohtaloansa kohden . . .

Marcus asteli parhaillaan korkean lankkuaidan reunustamaa katuja, kun hän äkkiä seisahtui, alkaen väristä kuni peura susilauman lähetessä . . .

— Mitä? — mutisi Marcus kalpein huulin. — Olenko vieläkin kuumeessa . . . hourinko . . ? Vai ovatko koko maailman kummitukset . . . tulleet tänne . . ?

Taukoamatta tulvasi harmaasta hämärästä esiin muodottomia olentoja: yksisilmäisiä, yksikorvaisia, korvattomia, nenättömiä; muutamilla oli suun kohdalla suhdaton, hampaaton aukko, toisilla toinen poski poissa, leuka poissa . . . Tuli siinä jalattomia kainalosauvoineen, puujalkaisia, kummijalkaisia, tuli joukoittain kädettömiä; nämä näyttivät kamalan näköisiltä: heillä oli käsien sijalla moniniveleisiä, rautaisia raajoja, koukkui-neen ja erilaisine laitteineen — he muistuttivat jättiläis-suuria hyönteisiä, joilta osa raajoja on katkottu. Näkyi hirveän suuria, sinipunaisia arpia, halkinaisia huulia, ja jotkut näyttivät yhtämittaa kauheasti irvistävän, nauravan taukoamatonta, äänetöntä naurua . . . Marcus odotti väristen, milloin tuo monilukuinen joukko rähähtää hirvittävään hohotukseen, joka hyydyttää veren, tekee hänet mielipuoleksi . . .

Niiden joukko näytti loppumattomalta, niitä tuntui tulevan tuhansittain: kainalosauvat ja puujalat kopisivat, terveitten jalkojen rauta-anturat paukkuivat ja ikäänkuin säästykseksi tuolle epäsäännölliselle metelille sattuiivat toisinaan rautakäsivarret yhteen — kalah-
taen kuin vankiraudat . . . Ja kun suuri osa ontui, näytti pimeänhämärässä siltä, kuin olisivat ne hoippuneet juopuneina, hyppineet hulluina — ja siten katosivat kaikki salaperäisesti suuresta portista pimeään pihaan . . . Marcuksen kiihoittuneessa mielikuvituksessa näytti siltä, kuin olisi lukematon paholaisten parvi palannut pääherransa luokse yölliseltä sielujen saalistusretkeltään . . .

Silloin muuttui katu äkkiä valoisaksi: lankkuaidantakaisen avaran pihan perällä oli lähes kaksisataa metriä pitkä 5-kerroksinen tehdasrakennus leimahtanut täyteen valaistukseen . . .

— Ahaa!

— Kyllä minä olen taas kuumeessa, kun en heti ymmärtänyt, — mumisi Marcus itseksensä. — Viime maailmansodan todelliset tulokset!

Ja tässä on siis laitos, jossa niitä voidaan vielä käyttää teollisuuden hyväksi . . .

Marcus ei ollut käynyt tässä laitakaupungissa, mutta nyt oli hän varma, että tämä oli se kuuluisa tehdas, jossa miltei yksinomaan käytettiin raajarikkoisten työtä. Amerikasta asti oli tuotettu mitä erilaisimpia koneita ja niiden avulla valmistettiin monenlaisia tuotteita. Marcus muisti että tämän tehtailijan poika oli äskettäin muuttanut palkkaväkeen ja kohonnut kapteeniksi.

Silmänärpäyksessä välähti hänen mieleensä eräs epämiellyttävä ilta upseeriklubilla. Joku oli kysynyt tämän tehtailijan pojalta, tekevätkö raajarikot hänen isänsä tehtaalla työtä kummikäsillä. Ja tämä oli pilkallisesti nauraen vastannut:

— Kummikäsillä? Mitä he kummikäsillä tekisivät? T e r ä k s i n e n heille annetaan tehtaan puolesta, jossa on koukkuja ja niveleitä työn laadun mukaan — ja mars, koneen viereen! Kellä ei ole pienintäkään kädentynkää jälellä, se tekee jaloillaan joitakin koneen vaatimia liikkeitä. Sillä maailma edistyy yhtämittaa... Kuurot ja sokeat taas käyttävät konettaan mitä parhaiten — eivätkä nenättömät ole vähääkään huonompia... Sen vain varoo, ettei mene heitä katsomaan!

Hän röhähti nauruun, mutta siihen ei yhtynyt kukaan.

— Kyllä se minun mielestäni on asia, josta ei kannataisi tehdä pilaa! — sanoi äskeinen kysyjä moittien.

— Eikä myöskään kehua, miten tuollaisia raukkoja käytetään rikkauksien kokoamiseen! — lisäsi toinen, eräs nuori luutnantti ja kalpeni vihasta.

— Vai niin — kiivastui tehtailijan poika. — Kaikki saisivat kiittää, että isä on perustanut tehtaan, jossa raajarikot saavat työtä! Muuten saisivat ehkä kuolla nälkään! Ja miksei niitä sopisi käyttää — sehän on halpaa ja nöyrää työvoimaa! Aina ne tyytyvät siihen mitä annetaan, ilman rettelöitä ja lakkoja! Pitäisihän myös käsittää mikä merkitys tällä on kotimaiselle teollisuudelle!

— Minä poistun, ennenkuin joudun mihinkään kiusaukseen — oli silloin keskustelun alkaja sanonut

ivallisesti ja lähtenyt suoraa päätä ulos. Monet muutkin olivat kääntäneet luutnantille selkänsä.

Marcus muisti, miten hän silloin oli noussut ja päättänyt iskeä pilkkaajan maahan, jos tämä olisi sanankin jatkanut samaan suuntaan.

Tehtaasta tuli kirkas valo ja Marcus katseli tarkemmin tuota joukkoa. Nyt hän vasta huomasi miten heikoilta ja surkeilta he näyttivät. Heidän laihoissa, kalpeissa kasvoissaan näkyi vieläkin hirveitten kärsimysten jälkiä. Monet katsahtivat sivumennen Marcukseen, mutta yksikään ei katsonut ilman katkeruutta tai vihaa — voimatonta, sammumatonta vihaa...

Marcusta alkoi värisyttää, ajatellessaan, että j o k a i n e n heistä on kerran ollut terve, nuori, voimakas — hekin ovat silmät onnesta ja ilosta loistaen vieneet tyttönsä tuliseen tanssiin... hekin ovat eläneet, rakastaneet... Mutta nyt eivät he enää tunne elävänsä: he ovat elävältä kuolleet... Niillä kurjilla jätteillä, jotka vielä on jälellä elämästä, ei heille itselleen ole mitään merkitystä.

Ihmisraukat! — ajatteli Marcus. Mikseivät he edes minua revi kappaleiksi? Minua, joka rohkenen töllistellä heidän kauheata kidutustaan. Ja vielä uskallan kantaa pukua, joka palauttaa heidän mieleensä kadotetun elämän — muistuttaa siitä, joka aiheutti heidän loppumattoman helvettinsä...

Entistä masentuneempana asteli Marcus asuntoansa kohden; koko elämä tuntui kuvaamattoman surkealta ja kamalalta.

Hän ei saanut mielestään noita onnettomia ja hänen katkeruutensa lisääntyi huomattessaan, että raajarikko-raukkojen oli täytynyt mennä työhön vielä aikaisemmin kuin toisten — sillä nyt vasta väkeä oli liikkeellä! Suuret ase- ja konetehtaat sijaitsivat tällä puolella — ja kadut olivat mustanaan työmiehiä.

Täällä olikin toisenlaista väkeä! Tosin hekin olivat nokisia, viluisia, näkyi paljon väsyneitä, vieläpä raajarikkojakin — mutta heissäkin oli jotakin, mikä Marcusen mielestä oli vielä tärkeämpää kuin muutamat jäsenet...

Hämärä vaaleni yhä enemmän ja Marcus tarkasteli jännittyneellä mielenkiinnolla vastaantulevien liikukumattomia kasvoja. Hänen mielensä tuntui omituisesti virkistävän: noissa kasvoissa, tuossa joukossa oli voimaa. Kun se tuhatlukuisena, mustana marssi eteenpäin, ilmeni siinä aivankuin suunnattoman koneen voima; sen askelten äänikin, tuo tuhansien raudoitettujen saappaitten pauke, oli niin kova, tasainen ja yhtäjaksoinen, kuin konetykkien kaukainen, taukoamaton jyrinä. Marcus ei kuullut ainoatakaan sanaa heidän huuliltaan, kukaan ei viitsinyt heittää häneen silmäystääkään, mutta tuossa ylheässä äänettömyydessä oli hänen mielestään tietoista voimaa — ja uhkaa.

Marcus tunsi eräänlaista myötätuntoa heitä kohtaan; he vihasivat, tahtoivat kostaa — niin tahtoi hänkin!

Eihän tuo ihmeellistä ollutkaan. Tehtaassa oli isä työskennellyt koko ikänsä, siellä oli hän työskennellyt monina vuosina. Nehän olivat oikeastaan hänen veljiään; Marcus tunsi saavansa uutta voimaa ja tarmoa olemukseensa.

Mutta entäs nuo äskeiset onnettomat — he eivät voi mitään . . .

Silloin Marcuksen sielussa välähti kuin valo: he voivat enemmän kuin toiset!

Sillä jokainen heistä todistaa vakuuttavammin kuin kokonaiset kirjat, jokainen heistä on vaikuttavampi kuin tulisinkaan puhe! Heidän puhkotut silmänsä, nuo kauheat arvet ja huulettomat suut, jotka näyttävät kaameasti irvistävän — äänettöminäkin ne huutavat kosto a. Heidän aaveentapainen, lukematon joukkonsa on aivankuin sydäntä järisyttävä, ä ä n e t ö n huuto:

— P o i s s o t a !

KOSTAJA

PUNAINEN ARPI.

Marcus kopautti kaksi kaksoislyöntiä ja kuullessaan ystävänsä vastaavan, astui hän sisään.

Antonius katsahti häneen tutkivasti, mutta kysyi sitten näköjään huolettomasti:

— No, miten tällä kerralla pääsit urkkijoista irti?

— Kyllä siinä pula oli! — vastasi Marcus katkerasti hymähtäen. — Sillä nyt ne ovat tuoneet autonkin minua varten!

— Autonkin?

— Niin. Petin niitä muutaman kerran, hyppäämällä autosta. Mutta tänään istahdin urkkijan autoon — ja kun eräässä kulmassa hyppäsin pois ja pistäydyin rappukäytävään, seisahtui autokin jonkun matkan päähän, ja sitten alkoivat odottaa — jälessä tuli toinen auto lähtien seuraavaa katua vartioimaan!

— No miten pääsit lopulta tänne?

— Venytin matkan! — naurahti Marcus. — Kaksi kertaa ajoin raitiotievaunulla, kaksi kertaa autolla, kerran ajurillakin — ja lopuksi kiipesin erään lankkuaidan yli! Vihdoin vaihdoin lakkia — ja nyt olen tässä!

— Entä keksintösi?

Marcuksen kasvot synkistyivät nopeasti ja hän vastasi hiljaa, maahan katsoen:

— Siitä ei tule mitään...

— Mitenkä niin? — kysyi Antonius hämmästyen.

Marcus koetti hillitä itseään, mutta yhtäkkiä hän säikähti läpitunkevasti:

— Minä en voi ajatella mitään — niin kauan kun se on siellä terveenä... ja voi harjoittaa petomaista menettelyään. Ei!

Hän nousi kiivaasti kävelemään ja Antonius katsoi häntä kuin säälien sekä sanoi hiljaa:

— Veliparka, tuo on hermostumista — sillä voisithan suorittaa asian myöhemmin... Kyllä minä ymmärrän, että se on vaikeata sinulle... mutta hän on s a n t a r m i - u p s e e r i... Jos menet vaatimaan hänet kaksintaisteluun, on varma, että sinut vangitaan — etkä saa enää koskaan tilaisuutta koston... No, oletko voimistellut?

— Joka päivä olen kävellyt puolen tuntia, lentänyt, ampunut, ja iltaisin miekkaillut itseni näännyksiin — mutta minä en, en... — Kun Antonius ei sanonut mitään, lisäsi Marcus epäröiden:

— Minulla on kyllä eräs suunnitelma... Ajattelin koettaa päästä saman klubin jäseneksi, ja... ja tuttavaksi... se on peluri...

Kun toinen ei vielääkään vastannut, muuttui Marcus tulipunaiseksi kasvoiltaan ja sanoi kiihkeästi:

— Kyllä minä tiedän, mitä sinä ajattelet... Ja kyllä minä itsekin inhoan ja häpeän itseäni... Mutta minä en voi olla missään, ellen saa kostaa — tehdä sille jotakin...

— En minä sitä puolta ajatellut — sellaiseen hirviöön ei tarvitse sovelluttaa kaikkia kunnian vaatimuksia. Mutta voitkohan olla tarpeeksi kylmäverinen?

— Minä kärsin vaikka mitä, kun vain tiedän saavan k o s t a a! — huudahti Marcus hurjasti.

— Kyllä minun mielestäni on hiukan turhaa hätiköimällä panna itseäsi vaaranalaiseksi tuollaisen yksinkertaisen konnan tähden, mutta tee tahtosi mukaan. Koeta nyt ainakin olla varova — toimittaa, niin, että h ä n vaatii sinut . . .

— Niin juuri ajattelin, — sanoi Marcus, ja lisäsi hiljemmin:

— Antonius, ethän sinäkään voisi toisin tehdä tällaisessa asiassa . . . ?

Antonius ei vastannut, vaan katsahti ulos ikkunasta.

Kaikki kävi Marcuksen suunnitelman mukaan. Hän sai suosituksen kyseessäolevaan klubiin; myöskin tuli santarmikapteenin tietoon, että hän on saanut tavattomia summia keksinnöstään ja kapteeni tuli itse esittelemään itsensä, itse hän myös esitti peliä. Marcus oli huono pelaaja, hän sai yrittää parhaansa — ja sittenkin hävisi. Hän ei kuitenkaan suostunut suuriin summiin, jotta sai rahansa riittämään. Väkijuomia hän inhosi, mutta käytti niitäkin jonkun kerran — suunnitelmansa vuoksi. Kaiken lisäksi hän kerran klubin miekkailusalissa toimitti itsensä sattumalta miekkailemaan sapelilla erään santarmikapteenin juomaveikon kanssa, ja esiintyi niin kömpelösti, että tämä huudahti isällisesti:

— Se on vaarallista, nuori ystäväni!

— Minä ammun hyvin, — sanoi Marcus ikäänkuin puolustellen. Ja kun hän heti pistoolillaan ampui

kolme laukausta korkeimpaan numeroon, oli entinen ratsumestari aivan ihastunut. Kehoitti kuitenkin harjoittelemaan myöskin sapelimiekkailua.

Marcus halveksi ja inhosi itseään menettelynsä vuoksi; hän olisi tahtonut iskeä nyrkillään tuota kirottua suuta niin että hampaat olisivat varisseet! Mutta sitten hän taas ymmärsi, ettei kapteeni tule kaksintaisteluun, ellei ole varma voitostaan — vielä vähemmin jos hän aavistaa jotakin kosta: ja hänen täytyy kosta!

Jokainoa päivä hän edelleen kävi lävitse raskaan ruumiinharjoitusohjelmansa. Ja kolmen viikon kuluttua oli hän ruumiillisesti entisellään.

Tähän aikaan hän ei käynyt lainkaan ystäviensä luona — sillä hän epäili jokaista askeltaan kaupungilla seurattavan. Lentokentän alueella hän suoritti harjoituksensakin . . .

Marcus istui kapteenin seurassa hienon ravintolan nurkkakomerossa. Kapteeni oli sinä iltana voittanut Marcukselta huomattavan summan, tarjonnut illalliset — ja nyt tilasi vielä parasta konjakkia.

Kapteeni oli koko illan ollut humalassa, ja konjakkipullo oli vasta puolillaan, kun hän alkoi kertoilla ruokottomia juttuja, nauraen niille itse täyttä kurkkua.

Marcus teeskenteli myöskin humalaista, mutta todellisuudessa hän oli ottanut korkeintaan pari kolme lasia; oli vain ryypäävinään. Hän oli päättänyt tänään ottaa ilmi täyden totuuden.

Puoliyön aikana oli kapteeni miltei tolkuton, nojasi vain raskaasti pöytään, silmät sulkeutumaisillaan. Mutta sitten hän äkkiä innostui ja ehdotti että lähdetäisiin johonkin taloon...

— Joutavia, — änkytti Marcus juopuneesti! — Onhan teillä kokonainen haaremi neitosia! Olen sitä-paitsi kuullut, että te olette oikea mestari naismaailmassa...

Kapteenin pienet siansilmät alkoivat kiiltää. Hän maiskutteli paksuja huuliaan kuin herkullista ruokapöytää ajatellessaan ja röhisi itserakkaasti:

— Jaa... hm... En voi kieltää, että naiset yleensä juoksevat jälessäni... Ja onhan niitä ollut... he, he, herkullisia... Mutta minä olen aina sanonut: naisia pitää osata käsitellä, he, he...

Kapteeni naureskeli, kierrellen tuuheita viiksiään. Ja aivankuin äärimmäisellä ponnistuksella sanoi Marcus käheällä äänellä:

— Oli teillä silloinkin kaunis neiti... kun minä siellä kävin... Enkö ole oikeassa...?

— Kaunis se oli kuin enkeli — mutta kissan sukua! — huudahti kapteeni innostuen; sitten hän remahti oikeaan röhönauruun, aivankuin muistellen jotain hyvin hassunkurista tapausta ja hörähteli sen lomasta:

— Ajatelkaa, että kynsi ja puri kuin kissa! Katso-kaas tätä pientä arpea nenässäni... sen hän puri kun... he, he... yritin suudella...

Kuni nopeana kinematograafikuvana näkee Marcus, miten tuo hohottava hirviö hiipii yön pimeydessä Aurelian koppiin... Tyttö herää oven narinaan —

askeleihin... Salalyhdyn valossa näkyvät hänen lumi-valkeat kasvonsa, kauhusta mielettömät silmät... Hän kirkaisee — ja niinkuin inhottava hämähäkki juoksee verkkoon takertuen perhosen kimppuun, hypähtää tuo hohottaen Aurelian kimppuun... paksut partaiset huulet tukehuttavat ahnaasti värisevän avunhuudon...

— Kun koetti tarvella minun antiikkisen nenäni, he, he, johon kaikki naiset hullaantuvat! He, he...

Marcus mietti mitä tekisi raiskaajalle. Nyt asia selvisi hänelle äkkiä kuin leimahdus — ja hän purskahti onttoon nauruun.

Ellei kapteeni olisi ollut niin tolkuttoman juopunut, olisi tuo nauru puistattanut häntä; nyt hän luuli sen aiheutuneen hänen onnistuneesta sukkeluudestaan ja hörkötti yhä innokkaammin:

— Katsokaas t ä t ä arpea. Se on saman pikku kisan kynsien jälkiä... he, he... Ja ne olivat kauniit hampaat ja kynnet...

Kapteeni kallisti päätään — ja hänen paksussa siankaulassaan näkyi myöskin punainen arpi.

Saatanallisella selvyydellä näkee Marcus uudestaan tuon tapauksen yhä kiduttavampia yksityisseikkoja.

Silloin kuuli hän kapteenin muistonsa vallassa suutaan maiskuttaen röhkivän:

— Ja mikä vartalo... mikä herkullinen vartalo...

Se oli liikaa! Marcuksen silmissä leiskahti kuin punaisia raketteja; hänet valtasi mieletön himo tarttua tuohon paksuun kaulaan ja kuristaa kunnes viimeinenkin vavahdus on tauonnut saastaisessa ruhossa! Hän nousi ja hänen sormensa aukenivat kuin kotkan kynnet...

Samassa silmänräpäyksessä taukosi aivankuin yhdellä iskulla räikeä marssi — ja Marcus tuli järkiinsä; hän peräytyi, mutisten käheästi:

— Siinäpäs on todellakin arpi . . . Punainen arpi . . .

Hän koetti vaivata päätään, miten paraiten voisi vaatia tuon kaksintaisteluun. Mutta nyt ei voinut.

Täytyi vieläkin odottaa . . .

Mutta muutaman päivän kuluttua Marcus onnistui.

Klubilla oli paljon humalaisia upseereita, hän pelasi kapteenin kanssa ja alkoi häviöstään syyttää kapteenia väärinpelaajaksi, varkaaksi — niin hiljaa, etteivät toiset kuulleet. Kapteeni hypähti seisoalleen ja löi Marcusta korvalle. Syntyi hirmuinen metakka, jonka lopputulos oli se, että Marcus hiukan horjuillen koetti seista suorana ja ryhdikkäänä ja änkytti mahdollisimman juhallisesti:

— Herra kapteeni! Minulla on kunnia huomenaamuna lähettää edustajani . . .

— Hyvä on! — huusi kapteeni raivoisasti. — Kyllä minä näytän! Minä!

Kun Marcus pääsi kadulle, huokasi hän aivankuin olisi saanut tehdyksi jonkun rasittavan, saastaisen työn, joka on määrätty hänen päivätyökseen.

Tummalla sinertävällä taivaalla vilkuilivat iloisesti tähdet. Marcus seiso i hetkisen autiolla kadulla syvään hengittäen, sitten hän lähti — ja hänen askeleensa tuntuivat keveiltä ja joustavilta.

Kun Antonius ja eräs luutnantti Augustus seuraavana aamuna menivät santarmikapteenin luokse, esittäen tavanmukaiset lauseet, ja kysyivät, mitkä aseet kapteeni valitsee, väreili hänen paksuilla huulillaan tuskin huomattava hymy; hän näytti aivankuin ajattelevan hetkisen ja sitten vastasi varmasti ja voitonriemuisesti:

— Sapelit! V:ssä huomenaamuna kello kahdeksan! Sekundantit poistuivat kumartaen.

KAKSINTAISTELU.

Oli mitä ihanin syysilma, kun Marcus seuralaisineen saapui kohtauspaikalle hiukan ennen määrääikää. Kun vastapuolue oli tullut, mitattiin sapelit ja tehtiin muut tarvittavat valmistukset.

Kun kapteeni asetakkisillaan asteli paikalleen, näytti hän miltei jättiläiseltä — ja hänen täyteläisillä kasvoillaan väreili voitonvarma, ylimielinen ilme.

Marcus taas näytti yhtä tyyneltä ja välinpitämättömältä, kuin olisi aikonut harjoitella miekkailusalissa.

Kun sapelit olivat kalahtaneet yhteen, näytti kapteeni tunnustelevan hetken, ja sitten teki voimakkaan hyökkäyksen, minkä piti lävistää Marcuksen oikea olkapää; toinen torjui sen kuin leikitellen — ja kapteeni ällistyi, ikäänkuin olisi tapahtunut jokin erehdys... Hän hyökkäsi uudestaan kaksi, kolme kertaa peräkkäin entistä hurjemmin — ja Marcus väisti ne helposti edes silmää räpäyttämättä.

Kapteenin kasvoilla kuvastui ensin hämmästys, sitten pettymys, sitten raivo; hänen ennenkin punakat kasvonsa muuttuivat tulipunaisiksi. Hammasta purren mulkoili hän hetken hurjasti vastustajaansa...

Sitten seurasi näytelmä, joka saattoi sekundantit tavattomaan jännitykseen. Sillä niinkuin äärimmäiseen

raivoon ärsytetty puhvelihärkä hyökkäsi kapteeni lukemattomia kertoja peräkkäin; ja muutamilla, mitättömältä näyttävillä pikku liikkeillä torjui Marcus nämä hyökkäykset; niinkuin siro, notkea tiikeri puhvelin hyökätessä vain hiukan liikahtaa paikaltaan — odottaa vain hiukan kyyristyneenä, liikkumattomin silmin, uhkaavana tilaisuutta kuolemanhyppäykseensä ja taukoamatta tuijottaa uhriansa pelottavalla katseellaan...

Kapteeni taukosi lopulta läähättäen ja hänen kasvonsa olivat muuttuneet kamalan näköisiksi: hiki pursui matalasta otsasta ja tuijottavissa, ulkonevissa silmissä kuvastui hirveä epätoivo ja raivo; ja taas hän hyökkäsi.

Marcus oli kummallisen tunteen vallassa; hän elikahtaelämä. Hänen erinomainen taitonsa ja kestävyys, jonka hän oli saavuttanut kuukauden mitä ankarimmalla harjoituksella, teki sen, ettei hän tuntenut pienintäkään jännitystä; hänen ruumiinsa miltei koneellisesti puolustautui ja hyökkäilikin yhtä paljon kuin kapteenikin; mutta sivullisista näytti, niinkuin hän ei olisi totta tarkoittanut, vaan pilkannut, ärsyttänyt... Eikä hänen poskillaan näkynyt vielä edes punaa...

Mutta Marcuksen sielu oli toisaalla: sielunsa silmäin edessä hän näki uudelleen tuon inhottavan tapauksen pimeässä kopissa, kun nuo paksut huulet... Hän näkee Aurelian hennon ruumiin vavahtelevan tuskasta, kun hän on ottanut kuolettavan myrkkyannoksen... Mitä hän mahtoi ajatella, kun tunsu ruumiinsa jäykistyvän, kylmenevän — mikä mahtoi olla hänen viimeinen ajatuksensa, mikä viimeinen kuiskaus hänen kuolemankalpeilta huuliltaan...

Todistajien mielestä oli tuota kummallista taistelua jatkunut kokonainen iankaikkisuus, mutta vieläkään ei Marcus ollut hengästynyt, ei hikipisaraa näkynyt hänen kalpeilla kasvoillaan; hän käytti niin tavattoman vähän voimaa noihin liikkeihin, jotka näyttivät vieläkin sirolta leikittelyltä. Ja hän itse näki uudelleen ja uudelleen kiduttavalla selvyydellä tuon inhottavan rikoksen...

— Roisto... mitä... mitä tämä on...? — kuuli hän äkkiä kapteenin raskaasti ähkyen sähisevän.

Kylmä viha valtasi Marcuksen; hän teki muutamia valehyökkäyksiä, jotka pakottivat kapteenin ponnistamaan kaiken voimansa puolustautuessaan. Julmalla nautinnolla näki hän, että kapteeni oli menehtymäisillään: hiki valui virtana ja suu oli ammollaan. Paksujen huulten takaa näkyivät keltaiset, petomaiset hampaat — ja tuo suunnaton ruho hetkui raskaasta läähätyksestä. Marcus puhui hiljaa, nauraen karmivan ivalisesti:

— Kaksintaistelua. Älkää siis hermostuko herra kapteeni! Ehkä keskustelemme hiukan — se tyynnyttää hermoja...? Puhutaan vaikkapa naisista, se ehkä miellyttää teitä parhaiten! Eikös sekin ollut intresantti, se, se ravintolatyttö...? Ja entäs se kissamainen, joka puri... Ha, ha, ha! Eikös sellainen tule usein mieleen?

Kapteeni katsahti vastustajaansa ja alkoi vavista kauhusta; tämän silmissä oli kylmä, julma kiilto, ne olivat tiikerin silmät. Ja nuo ohuet huulet hymyilivät sellaista hymyä, ettei hänellä saattanut olla pienintäkään armoa odotettavissa: se tappaa heti...

— Konna! — kähisi hän vaivalloisesti.

— Herra kapteeni! Se ei ollut vastaus kysymykseen! Miksi ette keskustele? — Sitten lisäsi hän niin hiljaa, että vain kapteeni kuuli:

— Muistatteko nyt häntä — nyt juuri?

Kapteeni oli pohjaltaan uskonnollinen, ja nyt, kun hän muutenkin oli pyörtymäisillään, leimahti hänen sekavissa aivoissaan, ettei tuo olekaan ihminen, vaan paholainen, joka on lähetetty kiduttamaan häntä sen tytön kuoleman tähden. Silmät kauhusta pullistuneena, puhkui hän hiljaa:

— Sinä olet... perkele...

— Se ei vieläkään ollut vastaus... Ettekö siis enää muista häntä?

Viimeisen lauseen kuiskasi Marcus yhä hiljemmin.

Nyt oli kapteeni surkean, säälistävän näköinen: kuolainen vaahto valui ammottavasta suusta, kurkku korisi kuin viimeisiä henkäyksiä vetäessä; hän horjui kuin juopunut, sapeli oli vähällä pudota, mutta viime hetkellä ehti hän muuttaa sen toiseen käteensä... Silloin toinen kapteenin sekundanteista änkytti värisevällä äänellä:

— Herra insinööri! Tämähän on julmaa... kidutusta... Lopettakaa vihdoinkin!

— Hyvä on! — mutisi Marcus hiljaa.

— Hyvät herrat... — korisi kapteeni kuin tukehtumaisillaan.

Mutta enempää hän ei ehtinyt.

Sillä salamana leiskui Marcuksen miekka, kun hän uskomattoman nopeasti teki viisi kuusi valepistoa; kapteeni käännähteli näiden tähden tolkkottomasti kuin

suuri, kömpelö otus, joka on ajettu näännyksiin, ja nyt vain hiukan käännähtelee koirien ahdistassa. Hän oli joutunut hiukan sivuttaen vastustajaansa, tämä otti vielä lyhyen askeleen sivulle — ja hirveällä, paukahtavalla iskulla putosi maahan kapteenin korkea nenä — ihan kasvojen pintaa myöten... Kapteeni rojahti maahan kuin päähän isketty härkä — ja veri alkoi hurjasti tulvia...

— Herra jumala! — huudahti taas kapteenin toinen sekundantti kauhistuneena. — Tämähän on hirveätä raakuutta! Ei luulisi ihmisen...

Marcus kääntyi hänen puoleensa, lausuen kohteliaasti:

— Herra luutnantti! Säästäkää tuomionne siksi, kunnes olette kuullut minua.

Ja sillä aikaa, kun tiedoton kapteeni kannettiin autoon, ja odottanut lääkäri antoi ensi avun, vei Marcus nuoren miehen syrjään. Ja kun hän oli hetken puhunut, näkivät toiset luutnantin tarttuvan Marcuksen käteen ja puristavan sitä voimakkaasti. Hän näytti liikutetulta ja hänen silmänsä kiilsivät omituisen kosteina...

Kotimatalla sanoi Antonius hiljaa:

— Kyllä sinä osait kamalasti kostaa.

— Eikö hän ollut sitä ansainnut? — kysyi Marcus hämmästyen.

— Tietysti! Minun mielestäni ei se vielä silläkään ole kostettu, — vastasi Antonius. — Varsinkin kun

on satoja, tuhansia viattomasti tuhottuja — joita ei voida koskaan kostaa. Sentähden tämä olikin pieni ja verrattain rajoitettu tapaus, eikä ole varmaa, oliko hänkään edes pääsyyllinen rikokseensa. Nykyinen, militaristinen hirmuvalta kehittää kätyreistään tuollaisia petoja — se täytyy siis kukistaa!

— Niin minä kyllä käsitän hämärästi, että sinä olet oikeassa, mutta minä en voinut toisin tehdä! Ajattele mitä hän teki!

— Ystäväni! — sanoi Antonius, katsahtaen hänen silmiinsä. — Minä kyllä ymmärrän sinut täydellisesti.

Nyt puuttui puheeseen myöskin toinen sekundantti, eräs tykkiväen luutnantti Augustus, joka poikasta asti oli ollut Marcuksen ja Antoniuksen ystävä. Hänen kauniit, hienopiirteiset kasvonsa olivat vieläkin kalpeat, ja hän puhui epäröiden:

— Kyllä minäkin ymmärrän sinut, mutta en voinut auttaa, että se lopulta tuntui... sittenkin raa'alta... Minua puistatti...

— Mutta eihän maapallolla saa olla mitään liian raakaa upseereille! — huudahti Marcus pidätyllä harmilla. — Kymmenettuhannet kuolleet, sadattuhannet silvotut ruumiit, poltetut kylät, maahan jaoitetut kaupungit: hävitys ja kuolema — sehän on upseerin varsinainen työ! Juuri upseerin täytyy olla kaikista raakamaisiin: hänenhän täytyy pakottaa viattomat ihmiset noihin raakuuksiin, kuoleman uhalla! — Marcus koetti nauraa, mutta hänen kasvonsa vääntyivät pidätetystä vihasta ja äänessä kuvastui viiltävä katkeruus:

— Tietysti ei se ole vähääkään raakaa kun sinä suuntaat suurtykkisi turvattomiin kaupunkeihin, ja naiset, vapisevat vanhukset ja pienet viattomat lapset silpoutuvat silmänräpäyksessä kappaleiksi! Ja kun minä ilmasta pudottelen sinne samanlaisia pommeja, niin eihän se mitään tee — eihän se ole raakuutta! Mutta kun minä annan hengenvaarattoman muiston santarmi-upseerille, ihmispedolle, joka on tuhonnut lukemattomien viattomien elämän, niin silloin minun ystävääni puistattaa... Se on hirvittävän raakaa — sillä hyttysen te kuurnitsette, mutta kamelin te nielette!

Hän ei voinutkaan enää säilyttää pilkallista sävyään; hän kalpeni raivosta ja lisäsi hiljaa, läpitunkevasti:

— Kun sinä tulet puhumaan raakuudesta minulle, jonka ammatti on raakuus — niin eikö sinua hävetä?

He olivat parhaillaan luonnonpuiston autiolla kävelytiellä; Augustus seisahtui tarttuen Marcuksen käteen ja puhui mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä:

— Ystäväni... ystäväni... anna anteeksi... Minä olen puhunut ajattelemattomasti... Mutta älä vain luule että hyväksyisin sotaa! Ei, ajattelen siitä aivan samoin kuin sinä! ja ehkä kerran saat tietää, miksi vielä olen upseerina... Älä vain ole vihainen... minulla on sellainen luonne, että sen kun juuri näkee... en ymmärrä itsekään...

Hän oli niin liikutettu, että kyynелеet nousivat hänen silmiinsä. Marcus pudisti hänen kättään sanoen lämpimästi:

— En, en veli! Kun kerran sanot, että... Älä

sinäkään veli muistele minun loukkaavia sanojani — olen tuon asian tähden kärsinyt liiaksi...

— Ei puhuta enää tästä, veljeni! — lisäsi Augustus.

— Marcus, oletko jo kauan ymmärtänyt kaikki noin selvästi...? Ethän koskaan ole noin puhunut! — kysyi Antonius ja hänen äänensä väreili omituisesti; Marcus näki noiden mustien silmien loistavan innostuksesta ja sisäisestä ilosta.

— Olen paljon ajatellut noita asioita viime aikoina, — vastasi Marcus. Sitten hän kertoi lyhyesti vankilatuunnelmansa; kertoi kohtauksensa raajarikkojen kanssa, ja mitä oli tuntenut nähdessään suuret työläisjoukot, sekä lopetti seuraavasti:

— Siitä vain olen pahoillani, etten ennen tullut ajatelleeksi oikeata elämää... Keksintöni on ehkä vienyt niin harrastukset, ettei ole riittänyt tärkeimpään...

— Kyllä sinä pian opit tuntemaan...

Kun Augustus oli noussut raitiotievaunuun, lähteäkseen kasarmiinsa kaupungin toiselle puolelle, sanoi Antonius hiljaa:

— Tiedätkö, minä olen saanut tietää, että hallitus salassa valmistelee sotaa naapurivaltakuntaa vastaan. Ja se pitäisi saada estetyksi. Jos sinä saisit sen keksintösi valmiiksi, niin ehkä sekin olisi suureksi avuksi...

— Veljeni — kuiskasi Marcus kiihkeästi. — Nyt minun täytyy onnistua! Minä alan kokeilla yöt ja päivät!

— Älä sentään rasita itseäsi liiaksi — silloin ei onnistu niinkään. Oletko nyt varma, ettei se herätä epäluuloja, jos olet kovin paljon siellä kokeilupajassasi?

— Ei vähääkään! — vastasi Marcus ja lisäsi hymyillen: — Olen ilmoittanut päällikölle, että koetan[!] parhaillaan keksiä erästä apulaitetta koneeseeni . . . hän on antanut minulle lisää vapauttakin. Ja nyt hän odottaa jännittyneenä, että onnistuisin — että hän saisi minun tähteni vielä toisenkin ritarimerkin!

He erosivat hiljaa naurahtaen.

MILJOONIEN NIMESSÄ.

Marcuksen kuumeisilla kasvoilla kuvastui salaperäinen riemu ja hurmaus, kun hän seisahtui keskelle keilupajansa lattiaa. Hän tuijotti hetkisen loistavin silmin yhteen paikkaan — niinkuin olisi kaukaisuudessa nähnyt jotain kaunista ja ihmeellistä — ja kuis-kasi itsekseen:

— Vihdoinkin . . .

Sitten hän puki takin ylleen, sammutti sähkölampun ja poistui. Ja noustessaan portaita ylös maanpinnalle, tunsu hän jäsentensä vapisevan ja päässä humisi — hän oli kuumeisella innolla taukoamatta työskennellyt kolme vuorokautta.

Oli vielä miltei pimeä. Kylmä aamuilma tuntui virkistävän, mutta sittenkään ei hän malttanut kävellä, vaan otti auton ja ajoi siihen kaupunginosaan, missä Antonius asui.

Marcus oli pari päivää sitten saanut hänen asuntonsa avaimen. Hän hiipi taloon salatietänsä myöten, sitten äänettömästi aukaisi oven, asteli ystävänsä vuoteen viereen ja lausui hiljaa hänen nimensä. Antonius hypähti hätkähtäen istualleen, ja kun Marcus ilmaisi nimensä, kysyi hän levottomasti:

— Mitä nyt, Marcus? Onko tapahtunut jotakin?

— On, — vastasi Marcus ääni värähtäen.

Kun Antonius sytytti valon ja näki Marcuksen liikutetut kasvot, tarttui hän kiihkeästi tämän käteen ja kuiskasi jännittyneenä...

— Se on valmis...?

— Se on valmis! — vastasi Marcus kuin kaiku, ja lisäsi juhlallisesti:

— Nyt voin hämärässä ja pimeässä kiittää ilmassa näkymättömänä.

Marcus hämmästyi nähdessään, miten tavattomasti hänen ystävänsä muuttui. Kasvot kalpenivat entistä kalpeammiksi, sieraimet laajenivat ja suurennet silmät säihkyivät. Kun hän oikaisi pitkän, solakan vartalonsa, näytti hän ylikuonnolliselta, ja hänen äänensäkin oli vieras ja matala:

— Veljeni, minä kiitän sinua miljoonien nimessä.

Marcuksen valtasi salaperäinen tunne ja kylmät väreet kiitivät hänen ruumiinsa lävitse. Hänet oli otettu kolme päivää sitten sotilasliiton keskuskomiteaan; hän ei tietänyt siitä vielä mitään, mutta tällä hetkellä tuntui hänestä, että Antoniuksella, sen johtajalla, todella on valta ja voima puhua miljoonien nimessä.

Antonius viittasi Marcuksen istumaan, puki äänettömästi hiukan ylleen; sitten istahti häntä vastapäätä ja pyysi hänen kertomaan, miten lopulta oli onnistunut.

Marcus lupasi selittää toiste yksityiskohtaisesti; ilmoitti näkymättömyyden aikaansaattavan pääasiassa siten, että rungon alapuoli on kokonaan peitetty läpi-

näkyvällä selluloosalevyllä, joka maalataan hänen keksimällään värisekoituksella. Levy on hiukan irti rungosta, ja tähän väliin johdetaan tasainen sähkövalo, ympäristön valosuhteiden mukaan...

Antonius oli jännittyneenä kuunnellut selostusta; nyt hän kysyi:

— Mutta miten ilmailija voi tietää, että tämä valomäärä on sama kuin ympäristön?

Marcus kertoi, että tässä juuri oli ollut suurimmat vaikeudet, mutta hän oli lopulta keksinyt laitteen, joka automaattisesti pitää valon yhtäläisenä ympäristön kanssa. Kun hän oli vielä lyhyesti selostanut tämän laitteen rakenteen, tarttui Antonius uudestaan hänen käteensä ja puhui syvän liikituksen valtaamana:

— Veli, sinä olet tehnyt suuren työn. Minä olen myöskin tehnyt erään keksinnön — ja niiden molempien avulla voidaan ehkä ratkaisevasti vaikuttaa sotien lopettamiseen: silloin kun suuret joukot alottavat viimeisen ponnistuksensa. Ja sinut tullaan aina muistamaan!

Mutta Marcus muisti samassa ensimmäisen keksintönsä, se lennähti hänen mieleensä kuni ruma rikos; lattiaan katsoen virkkoi hän hiljaa:

— Mutta ei mikään voi hyvittää sitä, että olen tuollaiselle hallitukselle luovuttanut lentokoneeni keksinnön...

Antonius katsoi häntä hetken ja sanoi sitten terävästi:

— Sanoppa ystäväni, miten olisit tällaisessa urkkijamaassa voinut koneesi rakentaa, ellet olisi luovuttanut sitä hallitukselle?

— Jaa, tuota... en nyt oikein...

— Sinun täytyy myöntää: et missään! Tai ehkä sinun olisi annettu rakentaa se valmiiksi, sitten otettu kone ja keksintö — ja sinut itse lävistetty muutamalla kymmenellä 6 mm kuulalla! Mutta nyt sinä olet elossa — ja valmiina on 20 kappaletta maailman parasta lentokonetta ja uusia tulee! —

Marcus tuijotti häntä ällistyneenä, ja Antonius jatkoi hitaasti ja salaperäisesti ääntään hiljentäen:

— Minä taas olen pitänyt huolta siitä, että näissä koneissa on meikäläiset ohjaajat.

— Oo, onko tämä totta...? — änkytti Marcus tuijottaen hämmästyneenä ystäväänsä. — Miten sinä olet voinut saada niin paljon...?

— Niinkuin ehkä tiedät, — alkoi Antonius kylmästi puhua, — sain minä periä miljoonaomaisuuden. Ja eräästä syystä olen minä kouluttanut parikymmentä sopivaa nuorukaista ilmailijoiksi — ja avustanut vielä muutamia... Nämä ovat yleensä hyviä ilmailijoita, ja kun minä olin harjoituspäällikkö, ehdotin sinun uusiin koneisiisi ainoastaan meikäläisiä! Eikö näin ole parempi?

Viime lauseen heitti hän kuin ilkamoiden.

Äskeinen hämmästys ja lumous valtasi Marcuksen kaksinkertaisena.

— Sentähden sinä siis minuakin avustit...? — änkytti Marcus.

— No, jos niin tahdot sanoa... Mutta älkäämme enää puhuko tästä.

— Mutta enhän minä ole näihin asti ymmärtänyt mitään... Kuinka sinä voit luottaa minuun...?

Silloin Antonius puristi Marcuksen kättä, ja katsoen häntä miltei hellästi silmiin, sanoi hiljaa, korostaen joka sanan:

— Marcus, minä tiesin, että sinä tulet kerran muistamaan isäsi.

Marcus tunsi itsensä lapseksi tuon miehen edessä. Hän ei sanonut mitään, mutta hänen katseestaan loisti ihailu ja kiitollisuus.

Antonius piteli yhä hänen kättään, ja katsoen häntä silmiin kostealla katseellaan, puhui hän katkonaisella, käheällä äänellä:

— Marcus... sinä tiedät, miten molemmat veljeni... Niin... sinä olet saman luonteinen kuin minun toinen veljeni... ja minä... minä olen pitänyt sinusta niinkuin...

Jotain outoa ja suurenmoista ilmeni noiden kahden raudanlujan miehen hellyydessä; Marcuksen kasvot kalpenivat, hän puristi tietämättään kaikin voimin toisen kättä, katsoi häntä tulisesti silmiin, ja vain hampaitaan kiristäen onnistui hänen tukehuttaa nyyhkytyksensä. Vihdoin hän änkytti hiljaa:

— Veljeni... sinä minut pelastit... vankeudesta...

— Minä olin levoton sinun tähtesi, veli...

— Veljeni... veljeni, — sopersi Marcus kuiskaten ja painoi päänsä Antoniuksen olkapäätä vasten.

Suuri hellyys täytti hänen sydämensä ja hänen oli vaikea pidättää tuota äänetöntä, kurkkuun kohoavaa nyyhkytystä — hän pidätti pienen aikaa hengitystäänkin; sitten kuuli hän Antoniuksen sanovan reippaasti:

— Niin veli! Nyt meillä on t o i v o a! Ja sinäkin kohoat taas yhden arvoasteen...

— Ilmoitanko minä siis tämänkin keksinnön hallitukselle? — kysyi Marcus neuvottomana.

— Mitä pikemmin sitä parempi! Pääset eroon urkkijoista — ja santarmikapteenin pudotettu nenä unhotetaan! Sillä katsos, veli: lukemattomat kerrat on yhden tuollaisen roiston nenän tähden pudotettu m o n e n rehellisen miehen p ä ä.

Kun Julia palvelijattaren kutsusta tuli vastaanottohuoneeseen, leimahtivat hänen poskensa tulipunaisiksi ja hänen silmänsä alkoivat loistaa. Hän näytti muutenkin virkeämmältä kuin ennen. Hän miltei juoksi Marcusta vastaan ja tarttui hänen käsiinsä huudahtaen lapsellisen luonnollisesti:

— Miten iloinen olen, että vihdoinkin tulitte! Pelkasin, ettette enää koskaan tulisi... — Hän loi katseensa lattiaan ja lisäsi kuiskaten:

— Olen teitä niin k o v i n odottanut...

— On ollut erittäin tärkeitä toimia... etten ehtinyt... vaikka — koetti Marcus puolustautua.

— Minä ymmärrän sen...

Sitten tarttui hän uudelleen Marcuksen käteen, kysyen tuskallisella jännityksellä:

— No, sanokaa t e minulle totuus... Onko niissä huhuissa perää... että hän olisi... myrkkyä...

Marcus koetti vastata vältellen, lohduttaa ja hälventää hänen epäluulojaan, mutta lopulta hänen täytyi ilmoittaa totuus.

Julian kasvot muuttuivat kalmankalpeiksi, hän hapuili käsillään ja oli kaatumaisillaan, kun Marcus tarttui häneen ja vei nojatuoliin.

Hän toi nopeasti lasillisen vettä ja nosti sen tytön vapiseville huulille, sanoen hiljaa, hätääntyneenä:

— Tointukaa! Ei sitä voi enää auttaa. Julia . . . tointukaa! Voi miksi minä kerroin . . .

Tyttö tarttui äkkiä Marcuksen käteen ja katsoi häntä silmiin, kuiskaten katkonaisesti ja tukehtuneesti:

— Älkää . . . älkää . . . te minusta mitään . . . Enhän minä enää . . .

Mutta samassa hän kääntyikin toisaalle ja alkoi epätoivoisesti itkeä . . .

Marcukseen vaikutti syvästi tytön voimakas suru.

Hetken kuluttua kosketti hän hentoa, vavahtelevaa olkapäätä ja sanoi lohduttaen:

— Rakas ystävä! Koettakaa ajatella, ettei sitä voi enää auttaa . . .

— Te olette oikeassa . . . — sopersi Julia, puristi hiukan Marcuksen kättä ja poistui omaan kamariinsa.

Kun hän hetken kuluttua palasi, oli hän huuhtonut kasvonsa vedellä ja ulkonaisesti oli hän verrattain tyyni. Mutta kasvot olivat yhä kalpeat ja silmissä kuvastui tuska.

— Minkätähden hän on sen tehnyt . . . ? — kysyi hän hiljaa.

— Sitä en tiedä, — änkytti Marcus epäröiden. Julia katsoi häntä tutkivasti ja kysyi sitten aivankuin toista asiaa:

— Niin! Miksi te olitte kaksintaistelussa kapteeni V:n kanssa?

— Miksikö? Se — se oli jostakin korttipelistä... aivan pikku asia...

Tyttö näki sen vihan salaman, mikä singahti Marcuksen katseessa hänen lausuessaan ensimmäisen sanan, ja sanoi aivankuin sääliä teeskennellen:

— Miksi te siis pikkuasiasta silvoitte hänet niin hirveästi? Olen kuullut siitä...

Tätä ei Marcus ollut odottanut! Hänen kasvoillaan kuvastui hämmennys ja neuvottomuus.

— Niin tuota... asia oli nähkääs niin... että tuota.. — sitten hän laukaisi äkkiä läpitunkevasti:

— Niin, hän on muutenkin konna!

— Mitenkä muuten? — ahdisti tyttö tarkastellen häntä terävästi.

— Minä tarkoitan sitä, että, että... — mutisi taas Marcus.

Mutta silloin tyttö tuli hänen luokseen, tarttui hänen käsiinsä ja kuiskasi tulisesti:

— Tarvitseeko teidän minulta salata totuutta? Kyllä minä mieluummin kuolen kuin ilmaisisin teistä jotakin...

Tytön sanat sattuivat kipeästi Marcukseen, ja hän mutisi lattiaan katsoen:

— Mitä tarkoitatte...?

— Sitä, että tuo kapteeni on jotenkin syyllinen Aurelian kuolemaan — ja te kostitte!

Kun Marcus ei vastannut, huudahti hän silmät säihkyen:

— Nyt minä sain varmuuden, että te teitte sen Aurelian tähden! Ja minä olen teille koko elämäni ajan kiitollinen!

Marcus oli tullut tänne nähdäkseen edes rakastettunsa näköisen naisen elävänä, ja nyt hän aivan hämmästyi: Julian kasvoilla kuvastui sama tulinen innostus ja hurmaus kuin h ä n e n k i n — silloin — onnellisena iltana.

— Te olette niinkuin Aurelia . . . — kuiskasi Marcus hiljaa, liikutettuna. — Minä tulen tänne usein . . . Me puhumme hänestä — kaikkea . . .

— Mitä te sanotte! — keskeytti Julia hänet vapisevalla äänellä, kuin huumaantuneena —. M i n ä k i n ajattelin aivan samaa! Jospa te tietäisitte miten kauhistavan ikävä minun on toisinaan iltaisin — enkä saa puhua kenenkään kanssa . . . Isän läsnäollessa ei saa lausua hänen . . . nimeänsäkään . . . Ja äiti on taas maalla . . . Mutta kun te tulisitte, saisimme puhua hänestä — silloin olisi ehkä hiukan helpompi olla . . .

Marcuksen kasvot tummenivat vihasta. Hän kysyi, oliko kenraali tehnyt mitään lapsensa pelastamiseksi, ja kun Julia vastasi kieltävästi, huudahti Marcus tulisesti, ettei sellainen ole mikään isä!

— Kyllä hän nyt on saanut kärsiä ylpeydestään — puhui Julia hiljaa. — Sillä kun tuli tieto Aurelian kuolemasta, istui hän huoneessaan yhtämittaa neljä vuorokautta syömättä ja nukkumatta — ja sitten hänen tukkansa oli lumivalkea . . .

— Entä äiti . . . eikö hänkään . . . ? — kysyi Marcus hetken kuluttua.

— Tietysti äitiraukka teki kaiken voitavansa. Hän tuli heti maalta, ja . . . Mutta kun ei isä tahtonut tietää mitään, niin ei hän voinut pelastaa . . .

Julia peitti käsillään kasvonsa ja alkoi tukehtuneesti itkeä: hän muisti taas jokainoan sanan isän ja äidin keskustelusta — silloin kun äiti saapui maalta . . .

. . . Salongin ovi oli jäänyt auki ja hän kuuli isän kohteliaasti huudahtavan:

— Ah! Te olette siis saapunut kaupunkiin, rakas ystäväni! Mikä tuottaa minulle tämän ilon?

— Olen täällä koettamassa, voisinko pelastaa teidän tyttärenne vankilasta — kuului äidin liikutuksesta värisevä ääni.

— Erehdytte rouvani! — lausui kenraali kylmästi. — Tyttäreni oli aivan äsken tässä. Sitäpaitsi: kenraali D:n tytär ei koskaan, ei koskaan ole vankilassa! Muistakaa se, rouvani!

— No niin . . . Älkäämme siis puhuko tästä enempää . . . näyttää olevan turhaa vedota teidän sydämeenne . . . — puhui äiti vaivalloisesti, kuin tukehtumaisillaan. Sitten kuului hiljaa, katkonaisesti:

— En olisi uskonut . . . että te koskaan voisitte . . . loukata minua noin . . . noin . . .

— Raa'asti! — keskeytti isän ääni teeskennellyn kohteliaasti. — Se on totta, rakkaani! Voitteko antaa minulle anteeksi?

— Tiedättehän sen . . . eikä minulla ole väliä . . . — nyyhkytti äiti sydäntäsärkevästi. — Mutta minä rukoilen teitä: armahtakaa omaa lastanne . . . pelastakaa hänet! Te voitte sen tehdä . . . jos tahdotte . . .

Hän ojensi vapisevat kätensä miestänsä kohti kuin rukoillen; mutta silloin tämä katsahti kelloonsa, huudahtaen toimekkaasti:

— Oi rakas ystävä! Olin vähällä unohtaa, että minun pitää olla pörssissä kymmenen minuutin kuluttua... Toivottavasti te ette tänään matkusta...?

Kunniamerkit helähtivät kenraalin kumartaessa, ja sitten säesti kannusten kilinä reippaita, poistuvia askeleita.

Äiti nousi aivankuin olisi aikonut lähteä poistuvan jälkeen. Mutta samassa hän vaipui hervottomana polvilleen, painoi kasvonsa pehmeään nojatuoliin ja itki katkerasti...

Julia tunsu jäntevän käden silittävän päätään, se vaikutti häneen kuin käsky, sähkövirta... Hän pyyhki silmänsä ja kuiskasi kuin itsekseen:

— Miksi minä itken? Eihän se auta; nyt täytyy vain toimia — se lohduttaa parhaiten... Niin h ä n k i n tahtoi...

Tuo surullinen ääni, kyyneleiset silmät, soikeat kasvot, tytön koko olemus oli niin erehdyttävän samannäköinen, että Marcus joutui salaperäisen lumouksen valtaan: että hän on sittenkin Aurelia... Marcus puristi Julian rintaansa vastaan ja suuteli hänen otsaansa, kuis-katen hiljaa:

— Sinä o l e t Aurelia...

Mielenliikutuksesta ja ilosta itkien sopersi Julia katkonaisesti:

— Minä tahdon kaikessa... tulla hänen kaltaiseksi... Ja minä olisin niin onnellinen... jos... te kärsisitte vähemmän, kun...

Hän vaiken, painaen vain kasvonsa Marcuksen

rintaa vasten. Ja Marcus tunsu poskillaan tuon mustan, silkinhienon tuoksuvan tukan . . .

Mutta kun Marcus tuli ulos kadulle, huomasi hän taas totuuden: Aurelia on poissa, ikuisesti poissa.

Marcus alkoi kävellä nopeammin, hän koetti ajatella muuta, mutta tuo kamala totuus ei hellittänyt hetkeksikään tuskallista puristustaan; se tuntui kiduttavan häntä armottomasti, taukoamatta, niinkuin raskas jalkarauta kiduttaa elinkautista vankia; se on kalvanut nilkan nahattomaksi, veri tihkuu sen alta joka askeleella — mutta siitä ei pääse hetkeksikään . . .

Marcus muutti ilmailu-univormun päälleen ja lähti lentokentälle. Vain uhkarohkeat lentotempuat ja kuumeinen työ tuntui hiukan lievittävän hänen tuskaansa.

Viikon päivät työskenteli Marcus ihan kuumeen-tapaisesti. Likaiset työvaatteet yllään teki hän kaikkein raskaimpia ruumiillisia töitä lentokonetehtaassa, jossa hänen johdollaan paraillaan valmistettiin hänen uudessa keksinnössään tarvittavia laitteita ja osia.

Eräänä päivänä, kun hän laskeutui kentälle, tuli Antonius hänen luokseen ja ilmoitti, että illalla oli sotilas-salaliiton pääkomitean kokous, jonne Marcuksen pitäisi tulla.

NÄKYMÄTTÖMÄT VOIMAT

MAANALAISESSA HUONEESSA.

Oli jo lähes puoliyö, kun Marcus ystävänsä seurassa varovaisesti laskeutui pimeitä rappusia myöten alas kellarikerrokseen. Antonius naputti erikoisella tavalla ja ovi aukeni.

Suuressa maanalaisessa huoneessa ei ollut ainoatakaan ikkunaa. Salaliittolaiset, lähes kaksikymmentä miestä, olivat jo saapuneet, istuen äänettöminä pitkän pöydän ympärillä. Pöydällä paloi vain kaksi vahakynttilää, ja istuvien vartalog loivat jättiläismäisiä, värähteleviä varjoja alastomille seinille. Nuo harmaat, kosteutta tihkuvat sementtiseinät kiilsivät niukassa, keltaisessa valossa kuni liikkumattoman jättiläismatelijan niljakas nahka...

Antonius esitti muutamin sanoin Marcuksen, joka nyt ensikerran oli salaliiton pääkomitean kokouksessa, ja sen jälkeen hän astui pöydän päähän puheenjohtajan paikalle. Hän naputti pitkällä, laihalla sormellaan pöytään ja alkoi puhua hillitysti matalalla, sointuvalla äänellä; hän ilmoitti saaneensa tärkeän tiedon: — hallitus aikoo läheisessä tulevaisuudessa julistaa yleisen liikkeen kannalle-panon ja sen jälkeen sodan naapurivaltakuntaa vastaan. Ehdotti siis keskusteltavaksi, mitä on silloin tehtävä, mihin ryhdyttävä, ja kehoitti jokaista lausumaan mielipiteensä.

Tuo hitaasti lausuttu tiedonanto iski miesjoukkoon kuin ukkonen. Kaikkien kasvot näyttivät hämmästyneiltä, kiihtyneiltä, ja sitten kuului hiljaista, uhkaavaa mutinaa.

Silloin nousi eräs nuori aliluutnantti seisomaan. Hänen kauniit, miltei naiselliset kasvonsa olivat kalvenneet, ja hän huudahti vihasta ja mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä:

— Ei! Kyllä meidän nyt täytyy tehdä jotakin — sota täytyy estää vaikka miten! Ja minä puolestani olen sitä mieltä, että nykyinen pääministeri on suurin sodanuhka. Hän on jo kauan saarnannut sotaa — ja nyt hän on saanut sen toimeen! Jos hänet saataisiin nopeasti pois virastaan, niin ehkei sodastakaan tulisi mitään. Ehdotan siis, että hänet poistetaan — ja minä tarjoudun panemaan sen toimeen!

Tällöin nousi muuan välskäri, jolla oli miehekkäät, avoimet kasvot, alkaen puhua tyynesti ja vakuuttavasti:

— Kuulkaapas nyt, toveri! Te olette hyvin nuori, muuten te ymmärtäisitte, etteivät muutamat ministerit sotia aiheuta, eikä siis myöskään niiden poistamisella voida sotaa estää. Huomenna olisi kaksi hänen tilallaan.

— Oikein! Hyvä! — keskeyttivät jotkut.

Nuori luutnantti puolusti tuollaista tekoa edes vastalauseena, mutta hänelle selitettiin, että siitä seuraisi vain kuristustoimenpiteitä. Vihdoin hän kysyi tuskaantuneena:

— Mitenkä me sitten estämme sodan?

— Koskeivät toiset puhu, niin minä sanon lyhyesti oman mielipiteeni, — puhui välskäri selvästi ja vakuut-

tavasti. — Ensiksikin on meidän heti ilmoitettava tästä kansainvälisen Sosialistien ja Sotilasliiton pääkomitealle, ja naapurimaan liitolle — jotta he itse voivat ryhtyä vastatoimenpiteisiin; toiseksi oman maamme sosialidemokraattiselle puolueelle, sillä siitä riippuu onnistuminen. Jospa he voivat julistaa ratkaisevalla hetkellä s u u r l a k o n, pysähdyttää liikenteen ja sotatarveteollisuuden — niin sota olisi estetty!

— Oikein! Oikein!

— Se on totta!

— Kolmanneksi olisi mielestäni viime hetkeen asti kartutettava o m a a v o i m a a m m e, siten että harjoitetaan entistä innokkaammin kaikenlaista herätystyötä sotilaitten keskuudessa — se on paras keino. Suullisen agitatsioonityön harjoittajille olisi ehkä lähetettävä tästä uutisesta salainen lentolehtinen, ja tämän ohessa yhtenäiset toimintaohjeet koko maan paikalliskomiteoille.

Hän istuutui; pöydän ympäriltä kuului muutamia hyväksymishuutoja.

Kun ei kukaan pyytänyt puheenvuoroa, alkoi Antoinius:

— Minunkin mielestäni toveri B:n esittämät toimenpiteet ovat välttämättömiä. Sodanjulistusta varten pitäisi sen ohessa lähettää salaiset toimintaohjeet joissa ensiksi kehoitetaan sotilaita salaisesti päättämään, etteivät lähde sotaan; toiseksi valmistautumaan taisteluun, valtaamalla kaikkialla asevarastot ja lentokoneet. Siihen sopisi muitakin tarpeellisia ohjeita.

Silloin kuului muutamia epäileviä, matalia ääniä:

— Mutta jospa emme voitakaan noilla keinoilla? —

— Entä palkkajoukot?

— Niillä on hyvä konetykistö...

Nyt nousi Marcuksen sekundantti, Augustus, ja lisäsi liikutetulla äänellä:

— Kyllä minun mielestäni pitäisi sentään ryhtyä jyrkempiin toimenpiteisiin siltä varalta, ettemme muuten voita — ja minä olen ajatellut erään keinon...

— Selitä, selitä! — pyysivät muutamat nuoret upseerit kiihkeästi.

Luutnantti katsahti ympärilleen ja puhui salaperäisesti, ääntään hiljentäen:

— Kuten tiedätte, on meillä varoja pari miljoonaa toveri K:n testamentin johdosta. Olen ajatellut, että ostaisimme talon ministeri M:n talon vierestä, kaivaisimme sieltä uusimpien koneiden avulla tunnelin hänen talonsa alle ja putken avulla juoksuttaisimme sinne esimerkiksi 500 kiloa pyroniittia... Kun siellä sitten on parillaan joku loistava juhla, kun koko taantumusvalta viettää juominkejaan, silloin me sähkönappulan avulla sytytämme —, ja kaikki muuttuu atomeiksi...

— Mutta sitä ennen siepataan sinut kolostasi kuin myyrä — ja viedään kidutuspenkille! — huomautti joku ivallisesti.

— Ei tuollaisilla keinoilla ainakaan saada mitään aikaan! — sanoi toveri B. lujasti. — Kyllä ne uuden hallituksen osaavat valita. Militarismia pitäisi satuttaa suoraan sydämeen, jos kerran väkivaltaisia keinoja käyttää!

Taas kuului kiihtyneitä ääniä:

— Mutta miten?

— Ei mitenkään!

Ja eräs sotadepartementin virkamies huudahti väräjäväällä äänellä:

— Toverit! Olemmeko me petoja, kun ajattelemme-kaan sellaista, että sadat viattomat naiset joutuisivat noin kauhean kuoleman uhriksi. O i k e u d e n aseilla me voitamme — se on minun mielipiteeni!

— Niin minäkin ajattelen!

— Oikeus voittaa lopulta!

Heidän joukossaan oli pieni ryhmä anarkisteja, sekä jyrkkiä että passiivisia. Viimemainittujen huudot saattoivat jyrkät ihan suunniltaan, kun he muutenkin luulivat enemmistön lievän menettelytavan johtavan suoraan perikatoon. Kun kaikkien täytyi hillitä ääntään, kuulosti keskustelu raivokkaalta sähinältä:

— Pyövelien »viattomia» rouvia te puolustatte!

— Mutta ette kai siitä välitä, vaikka työläisnaisia ja lapsia ammutaan kadulla kuin koiria!

— Mitäpä niistä!

— Missä te oikeutta olette nähneet...?

— Emme mitään sotaa voi estää! Ja siihen olette te syypäät, kun ette u s k a l l a hyökätä hirmuvallan kimppuun!

Nyt nousi meteli yhä hurjemmaksi. Tolstoilaiset anarkistit syyttivät jyrkkiä sydämettömiksi julmureiksi, jälkimmäiset nimittivät syyttäjiään ajattelemattomiksi narreiksi, pyövelien puolustusasianajajiksi...

Marcus oli siirtänyt tuolinsa seinän viereen ja tarkasteli sieltä riiteleviä. Toveri B., jonka Antonius oli sanonut olevan sosialistin, istui aivan tyynenä tuolillaan,

niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Antonius nousi seisomaan, ja Marcus näki, miten hänen laihoilla kasvoillaan kuvastui ensin pettymys, sitten ylenkatse. Kun meteli ei tauonnut, purskahti hän äkkiä ivanauruun — ja väittely taukosi äkkiä kuin katkaisten. Hetken kuluttua kuului suuttuneita, kysyviä ääniä:

— Mitä sinä naurat?

— Mitä tämä merkitsee...?

— Pilkkaatko sinä meitä?

— Voiko kukaan pilkata teitä enempää kuin itse pilkkaatte itseänne? — kysyi Antonius katkerasti.

Eräs luutnantti Brutus syöksähti kalpeana häntä kohden kädet nyrkissä ja sähähti uhkaavasti:

— Tämä on liikaa... minä en salli.

— Paikallesi!

Antonius sanoi sen hiljaa, tuskin kuuluvasti, mutta kun hän samassa käänsi luutnanttiin pistävän katseensa, seisahtui tämä aivankuin hypnotisoituna.

— Minä puhun totta, toverit! Ajatelkaa vain, että samaan aikaan, kun hallitus valmistautuu viemään teidät teurastettaviksi, kun heidän urkkijansa nuuskivat teitä kaikkialta kuin verikoirat — niin te vain sätitte toisianne!

— Ei teidän tehoton menettelytapanne nuhdesaaroista parane! — huudahti Brutus purevasti; hän oli jyrkkä anarkisti ja oli raivoissaan siitä vaikutuksesta, minkä Antonius oli häneen tehnyt. — Te olette aina vedonneet »rauhalliseen valistustyöhönne», mutta ettepä ole voineet lopettaa sotaa!

Nyt tarttui puheeseen B. ja selitti, miten sosialistien rauhallinen toiminta on ollut yhtämittaista taistelua

militarismia vastaan, miten se innokkaan nuorisoagitatsioonin avulla on kasvattanut lukemattomia sodan vastustajia; nämä taas puolestaan sadoissa kasarmeissa jatkavat tuota tärkeätä työtä, joka yhä enemmän ja enemmän lisää, kasvattaa . . .

— Pelkureita! — iski Brutus kuin piiskalla, ja lisäsi pilkaten:

— Ne jatkavat sitä hamaan siihen hetkeen asti, kunnes julistetaan sota ja heidät viedään vastuksetta kuni lampaat teurastuspenkkiin! Niin kävi viime maailman-sodan edellä — ja niin tulee tietysti käymään nytkin! Mutta jos muutamilla rohkeilla teoilla lamautettaisiin vallassaolijat, saatettaisiin heidät kauhun valtaan — niin siinä tapauksessa nuokin saattaisivat ryhtyä vastarintaan. Mutta te ette uskalla ryhtyä todelliseen taisteluun — ja sentähden jatkatte »tärkeätä» työtänne tuomiopäivään asti!

— Niin pelkureita te olette! — huudahti se nuori aliluutnantti, joka oli tarjoutunut murhaamaan pääministerin.

Jossakin välähtivät silmät uhkaavasti, kuului hillittyä murinaa, mutta kukaan ei sanonut mitään, kaikki katsoivat levottomina puheenjohtajaa.

Tämän mustat, syvällä olevat silmät näyttivät niin uhkaavilta, että Marcus nousi levottomana seisoaalleen . . . hän pelkäsi ystävänsä silmänräpäyksessä tekevän jotakin . . . Kaikki odottivat henkeä pidättäen, ja hetken kuluttua hän kääntyi Brutukseen, puhuen hiukan käheästi, jäätävällä tyyneydellä:

— Ensikerran meidän keskuudessamme on tällaista katkeruutta — ja ensikerran minua noin solvataan . . .

Mutta minä tiedän, että sinä et ajatellut sanojasi, ja että sinä vielä itse huomaat olleesi väärässä. Ja minä uskon kaikesta huolimatta, että sinäkin olet oman käsityksesi mukaan tahtonut tehdä työtä suuren asiamme eteen.

Silloin kuului keskeyttäviä, syyttäviä ääniä:

— Sitä ei voi enää uskoa!

— Hän voi olla provokaattori!

— Ei, toverit! — sanoi Antonius lujasti. — Älkää sanoko niin! Ei hän petturi ole.

— Mistä sinä sen tiedät? — kuului taas erään miltei jättiläiskokoisen sotilaan järeä ääni. Ja häneen yhtyi vieläkin muutamia kiihkeitä ääniä:

— Selitä ainakin, millä perusteilla voit olla noin varma hänestä!

— Minä voin todistaa sen! — sanoi Antonius.

Äskeisen syyttäjän kasvot olivat valahtaneet kalpeiksi, kun hän kuuli tuon hirveän syytteen; mutta kuullessaan syyttämänsä miehen puolustavan itseään, muuttui hän aivan avuttoman näköiseksi ja punastui hiusrajaa myöten. Kuin unessa kuuli hän taas Antoniuksen hitaasti ja läpitunkevasti puhuvan:

— Toverit, tällaisella hetkellä ei olisi kenenkään pitänyt tulla esiin syytöksiin, sillä pian meille tulee kysymys elämästä ja kuolemasta . . . Mutta siksi täytyy meidän myöskin harkita jokaisen ehdotukset ja suunnitelmat. Ja sentähden kysyn: mitä sinä Brutus tahdot meidän tekvän, kun sota julistetaan?

Tämä joutui kokonaan hämilleen noin suorasta kysymyksestä ja änkytti tolkuttomana:

— Esimerkiksi sen . . . sen mitä Augustus ehdotti . . .

— Sinä siis ehdotat, että me räjäyttäisimme pääministerin talon ilmaan?

— Tuota... niin... — mutisi hän avuttomana.

Antonius kääntyi Brutuksen ja muiden anarkistien puoleen ja sanoi painokkaasti:

— Te tiedätte, etten ole paljon puhunut; en myöskään ole teitä erikoisesti moittinut. Olen vaieten kuunnellut Brutuksen pieniä, typeriä murhayrityssuunnitelmia, ja miten toiset säälin, rakkauden ja oikeuden nimessä ovat rukoilleet häntä luopumaan moisista julmuuksista! Tuo taistelu on ehkä huvittanut joitakin — mutta tämä aika on liian vakava huvitteluun.

Sitten Antonius lyhyesti todisti, miten tuollainen homma johtaisi heti ensi päivinä vankilaan ja teloituksiin, ja kysyi lopuksi, miksi Brutus todellakin oli sellaisen ehdotuksen tehnyt?

— Saattaakseen meidät poliisin kynsiin! — ärjäisi akka äskeinen nuori jättiläinen.

Brutus hypähti ylös kuin käärmeen puremana ja huudahti vapisevalla äänellä:

— Älkää nyt enää sanoko tuota... Se on... se on... Minä olen ajatellut, että siten voittaisimme...

— Odottakaa nyt siksi kunnes minun todistukseni tulee esiin! — huudahti Antonius ja katsoen toista silmiin lisäsi harvakeen, karmivan ivallisesti:

— On väitetty ettei oikeita uskovaisia enää olisi, mutta on maailmassa vielä ainakin yksi: eräs salaliittolainen luutnantti! Sillä anarkisti, joka vielä nykyaikanaakin uskoo yksityisten murhilla ja pikku räjähdyksillä voivansa lamauttaa diktaattorit kauhusta, on uskovai-

sempi kuin yksikään uskovainen — marttyyrinkin usko on hänen uskonsa rinnalla kuin hyttysen surina leijonan kiljunnan rinnalla!

Kuului katkeraa, hillittyä naurua, Brutus oli kuin ruoskittu. Mutta tuo pilkkanauru herätti hänessä uudelleen vihan ja uhman; hän kohotti katseensa, kysyen katkerasti:

— Oletko jo kaikki sanonut?

— Sen vielä sanon! — lausui Antonius raskaasti — että tällaisella hetkellä on rikollista leikkiä varomattomuuksilla. Ja vaikken olekkaan sosialidemokraatti, ehdotan, että toimimme nopeasti sen suunnitelman mukaan, jonka toveri B. esitti — se on järkevin.

— Mutta ellemme onnistu? Mitä sitten on tehtävä? kysyi tiukasti Brutuksen kannattaja, luutnantti Augustus.

Antonius oli jo muuttunut aivan kylmäksi ja sanoi tyynesti ja painokkaasti:

— Kuule siis, ja kuulkaa kaikki: jos jollakin on keino millä voisimme nöyryyttää tai kukistaa hirmuvallan siltä varalta ettemme muuten voita, niin luulisin sen hyväksyttävän yksimielisesti; minä hyväksyisin julmankin keinon, jos sen avulla vain voidaan varmasti estää miljoonien kuolema...

— Minä hyväksyn myös! Oikein! — keskeyttivät useat salaliittolaiset. Antonius jatkoi armottomasti:

— Kun sinä, Brutus, olet aina puhunut niistä rohkeista teoista, niin tällaisella hetkellä sinun pitäisi vihdoinkin tuoda ne esiin. Mutta sen pitäisi olla ratkaiseva ja sellainen, että se voidaan toteuttaa — äskeinen ei ollut kuparikolikon arvoinen...

Salaperäinen lumous valtasi läsnäolijat, heidän kuullessaan tuon miltei säälivän ylimielisyyden, ja taas kuului kiihkeitä ääniä:

— Oikein! Oikein puhut!

Heidän katseensa kiduttivat tuskallisesti Brutusta; lopulta hän änkytti tolkuttomasti:

— Eipä ole tuota . . . sinullakaan sellaista keinoa . . .

— Ei Antonius ole koskaan kerskannutkaan mistään »rohkeista teoista»! — sanoi sosialisti ja häneen yhtyi muutamia muita:

— Ei koskaan!

— Minä olen jo esittänyt keinoni, — sanoi Antonius kylmästi.

Brutuksen korvissa soi vieläkin äskeinen pilkkanauru, hän näki nytkin ympärillään ivallisia katseita — ja hän tahtoi maksaa takaisin:

— Anteeksi, että minun täytyy vieläkin kysyä: entä jos sittenkin joudumme tappiolle — ellemme sinun keinoillasi voikaan estää sotaa . . . ?

— Siinä tapauksessa minulla on toinen keino, jolla me voitamme.

Antonius sanoi sen ulkonaisesti yhtä tyynenä kuin olisi Brutus kysynyt tulitikkuja ja hän vastannut s i i h e n myöntävästi, se petti usean niin etteivät he ymmärtäneet heti mitä kaikkea tuo lyhyt lause sisälsi.

Mutta Marcus alkoi vavista jännityksestä: nyt hän saa kuulla ystävänsä keksinnön! Hänen mielensä kuohahti, kuullessaan anarkistin sokeassa katkeruudessaan sanovan pahansuovasti:

— Olen sangen iloinen, että meillä oli myöskin yksi viisas mies — et kai sinä suunnitelmassasikaan tyydy jonkun palatsin hajoittamiseen...?

— En.

Antonius ei huutanut, mutta tuo lyhyt, terävä sana tunkeutui jokaisen sydämeen. Hän nousi hitaasti seisolle, ja hän tunsi ruumiinsa kylmenevän omituisesta tunteesta — niinkuin se olisi ollut hänen elämänsä suurin hetki. Säkenöivin silmin tuijotti hän hetkisen Brutusta ja lausui sitten hitaasti, ääntään hiljentäen:

— En. Sillä jos tahdon, voin kymmenen toverin avulla tunnin kuluessa hävittää tämän kaupungin maantasalle.

Antonius seisoj yhä liikkumattomana paikallaan, entistä kalpeampana ja pitempänä: hän muisti taas veljiensä lopun, näki taas tuon uhkaavan, taivasta kohti kohotetun nyrkin, pikkuveljen verisen suun... ihmettelevän katseen...

Marcuksen mielestä näytti Antonius profetalta, kun hän lausui nuo kauheat sanat. Hänen mustat silmänsä näyttivät entisestäänkin suurenevan, niiden katse lumosi heidät salaperäisellä voimalla. Joku kysyi kuiskaten:

— Miten, onko se mahdollista?

— Kaikki on niinkuin sanoin. Minulla on siihen keino — puhui Antonius. — Toistakymmentä vuotta olen sentähden yhtämittäa työtä tehnyt. Mutta vaikka se olisi kestänyt kaksi kertaa kauemmin, ei olisi väliä! — Hän katsahti tovereihinsa loistavin silmin, puhuen varmasti ja voitonriemuisesti:

— Sillä e s t ä m m e nyt sodan. Ellemme voi sitä estää inhimillisin keinoin — niin me estämme sen s o d a n k e i n o l l a !

Hänen äänensä muuttui miltei kuiskaukseksi, mutta kun hän ojensi pitkät käsivartensa, ikäänkuin syleilläseen heitä kaikkia, tuntui tuo ääni värisyttävän heitä sähkövirran tavoin:

— Veljeni, veljeni... meillä on nyt ase — ja tyrannit vapisevat, jos me siihen tartumme!

Kaikki tuijottivat Antoniukseen kuin huumaantuneina, voimatta lausua sanaakaan.

Antonius otti hitaasti povitaskustaan mustan kotelon, aukaisi sen varovasti — ja samettipehmennyksen syvennyksessä oli pitkulainen, suuren omenan kokoinen kellertävä pallo. Hän otti sen pitkien, valkoisten sormiensa väliin ja asteli Brutuksen luokse; hymyillen outoa, hirtittävää hymyä, jatkoi hän yhtä hillitysti:

— Sinä tahdoit nähdä minun keksintöni ennen kuolemaasi. Katso nyt siis. — Tämä pallo on näin pieni, mutta jos pudotan sen esimerkiksi tältä korkeudelta sementtilattiaan — niin muutaman sekunnin kuluttua ei sinua enää ole, ei meitä, ei tätä kuusikerroksista rakennusta — eikä lähitaloja.

Huoneeseen tuli painostava hiljaisuus — niinkuin olisi joku juuri kuollut ja kaikki katsoisivat kylmenevää ruumista, odottaen vielä kerran näkevänsä jonkun elonmerkin... Kuului vain lyhyttä hengitystä, ja joku pyyhkäisi hikeä otsaltaan... Äskeisen pilkkaaajan kasvoissa kuvastui epämääräinen pelko, tuska ja häpeä;

hän katsahti kerran ympärilleen, aivankuin paetakseen. Vihdoin sosialisti kysyi käheästi:

— Onko se todellakin mahdollista?

— Se on mahdollista. Minä olen varma siitä, että räjähdysainekysymys on nyt kehitetty huippuunsa. Tämän pallon hävitysvoima on sama kuin suuren mörssärinpommin. Mutta tärkein ominaisuus on kuitenkin siinä, että se räjähtää suunnattomana liekipatsaana, sytyttäen samassa lähistöltään kaiken palamaan! —

Kun Antonius oli istunut paikalleen, kysyi joku kiihkeästi:

— Minkälainen on suunnitelmasi?

— Tahtovatko kaikki sen kuulla?

— Tahdomme! — vastasivat kaikki.

— Mutta onko se tarpeen...? — kysyi se suuri-kasvuinen nuori mies epäröiden.

— Niin, se on totta, — sanoi Antonius muistaen. — Minä sanoin tietäväni, ettei Brutus ole provokaattori. Ja minä tiedän senkin, ettei kenestäkään teistä koskaan tule petturi! Minä näen, että te ihmettelette sanojani, sentähden kerron mistä sen tiedän.

Hän vaikenä hetkeksi, ja kaikki tuijottivat tuohon omituiseen mieheen niinkuin näkisivät hänet ensikerran.

— Maailmassa on vain yksi voima, yksi tunne, joka voi eroittamattomasti sitoa ihmiset — alkoi hän tyyneästi. — Lukemattomat narrit ovat huutaneet, että se olisi rakkaus — mutta se on suuri valhe. Rakkaus voi yhdistää vain kaksi — vaikka sekin on kovin epävarmaa: jonakin päivänä sammuu rakkaus, ja silloin on sinulla petturi vierelläsi... Mutta viha — se yksinään yhdis-

tää kuolemaan asti! Ja minä tunnen teidät jokaisen . . . kaikesta olen ottanut selvän . . .

— Mitä sinä sillä tarkoitat? — kuului pöydän alapäästä tukehtunut ääni.

— Hän siirsi katseensa miehestä toiseen, puhuen hitaasti ja läpitunkevasti:

— Missä onkaan sinun isäsi? Eikö hänet ammuttu viime vuonna? Eikö niin? — Ja sinun veljesi? . . . kai vielä muistat että hänet on hirtetty? — Entä sinä, joka puhut oikeudesta ja puolustit naisia — oletko unohtanut nuoren siskosi, joka kuoli salaperäisesti kaukaisessa karkoituspaikassa? Ja sinä pikku Julius, joka minua syytit pelkuriksi — voitko löytää äitisi haudan . . . ?

Hänen äänensä värisi hiukan nähdessään miten viimemainitun suuret siniset silmät, joissa vielä oli lapsellisen avoin katse, laajenivat kauhusta ja tuskasta.

Hän pysähtyi hetkeksi ja sitten lausui entistä hitaammin:

— Entä sinä, Brutus, joka äsken minua pilkkasit — muisteletko vielä usein morsiantasi . . . ?

Brutus syöksyi seisoalleen, hänen kasvonsa muuttuivat kuolonkalpeiksi, ja käheästi voihaisten tarttui hän vapisevin käsin päähänsä. Ja nuorukainen, joka oli Juliukseksi kutsuttu, kumartui käsiensä varaan ja alkoi rajusti nyyhkyttää.

Mutta Antonius jatkoi yhä, ja jokainen, johon noiden mustien silmien läpitunkeva katse sattui, hätkähti kuin olisi hänen ihoonsa työnnetty terävä veitsi: nuo muutamat sanat loihtivat heidän eteensä taas jonkun

kauhean näyn, jonka he satoja kertoja olivat nähneet, kokonaisen tuskallisen historian . . .

Monet tuijottivat häneen kauhistuneina: aivankuin olisivat nähneet jumalan tahi perkeleen, joka tietää kaikki, jonka kädessä on kaikki . . . Monet pöydällä olevat kädet puristautuivat suonenvedontapaisesti nyrkkiin, kuului miltei läähättävää hengitystä; ja hampaat kiristyivät narskahtaen yhteen, aivankuin haavoittuneitten, joille nukuttamatta tehdään tuskallista leikkausta . . . Sillä nuo muistot olivat säälimättömiä — monesta tuntui siltä, kuin olisi hiukan parantuneita haavoja raa'asti revitty auki . . .

— Niin toverit — jatkoi Antonius hetken vaitiolon jälkeen — tähän pääkomiteaan ei ole otettu ainoatakaan, joka ei olisi saanut jotain parantumatonta haavaa militarismi-hirviön kynsistä — e i k e t ä ä n. Ymmärrätekö nyt, ettemme koskaan petä toisiamme — vaikka kuinka riitelisimme. Sinäkin Brutus loukkasit minua ja meitä useimpia niin, ettei minua elämäni aikana ole vielä koskaan niin loukattu — mutta sinäkään et minua koskaan p e t ä. Enkö puhu totta, Brutus?

Viimeisen lauseen sanoi Antonius hiljaisella, miltei hellällä äänellä — ja silloin tapahtui äkkiä jotain tavz-tonta . . .

Brutus syöksähti seisoalleen, ja hänen koko ruumiinsa vapisi mielenliikutuksesta, kun hän nopeasti asteli Antoniuksen eteen ja puristi hänen käsiään sammaltaen tukeh-tuneesti:

— Anna minulle . . . anteeksi, vaikka minä . . .

Hän ei voinutkaan sanoa enempää, tuntui aivankuin

hänen kurkkunsa olisi tukkeutunut, hänen hartiansa hytkyivät äänettömästä nyyhkytyksestä, ja vihdoinkin hän nojautui Antoniuksen rintaan, voimatta sanoa mitään. Ja Antonius lausui hiljaa, liikutettuna:

— Veljeni . . . rakas veljeni . . . Minä olen jo kaikki unohtanut — sillä sinäkin olet onneton . . .

— Veli, minä olen ollut typerä . . . en ole ymmärtänyt — puhui Brutus tukahutettujen nyyhkytysten lomassa. — Mutta tästä lähtien teen kaikessa niinkuin *s i n ä t a h d o t !*

Nuori aliluutnanttikin nousi seisomaan; hän piti toista kättään silmäinsä edessä ja rykäisi raskaasti kuin tukehtumaisillaan joka sanan välillä:

— Kuinka minäkään . . . voin koskaan enää . . . silmiäni näyttää . . . kun olen puhunut . . . niin tyhmästi . . . ja . . .

Antonius kääntyi häneen ja sanoi värähtäen:

— Veliparka . . . niin! Minulla on ollut sellainen veli kuin sinä — hän joutui hirmuvallan uhriksi vielä nuorempana kuin sinä nyt olet . . . Tästä lähtien olet *s i n ä* minun kadonnut veljeni . . . jonka jälleen olen löytänyt . . .

Nuorukainen poistui paikaltaan, ja Marcus näki miten hän lyyhistyi pimeään nurkkaan, itkien hiljaa, katkerasti — niinkuin pieni orpopoika, joka vieraassa paikassa poistuu yksinäisyyteen itkemään äskettäin kadotettua äitiään . . .

— Veljeni! Minä lupaan kaikessa tehdä niinkuin sinä tahdot! — vakuutti Brutus tulisesti.

Tämä oli useimmille sellainen päivä, etteivät he koskaan olleet kokeneet sellaista. Tavaton, suurenmoinen

keksintö oli aivan huumannut heidät; sitten omituinen paljastus, joka palautti heidän mieleensä tuskallisen entisyyden. Viha, tuska, suru, kostonhimo, villi voitonriemu ja valtava, ennen tuntematon innostus — lukemattomat tunteet myllersivät rajulla voimalla mielissä, liikuttaen ja hurmaten kuin väkevä viini. Tuo jalo toverillinen kohtaaminen liikkui yhä enemmän heidän herkistyneitä mieliään; jokaisen silmät olivat kosteat, monet peittivät kädellään kasvonsa — mutta käsien takaa tipahdelti pöydälle kyyneleitä. Kuullessaan nyt Brutuksen kiihkeän, innostuneen lupauksen, huudahtivat anarkistit ja monet muutkin aivankuin yhdestä suusta:

- Niin teen minäkin!
- Minä lupaan myöskin sen.
- Nyt huomaan olleeni väärässä!
- Sinä olet mies!
- Tätä minä en unohda . . .

Antonius puristi vielä nuoren miehen kättä ja kääntyi sitten tovereihinsa:

- Veljet! Jokainen teemme siten kuin yhdessä päättämme. Eikö niin, toverit?
- Oikein, oikein!
- Tietysti niin! Mutta sinä ymmärrät paraiten!
- Se on totta!

— Silloin näkivät kaikki miten nuori, jättiläiskokoinen sotilas nousi ja meni Brutuksen luokse. Hän ei puhunut mitään, puristi vain toisen lujasti syliinsä. Ei Brutuskaan mitään sanonut, mutta kun he erotessaan katsahtivat toisiaan silmiin, tunsivat kumpikin, etteivät he koskaan olleet pitäneet toisistaan niin paljoa kuin nyt.

Antonius hillitsi mielenliikutuksensa tahdonvoimallaan, istui paikalleen ja alkoi puhua:

— Toverit! Ehkä kerron minkälaisen menettelytavan olen ajatellut ehdottaa?

— Kerro, kerro! — kuului jännittyneitä kehoituksia.

— Työväki tietysti ensin julistaa suurlakon, mutta jolleivät ainakin puolet sotilaista kieltäydy lähtemästä sotaan tai jos hallituksen joukot näyttävät pääsevän voitolle ja alkavat ampuu työväkeä — silloin nousee seuraavana yönä kymmenkunta lentokonetta ilmaan ja muuttavat raunioiksi sen mahtavan linnoitusvyöhykkeen joka ympäröi tätä kaupunkia. Nämä uudet Marcuksen keksimät koneet voivat ottaa kuormaa kaksi kertaa enemmän kuin entiset, mutta vaikkei ottaisi mukaan enempää kuin 500 palloa konetta kohden, niin se merkitsee 500 mörssäripommin räjähdysvoimaa — ja lisäksi tulta, jonka kuumuudessa sulaa rautakin. On siis varma, että niin maanpäälliset kuin maanalaisetkin varustukset tuhoutuvat. Seuraavana aamuna ilmestyy lyhyt julistus, jossa k ä s k e t ä ä n peruuttaa sodanjulistus — ja sanotaan seuraukset, ellei käskyä totella...

Kaikki olivat miltei henkeä pidättäen kuunnelleet Antoniuksen selostusta, mutta nyt tykistöluutnantti Augustus sanoi pettymyksen ja pelästyksen vallassa:

— Mutta lentokoneethan voidaan ampuu nykyaikaisilla konetykeillä — ja jos räjähtää sellainen kauhea määrä...

Ajatus oli niin kauhea, ettei hän uskaltanut jatkaa. Mutta Antonius sanoi nytkin yhtä tyynesti:

— Ei ammuta.

Joka taholta kuului kiihkeitä hillityitä kuiskauksia:

— Mitä sanot?

— Selitä pian . . .

— Millä sen estää . . ?

Antonius naputti kerran pöytään pitkällä, aivankuin luisella sormellaan, ja silmänräpäyksessä tuli kuoleman hiljaisuus. Sitten hän jatkoi järkähtämättömän tyynesti:

— Minun ystäväni, joka tänään ensikerran on kokouksessamme, on aivan äskettäin tehnyt sellaisen keksinnön, ettei lentokonetta voi ilmassa pimeän aikana nähdä. Kun vain vähänkin hämärtää — voi koneen muuttaa näkymättömäksi.

Kuului hämmästyneitä ja innostuneita huudahduksia, ja kaikki katseet kääntyivät Marcukseen, joka punastui tuosta huomiosta. Muutamat nousivat, menivät hänen luokseen ja puristivat hänen käsiään. Ja niin epätavallinen oli tämä yö, että monet, jotka taukoamattoman vainon ja kärsimysten alaisina olivat muuttuneet sulkeutuneiksi ja juroiksi — nyt liikutuksen vallassa syleilivät tuota nuorta miestä, jonka ensikerran näkivät . . .

— Tule tänne minun paikalleni, veli! — huudahti lämpimästi eräs nuori laivastoupseeri ja tarttui Marcuksen käsivarteen, istuttaen hänet omalle tuolilleen. — Minä en voi nyt istua, minun täytyy hiukan kävellä . . .

Kun hiljaisuus oli palannut, jatkoi Antonius:

— Hänen omalla johdollaan valmistetaan nuo uudet laitteet ja kiinnitetään ensi tilassa hänen valmistamiinsa lentokoneihin.

— Mutta lentokoneet? — kysyi taas joku jännittyneenä. Mistä saadaan niitä niin paljon? Ne uudet koneet ovat hallituksen hallussa, ja entäs ohjaajat . . .

Silloin kumahti pöytään nyrkinisku, ja silmät kiiluen hypähti seisoaalleen eräs nuori mies; valkeat hampaat välähtivät, jäntevät kasvot ulkonevine poskipäineen muuttuivat tummanpunaisiksi raivosta, hänestä huokui rajuilman voima, kun hän läpitunkevasti sähähti:

— Olkoot vaikka perkeleiden hallussa, mutta minun koneeni syöksyy suoraan helvettiin — jos Antonius käskää!

— Ja minun!

— Ja minun!

Näiden kolmen ilmailijan esiintyminen aiheutti taas hetken äänettömyyden. Sitten jatkoi äskeinen kysyjä vilkastuen:

— No niin! Kun vielä Antonius ja meidän uusi toverimme tarttuvat ohjauslaitteeseen, silloin nousee jo viisi kapinallista lentokonetta ilmoille. Mutta miten loput uusista?

— Kaikki kaksikymmentä konetta nousevat ilmaan silloin kuin m e t a h d o m m e.

Antonius sanoi tämänkin jäätävän kylmästi. Sitten hän kertoi lyhyesti, miten oli kasvattanut joukon ilmailijoita, ja lopetti seuraavin sanoin:

— He eivät kylläkään tiedä tästä suunnitelmasta, mutta heitäkin yhdistää tuo sama side, v i h a. Minä tiedän, että he ovat valmiit kaikkeen.

— Minä olen yksi heistä! — huudahti toinen noista ilmailijoista, jotka ilmaisivat kannattavansa äskeisen toverinsa puhetta.

— Ja minä tahtoisin kuolla sinun puolestasi — sillä sinä annat minulle koston!

— Mitä tämä on? — kuiskasi eräs vallankumouksellinen, joka puolen ikäänsä oli istunut vankilassa. Hän katsahti ympärilleen ja taas kauhistuneena Antoniukseseen. Nämä miehet olivat tottuneet vaaroihin, jännitykseen; he olivat kauan pelanneet uhkapeliä elämästä ja kuolemasta — mutta tämän yön tapaukset tuntuivat olevan liikaa...

Useimpien hermot ja mielikuvitus oli ärsytetty äärimmilleen. Ja kun aina ilmeni uutta, alkoi monesta tuntua kaikki hurjalta, sekavalta unelta, — ja aina Antonius! Oliko tuo lainkaan heidän toverinsa — aina tyynen ja kärsineen näköinen, harvapuheinen Antonius? Vai onko hän kuollut ja lähettänyt manalasta tilalleen jonkun salaperäisen olennon, joka on aina oikeassa, jolle ei mikään ole mahdotonta...?

Mutta sittenkin tunsu jokainen ihailevansa häntä, jokainen tunsu, ettei tarvitse t u r h a a n kuolla, jos hänen käskystään menisi kuolemaan...

Antonius katsahti kelloansa ja sanoi tyynesti:

— Kas, kun aika on kulunut pitkälle! Meidän täytyy kiirehtiä!

— Se on totta!

— Niin, oliko sinun suunnitelmassasi vielä jotakin?

Nuo jokapäiväiset lauseet rauhoittivat taasen kiihtyneitä hermoja, heidän tullessaan vakuutetuiksi siitä miten suunnaton voima heillä nyt oli. He tunsivat saaneensa uutta lannistumatonta tarmoa; ruumiissaankin he tunsivat tuon oudon, elähyttävän voiman.

— Se vain on ikävää, että siinä voi mennä tuhansittain viattomia työläisiä, — puhui Lucas huolestuneesti — sillä osa esikaupungeista tuhoutuu myöskin . . .

— Me voimme ilmoittaa tuntia ennen, että tietävät paeta. Mutta sitäpaitsi: minä olen tutustunut heidän elämäänsä, vieläpä tutkinut heidän mielipidettään juuri tuontapaisesta asiasta: ja minä muistan useita, jotka itkien vanhoivat kuolevansa mielellään vaimoineen lapsineen. Katsokaas, heitäkin yhdistää meihin tuo sama side . . . Ja minä olen vakuutettu, että jos he tietäisivät myöskin seuraukset, niin tuhannet olisivat valmiit Simsonin tavoin hautautumaan raunioihin . . .

Huoneessa vallitsi painostava äänettömyys.

— Viattomien tähden en minäkään hyväksy keinoani ennenkuin viime hädässä, — jatkoi Antonius vakuuttavasti. Hän kuvaili lyhyesti ne suunnattomat uhrit, joita seuraava sota valtojen liittoutumisten ja yhä kehittyneen asetekniikan takia tulisi vaatimaan, sekä kysyi lopuksi:

— Ellei siis työväenjärjestöjen voima olisi vielä kyllin suuri, elleivät sotilaat olisi vielä tarpeeksi valistuneita, ja jos todennäköisesti sotatarvevarastojen, linnoitusten ja sotalaivojen hävityksellä, muutaman tuhannen ihmisen uhraamisella voisimme pelastaa miljoonien viattomien elämän, estää tuhansien hyödyllisten laivojen ja ehkä satojen kaupunkien tuhon, ehkäistä sen hirveän hädän ja tuskan, jonka sota tullessaan tuo — niin mitä meidän on tehtävä?

Lucas ajatteli hetkisen ja sitten lausui lujasti ja päättävästi:

— Veljet! Minä olen aina vastustanut väkivaltaisia tekoja — mutta nyt minusta tuntuu kuin tekisimme rikoksen, ellemme koettaisi käyttää kaikkia keinoja sodan vastustamiseksi. Sillä jos vieläkin syttyisi sota, lamauttaisi se pitkiksi ajoiksi koko ihmiskunnan kehityksen. Tosin se keino on kauhea — mutta vielä kauheampi on sota...

— Oikein, Lucas!

— Oikein toveri!

— Oikein, oikein!

Antonius puhui taas matalalla, hillityllä äänellä:

— Todellisesti ei meidän keinomme ole läheskään niin raaka ja kamala kuin monet myrkkykaasut ja nykyiset kenttälaitteet.

— Se on totta!

Hän jatkoi edelleen:

— Te tiedätte, miten meilläkin maailmansodasta lähtien on ihan kuumeentapaisesti ponnisteltu yhä tehokkaampien murhatapojen keksimiseksi. Kansan varat, kaikki voimat on jännitetty siihen, että tuleva sota saataisiin mahdollisimman kauheaksi. Heidän ainoa tunnuslauseensa on ollut: murhat, hävitys ja kuolema kunniaan! Mekin olemme siis vain noudattaneet heidän periaatteitaan... Jos mekin esimerkiksi veisimme sotaministeriöön tämän murhasuunnitelmamme, niin nuo hienot herrat huudahtelisivat ilosta, syleilisivät meitä Veljinään. Sitten me jonakin seuraavana yönä lähtisimme naapurimaan pääkaupunkiin ja tuhoaisimme sen nukkuvine asukkaineen. Ja sitten meidät julistettaisiin kansallissankareiksi...

Tuo synkkä, raivosta ja pilkasta värisevä ääni valtasi jokaisen vastustamattomasti. Kaikkialla näkyi vain vihasta säihkyviä silmiä, nyrkkiin[!] puristettuja käsiä . . .

Ja Antoniuksen sanat putoilivat raskaina kuin moukarin iskut:

— Kun he aikoivat käyttää viimeisetkin keinonsa ihmisyyttä vastaan — niin meillä on oikeus käyttää keinoamme ihmisyyden puolesta. Ellemme siis muuten voi kukistaa sodan hirmuvaltaa — niin nouskoon k u o l e m a vielä kerran kunniaan.

Kun hän hetkeksi vaikenⁱ, huudahti Julius tulisesti:

— Mutta senjälkeen nousee kunniaan e l ä m ä !

Tuo sointuva ääni, nuo avonaiset loistavat sinisilmät, koko hänen nuorekas olemuksensa vaikutti kuin lupaus — hän oli aivankuin elämän lupaus valoisammasta tulevaisuudesta . . . Antoniuskin miltei hymyili, kun katsoi nuorukaiseen, sanoen lämpimästi:

— Oikein sanoit, nuori veljeni!

Kuului hillittyä hyväksymissorinaa.

— Mutta jollemme voita — ellemme saavuta mitään . . . ?

— Saavutamme ainakin k o s t o n !

Tuo viimeinen sana kajahti terävänä ja läpitunkavana. He hätkähtivät, he kuulivat ensikerran tuon äänen. Mutta kääntyessään he näkivät Marcuksen vihasta kalvenneet kasvot; Marcus sammalsi hämmentyneenä:

— Anteeksi veljet . . . että minä . . .

Silloin kuului innostuneita kuiskauksia:

— Sinä puhut totta!

— Vihdoinkin! Jo on aikakin!

Silloin eräs synkännäköinen sotilaslääkäri, joka ei koko iltana ollut käyttänyt varsinaista puhevuoroa, koputti rystysillään pöytään ja puhui matalalla, kolealla äänellä:

— Veljet. Täällä on kaksi miestä, jotka ovat antaneet meille koston, mutta he ovat antaneet vielä jotakin, vielä kalliimpaa, kalliimpaa kuin elämä! Nimittäin sen, että tappiokaan ei voi enää muuttua helvetiksi, niinkuin viime kapinan jälkeen... Sillä yksi ainoa sitävarten varattu kone voi estää sen!

Hänen harmaat teräksenkiiltävät silmänsä tuijottivat liikkumattomina, kun hän jatkoi hiljaa, ikäänkuin itseksensä:

— Kyllä on kamalaa muistella, että tuhansien täytyi voimattomina katsella, kun omaisia syyttömästi tapettiin kuin karjaa... Isäkin pyydystettiin umpimähkään kadulta, — ja vaikka olen mies, niin kyllä minä kärsin, kun hän makasi lumella kuulien lävistämänä. Lumella oli hiilen tomua, se oli ihan samannäköistä kuin isän harmaanvalkea tukka — vain rinnan alla oli heleämpunaista...

Hän hätkähti havahtuen ja näytti ikäänkuin häpeävän sanojaan, mutta nähdessään toveriensa liikutetut kasvot lisäsi hitaasti:

— Olen monesti ajatellut sitä, kuinka hirvittävästi meillä silloin kärsittiin... Ja mitä mahtoivat tuntea heikot naiset, lapset, vanhat äidit... Kun t u o l l a i s e n uudistuminen voidaan estää teidän työnne tähden, niin kiitokset ovat mitättömiä. Tästä huolimatta en voi olla kiittämättä teitä, veljet — ja luulen voivani kiittää teitä meidän kaikkien puolesta...


— Oikein! Kaikkien! Veljet! Veljet! Me kiitämme teitä! — kuului kaikkialla liikutettuja ääniä.

Brutus syöksähti seisoaalleen; hän oli aivan haltioissaan, hän näytti kokonaan muuttuneelta, puhuessaan käheällä, vapisevalla äänellä:

— Veljet . . . veljet, te olette tehneet niin paljon . . . Me kiitämme teitä myöskin niiden puolesta jotka ovat kaatuneet uhreina, niiden jotka paraillaan kärsivät. Jos he vain tietäisivät, niin kymmenettuhanneli kahlehditut, kidutetut ihmiset sopertaisivat teille kiitosta pimeissä kopeissaan . . . Ja jos olisi mahdollista — niin tuhannet teloitetut, kidutuksen ja nälkäkuoleman uhrit kurottaisivat käsiään teitä kohden tuntemattomista haudoistaan . . .

Hänen äänensä katkesi, niinkuin joku olisi äkkiä tarttunut hänen kurkkuunsa, ja hän kohotti käden silmilleen, kääntyen pois päin . . . Kaikki muuttuivat synkiksi ja alakuloisiksi. Eräät nojasivat kyynäspäillään pöytään, toiset näyttivät tarkastavan sen rosoista höyläämätöntä pintaa, aivankuin siinä olisi ollut erinomaisen tärkeätä katsottavaa. Ja useat tuijottivat tuskallisesti yhteen paikkaan, aivankuin katsellen jotakin kaukaista näkyä . . .

Marcus tunsy syvää sääliä, miltei kauhua: mitä näkevätkään nuo jäykät, tuskalliset katseet . . . Monet näkevät kai rakkaimpansa heiluvan tuulessa — ja korpit kiertelevät vaakkuen yläpuolella . . .

 Suurikokoinen sotilas oli peittänyt kasvonsa — luultavasti hän näkee veljensä lyyhistyneenä kiviseinän viereen . . . pää murskattuna . . . Joku näkee rakastetut kasvot myrkyn mustaamina . . . Ah niin . . .

Marcus unohti huomaamattaan toiset — hän muisti taas Aurelian katseen silloin . . . viimeisenä iltana.

Kokonainen maailma näkyi Marcukselle noista loistavista silmistä . . .

— Niin toverit, ovatko kaikki sitä mieltä, että tämä suunnitelma hyväksytään?

Kuin unessa kuuli hän Antoniuksen kysymyksen ja joukon yksimielisen, hillityn hyväksymisilmoituksen.

Marcus oli tahtomattaan purrut hammasta: hänen kurkkuunsa nousi taas jotain kirvelevää, tukehuttavaa.

Niin — kokonainen maailma hänen silmistään silloin näkyi.

Mutta niiden loiste on sammunut ainiaaksi — a i n i a a k s i . . .

NAKYMÄTON!

Marcus kömpi esiin lentokoneen alta, pyyhki hikisiä kasvojaan ja sanoi reippaasti:

— Kas niin! Nyt luulen sen olevan kunnossa!

— Mutta kyllä siinä on ollut työtäkin! — huudahti Julius iloisesti.

Marcus katsahti häneen ja huomautti leikillisesti:

— Ainakin l u u l i s i, kun näkee tuon nokivaraston kasvoillasi! Sinähän näytät enemmän neekeriltä kuin nuorelta luutnantilta!

— Puheestasi saa sen käsityksen, ettei neljäntoista tunnin työpäivä vielä oikein riittäisi nuorelle luutnantille! — Julius kaivoi taskustaan pienen peilin ja lisäsi sydämellisesti naurahtaan:

— No, enpä todellakaan voisi tässä kunnossa häihin lähteä; mutta ei työnantajanikaan enkelinvalkea ole — vaikka hän onkin sälyttänyt minulle likaisimmat työt.

Molemmat naurahtivat toistensa mustille kasvoille, joissa vain hampaat loistivat valkeina helminä. Ja heidän naurunsa helähti niin luonnollisena ja raikkaana, kuin olisivat he kokonaan unhottaneet julman todellisuuden, kostonsakin.

Kaksi päivää olivat he työskennelleet ihan kuumeisella kiireellä. Tarvittavat levyt ja valolaitteet oli Marcus

teettänyt lentokone-tehtaissa, mutta lopputyöt hän tahtoi tehdä omin käsin yhden apulaisen avulla. Apulaisekseen oli hän ottanut Juliuksen, joka äskettäin oli jalkaväestä siirtynyt ilmailija-harjoittelijaksi. Ja nyt oli Marcuksen oma kone kunnossa!

— No, minä voin toistaiseksi lyhentää sinun työpäiväsi 12 tuntiin — lausui Marcus teennäisen arvokkaasti, joka saattoi Juliuksen taas nauramaan. Sitten hän jatkoi vakavasti:

— Tiedätkö — sen eilisiltaisen kokeilun jälkeen en voinut yöllä silmiäni ummistaa. Pelkäsin, että ne julistavat sodan, eikä meillä olisi edes yhtään konetta kunnossa... Mutta nyt on aivankuin raskas taakka pudonnut hartioiltani!

Juliuksen kasvot muuttuivat tavattoman nopeasti huolestuneiksi — niinkuin hän olisi nähnyt suloista unta ja herättyään huomannutkin olevansa vankikopissa.

— Mutta jospa ottaisitkin enemmän apua...?

— Ei hätää! — lausui Marcus varmasti. — Kunhan meillä on yksikin tällainen, niin kyllä nuo toiset muutenkin ovat heille hieman vaarallisia... Ja parin päivän kuluttua on Antoniuksen kone valmis...

— Hyvä on! Jos sinä ja hän olette valmiit — niin julistakoot...

Julius miltei kuiskasi nuo sanat, mutta hänen nokisia kasvojaan olisi ollut vaikea tuntea äskeisistä, valkeine hampaineen, ilosta loistavine silmineen; nyt kuvastui niillä sekaisin viha ja uhka. Ja Marcus lisäsi:

— Sitäpaitsi tein Antoniuksen neuvosta sellaisen välikirjan, että keksinnön viimeinen paikalleen-asettelu

on kymmenen vuotta oleva minun tehtäväni, — jos sairastun, tekee sen minun apulaiseni. Täten pysyy salaisuus meillä! — Marcus hymyili ylimielisesti, kun hän lisäsi harvaksen:

— Se tässä eniten naurattaa, että ne eivät voi minua hirttää — vaikka olisi kuinka palava halu — keksintö tulisi heiltä hirtetyksi samalla kertaa! Ja vankilastakin täytyy minut aina välillä tuoda lentokoneita viimeistelemään! . . . Katsos — Antonius ymmärtää hieman yhtä ja toista . . .

— Hän on sellainen mies että niitä on vähän — ja sinä myös, Marcus!

— Joutavia! — keskeytti Marcus; sitten katsahti hän arastelevasti ylös lasikattoon ja sanoi tyynesti:

— Ehkä nyt on jo parasta lähteä kokeilumatkalle — koska jo hämärtää . . .

Samassa aukeni ovi ja Antonius astui sisään.

— Sinä tulet kuin käskettynä! — huudahti Marcus sydämellisesti. — Aion juuri lähteä!

Marcus katsahti harmaalle taivaalle, sanoen Antoniukselle hillitysti:

— Vihreä on siis epäonnistumisen, punainen täydellisen näkymättömyyden merkki. Vastaa sitten kun me näytämme keltaista tulta.

— Hyvä on — vastasi Antonius.

Hän tuijotti jännitettynä, kun Marcuksen kone hiljalleen kohosi ilmaan. Sen harmaa haamu kohosi, kohosi, se oli jo vähintään 200 metrin korkeudessa — ja yhä se näkyi. Antoniuksen otsalle nousi hikipisaroita — jospa Marcus ei onnistukaan . . .

Mutta silloin se äkkiä katosi kuin varjo — ja Antonius ymmärsi, että Marcus oli vasta nyt asettanut valolaitteen toimimaan . . .

Antonius tarkasteli iloisen uteliaasti yhä pimenevää taivasta — mutta ei näkynyt mitään.

Marcus nousi ensin hiljalleen, sitten pani laitteen käytäntöön ja nousi nopeasti ylös.

Sitten alkoi hän kierrellä lentokentän kohdalla ja Julius antoi merkin lyhdyllään.

— Punainen! — huudahti Julius innokkaasti.

Marcus antoi koneen kierrellen laskeutua nopeasti yhä alemmaksi, mutta aina vain vastasi Antonius punaisella valolla!

Antonius seisoj paikallaan, katsellen ylös sakeaan hämärään, ja merkkituloesta näkyi, että kone kierteli ympyrässä ja luultavasti laskeutui alemmaksi joka kierroksella.

Ilta oli aivan tyyni, lentokentällä oli hiljaista eikä kaupungin meluakaan kuulunut. Jo kuului Marcuksen koneen humina — mutta ei vielä kukaan näy! Hän heilutti taas innokkaasti punaista . . .

Vihdoin Antonius alkoi epäselvästi eroittaa suuren koneen ääriiviivat — mutta se olikin aivan hämmästyttävän alhaalla.

Juliuksen innostus tarttui Marcukseenkin, kun hän näki miten alhaalla he olivat. Hän näki jo Antoniuksenkin tummana pilkkuna punaisen valon vieressä . . .

Hänen mieleensä lennähti jo, että Antonius tekee pilaa — ei sentään, ei hän tee tällaisessa asiassa!

Ja kun lopulta näkyi vihreä tuli — pani hän koneen yht'äkkiä täyteen vauhtiin! Ja sitten yli kaupungin...

N ä k y m ä t ö n !

Villi, raju riemu valtasi Marcuksen: näkymätön! Mikä suunnaton, salaperäinen voima piilekään tuossa sanassa! Ymmärrättekö siellä — poliisit, urkkijat, ministerit!

Marcus laski yhä vain täyttä vauhtia — ja kaupungin lukemattomat tulet vilisivät sekavana rakettisateena häntä vastaan... Hän antoi koneen kiittää yhä matalammalla, nauttiakseen tuosta oudosta tulisateesta...

Silloin ilmestyi äkkiä punertavasta hämärästä hänen eteensä kauhean suuri, jättiläismäinen haamu — läheten pelottavan nopeasti...

Marcuksen ruumis tuntui kylmenevän — ja niinkuin mastosta putoava tarttuu köysiin, samoin tarttui hän ohjauspyörään. Kone oli vähällä menettää tasapainonsa, se kääntyi... mutta ei tarpeeksi... vauhti oli liian hirveä...

Möhkäle näytti syöksyvän hänen päälleen... Marcus sulki silmänsä ja hänen aivoissaan välähti: k u u l e n k o vielä, kun...

Silloin toinen siipi raapaisi hiukan johonkin — ja nyt vasta selvisi Marcukselle, että se oli kirkontorni!

Hän ohjasi miltei pystysuoraan ylös, sitten hiljensi vauhdin puoleen ja antoi taas mennä vaakasuoraan...

Marcus katsahti sivulleen ja huomasi, että Julius oli ikäänkuin jähmettynyt. Hän vetäisi hansikkaan kädestään ja koetti otsaansa — se oli aivankuin valettu jääkylmällä vedellä...

Silloin valtasi Marcuksen epämääräinen raivo, ensin itseensä siitä, että h ä n e n törkeän huolimattomuutensa tähden ehkä olisi menetetty voitonmahdollisuudet, kosto .. k a i k k i ! Ja pahinta, ettei hän tietänyt ketään muuta syytettävää kuin itsensä . . .

Tuo epämääräinen viha ahdisti hänen rintaansa kuin raskas paino . . . Hän pani moottorin käymään hurjinta vauhtia, aukaisi vielä vauhdinkiihdyttäjänkin . . .

— Perkele !

Julius hätkähti. Tuo sana singahti ilmaan kuin salamanpoea ruoskanisku . . . Hän katsoi salaa sivulleen: Marcus oli kumartunut eteenpäin, ja syvyydestä kohoa-vassa, mustanpunaيسessa valossa hän hehkuvine silmineen ehkä paraiten muistutti sitä, jonka nimen oli lausunut . . .

Julius sulki silmänsä ja näki mielikuvituksessaan kaamean kuvan: korkealla, suurkaupungin kajastuksessa kiittää hirmuista vauhtia edestakaisin suurisiipinen äänetön jättiläishirviö — näkymättömänä. Vain sellainen voisi todella olla raivostunut perkele !

Marcus katsahti alas, ja valaistuksesta tuns i h ä n sen huvilakaupungin, jossa Aurelian ja Julian koti oli . . . Ja tuolla oli se vankila . . .

Hänen vihansa sai selvemmän muodon: tuolla ovat Aurelian pyövelit, siellä Antoniuksen, Juliuksen ja Brutuksen omaisten pyövelit — kaikki . . .

— Ahaa !

Se oli aivankuin hurja riemuhuuto, ja kun Julius katsahti häneen, sähisi hän raivoisasti:

— Tuolla ne nytkin ovat kylläisinä ja julmina kuin pedot — sillä ne luulevat olevansa voittamattomia . . .

Mutta odottakaahan! Te olette meidän käsissämme — meidän vallassamme.

Nuo sanat tarttuivat Juliukseen kuin tuli tappuroihin. Hän kumartui hiukan, katsoen alas kaupunkiin ja mutisi hiljaa yhteenpuristettujen hampaittensa välistä:

— Kerran te vapisette — kun aika on täytetty!

Kun Marcus saapui asuntoonsa, istahti hän taas nojatuoliinsa selvitteläkseen ajatuksiaan...

Hän tunsu taas rinnassaan tuon omituisen fyysillisen tuskan, niinkuin aina ennenkin ankaran suuttumuksen jälkeen — se kalvoi kuni nälkäinen nakertaja...

Miksi hän oikeastaan oli antanut sellaisen vallan vihalleen — nyt, kun ensikerran oli saanut käytäntöön kallisarvoisen keksintönsä...? Ja hän itse oli...

Silloin kuului hermostunut koputus — ja Antonius astui sisään...

Marcus pelästyi: hän ei ollut ensin tuntea Antoniuista — tämä oli niin kauhean näköinen.

Hän oli nähnyt nuo kasvot tuskan ja raivon väärinä, mutta tuollaisiksi ei hän luullut ihmiskasvojen muuttuvan — huuletkin olivat aivan valkeat, ja silmät tuijottivat niinkuin loppuun nääntyneen, takaa-ajetun murhaajan...

Jotakin sellaista leimahti Marcuksen mieleen; notkeana petona ponnahti hän ovelle, salpasi sen, hypähti vuoteen viereen ja sieppasi salalokerosta pienen kuu-laruiskun patruunavöineen...

— Ovatko polisit jäljilläsi...? Oletko tappanut jonkun...? — kysyi Marcus hiljaa ja hänen kasvoillaan kuvastui hurja päättäväisyys. Ja kun Antonius tuijotti häneen edelleen kuin mieletön, lisäsi hän hätääntyen:

— Mitä on tapahtunut, Antonius?

— Varastettu... — kuiskasi Antonius vieraalla, käheällä äänellä.

— Mikä... mitä on varastettu...? — kysyi Marcus tolkuttomasti.

— Kaikki k a i k k i! — kuului käheänä parahduk-sena Antoniuksen vapisevilta huulilta. — Asunnossani kaikki pengottu, viety kaikki pallot... Ja resepti, r e s e p t i — y m m ä r r ä t k ö...!

— Onko se totta...? — änkytti Marcus.

— Totta, totta se on! Joku meistä on p e t t u r i... Viimeinenkin rehellisyyden ja kunnian hiven on kadonnut maailmasta...

Marcus tarttui päähänsä ja sulki silmänsä; tuntui siltä, kuin putoaisi hän parhaillaan jonnekin mustaan, pohjattomaan kuiluun...

KAIKKI LUHISTUU.

Seuraavana yönä kahdentoista aikana saapuivat he kaikki entiseen kokouspaikkaansa.

Kaikki olivat hermostuneita, jännittyneitä — ja ennenkuin Antonius puheenjohtajana ehti esittää syytä komitean äkkinäiseen kokouskutsuun, kuului hillittyjä, levottomia ääniä:

— Mitä on tapahtunut?

— Onko liikekannallepano julistettu?

— Julistetaanko heti sota?

— Tai onko se jo julistettu?

Antonius koputti sormellaan pöytään ja sanoi hiljaa:

— Paljon pahempaa on tapahtunut...

— Pahempaa...? Mitä tarkoitat?

— Ei löydy mitään pahempaa!

Antonius selitti muutamien sanoin, miten hän eilen illalla oli palannut lentokentältä asuntoonsa ja tavannut kaikki sekasorron vallassa — miten kaikki oli varastettu. — Joku meistä on siis ilmiantaja.

Hänen sanojensa vaikutus oli kauhea: aivankuin tukehuttava myrkkyykaasupilvi olisi salaa tunkeutunut huoneeseen. He alkoivat hengittää raskaasti ja kähisevästi, kalpenemistaan kalveten, ja kun he katsahtivat

toisiinsa, kuvastui laajenneissa silmissä tylsä hämmästys, kauhu, miltei mielettömyys... Muutamat pöydällä olevat kädet alkoivat kummallisesti vavahdella, toiset hapuilivat kuni sokeiden kädet, kalpeat huulet vapisivat, mutta sanoja ei kuulunut...

Silloin kuului taas Antoniuksen kolea, vieras ääni:

— Vuosikaudet olen yhtämittaa työskennellyt tuon keksinnön tähden. Elämälläni ei ole ollut muuta sisältöä, muuta päämäärää kuin sotien, hirmuvallan lopettaminen yhdessä teidän kanssanne. En minä mitään itsestäni välittäisi, mutta ajatelkaa, että meillä oli keino, jolla mielestäni olisi varmasti voitu estää sodan puhkeaminen, joka antoi meille ratkaisevan voiman — ja nyt se on varastettu. Tämäkään ei ole pahinta, sillä valistustyötä on tehty paljon, ehkä sota olisi jo voitu muutenkin estää, mutta...

Hän veti syvään henkeään, niinkuin kurkkua olisi joku hiljaa kuristanut, ja hänen äänensä muuttui yhä matalammaksi ja käheämmäksi:

— Mutta nyt on se k i n t y ö tehty tehottomaksi, jos se kerran on joutunut o m a n hallituksen haltuun. Ajatelkaa vain, mikä hirvittävä ase se on vanhoillisen diktaattorihallituksen käsissä; ensinnäkin julistaa se tiettenkin heti sodan, hävittäen maan tasalle naapurimaan kaupungit. Sukupolvien työt, miljoonat viattomat ihmiset tuhotaan nopeasti. Ja jos täällä yritetään vastarintaa, niin nyt he voivat heti kukistaa kapinalliset — meidän aseellamme. Ja meidät tietysti aivan ensi tilassa teloitetaan.

— Minä en ymmärrä...

— Mitä me teemme...?

— Vielä kauheampaa on ajatella, että se olisi vihollisten kynsissä. Siellä on yhtä raaka hallitus — se hävittäisi yhtä julmasti meidän maamme. Ja noita hirtittäviä seurauksia ei voi enää estää. Minun vuosikausia, yötä päivää kestänyt työni joukkomurhia vastaan — tulee nyt välillisesti olemaan syynä ihmiskunnan hirmuisimpaan teurastukseen...

Hän vaikenä ikäänkuin tukehtumaisillaan. Sitten hänen katseensa leimahti pelottavasti, se kiiti läpitunkavana miehestä toiseen, kun hän jatkoi harvaan ja raskaasti, aivankuin olisi tahtonut tappaa sanoillaan syyllisen:

— Mutta ajatelkaa sitä petosta... se on ihmiskunnan suurin, katalin rikos. Tämän petoksen tähden teurastetaan miljoonia viattomia. Eikä yksin miehiä, vaan naisia, horjuvia vanhuksia, satojatuhansia viattomia pienokaisia. Oliko se ihminen — joka voi tuon tehdä...?

Monet pöydällä lepäävät kädet aukenivat ja vuoroin puristuivat suonenvedontapaisesti nyrkkiin — ja otsilta vierivät suuret hikikarpalot kuin kirkkaat helmet... Nuo hirmuiset sanat putoilivat heidän päälleen raskaina kivilohkareina... Vasta viimeinen lause muutti edes osan heidän tuskastaan raivoksi. Useat syöksähtivät seisoaalleen ja heidän sanansa sähisivät huoneessa kuni haavoitetut käärmeet:

— Ei ihminen — vaan saatanat!

— Iankaikkinen helvetti! Tämä saattaa ihmisen hulluksi!

— Toverit! — kuului B:n ääni, hiukan tyynempänä kuin toisten. — Me näytämme jokainen siltä, kuin olisimme kidutuspenkissä . . . Ei minulle ainakaan tuo sietämätön tuska johdu siitä ajatuksesta, että jospa toverit epäilevät minua! Sillä mitäpä nyt enää merkitsisi, vaikka tässä heti tapettaisiin kymmenen viatonta! Mutta se asia: ettemme enää voi estää tuollaista kamalaa teurastusta, ja toinen tosiasia, että mailmassa on voinut tapahtua noin musta petos — ne saattavat ihmisen suunniltaan.

Hän kohotti suuret nyrkkinsä ilmaan ja hänen rinnastaan tunkeutui tuskallinen, käheä voihkaus. Ja taas kuului sekavana ryöppynä tolkuttomia, uhkaavia ja rai-vokkaita huutoja:

— Nyt on parasta ampua kuula otsaansa! — huudahti nuori Julius.

— Ensin murskataan se otsa, jonka takana on hautunut noin saastainen rikös!

— Se on totta!

— Mutta kuka sen teki?

— Kuka se on?

— Kamala on ajatella, että vain me sen tiesimme . . .

— Se on siis yksi meistä!

— Yksi meistä on siis — petturi!

— Kuka se on?

Silloin kuului huoneessa aivankuin haavoitetun pedon karjahdus, ja se nuori jättiläiskokoinen salaliittolainen hypähti yhdellä loikkauksella keskelle lattiaa. Hänen lujat hampaansa kirskuivat kuin toisiinsa sopimattomat hammasrattaat, moukarintapaisten nyrkkien rystyset vilk-

kuivat lumivalkeina ja hänen kalpeat kasvonsa vääristyivät, kun hän jyrisi matalalla äänellään:

— Kuolema ja kadotus! Tämä on liian hirveätä — tätä ei voi ihminen kestää! Meidän täytyy heti paikalla tehdä jotakin . . . Kukaan sivullinen ei ole sitä tietänyt — yksi meistä siis on petturi . . . Me olemme kaikki täällä — tuo maanpiirin suurin konna on siis tässä huoneessa. Ilmoittakoon hän siis itsensä! Jos hän pelkää kidutusta — niin minä lupaan nyt — minä vannon kunniani kautta, että minut täytyy ennen tappa, kuin häntä kidutetaan — vaikkei mikään helvetin tuska riitä sovittamaan yhtä miljoonatta osaa hänen rikoksestaan . . . Mutta elävänä hän ei saa olla hetkeäkään — minä menetän ehdottomasti järkeni, jos hän vielä pääsee tästä huoneesta hengittävänä . . .

Antonius ei puheenvuoronsa jälkeen lausunut enää sanaakaan — hänen katseensa vain siirtyi jokaiseen vuoronsa jälkeen niin tutkivan terävänä kuin vivisektorin veitsi . . . Kaikki näyttivät hänen mielestään viattomilta — ja kuitenkin täytyi yhden heistä olla syyllinen . . . Hän tunsi vielä suurempaa tuskaa siitä, että joku hänen tovereistaan voi noin julmasti näytellä . . .

Kun nuoren jättiläisen hurja puhe oli päättynyt, kuului hyväksymisen sorinaa. Ja heti nousi Brutus huuhahtaen kiihkeästi:

— Niin, meidän täytyy saada hänet ilmi! Tämä on liian hirveätä . . .

Sosialisti oli pitkän aikaa ankarasti ajatellen tuijottanut yhteen paikkaan; nyt hän hypähti ylös ja vaati hiljaisuutta, puhuen liikituksen vallassa:

— Toveri Antonius — ja te kaikki toverini... Minä en voi uskoa, että meidän joukossamme olisi petturi... Itsehän sinä kolme päivää sitten todistit, ettei meissä voi olla pettureita — ja minä luulen, että on tapahtunut joku kamala erehdys... Jospa...

Oveen jymähti luja nyrkinisku... toinen, kolmas...

Jokainen oli niin äärimmäisen heimostunut, että nuo kumeat jymähdykset tuntuivat ukkoseniskuilta, kuoleman koputukselta. Kaikki vavahtivat, monet hypähtivät seisoaalleen tuijottaen oveen kuni mielipuolet...

— L o p u s s a...

Tuo hiljainen yksinäinen kuiskaus ilmaisi silmänräpäyksessä enemmän kuin kokonaiset puheet. Se julisti että heidän työnsä, kostontoiveensa ja taistelunsa oli lopussa; lyhyt, myrskyinen elämä toiveineen, pettymyksineen ja tuskineen sammuu... Jymähdys oveen. Se loihti monille erään näyn: he seisovat kentällä kädet sidottuina, edessään palkkajoukko kuularuiskuineen... Räikeä särinä... he kaatuvat, hiekka imee ahnaasti heidän lämpimän verensä... Tämä varmuus tyynnytti jonkunverran, kaikki istahtivat jälleen paikoilleen, jotkut hymähtivätkin, ottaen esiin paperossikokelonsa.

— Lopussa, niin... sitä ei voi siis auttaa... — virkkoi Augustus.

— Oma hallitus sen siis on saanut... Parempi niinkin...

Viimeisen huomautuksen keskeytti entistä tuimempi koputus. Antonius nousi ylös ja kysyi hiljaa:

— Päästetäänkö?

— Kyllä niillä tuolla niin paljon väkeä on, ettei mikään auta...

— Antonius! — huudahti Brutus äkkiä kiihkoi-sasti. — Onko sinulla mukana sellainen?

— Ei ole.

— Miksei ole! sanoi Brutus pettyneenä, ja lisäsi hurjasti: — Olisimme päästäneet ne tänne — ja sitten!

Antonius nousi, lähtien ovea kohden. Silloin astui Julius hänen tielleen; hänen nuorissa kasvoissaan kuvastui aivankuin yliluonnollinen innostus ja haltioituminen, kun hän silmät loistaen kuiskasi:

— Rakas veljeni... Hyvästi! — Hän suuteli Antoniusta ja lisäsi hymyilevin huulin:

— Tiedäthän, etten minä ole syyllinen...

— Tiedän, tiedän, — kuiskasi Antonius liikutettuna. Taas kuului koputus ja hän meni ovelle aukaisten sen.

Nopeana kuin ammattivaras pujahti ensimmäisenä sisään vihatun palkkajoukon univormuun puettu sotilas. Tavallisuuden mukaan oli tälläkin edessään pieni hihnoilla vartaloon kiinnitetty kuularuisku. Heti kun ovi avautui oli se kohdistettu heihin; ja pitkä alumiinilaatikosta kohoava patruunavyö oli paikallaan...

Samalla hetkellä kuului röyhkeä ääni ulkona komentavan:

— Kaksikymmentä miestä saa mennä heti sinne kuin sanoin...

Kuului jotain muminaa vastaukseksi ja sitten astui suurikokoinen palkkajoukon kapteeni sisään. Hänen

pitkät viiksensä liikkuiivat kuin suuren hyönteisen tuntosarvet, kun hän pirullisen kohteliaasti puhui:

— Hyvät herrat! Pyydän ensinnäkin lausua vilpittömän iloni siitä, että herrat ovat ehtineet kaikki saapua arvoisaan kokoukseenne . . . että se on täysilukuinen . . .

Hän vaikeni, mutta kun kukaan ei vastannut, muuttivat hänen tunnottoman näköiset kasvonsa yhä julkeammiksi. Hän rykäisi ja lausui kylmällä, röyhkeällä äänellä:

— Sanoin tämän sentähden, että minulla on eräs ilmoitus joka koskee kaikkia sotilassalaliiton pääkomitean jäseniä — ja se on seuraavaa.

Hän vilkaisi kelloansa ja jatkoi harvaksen, ikäänkuin nauttien julmista sanoistaan:

— Tänä yönä kello kaksitoista, siis puoli tuntia sitten, julistettiin sota — ja samalla koko valtakunta sotatilaan. Ja sotatilan määräysten perusteella on minulle annettu käsky ammuttaa teidät heti paikalla. Koska teillä on kyllicki röyhkeyttä tulla pitämään kokoustanne armeijalle kuuluvaan taloon, ja koska täällä on avara piha, niin ei minun, esimieheni käskyn mukaan, tarvitse vaivata herroja kauemmaksi kuin pihalle . . . Olkaa siis hyvät ja lähtekää.

— Veljet! — huudahti Julius hymyillen oudon innostuksen valtaamana. — Eikö totta, että näin on parempi? Saamme kuolla kaikki yhdessä ilman tuskallisen pitkiä tutkintoja . . .

— Poikaparka . . . mutisi joku hiljaa.

— Niin todellakin — ärisi kapteeni itsekseen aivan kuin olisi harmissaan jostakin ja kaivoi erään paperin povitaskustaan. — Olinpa vähällä unohtaa yhden sei-

kan . . . Yksi herroista tulee jäämään, me viemme hänet mukanamme vangittuna . . .

Viimeistä sanaa lausuessaan oli hän niin kavalan näköinen, että salaliittolaisia inhotti; sitten hän tarkasti vuoroin paperiaan vuoroin heitä ja lisäsi tuimasti:

— Lähtekää siis pihalle ja asettukaa riviin! — Ja kun minulla ei ole kunnia tuntea sitä herraa, joka tulee vangittavaksi, niin pyydän, että hän tulee luokseni katsomaan tästä paperista nimensä — tarkoitan sitä herraa, jota uhattiin vangitsemisella pari päivää sitten . . .

— Älkää kiemurrelko, käärme! — ärjäisi nuori jättiläinen raivoisasti. — Sanokaa vain, että herra Juudas, joka on veljensä myynyt, astuisi esiin saamaan palkkansa!

Hän eteni muutaman askeleen, silmät pelottavasti kiiluen, mutta kuularuiskun suu kääntyi heti häntä kohden. Ja kapteeni karjaisi raivosta tulipunaisena:

— Oo — vai niin! Vai vielä te rohkenette syyttää raakuuksia sellaista henkilöä vastaan, joka vielä rakastaa isänmaataan . . . Mutta teidän kiukkunne ja uhkailunne ovat turhia! Te ette mene tältä pihalta — eikä teidän ystävännekään mitään voi. Sillä jo huomispäivänä muuttaa herjaamanne henkilö kauas ulkomaille — ja tulee miljoonanomistajaksi . . . Olkaa siis hyvä ja astukaa ilman pelkoa esiin . . .

Kapteeni kumarsikin hieman — ja huoneessa vallitsi hetken aikaa haudanhiljaisuus . . .

— Olkaa hyvä, olkaa hyvä! — kehoitti kapteeni uudelleen. Mutta nyt ärjähtivät kaikki yhtäkaa raivokkaasti:

— Konna! Roisto! Ulos!

— Murhauta pian! Mutta älä näyttele enää itseäsi!

Antonius näki että j o k a i n e n huusi täydessä rai-
vossa. Kapteeni peräytyi ovelle ja huusi kiukkuisesti:

— Hyvä! Minä ammutan teidät tänne, odottakaa!

— Tuo vain tänne pyövelisi!

— Ja mahdollisimman pian!

Eikä yksikään edes epäröinyt, vielä vähemmin seurannut kapteenia.

Antonius tarttui päähänsä ja hypähti seisoalleen, puhuen tuskallisen epätoivoisesti:

— Veljet . . . Rakkaat toverit . . . Ei meistä kukaan olekkaan syyllinen . . . Mutta tämä kaikki on liian julmaa, kauheata . . .

Kaikki tuijottivat häneen kuin tylsämieliset — mutta silloin sosialisti, joka istui Antoniuksen vieressä, alkoi tuijottaa pöydällä olevaa valkeata paperiarkkia; vihdoinkin hän viittasi siihen ja änkytti käheästi:

— Katsokaa . . . hiekkamuruja . . . ne putosivat äs-
ken, tuolta . . . Hän katsahti kattoon, sinne kohdistettiin
useita taskulamppuja . . .

— Se on . . . se on — pieni reikä! — änkytti hän
tolkuttomasti; hetken kuluttua huudahti Antonius kau-
histuneena:

— Reikä — megafooni — vihollisten vakooja!
Kuolema ja helvetti — keksintömme on vihollisten hal-
lussa. Niiden vakooja on ollut tuolla yläpuolella ja pakeni
poliisin tullessa. — Sinä, sinä ja sinä: nopeasti jälkeen!
Se on juuri poistunut! Juoskaa, ampukaa! Elävänä tai
kuolleen!

— Tulkaa pian! — huusi kuularuiskua pitelevä palkkasoturi — ja kaikki tunsivat hämmästyen Marcuksen kiihkeän äänen. Brutus, Marcus ja nuori jättiläinen syöksyivät ulos...

— Onko tämä ollut ilveilyä...? — kuului hetken kuluttua soinnuton ääni.

— Ei ilveilyä, veli — vaan hirmuista murhenäytelmää, jossa miljoonien elämä on kysymyksessä! Mikään uhri ei ole liian kallis, jos vielä voisi ehkäistä edes osan uhkaavasta tuhosta. Sentähden uskalsin tehdä tämän. — Antonius selitti vielä muutamain sanoin menettelynsä ja miten tämä näyttelijä oli hänen pyynnöstään avustanut, mutta tietämättä enempää asioista, sekä kysyi lopuksi, hyväksyvätkö toverit hänen menettelynsä...?

— Minä puolestani kiitan sinua kaikesta sydämestäni! — huudahti Lucas kyyneleet silmissä. — Sillä mitenkä muuten olisimme saaneet totuuden ilmi? Tosin me jouduimme katsomaan kuolemaa hetkisen, mutta täytyyhän meidän olla valmiita siihen koska tahansa! Eikä kuolemantuska ole mitään sen kirvelevän tuskan rinnalla, kun epäilee, että joku meistä — meistä olisi pettänyt toverinsa. Minun ainakin olisi lopulta täytynyt ampua itseni...

— Kaikki mitä sinä teet on oikein! — huudahti Julius tulisesti.

— Etkö sinäkään ole vihainen... veliraukka...? kysyi Antonius värisevällä äänellä.

— En, en! Kuinka voit sellaista ajatellakaan! — vakuutti Julius yhä innokkaammin. Ja kaikkialta kuului sydämellisiä vakuutteluja:

— Oikein sinä teit, veli!

— En minäkään olisi voinut toisin tehdä!

— Eikä kukaan!

— Mutta se on omituisinta ettei yksikään huomannut Marcuksen poissaoloa! huomautti Lucas ihmetellen.

— Tuollainen tilanne on siksi kamala, ettei ihminen kykene huomaamaan pikkuasioita, — puhui toveri B. — Ja kun hän on vasta yhden kerran ollut seurassamme, on tämä yhä ymmärrettävämpää...

— Rakkaat veljet! Tuo onnettomuus kasvaa yhä, se on muuttunut satakertaiseksi... Meidän täytyy koettaa estää sitä jotenkin... Jospa he nyt saisivat kiinni ne vakoojat...

Kuului askeleita, ja takaa-ajajat tulivat hengästyneinä. Marcus irroitti kuularuiskun olkapäältään ja alkoi pyyhkiä kasvojaan, joilta hiki suorastaan virtasi...

— Mitä... mitenkä kävi?

— Näittekö heidät...?

— Saitteko kiinni?

Sekaisina satelivat kysymykset; Brutus kohotti kättään ja sitten puhui hengästyneenä:

— Me juoksimme kuin henkemme edestä nähdesämme kauempana erään miehen juoksevan pakoon. Marcus aikoi ampua, mutta juuri silloin pääsi se kadunkulman taakse. Me paransimme vauhtia, mutta kadunkulmaan saapuessamme ei enää näkynyt mitään — auton moottorin etenevä jyrinä vain kuului...

— Voisimmeko vielä saada varastetut takaisin, jos ilmoittaisimme hallitukselle, että se panisi toimeen ankaran tarkastuksen rajalla...?

— Ei puhettakaan! — huudahti Antonius. — Tietysti täällä viime yönä oli lentokone valmiina, joka heti kiidatti saaliin varmaan turvaan. Huomenaamulla on siis yhden mentävä ilmoittamaan naapurimaan liittolaisille ja sosialisteille, että he koettaisivat kaikin keinoin estää sotaa...

— Mutta elleivät he voi estää...? kysyi joku kuiskaten.

Antonius katsahti tolkuttomasti ympärilleen, ja Marcuksen valtasi syvä sääli: noissa mustissa silmissä oli samanlainen katse kuin haavoittuneen, joka voimattomana viruu kentällä, katsellen, miten mahtava tykkien osasto jymisevänä, sekavana pyörteenä syöksyy häntä kohden... Antonius — joka oli aina ollut niin voimakas!

— Ei — sitä ei uskalla ajatella! — kuiskasi hän tukehtuneesti ja hän nojautui pöytään peittäen käsillään kasvonsa.

Kukaan ei pitkään aikaan puhunut mitään: tuo äänettömyys tuntui hirvittävältä — sekin tuntui syyttävän häntä... Hän sulki silmänsä, mutta hän näkee entistä kauheampia näkyjä... Miten vihollinen tulee pimeänä yönä ja alkaa hävityksensä; ihmiset heräävät hirvittäviin räjähdyksiin, leimahduksiin, räiskeeseen... Kohiseva tuli...

Antonius vavahti kuullessaan viereltään toveri B:n lujan, vakuuttavan äänen:

— Kyllä he estävät, minä luotan sittenkin siihen!

Salaliittolaisista tuntui tuo yö ensin kamalalta painajaisunelta — se oli liian kauhea ollakseen totta!

Oliko mahdollista, että he olivat pitäneet käsissään mahtavaa voimaa, jonka avulla he olisivat voineet lopettaa ihmiskunnan suurimman onnettomuuden — sodan? Ja sitten tämä voima yhtäkkiä muuttuu maailman hirvittävimmäksi s o t a - a s e e k s i — heidän onnetonta, näännytettyä kansaansa vastaan, koko ihmiskuntaa, ihmisi y t t ä v a s t a a n. Ja heidän täytyy voimattomina odottaa, milloin hävitys alkaa . . .

Antonius ei voinut nukkua moneen vuorokauteen vähääkään. Jos hän hetkeksikin sulki silmänsä, oli hän kuulevinaan kauhistavan räjähdysten ja hän hypähti vuoteeltaan väristen ja vavahdellen kuin kouristuskohtauksessa.

Neljän päivän kuluttua hän vihdoin meni lääkäriin, ja tämä määräsi hänet vuoteeseen joksikin päiväksi ja käski ottamaan eräitä unilääkkeitä. Vasta näiden avulla hän voi hiukan nukkua.

Myöskin Marcus oli kuin huumaanutunut. Onneksi oli hänellä kuitenkin tarmoa työhön. Hän meni Antoniuksen luokse; he kirjoittivat yhdessä julistuksen, jossa vain muutamalla sanalla kehoitettiin kaikkia armeijan keskuudessa olevia agitaattoreja ponnistamaan kaiken voimansa — sekä toimitti nämä heidän salaisella tavallaan perille. Hän kävi toveri B:n luona, ja tämä lähti sosialistien puoluehallinnolle ilmoittamaan sodanvaarasta ja varustautumaan sitä vastaan. Ja kun hän sai kuulla että eräs Antoniuksen apulainen, joka viime sodassa oli menettänyt kuulonsa ja puhekykynsä, yltämittaa valmisteli noita pelottavia palloja Antoniuksen

alkuvalmistuksen jälkeen, alkoi hän kuumeisella kiireellä asetella keksintöänsä käytäntöön. Hän oli luvannut mennä Julian luokse, mutta nyt hän tällekin ilmoitti kirjeellisesti, ettei ehdi tulla.

Kahden tuskallisen viikon kuluttua julistettiin yleinen liikekannallepano. Ja vasta nyt huomasi Marcus, että sitä oli saattanut osittain kiirehtiä sekin, että hän Juliuksen avulla oli saanut näkymättömäksi jo kymmenen lentokonetta. Mutta nyt voi edes hiukan puolustautua.

Eräs salaliiton pääkomiteaan kuuluva sähkölennätinvirkamies toi Antoniukselle tukuttain langattoman lennättimen kautta tulleita salamerkkisanomia, joista kävi ilmi, että miltei kaikkialla oli sotilaiden enemmistö päättänyt, etteivät mene sotaan. Luotettavien aseihin kutsuttujen kanssa oli jo etukäteen tehty määrätty sopimus menettelytavasta . . . Ja huhut sodanjulistuksesta muuttuivat yhä varmemmiksi . . .

Silloin sattui jotakin tavatonta — joka alkoi kiidättää tapauksia eteenpäin myrskyn vauhdilla. Ja kun se kerran pääsi alkuun, tuntuivat yksityiset ihmiset noissa tapahtumissa pieniltä ja mitättömiltä kuin kuivat lehdet raivoavan pyörremyrskyn kynsissä . . .

KAPINA.

Eräässä läheisessä pikkukaupungissa sattui seuraava tapaus.

Koko pataljoona seisoj kasarmien avaralla pihalla. Iltahuuto oli juuri päättynyt.

Pataljoonan varsinainen päällikkö oli sairastunut ja hänen tilalleen oli tilapäisesti määrätty eräs vanhempi kapteeni.

Tämä oli aivan huumaantunut ilosta ja ylpeydestä; hän ei ollut voinut kohota yhtä nopeasti kuin toverinsa, ja nyt, aavistaessaan sodan syttyvän, luuli hän jollakin erikoisella teolla pääsevänsä esimiestensä suosioon — ja tänään hän oli keksinyt tuollaisen teon, valmistautunut siihen: sotilaitten innostuksen kohottamisen!

Kun siis tavanmukainen toimitus oli päättynyt, rykäisi hän arvokkaasti — ja illan hiljaisuudessa kajahti harvinaisen kova, hiukan rämisevä ääni — ikäänkuin vanha, ruostunut sotatorvi:

— Sotilaat!

Hän piti pienen paussin ja sitten alkoi röyhkeän juhlallisesti selittää, mikä erinomainen kunnia lankeaa pataljoonan osaksi, kun sekin saa hyökätä vihollisen kimppuun ja k o s t a a viime maailmansodan tähden.

Hänen silmänsä alkoivat kiilua, ja samalla muuttui hänen puheensa yhä verisemmäksi; hän miltei huumaantui kuvaillessaan, miten kurjat viholliset murskataan mäsäksi, hajoitetaan kuin akanat tuuleen! Lopuksi hän huusi haltioissaan:

— Kun sota jälleen saattaa kunniamme välkkymään ja loistamaan kirkkaana kuin aurinko — niin nyt huudamme kolminkertaisen hurraahuudon s o d a l l e! Hurraa!!

Hän oli jo edeltäpäin nauttinut siitä, miten mahtava huuto kajahtaa kasarmin seinästä toiseen — ja nyt hän kuuli vain oman äänensä, muutaman luutnantin ja aliupseerin säestämänä; mutta miehistö oli äänetön...

— Mitä, mitä tämä on? Miksi ette huuda, kun käsken? Huutakaa, minun jälessäni! Hurraa!

Ei nytkään! Kapteeni oli kuvitellut, miten esikunnalle menee raportti, kuvaus siitä mahtavasta sota-innosta, jonka h ä n herätti pataljoonassa... Ja nyt...? Hiki nousi hänen päähänsä ja hän ärjyi aivankuin hurjistuneena:

— Mitä tämä merkitsee? Uhmaatteko te minun käskyjäni? Vastatkaa lurjukset!

— Ei se kuulu palvelukseen! — kuului jostakin sivultapäin hillitty ääni.

Kapteeni marssi sinne juhlallisena ja ankarana kuin vihastunut kuningas, ja seinät kajahtelivat hänen huudoistaan:

— Kuka huusi? Ilmoittakaa heti, kuka huusi! Minä käsken teitä, lurjukset! Te olette täällä totellaksenne minun käskyjäni!

Silloin kuului kaikkialta vihastunutta, matalaa murinaa, mutta siitä ei eroittanut kuin muutaman sanan.

Kapteeni joutui miltei suunniltaan. Nuo olivat ensin kokonaan pilanneet hänen hyvän suunnitelmansa — ja nyt vielä tuo . . .

— Roistot! — karjui hän vimmoissaan. — Kuka huusi? Sanokaa se — muuten näytän teille! Ja sanokaa, miksi ette hurranneet sodalle? Vastatkaa!

Kolmannen komppanian ensi rivissä seisoj eräs laiha sotilas. Hän vihasi kapteenia niinkuin muutkin, mutta nyt hänen silmänsä aivan hehkuivat vihasta: kapteeni oli tänään taas juoksuttanut häntä pari tuntia kasarmin pihalla, ja epämiukava saapas oli kalvanut hänen toisen jalkansa verille . . . Hän ei voinut enää hillitä itseään, vaan huudahti kiihtyneenä:

— Huutakaa itse! Me emme lähde teidän sotaanne!

Sotilas huusi sillä kerralla yksin, ja kapteenin terävä katse merkitsi miehen salamannopeasti — aivankuin taitava ampuja, joka silmänräpäyksessä lähettää tappavan kuulan otuksen ruumiiseen . . . Mutta hän koetti saada useampia. Hän oli siis kääntyvinään toisaalle ja huusi pilkallisesti:

— Se on kyllä häpeällistä, että meidänkin pataljoonassa on yksi pelkuri — tai isänmaanpetturi. Jumalan kiitos, että tulee sota — siellä nuo taudit paranevat nopeasti! Esimerkiksi juoksuhautojen kaivaminen kuularuiskutulella on hyvin parantavaa: tulee hiljaiseksi, pelkuruus katoaa ja lopulta tuollainen oikein syleilee isänmaata . . .

— Kyllä te mielellänne murhauttaisitte meidät! — huudahti sama sotilas. — Mutta me emme tule, se on päätetty!

Kapteeni miltei tyyntyi: nyt se oli sanonut tarpeeksi.

Hän asteli juhlallisesti kolmannen komppanian eteen ja komensi kylmällä, ankaralla äänellä:

— Numero 35 — ulos rivistä! Mars!

Sitten hänen silmänsä pienenivät koviksi ja teräviksi kuin naskalin kärjet, ja hän sanoi teennäisen hitaasti ja pilkallisesti:

— Minä luulen, etten kuullut oikein... sanoit-teko päättäneenne, ettette lähde sotaan?

Tuo pilkallinen ääni ärsytti sotilasta, hänen aha-voituneet kasvonsa tummenivat vihasta ja hän lausui lujasti:

— Minä ja toverini emme aio lähteä sotaan. Sen minä sanoin — ja se on totta!

Hetkisen oli aivan hiljaista — jossakin kaukana kaupungilla vain jyrisivät yksinäiset rattaat.

— Vai niin, vai niin! — matki kapteeni venyttäen ääntään, joka väreili salatusta tyytyväisyydestä, ikäänkuin hän olisi hiljaa myrissyt. — No niin... Vai niin! Miksi te ette siis lähde sotaan?

Sotamies kiinnitti häneen pelottoman katseensa, ja hänen äänensä oli katkera ja metallinkova:

— Sota ei ole muuta kuin teurastusta, emmekä me tahdo ruveta murhaajiksi. Ne, joita meidät nyt viettäisiin tappamaan, eivät ole koskaan tehneet meille pahaa. Jos teillä on jotain keskinäistä vihaa naapurimaan herrojen kanssa — niin tapelkaa keskenänne!

Silloin kuului sotilasjoukosta mielenliikutuksesta vapiseva ääni:

— Ja Jumala on kieltänyt tappamisen...

— Ulos rivistä! — karjaisi kapteeni käskevästi ja uhkaavasti.

Vaaleaverinen, pitkä sotilas astui rivistä omituisesti hoippuen. Hänen laihat kasvonsa olivat kalvenneet, mutta hänenkään äänensä ei enää vavissut:

— Jumala on kieltänyt tappamisen... hän on päinvastoin käkenyt rakastaa vihollisiaan... Teillä on kyllä sotalakinne — mutta enemmän tulee kuulla Jumalaa kuin ihmisiä!

— Onko teillä vielä jotain sanottavaa? — kysyi kapteeni käheästi ja hänen silmänsä välkkyivät pahaenteisesti.

— Ja sillaikaa kun meidät tapetaan vieraassa maassa, — puhui taas pitkä, laiha mies, — kuolevat vaimomme ja lapsemme kotona nälkään... Tappakoot siis ennen täällä — jos tahtovat. Ottakoot vielä senkin synnin päällensä!

Kapteeni käveli muutaman askeleen edestakaisin, aivankuin ymmärtämättä, mitä pitäisi tehdä. Vihdoin komensi hän kovalla, käskevällä äänellä:

— Sotilaat! Sitokaa nuo kapinoitsijat — ja viekää putkaan! Mars!

Yksikään mies ei liikahtanut.

Kapteenin kasvot kalpenivat ja hänen tuuhea täysipartansa heilui — hän ei näyttänyt löytävän sopivia sanoja.

— Kuuletteko te koirat?

Riveistä alkoi kuulua uhkaavaa murinaa ja joitakin synkkiä huudahduksia:

- Me olemme kaikki samaa mieltä!
- Emmekä me sentään koiria ole!
- Viekää meidät siis kaikki putkaan!
- He puhuivat totta.
- Menkää itse putkaan!

Kapteeni käännähteli kostonhimoisena sinne tänne, mistä milloinkin kuuli loukkaavampia huutoja, ja hänen suuri päänsä keikkui lyhyen kaulan varassa kuin suuren pöllön, joka on äkkiä tuotu päivänvaloon.

Mutta kun hän ei saanut ketään kiinni, alkoi hän vavista raivosta ja huusi hirmustuneena:

— Ellette paikalla tottele, ammutan minä jok'ainoan! Sillä te olette tehneet selvän kapinan! Ja ellette...

Hänen äänensä hukkui voimattomana siihen vihan ja katkeruuden myrskyyn, joka puhkesi sotilasjoukossa. Rivit näyttivät hiukan liikahdavan; sekavan metelin ylitse eroitti vain joitakin erinäisiä huutoja:

- Ampukaa vain!
- Ei ole väliä missä ammutaan!
- Ammu itse itsesi!
- Mene itse sotaasi!

Kapteeni koetti urhoollisesti pitää puoliaan, mutta ylivoima oli liian suuri. Kasvot raivosta tulipunaisina viittasi hän lähimpänä seisovan aliupseerin luokseen ja käski viedä pääkapinoitsijan putkaan.

Kun sotilaat näkivät aliupseerin tarttuvan kapinoitsijan hihaan, taukosi meteli yhtäkkiä.

Sotilas riuhtaisi itsensä irti, sähähtäen läpitunkevasti:
— Minä e n tule yksin!

Aliupseeri pysähtyi neuvottomana, sillä kaikki tuijottivat häntä uhkaavan näköisinä.

Silloin hyökkäsi kapteeni sotilasta kohden punaisena ja raivokkaana kuin jättiläismäinen tappelukukko . . .

— Vai sinä vastustat! Vai niin! Tuosta saat! Menetkö nyt? Menetkö?

Ja joka lauseen välillä iski hän sotilasta kaikin voimin nyrkillä suoraan kasvoihin, sitten kummallekin korvalle; tämä saattoi vain vaivoin pysyä pystyssä ja veri alkoi pursua hänen suustaan ja sieraimistaan . . .

— Älkää lyökö enää! — koetti sotilas iskujen välillä katkonaisesti sopertaa, mutta sai samassa entistä ankaramman iskun vasten suutaan ja lennähti hervottomasti selälleen.

Näytti aivankuin pahahenki olisi mennyt mieheen. Kun hän äkkiä nousi ylös, olivat hänen kalpeat, vertavuotavat kasvonsa vääristyneet — ja nopeana kuin haavoittajansa kimppuun syöksyvä pantteri hypähti hän pistin ojossa kapteenia kohden . . .

Tämä sai juuri sapelinsa tupesta, kun leveä pistin hurjalla voimalla lävisti hänen rintansa . . .

Kapteenin kädet revähtivät levälleen; hän vai-pui käheästi voihkaisten maahan . . . joitakin hervottomia potkaisuja — ja hän oli kuollut.

Syntyi kauhea sekasorto. Kolme aliupseeria hyökkäsi sapelit paljastettuina murhaajan kimppuun, ja ensin näytti siltä kuin tulisi tämä silmänräpäyksessä hakattua kappaleiksi . . .

Mutta samalla hetkellä kuului raivokas, moniääninen ärjähdys... Murhaaja hypähti nopeasti hiukan taaksepäin — ja kolme sapelia välkähti tyhjässä ilmassa... Aliupseerien ylitse vyörähti ikäänkuin harmaa, sekava aalto, huutoja, teräsaseiden kalsketta — sitten kaikki vaimeni vähitellen, muuttui taas hiljaiseksi...

Vanhempi luutnantti seiso i hiukan sivussa nuoremman toverinsa kanssa ja hänen kasvonsa olivat kalvenneet liidunväriseksi. Nyt hän kopeloi suonenvedontapaisesti revolveriansa, hän vapisi niinkuin hänellä olisi ollut ankara vilu ja änkytti katkonaisesti:

— Mitä... te olette... tehneet?

Häntä lähene i eräs voimakkaan näköinen mies, sanoen puolittain ystävällisesti ja uhkaavasti:

— Herra luutnantti — emme tahdo teille mitään pahaa. Lähtekää siis vain ilmoittamaan...

Luutnantti tovereineen lähti.

Tuo suuri miesjoukko oli hajaantunut useaan tiheään ryhmään.

— Veljet, miten nyt käynee? — kuului eräässä ryhmässä levoton, pelokas ääni; joku huoah i raskaasti, muutamat loivat ympärilleen hätäntyneitä katseita.

— Kapteenia ei olisi saanut tappa...

Suurimman ryhmän keskellä seiso i murhaaja, masentuneena, kuolemankalpeana; veri vuoti hänen suustaan ja sieraimistaan, mutta ei hän näyttänyt sitä huomaavankaan. Kun hän raskaasti hengittäen katsahti himmein silmin ympärilleen, tuli mieleen kuolettavasti

haavoitettu metsäneläin, joka herkillä korvillaan kuulee lähenevän metsästäjän askeleet...

— Veljet... pahasti minä tein... — puhui hän matalalla, miltei vaikeroivalla äänellä. — En ymmärrä, miten kaikki kävi, en aikonut... Mutta kun jalkaani poltti niin kovin siitä juoksuttamisesta päivällä, ja kun hän ei tauonnut... en ymmärtänyt enää mitään...

— Oma vikansa! Sinua emme syytä! — huusivat useat kiihkeästi.

— Oikein teit!

— Oikein se ei ollut, — alkoi matalalla, sointuvalla äänellä sama mies, joka luutnanttia oli puhutellut. — Siitä voi tulla vielä kauheita seurauksia. Mutta minkä sille voi — ihminen on sentään ihminen.

— Niin on! Emme voi syyttää!

— Emme sinua syytä, veli!

Keskeytyksen vaiettua jatkoi taas äskeinen puhuja hillitysti ja vakavasti:

— Nyt meidän täytyy vain koettaa estää nuo seuraukset. Ja ensimmäinen ehto on se, että pysymme lujina päätöksessämme. Jos pienempikin osa luopuu tovereistaan, niin silloin joudumme kaikki kuoleman omiksi; mutta jos kaikki ovat miehiä — niin heidän on vaikea ampua täysilukuista pataljoonaa... Rohkeutta siis! Ja älköön kukaan pettäkö veljiänsä.

Kun hän oli lopettanut, kuului innostuneita, päättäviä huudahduksia:

— Oikein puhut, veli!

— Kaikki pysymme lujina!

— Minut ainakin saa tappa — mutta minä en peräydy!

— Enkä minä!

Ja aivankuin vastaukseksi noihin huudahduksiin, alkoi kaukaa kaupungilta kuulua kumeata jyrinää; se läheni lähenemistään — aivankuin olisi lähestynyt trooppillisten maiden pelottava hirmumyrsky...

Se tuntui kaamealta illan hiljaisuudessa...

— Panssariautot...

Syvän hiljaisuuden vallitessa kuuntelivat he, miten ne kasarmia lähestyessään hiljensivät vauhtiaan — aivankuin pahantekijät, jotka lähenivät rikospaikkaa...

Osa niistä kuului pysähtyvän pääportille. Pitkä ulkokuonerivi kadun varrella esti näkemästä mitä siellä tapahtui, mutta hillitystä jyminästä ja maan tärinästä tiesivät he, että panssariautoja vyöryi toisellekin portille — aivankuin salaa hiipien. Hetken kuluttua oli hiljaista: ne olivat kaikki paikoillaan...

Ympäröity!

Heidät oli siis sulettu aivankuin häkkiin — kuni lauma petoeläimiä...

Ja saarrettujen petojen lailla he katsahtivat ympärilleen...

Kauhea voimattomuuden tunne oli kalventanut heidän kasvonsa — se saattoi heidät kiristelemään hampaitaan...

Joku kuului hiljaa kuiskaavan:

— Porttien takana on nyt k u o l e m a.

PERUSTUKSET HORJUVAT.

— Nyt hän tulee! — huudahti eräs lihava, punakka-kasvoinen kenraali.

Ulkona kuului suuren moottorin lähenevä jyrinä, ja samassa seisahti auto ulkopuolelle.

Hetken kuluttua lennähtivät esikunnan loistavan kokoussalin kaksoisovet auki, kummallekin puolelle asetui jäykkänä koreapukuinen sotilas — ja valtakunnan sotajoukkojen ylipäällikkö astui sisään.

— Mitä on tapahtunut? — kysyi hän jonkunverran levottomana, kätellen nöyrästi kumartelevia kenraaleja.

— Teidän korkeutenne, on puhjennut kapina! — lausui esikunnan päällikkö, vanha, pienikokoinen mies, jolla oli sileäksi ajellut, terävät kasvot. Hän oli äsken saanut siitä telefoonitse tiedon ja käskenyt jonkun upseereista tulemaan heti tänne selostamaan tapahtumaa. Onneksi oli esikunta vielä koolla, jotta voidaan heti...

Päivystävä upseeri tuli sisään ja ilmoitti, että odotettu lähetti oli saapunut.

Herrat istuutuivat heti suuren pöydän ympärille; puheenjohtajan paikalle istahti ylipäällikkö.

Ensin päätettiin kuulla lähetin selostus.

Vanhempi luutnantti, joka suoraapäättä oli lähtenyt sinne kasarmin pihalta, oli vieläkin kalpea äskeisestä. Hän sai kertoa tapauksen alusta loppuun, ja esikunnanpäällikkö pyysi hänen toistamaankin eräitä kapinallisten lauseita ja merkitsi niitä muistiin.

Kun luutnantti oli poistunut, saatuaan käskyn jäädä odotushuoneeseen, vallitsi pitkä äänettömyys. Kaikki näyttivät vakavilta, jopa huolestuneiltakin. Vihdoin esikunnanpäällikkö pyysi ensimmäisen puheenpuheen vuoron ja alkoi hitaasti puhua:

— Hyvät herrat! Ensinnäkin todentaa tämä tapaus, että se sotilassalaliitto on erinomaisesti järjestetty. Juuri tänään sain tietää, että lentolehtisiäkään ei anneta muille kuin agitaattoreille, ja kaikki käy suullisesti näiden kautta. Vakoiluosaston miehet ovat kyllä päässeet tällaisiksi agitaattoreiksi, mutta yksikään heistä ei tiedä, kuka on johtaja — kuka kirjoittaa nämä lentolehtiset — sillä ne tulevat perille toisten apulaisten välityksellä. Näitä apulaisia, enimmäkseen siviilihenkilöitä ja naisia, on paljon vangittu, mutta ne k ä ä n e i v ä t tiedä!

— Anteeksi, että keskeytän! — huudahti kiihkeästi eräs laiha, parrakas kenraali. — Näiltä pitäisi ottaa tieto johtajista... Kai ne tietäisivät, jos...

— Herra kenraali! — lausui varmasti esikuntapäällikkö ja hänen ohuet, ryppyiset huulensa vetäytyivät julmaan hymyyn. — Olkaa vakuutettu, että näin tärkeässä asiassa kaikki keinot on käytetty. Siellä on terävät päät toimessa — ja kun koko pataljoona tekee tuollaisen päätöksen, niin tämä salaliitto ei ole vähä-

pätöinen. Me olemme siis kieltämättä mitä vaikeimmassa asemassa.

Syntyi pitkä, kiihkeä keskustelu. Suuri enemmistö oli sitä mieltä, että säälimätön ankaruus on nyt parasta; keinoista vain oli eriäviä mielipiteitä. Useimmat tahtoivat, että jokainoa sotilas sota-oikeuden säätämässä järjestyksessä tuomitaan ja ammutaan; toiset että viivytyksen välttämiseksi koko pataljoona tuomittaisiin yhtäaikaan. Eräs väitti syyttömäin teloitusten herättävän mielenkuohua; toinen huomautti, ettei aliupseerin murhaan syyllisiä voi saada selville ja esitti että otettaisiin arvan mukaan esim. 20 miestä joka komppaniasta ja ammuttaisiin. Yksi ainoa, kenraali A., ehdotti anteeksiantoa, upseerin murhaaja vain rangaistuskomppaniaan. — Tällainen ennen kuulumaton lempeys olisi suurenmoinen voitto ihmisyydelle — vakuutti kenraali — ja samalla voimakas isku tuon salaliiton naamioituja kasvoja vastaan, salaliiton, joka kaivaa maata valtakunnan lujimman ja tärkeimmän perustuksen, armeijan alta.

Esikunnanpäällikön ohuet huulet vetäytyivät suorastaan pirulliseen hymyyn, kun hän hitaasti ja ylimielisesti lausui:

— Minä pelkään suuresti, että ensinnäkin niissä arpa ja isissa lankeaisivat kaikki voitot vastustajillemme — ja sentähden pyytäisin nöyrimmästi vastustaa niiden toimeenpanemista...

Kaikki paitsi asianomainen ehdotuksentekijä hymyilivät ja useat nauroivat ääneen. Kenraali A., joka oli lihava, terve ja iloinen mies, nauroi ehkä äänekkäim-

min. Mutta äkkiä hän taukosi, sillä esikuntapäällikön terävä, ivallinen katse sattui häneen kuni pitkän, hienosiimaisen piiskan sivallus ja myrkyllinen ääni puhui teennäisen vakavasti:

— Samalla pyydän kenraali A:lle ilmoittaa, että myöskin minä suorastaan kunnioitan ihmisyyttä. Juuri sentähden pidänkin sitä kotona, turvassa — varsinkin s o t a a n lähtiessä on parasta lukita se, vaikkapa kassakaappiin . . . Se on vielä liian heikko ja lapsellinen — voisi eksyä ja tukehtua kaasupilveen, tai saisi päähänsä 50 cm mörssärinpommin . . . Muuten luulen, että jos kenraali A. ryhtyisi diktaattoriksi ja antaisi salaliittolaisille tuon ennenkuulumattoman iskun, niin nämä mahdollisimman pian tekisivät vallankumouksen ja hartaan kiitollisuutensa osoitukseksi kohottaisivat kenraalin suorastaan ylös maasta . . .

Hänen puhetapansa oli niin vastustamatonta, että murhatut ehdotukset näyttivät ihan mielettömiltä. Kaikki muut paitsi kenraali A. hymyilivät — useimmat kiitollisina siitä, etteivät itse olleet esikuntapäällikön hampaissa.

Mutta samassa hänen kasvonsa muuttuivat ja kaikki vaikenivat.

— Hyvät herrat! — lausui hän hitaasti ja juhlallisesti. — Eikö totta että teidän jokaisen toimintanne s u u r i n päämäärä on ollut sota — k o s t o niistä iskuista, joita viime maailmansodassa isänmaahamme iskettiin?

— On, on, on! — kuului joka taholta.

— Minä tiedän sen, hyvät herrat! — jatkoi esikuntapäällikkö sointuvalla ja läpitunkevalla äänellä; mus-

tat silmät loistivat ja hän näytti parikymmentä vuotta nuoremalta kuin äsken. Hän perusteli pikaisen sodan välttämättömyyden niin vakuuttavasti, että kaikki kuuntelivat henkeä pidättäen, ja lopetti seuraavin sanoin:

— Kun me siis olemme näinä vuosina varustautuneet, miltei yli-inhimillisin ponnistuksin, kun meillä nyt on ylivoima, jonka uusi lentokoneemme takaa miltei kaksinkertaiseksi — niin nyt on iskettävä! Ja aivan heti! Jo ensi viikolla saattaa heillä olla joku kekshintö, joka tasoittaa voimasuhteet. Siis mahdollisimman pian!

— Minä olen samaa mieltä! — sanoi eräs vanha kenraali. Ja esikuntapäällikkö jatkoi:

— Tämä suuri asia on siis kapina-asiassakin pidettävä pohjana. Sillä — hyvät herrat — tämän kapinan alku on pakottanut meidät sodan kynnykselle! Nyt on kysymys tunteista — korkeintaan päivistä . . . Kapinallisiin nähden on siis mielestäni vain yksi menetelytapa: ettei heidän rankaisunsa heikonna armeijaa, vaan lisää sen kuria ja voimaa . . .

— Niin, luonnollisesti — ja että se tapahtuu sotalakien mukaan.

Esikuntapäällikkö katsahti läsnäolijoihin ja hiljensi äänensä omituisen läpitunkevaksi kuiskaukseksi:

— Hyvät herrat! Nyt on niin tärkeä hetki, että laitkaan eivät saa olla tiellämme. Jos siis sodan etu vaatisi kapinallisten armahtamista, tehtäköön se. Jos nuo tuhannen nuorta miestä on uhrattava, niin tehkäämme sekin silmää räpäyttämättä laeista huolimatta.

— Mutta myöntänette toki, herra kenraali, että

tuo puhe on hiukan outoa teidän asemassanne olevalta henkilöltä! — huudahti sama kenraali, joka äsken huomautti sotalaista.

— Minä olen samaa mieltä viimeisen puhujan kanssa!... — yhtyi toinen.

— Hyvät herrat!

Ken näki esikuntapäällikön sillä hetkellä, ei ihmetellyt, että hän oli armeijan vaikutusvaltaisin mies — tuo pienikokoinen suutarin poika... Sillä kun hän hitaasti kohosi seisoaalleen, näytti hän monen mielestä entistä pitemmältäkin. Ja hänen sanansa putoilivat kuin jääkylmät kivet paljastetulle rinnalle:

— Sotalakeja ja perustuslakeja voidaan milloin tahansa laatia uusia — mutta kun valtakunnat kaatuvat, niin niitä ei enää voi nostaa — samat miehet eivät enää koskaan niitä rakenna.

Suuressa salissa olisi kuullut kärpäsen surinan, kaikki tuijottivat jähmettyneinä puhujaa. Ylipäällikkökin oli kalvennut ja änkytti käheästi:

— Mitä tarkoitatte, herra kenraali...?

— Minä tarkoitan sitä — että nyt horjuvat perustukset.

Tuossa äänessä, tuossa hehkuvassa katseessa oli jotain salaperäistä ja kauhistavaa — joka lumosi heidät niinkuin jättiläiskäärmeen katse... Ja hänen sanoiltaan oli kaksinkertainen voima sentähden, että hän yleensä oli optimistinen, mutta ei myöskään puhunut koskaan mitään harkitsematonta.

Nuo kreivit ja paroonit, kenraalit ja marsalkat, jotka aina olivat kylmiä, ylpeitä ja ylimielisiä, näytti-

vät nyt kalpeilta ja hermostuneilta; jotkut olivat nousseet seisoaalleen ja änkyttivät kalpein huulin:

— Onko se mahdollista...?

— Eivät asiat toki liene niin hullusti.

— Selittäkää herra kenraali!

— Se olisi kamalaa...

— Selittäkää ajatuksenne, herra kenraali! — sanoi ylipääällikkö ja koputti hiukan pöytään vasarallaan. Ja esikuntapäällikkö alkoi salaperäisesti:

— Se horjahdus, joka äsken tapahtui, voi saattaa koko perustuksen horjumaan ja vihdoin jaoittaa; sen alta on kannettu maata liian paljon.

Hän vaikenä hetkeksi, antaen läpitunkevan katseensa liukua levottomasti tuijottavien miesten yli ja jatkoi tunteettoman kylmästi:

— Sotalakien mukaan ovat ne kaikki syyllisiä. Jos siis ammutaan vain yksi, joka varmasti voidaan todistaa syylliseksi, niin salaliittolaiset näkevät heikkoutemme — ja kapina leviää kuni kulovalkea. — Jos asetamme suuren joukon sota-oikeuden eteen, niin salaliitto saa aikaan sekä kiihoitusaseita, ja te saatte nähdä, hyvät herrat, että tuomioita toimeenpantaessa syttyy kapina. Jos taas annamme kaiken olla sillänsä, niin salaliittolaiset olisivat aaseja, elleivät käyttäisi sitä hyväksensä — mutta niiden toiminta osoittaa, että siellä on nerokkaita miehiä. Otamme siis minkä tahansa näistä menettelytavoista, niin armeijaa uhkaa hajoamisen vaara. Ja kaikesta tästä huolimatta pitäisi heti julistaa sota — sillä muutenhan se voi olla myöhäistä.

Hän vaikenä, ja kuulijoiden kasvoilla kuvastui neu-

vottomuus ja hermostuminen. Puhuja katseli heitä kylmän ja läpitunkemattoman näköisenä — ikäänkuin nauttien sanojensa vaikutuksesta.

Kuului käheitä, tuskastuneita huomautuksia:

- Asema näyttää todellakin synkältä...
- Mitä oikeastaan pitäisi tehdä?
- Sitä en ymmärrä.
- Sanokaa, hyvät herrat, mitä on tehtävä?
- Mitä te ehdotatte, herra kenraali?
- Yhdestä asiasta olemme kai yksimielisiä —

kuului taas esikuntapäällikön läpitunkeva ääni. — Siitä nimittäin, että näin tärkeällä hetkellä ei meidän auta panna huomiota kellastuneihin papereihin, johonkin inhimillisyyteen, tai muutamiin ihmishenkiin — sillä te tiedätte, hyvät herrat, mistä on kysymys!

Nyt kuului kaikkialta kiihkeitä huudahduksia:

- Ne eivät saa tulla kysymyksenkään.
- Ei ei!
- Meidän täytyy käyttää kaikkia keinoja!
- Nyt on isänmaa vaarassa!

Eräs uskomattoman pyöreä kenraali oli noussut seisomaan. Hänen lihavat kasvonsa olivat tulipunaiset, kun hän nyrkkiä puiden huusi:

— Jumalani! Nuo roistot aikovat ryöstää meiltä virkamme — laillisen valtamme!

Ja useat lisäsivät kiihtyneinä:

- Niin juuri — se on niiden aikomus.
- Mutta se on estettävä!
- Estettävä, estettävä!
- Mutta miten?

Silloin kuului ylipäällikön matala ääni:

— Hyvät herrat! Meidän on nyt keskusteltava siitä, mitä menettelytapaa on käytettävä. Onko herra esikuntapäälliköllä tehtävänä joku ehdotus?

— Niin! joku keino, jolla voitaisiin pelastaa asema!

— lisäsi lihava kenraali innokkaasti.

Esikuntapäällikkö rykäisi ja lausui hiljaa, korostaen joka sanan:

— Meillä ei ole muuta kuin yksi ainoa pelastus — että kahden päivän kuluttua julistetaan sota.

Kuului kummastuneita kysymyksiä:

— Sota — kahden päivän kuluttua..?

— Eihän liikekannallepanokaan ole loppuun suoritettu?

— Entä kapinalliset?

— Ei sitä voi niin pian.

— Niin, pitäisi ministerineuvoston kanssa yhteisesti keskustella...

— Hyvät herrat! — alkoi taas esikuntapäällikkö. — Minä olen jo keskustellut ministerineuvoston puheenjohtajan kanssa. Ministerineuvosto on parhaillaan koolla, joten voimme tarpeen vaatiessa siirtyä sinne — kun kapinallisten asia on ensin päätetty. — Sitten hän miltei kuiskaavalla äänellä esitti, miten kapinalliset on rangaistava ja ehdotti, että huomenna aamupäivällä on hallituksen toimesta levitettävä kaikkialle lyhyt julistus, jossa m. m. ilmoitetaan, että vihollinen on jo hyökännyt rajan yli, ja lopetti puheensa seuraavasti:

— Kun siis samaan aikaan kuin se tapahtuu levitetään nuo julistukset, on salaliittolaisilta maa pois jal-

kojen alta; ne eivät uskalla ryhtyä kostotoimiin — ne näkevät heti että me emme nyt leikittele!

Kaikki tuijottivat kauhunsekaisella ihailulla tuota miestä. Monet vihasivat häntä, koska hän oli nousukas, alhaissyntyinen — rohkeni julkeasti ja säälimättömästi ivailla heitä, elleivät aina hyväksyneet hänen mielipiteitään ja ehdotuksiaan. Mutta tällä hetkellä, kun hän kylmäverisimpienkin hermostuessa yhtäkkiä kykeni keksimään noin loistavan suunnitelman pelastamaan heidät — tuntui hän yliluonnolliselta nerolta! Ja muutamien mielestä hän ohuine huulineen, hehkuvine silmineen oli paholainen ihmishaahmossa...

— Mutta jos tulee ilmi, ettei vihollinen ole... — kuului käheä kuiskaus.

— Herra kenraali on hieman hermostunut... — hymyili esikuntapäällikkö pilkallisesti. — Mitä me lopultakaan tekisimme sotasensuurilla?

— Kas, kun todellakin unohdin! — tunnusti syylinen hämmentyneenä ja hymyili kiitollisena siitä, ettei esikuntapäällikkö lyönyt häntä kovemmin...

— Kunhan vain saataisiin kaikki niin nopeasti valmiiksi.

— Aika on todellakin lyhyt — myönsi esikuntapäällikkö. — Mutta nyt täytyy jokaisen ponnistaa tarmonsa äärimmilleen — asema vaatii. Ilmailuosasto, joka ensin on tärkein, on kuitenkin valmis.

— Mutta jos kapinallisten kohtalo herättääkin suutumuksen myrskyn — ellemme onnistukaan? — kysyi taas eräs jännittyneenä.

— Hyvät herrat! — lausui esikuntapäällikkö koleasti. — Siinä tapauksessa olemme hukassa. Mutta muuta me e m m e voi tehdä — se on v i i m e i n e n k e i n o.

Pitkän aikaa vallitsi salissa miltei kuolemanhiljaisuus.

Vihdoin ylipäällikkö rykäisi arvokkaasti ja julisti juhlallisella äänellä:

— Minä puolestani kannatan herra esikuntapäällikön tekemää ehdotusta.

Ja pöytään nojaavien kenraalien loistavapukuisesta rivistä kuului kaikkialta yksitoikkoisia, hartaita ääniä:

— Ja minä.

— Ja minä.

— Ja minä.

— Ja minä.

Yleisesikunnan päällikön tummissa silmissä välähti kerran ikäänkuin ylimielinen, salattu pilkka, ja ohuet huulet sulkeutuivat entistä tiukemmin. Hän muisti, miten nuorena luutnanttina oli aina purskahtaa nauruun, kuunnellessaan nahkapoikien rivijaossa hartaasti lausuvan:

— Yks, kaks!

— Yks, kaks!

Kun kapinallisen pataljoonan luutnantti tuntia myöhemmin yleisesikunnan määräys taskussaan astui odotettavaan autoon, olivat hänen kasvonsa vielä kalpeammat kuin illalla kasarmin pihalla . . .

YOLLINEN SEIKKAILU.

Muutammat salaliittolaiset pitivät myöskin häthätää pienen neuvottelun ja päättivät, jos suinkin mahdollista, lähettää kapinallisille kehoituksen, etteivät missään tapauksessa ryhtyisi vastarintaan, vaan pysyisivät rauhallisina. Ja kun he aavistivat, että kasarmi oli mitä tarkimmin vartioitu, tarjoutui Marcus lähtemään sinne.

Heidän neuvottelunsa oli tällä kerralla tapahtunut erään hienon hotellin yksityishuoneessa naurun ja lasien kilinän säestämänä. Ja kun Antonius oli tullut sinne nopealla kilpailuautollaan, jolla Marcus oli paljon ajanut, päätti hän lähteä sillä, ja Julius pyysi hartaasti päästä mukaan. Kello yhdeltätoista he lähtivät, ja puolen tunnin kuluttua olivat he perillä — sinne oli vain 25 km. Julius jäi pikku puistikon suojaan kaupungin laidassa; Marcus lähti erään mäen ylitse kasarmia kohti.

Mutta saapuessaan mäelle, huomasi hän tehtävänsä mahdottomaksi: kasarmia ympäröivät kadut ja tiet olivat yhtä valoisat kuin päivällä! Ja jokaisessa panssari-autossa oli tietysti valonheittäjän vieressä kuularuiskun perää pitelevä mics, joka epäilemättä pitäisi valaistun kadun puhtaana elävistä olennoista...

Marcus ajatteli jo lentokonetta, mutta silloin huomasi hän, että takaportista meni sisään joitakin olentoja — tietysti vahteja. Turhaa siis olisi pihalle pudottaa mitään tiedonantoja!

Mutta kauheata olisi jättää asiaa sikseen. He olivat siksi epätoivoisessa asemassa, että voisivat ryhtyä mihin tahansa. Ei, hänen täytyy päästä sinne!

Äkkiä hän lähti kiireesti alas mäeltä, hypähti autoon, tarttuen ohjauspyörään — ja hurjaa vauhtia takaisin pääkaupunkiin!

Onneksi oli tie verrattain suoraa ja leveätä; muuten olisi täytynyt tapahtua jokin onnettomuus, sillä Marcus lennätti 80—90 km tuntinopeudella — syysyön pimeydessä! Tosin autossa oli voimakkaat lyhdyt, mutta ei niillä kuitenkaan pitkälle näkynyt ja yhteentörmäys olisi ollut todellakin ratkaiseva!

Mutta onni näytti heitä suosivan sillä kerralla — sillä kun pikkukaupungin tornikello löi puoli yksi, seisahtui Marcus taaskin samalle mäelle — puettuna palkkaväen upseerin univormuun. Ja taas hän alkoi vaivata aivojaan samalla kysymyksellä: miten voisi tunkeutua kasarmia ympäröivän valorenkaan lävitse.

Tornikello löi yksi, löi kaksi — mutta hän ei uskaltanut toteuttaa suunnitelmaansa. Joka portilla oli upseereja, ja ne kyllä tunsivat toisensa. Ja aika joutui — kello oli kolme!

Marcus oli seissyt kokonaisen tunnin erään lankku-tapuln takana, kun hän näki erään upseerin poistuvan pikkuportilta . . .

— Ny t! — kuiskasi hän itsekseen, juoksi pois-päin portista — ja sitten lähenei rohkeasti vastakkaiselta suunnalta vahdissa seisovaa aliupseeria ja kolmea sotilasta.

Aliupseeri teki kunniaa ja Marcus kysyi röyhkeästi, oliko tästä päästetty sisään joku lyhytkasvuinen palkkaväen pukuun puettu mies, ja väitti, että kasarmiin oli päässyt kapinallisten lähetti.

Aliupseeri puolustautui, ettei tästä ollut päässyt, mutta Marcus käski hänen tukkia suunsa ja lupasi mennä ottamaan sen roiston kiinni kaikessa hiljaisuudessa. — Hälyyttää ei saa missään tapauksessa. Jos kutsun vihellyspillillä, silloin tulette heti kahden miehen kanssa avukseni! Ymmärrätekö?

— Ymmärrän, herra kapteeni! Mutta enkö saa...?

— Vaiti! — sähähti Marcus kiukkuisesti. Hän oli nähnyt hämmästyttä ja epäluuloa aliupseerin tuijotavissa silmissä; hän tiesi kaiken riippuvan hiuskarvasta ja käsitti, että röyhkeys oli ainoa, mikä voisi kohottaa hänen luottoaan. Hän käski aliupseerin noudattaa hänen käskyänsä, säestäen sitä purevalla haukkumasanalla ja kirouksella, — ja lähti kasarmiin.

Pääoven luona seisoivat kaksi tummaa haamua; hän meni näiden luokse ja kuiskasi hiljaa:

— Olkaa heti valmiit tulemaan avukseni, jos huudan tai vihellen... Menen ottamaan selvää...

— Hyvä on, herra kapteeni! — vakuutti vahti innokkaasti.

Koko yön olivat sotilaat neuvotelleet, mitä olisi tehtävä. Esitettiin lukemattomia ehdotuksia, mutta suuri enemmistö kallistui lopulta sille puolelle, että on aseet kädessä rynnättävä ulos, koska heitä kaikessa tapauksessa odotti kuolema. Järkevämpien varoituksia ei enää kuunneltu.

Suuressa, pimeässä harjoitussalissa pitivät piiritetyt miehet kokousta; he olivat juuri tekemäisillään sensuuntaisen päätöksen, kun Marcus astui sisään. Hän ehti vain kuulla erään sotilaan päätöstä koskevat, kiihkeät sanat. Suoraa päätä nousi hän tuolille mustan joukon viereen ja kuiskasi nopeasti ja läpitunkevasti:

— Olen sotilaskomiteasta ja ehdin sanoa vain jonkun sanan — luulen tulleeni ilmi. Älkää ryhtykö m i h i n k ä ä n v ä k i v a l t a a n! Liitto pelastaa teidät ennenkuin tuomiota ehditään toimeenpanna. Siis rauhallisuutta. Lupaatteko?

Joukko hyväksyi sen hillityllä, innokkaalla muminnalla ja Marcus lisäsi nopeasti:

— Jos minut saadaan tuolla kiinni, niin pysykää te vain rauhallisesti sisällä. Hyvästi toverit!

Samassa hän katosi ovesta ulos.

Kun Marcus varovasti läheni pikkuporttia, näki hän kahden upseerin kiihkeästi viittoillen puhuvan aliupseerin kanssa. Sitten ne paljastivat revolverinsa ja lähtivät kasarmiin. Marcus näki niiden seisahtavan vielä portilla ja toinen käski sotilaiden seurata heitä.

Marcus katsahti terävästi ympärilleen; hänen sydämensä alkoi kiivaasti lyödä: piha oli siltä kohdalta aivan autio, — ja upseerit lähenivät.

Marcus painautui maahan ja huomasi samassa jotain tummaa polun läheisyydessä; matalana kuin vaaniva jaguari hiipi hän nelinryömin sen taakse — se oli jokin rikkaruohopensas.

Liikkumattomana, henkeä pidättäen makasi Marcus, sormi pistoolin liipasimella, kun hänen vainoojansa hiljaa kuiskaillen hiipivät ohi. Sitten hän nousi ja juoksi äänettömästi toiselle puolelle pihaa. Lankkuaidan raosta katsahti hän kirkkaasti valaistulle kadulle, ja nähdessään kadun toisella puolella avoimen pikkuportin päätti Marcus asettaa kaikki viime kortille. Hän oli etevä voimistelija, ja nyt tuntui aivankuin vaara olisi jännittänyt hänen ruumiinsa teräsvieteriksi. Hän veti itsensä käsivoimin aidalle, paiskautui notkeasti yli — ja samassa silmänräpäyksessä suoraan yli kadun kuni henkensä edestä...

Juuri kun hän ehti portille, iskivät kuulat hänen takanaan katuun räiskyen ja vonkuen, mutta hän pääsi sisään! Samaa vauhtia jatkoi hän pihan perälle ja sieltä matalan aidan yli toiselle pihalle — ehtipä jo kolmannellekin...

Mutta äkkiä syntyi tavaton hälinä, hälyytyslaukaukset räiskyivät, ja valonheittäjain suunnattomat valosäteet syöksyivät sinne tänne hätäisesti ja kiukkuisesti etsien — aivankuin jotkut ilmestyskirjan pedot olisivat raivokkaina pisseet pyrstöillään taivasta ja maata... Samassa kuuli Marcus panssariauton kumean jyrinän — se seisahtui seuraavan talon kohdalle!

— Ahaa! Koettavat sulkea tien! — välähti Marcuksen aivoissa; sekuntiakaan viivyttlemättä pon-

nahti hän taas yli lankkuaidan ja huomasi tulleen samalle mäelle, jonka takana Julius odotti! Kaikki voimansa jännittäen kiiti hän ylöspäin epätasaista kallionrinnettä.

Hän oli jo miltei kallion laella, kun hänen ympärillään välähti sokaisevan kirkkaaksi. Hän loikkasi vielä muutaman askeleen; kun hän paiskautui erään kiven taakse, iskivät kuulat vinkuen ja räiskyen hänen viereensä yhtenä terässateena, ja hänen mielessään välähti, ettei enää pelastu...

Muuta hän ei muistanutkaan; koneellisesti hiipi hän kumarassa korkeimman paikan yli kuulain vinkuessa. Sitten hän tunsi nousevansa seisomaan ja lähti hurjasti juoksemaan alaspäin... Kuin unessa hypähti hän liikkeessäolevaan autoon — tunsi sen paiskautuvan eteenpäin kuin pillastunut hevonen...

Nyt vasta hän huomasi huohottavansa ankarasti, kurkkua kuivasi, ja suolainen hiki tunkeutui kirvelevänä silmiin...

— Pelastuneet!

Eipäs — sillä samassa kuului takaapäin laukauksia — ja siellä näkyi auton tulisilmät!

Marcus hämmästyí: Julius ajoi suorastaan hirveätä vauhtia eikä toinen sittenkään jäänyt enempää — ja taas vinkuivat kuulat korvissa...

Ahaa! — kilpailuauto — mauserpistooli! — välähti Marcuksen aivoissa. Hän sieppasi nopeasti pienen kuularuiskunsa ja kohdisti sen takaa-ajajan lyhtyihin...

Marcus ei kyennyt tähtäämään; hänen ruumiinsa vapisi ja suolavesi sokaisi silmät. Onneksi näkyi toinen tulisilmistä sentään sammuvan — hetken kuluttua toinenkin.

Julius hiljensi vauhtia ja he alkoivat suunnitella, miten parhaiten pääsisivät kaupunkiin.

Mutta syysaamu alkoi jo hämärtää, ennenkuin he sinne ehtivät.

JUUDAAN JULISTUS.

Marcus nukkui vielä, kun Antonius puoli yhdeksän aikana tuli hänen luokseen. Hän näytti kiihtyneeltä ja ojensi vaieten Marcukselle paksuilla kirjaimilla painetun julistuksen:

»Kansalaiset!

Isänmaata uhkaa kauhea vaara! Vihollinen on hyökännyt yli rajan! Ja luultavasti saman vihollisen palkkaamana teki S:ssa oleva pataljoona eilen illalla ilmikapinan! Hallituksen on täytynyt isänmaan edun tähden toimia nopeasti. Ja me luotamme lujasti siihen, että jokainen maataan rakastava kansalainen on huokaava helpotuksesta, kuullessaan, että nuo röyhkeät isänmaanpetturit ovat tänään saaneet ansaitun rangaistuksensa. Kehoitamme jokaista toimimaan niin, että voimme voimakkaina kestää isänmaata kohtaavat koetelemukset, karkoittaa takaisin julman vihollisen — jos se määrättömässä röyhkeydessään rohkenisi julistaa sodan isänmaatamme vastaan!»

Marcus hieroi silmiään ja tuijotti uudelleen kauhistuneena paperia.

— Onko mahdollista...? — sammalsi hän tolkuttomasti. — Onko tämä hallituksen julistus? Ja miten sinä olet saanut tämän...?

Antonius puhui kiireisellä, matalalla äänellä:

— Toveri, joka työskentelee hallituksen kirjapainon »luotettujen» osastossa, lähetti sen minulle.

— Mitä on nyt tehtävä...? — änkytti Marcus

— Olen jo tehnyt suurimman osan siitä, mitä tällä hetkellä voidaan tehdä... Menin sähkölennätinvirkamiehenä toimivan toverin luokse, ja hän sähkötti heti rajajoukkojen päällikölle ja naapurimaan salaliittolaisille. Toveri taas on parhaillaan ilmoittamassa asiasta omille sosialisteille ja minä olen suunnitellut lyhyen vastajulistuksen joka pitäisi saada aivan heti painoon. Vaikein kysymys on vain siinä, miten saamme sen levitettyksi kaikkialle tarpeeksi pian. Moniin paikkoihin voidaan kyllä sähköttää, mutta kun hallituksen julistus levitetään koko maassa klo 12, niin julistus pitäisi lähettää painettuna.

— Lentokoneissa! — huudahti Marcus hypähtäen seisoalleen.

— Suuri osa voidaan kyllä lähettää niin. Ja siitä aioin juuri puhua sinulle. Kaksi muuta lähtee myöskin. Se on kyllä vaarallista, mutta ei auta!

— Se ei mitään! — Mihinkä minun pitää mennä?

— H:in. Toimita niin, että lähdet kentältä muka kokeilemaan kello 11. Sitten otat koneestasi kaiken vauhdin, ja olet siellä ennen puolta 12. Pudoita lähetys valtion asetehtaan kohdalle — ja sitten takaisin...

— Entäs täällä?

— Meillä on ollut jakeluliike tällaista tapausta varten; pojat ja tytöt levittävät sen täsmälleen puoli 12!

— Mutta jospa heidät vangitaan, ja huomenna tarvitsisi lähettää toinen julistus...? — kysyi Marcus.

— Huomenna tekee sen toinen liike — jonka henkilökunta katoaa...

Marcus katsahti häneen ihailleen. Mutta kun hän vilkaisi taas kädessään olevaan julistukseen, kysyi hän jännittyneenä:

— Mutta rangaistus...? Mitä ne aikovat tehdä heille...?

— Sitä en vielä tiedä, — vastasi Antonius tuskastuen.
— Lucasin pitäisi tulla tänne ilmoittamaan... Katsos, meidän täytyy saada se tietää, ennenkuin julistus voidaan laatia — ja se myöhästyy, ellei hän pian tule... Hän keskeytti, sillä Lucasin auto kuului seisahtuvan ulkopuolelle — sitten kuului eteisestä läheneviä hätäisiä askeleita...

TAISTELU

»VIIMEINEN KEINO».

Uusi pataljoonanpäällikkö ratsasti edellä uljaalla rotuhevosellaan, näyttäen kylmältä ja pahaenteisen sulkeutuneelta. Komppanioittensa etunenässä marssivat luutnantit olivat myöskin tavattoman kalpeita ja äänettömiä — niinkuin astelisivat ammuttaviksi. Sotilaat eivät myöskään rupatelleet niinkun ennen, toisinaan vain katsahivat toisiinsa hämmästyneinä. Kulunut aamu oli kylläkin antanut siihen aihetta enemmän kuin tarpeeksi.

Ensimmäinen hämmästys kohtasi heitä päivän valjettua huomattessaan piirittäjät poistuneiksi. Se kasvoi yhä, sillä kaikki oli samanlaista kuin muinakin aamuina. Aliupseerit kävivät ilmoittamassa, että kasarmiin oli saapunut uusi pataljoonan päällikkö. Ja tämä oli ilmoittanut, että toiminta tulee tapahtumaan samassa järjestyksessä kuin ennenkin; ampumakentälle lähdetään siis entisen tavan mukaan kello yksitoista aamupäivällä.

Se sotilas, joka illalla oli rauhoittanut tovereitaan, marssi toisen komppanian keskellä ja virkkoi hillityllä äänellä:

— Kummalliselta tämä näyttää. Jääköhän todella kaikki sillensä? Jos niillä olisi aikomus ryhtyä rankaisuun, niin kyllä se olisi heti pantu alkuun.

— Niin se olla täytyy.

— Olipa onni, että teimme sotilaskomitean lähetin neuvon mukaan!

— Oli se.

— Muuten olisi kaikki käynyt hullusti.

— Se vain on ikävää, kun se aliupseeri kuoli...

— Miksi ne onnettomat siihen hyökkäsivätkin, ihan kuin sudet.

— Hyvä, että edes toinen paranee...

Näin he keskenään kuiskailivat.

Oli mitä ihanin syyspäivä. Aurinko heloitti kirkkaansiniseltä taivaalta, tuntuipa miltei helteiseltä, kun ei vähääkään tuullut. Maantie oli yhtä pölyinen kuin kesälläkin; se peitti marssivat sisäänsä, kuni keltaiseen pilveen tarttui heidän hikisille kasvoilleen, tunkeutui kurkkuun...

Mutta eivät he tällä kerralla pölystä välittäneet. Jokaisen katseessa kuvastui sisäinen ilo ja ihmettely, kun kaikki näytti päättyvän näin — heidän jalkansa nousivat tavallista kevyemmin...

Ampumakentälle saavuttua saivat sotilaat tavallisuuden mukaan levähtää hetkisen. Uusi päällikkö ilmoitti upseereille lähtevänsä kenttää tarkastamaan ja laski mustan orhinsa tuliseen laukkaan.

Pataljoona seisoj riveissä, kun översti palasi tarkastusmatkaltaan. Hän seisautti huohottavan hevosensa komppanioitten eteen ja hiukan keskusteltuaan upseerien kanssa huusi kaikuvalle, tunteettomalle äänellä:

— Sotilaat! Minä en tule kärsimään missään epäjärjestystä. Suojapatteri tuolla on konetykkien harjoittelun vuoksi rikkoutunut liian paljon. Sentähden käsken, että kaikki sotilaat ottavat varastohuoneesta lapioita, kuokkia ja paareja tarpeen mukaan ja laittavat uuden, noin kaksi metriä korkean turvekerroksen koko patterin leveydelle. Lähemmät ohjeet aliupseereilta. Kiväärit mukaan, ettei niitä tarvitse täällä vartioida! Saatte lähteä!

Kun sotilaat olivat pystyttäneet kiväärinsä kentälle kekoihin, alkoivat he työn. Osa irroitti turpeita, toiset kantoivat paikalle ja kolmannet alkoivat lataa niitä uudeksi lisäkerrokseksi.

— Ei tämä mitään paikkailemista tarvitsisi! — sanoi eräs sotilas hieman katkerasti. — Tämän parempaa ampumakenttää ei löydy missään. Tuon uuden herran oikkuja!

Kenttä oli todellakin ihanteellinen. Taustan muodosti korkea, aivan pystysuora kallionseinä, joka oli peitetty turvepattereilla. Kummallekin sivustalle oli vielä laitettu korkeat, kenttää kohti mataloituvat suojavallit, joten kentän pohjukka oli aivankuin jokin suunnaton suppilo.

— Ei tarvitsisi, ei! Mutta tehdään nyt, koska käsketty on, — vastasi toinen ja lähti toverinsa kanssa kentälle turpeita hakemaan.

Kun hän oli saanut turpeet ladotuksi, huomasi hän, että lankomies kotikylästä oli aivan lähellä.

— Hei siellä! Tuleppas tänne tupakoimaan!

Lankomies noudatti kutsua ja he istahtivat alote-
tulle turvekerrokselle.

— No, sinä olet siis jo isäkin! — huomautti kut-
suja iloisesti.

— Niin siinä kirjeessä ilmoitettiin, — vastasi puhu-
teltu, ja hänen nuoret, terveet kasvonsa punastuivat
kuin tytön. Hän alkoi nyppiä vaaleita viiksenalkujaan,
ja lisäsi hämillisen näköisenä:

— Poika kuuluu olevankin — ja oikein suuri
poika...

— No, miten sisar voi? Oliko kirjeessä mitään
siitä? Ja entä s i n u n sisaresi...?

— Hyvin voi — oikein terve sanottiin olevan! —
Kaikki siellä hyvin voivat! — sanoi sotilas vilkkaasti.

He istuivat taas ääneti. Nuori isä veti pari savua,
mutta sitten paperossi unohtui käteen; hänen ajatuksensa
lensi kaukaiseen kotiin — kuni salamannopea lintu...
Hän muisti sen lyhyen, onnellisen ajan, minkä he olivat
eläneet yhdessä nuoren vaimonsa kanssa... Nytkin muis-
tui mieleen miten tämä viime loman lopussa hyvästel-
lessä oli purskahtanut katkeraan itkuun.

— Pelkäätkö kuolevasi...? — oli hän pelästyen
kysynyt.

— En... en sitä... Mutta minusta tuntuu niin-
kuin en enää näkisi sinua... Niinkuin s i n ä kuolisit...
Voi, älä mene!

Koko viime yön oli hän ajatellut vaimonsa sanoja
ja kärsinyt kauheasti... Oliko hän aavistanut...?

Mutta nyt hän oli niin sanomattoman iloinen — kun
ei kuitenkaan käynyt niin kauheasti! Kun nyt pääsisi

katsomaan heitä, molempia... Lieneekö hän laihtunut... rakas...

Toveri näki hänen hiukan hymyilevän itsekseen, ja hänen kasvoissaan kuvastui onni ja hellyys... hänen silmänsä kostuivat. Nuo silmät, jotka olivat aivan samantlaiset kuin sisarensakin — joka odotti häntä...

Hänkin alkoi kuvitella, miten hän pääsee täältä — sitten he menevät heti naimisiin...

Hän havahtui unelmistaan, kuullessaan lankomiehen puhuvan hiljaa, kuin itsekseen:

— On se mukavaa mennä lomalle kotiin... kun ei ole sitä pientäkään vielä nähnyt! Se pikkuinen onkin sitten jo kahden kuukauden...

Akkiä hän vaikenä ja nousten seisomaan alkoi kuunnella; hän näki jokaisen pysähtyvän työssään, kaikki katseet kohdistuivat kaupunkia kohden...

Sieltä kuului omituinen pauhu, jyrinä, humina; se koveni, se kuului nopeasti lähenevän, se kiihtyi yhä ankarammaksi, muistuttaen lopulta kymmenien junien pauhua — mutta eihän täällä junia...

Silloin he näkivät, miten ampumakentän alkupäähän porhalsi hurjaa vauhtia palkkajoukkojen suurimallisin panssariauto; jatkoi samaa vauhtia heitä kohden — ja sitten kääntyi kentän vasemmalle puolelle. Heti sen jälessä syöksyi toinen, kääntyen oikealle, sitten kolmas, neljäs, viides, kuudes — aina vuorotellen oikealle ja vasemmalle...

Hirveä aavistus lennähti sotilaiden mieliin: niin hirveä, että se tuntui hyytävän veren heidän suonissaan... He eivät lausuneet sanaakaan, eivät liikahtaneet — he

vain tuijottivat. Harmaan yhä sakenevan tomun lävitse näkyi epäselvästi, että kentälle syöksyi hurjaa vauhtia joitakin suuria jyriseviä, harmaita — niinkuin satumaiset jättiläissudet olisivat saavuttaneet uupuneen uhrinsa ja verenhimoisesti muristen kiirehtineet piirittämään sen kaikilta puolilta...

Monet luulivat ensin näkevänsä vain kamalaa painajaisunta. Mutta siitä ei voinut herätä: yhä vain niitä tuli... Sakea tomupilvi oli kyllä peittänyt kentän toisen pään, ikäänkuin äärettömällä hunnalla, mutta pauhu yhä kiihtyi.

Lopulta se alkoi vaimentua ja sitten äkkiä taukosi kokonaan.

Sitä mukaa kuin tomu hälveni, paljastui heidän näkyviinsä panssariautojen jono, joka sulki heidät ympyräänsä — niinkuin jonkun pöyristyttävän sadun jättiläiskäärme... Ja heidän takanaan kohoutui pystysuora kallioseinä!

Eikä pieni kaniininpoikanenkaan ole jättiläiskäärmeen syleilyssä avuttomampi, kuin he olivat tuon rautarenkaan puristuksessa. Muutamat juoksivat jonkun askeleen kivärikoloja kohden, mutta pysähtyivät masentuneina — mitä merkitsevät pienet harjoituskuulat tuota kauheata konerengasta vastaan, jossa ei näkynyt ainoatakaan ihmistä!

Varmuus siitä, että täytyy täysin avuttomana kuolla noin julman rikoksen kynsiin, vaikutti heihin järisyttävästi. Jotkut kiristelivät hampaitaan hurjan raivon vallassa ja heidän katseensa muistutti haavoitettujen petojen katsetta... Toiset vapisivat kuin löyhkäävään teurastusvajaan viedyt eläimet; harhailevista katseista

tuijotti mieletön kauhu — ja he ahtautuivat lähemmäksi toisiaan, läähättäen raskaasti kuni kuolemansairaat...

Silloin tuo sotilas, joka illalla oli kehoittanut tovereitaan rauhallisuuteen, tunkeutui joukon eteen; hänen silmistään näytti pursuvan tulinen, sammumaton viha, kun hän huusi oudolla, käheällä äänellä:

— Pyövelit, pyövelit! Jospa tietäisitte, miten meidän kuolemamme kostetaan! Tämä on myöskin teidän loppunne! Ampukaa pelkurit! Anmpukaa!

Tuhannesta kurkusta kajahti villi, raivokas karjatus; se jatkui, paisui...

Mutta silloin tuntui koko auringonpaisteinen avaruus värähtävän, räsähtävän; kentän laidalla olevista puista putosi joukoittain kellastuneita lehtiä, ja varisparvi lensi pelästyneesti räähkyen tiehensä...

Samalla tapahtui jotain uskomatonta: tiheä miesjoukko luhistui maahan, aivankuin suunnattoman pitkä, näkymätön niittokoneen terä olisi siinä nopeasti edennyt — ja heidän hurja huutonsa heikkeni, tukehtui... Niinkuin se olisi lähtenytkin vain yhdestä kurkusta, jonka murhaajan koura hitaasti kuristaa...

Takimmaisiet pysyivät pystyssä kauimmin... heristivät nyrkkejään kiroillen ja kostoja huutaen, karjuivat sanattomasti kuin mielipuolet; toiset rukoilivat, joku ulvoi kuin hullu koira — ja muutamat lähtivät juoksemaan eteenpäin toverien ruumiitten yli, huutaen rukouksella äänellä:

— Lakatkaa!

— Me menemme sotaan!

— Armoa, armoa...

Mutta kaikki he lysähtivät maahan ähkyen, koristen . . .

Vasta kun viimeinen oli kaatunut, taukosi parinsadan kuularuiskun tulimyrsky yhtäkkiä — ja kummallinen, repelevä kaiku kiiri vielä hetken taivaanrannasta toiseen . . . Ja tuon kamalan metelin jälkeen tuntui syyspäivän tyyni hiljaisuus miltei pelottavalta . . .

Sen keskeytti moottorin jyskytys: kaksi suurta panssariautoa lähti kaatuneita kohden. Niiden lähetessä kuului surmattujen sekasortoista läjästä vaikeroivia, uhkaavia ja käheitä ääniä:

— Armoa . . . Kristuksen tähden . . .

— Kirotut murhaajat!

— Minä kuolen . . .

Eräs kohotti kättään ja uikutti heikosti, epäinhimillisesti:

— Minä menen sotaan . . .

Kummastakin autosta astui kymmenkunta miestä; toista ryhmää johti suurikokoinen upseeri, jonka nenän kohdalla oli m u s t a s i d e . . . He astuivat lähemmäksi ja paljastivat revolverinsa . . .

Jotkut kaatuneet nousivat vaivalloisesti kyynäspäitensä varaan, heidän himmeät silmänsä kiiluivat vieläkin sammumattomasta vihasta ja uhmasta. Toiset uhkailivat ja kiroilivat — eräs ojensi suonenvedontapaisesti nyrkkinsä ja koetti huutaa, mutta hänen lävistetty kurkunsa korisi vain käheästi ja veri pursui luodinreiästä . . . Ainoastaan yksi enää rukoili armoa. Mutta palkkaväen upseerit olivat kylmäverisiä . . .

... Nuori isä ryömii kotiinpäin. Hän on ryöminyt jo monta päivää ja nyt hän on nääntymäisillään, veristyneet polvet kirvelevät; mutta hän kuiskaa hiljaa, itseksensä:

— Vielä hetkinen... sitten näen poikani...

Silloin putoo vieras, vavahteleva käsi hänen kasvoilleen, hänen kaulalleen pursuaa jotain kuumaa, kohisevaa — ja hän muistaa taas kaikki...

— Tahtoisin nähdä vaimoni... pienen poikani! — kuiskaavat hänen huulensa. — Antakaa minun mennä...

Hän ponnistaa kaikki voimansa, mutta ruumis ei liikahda, hän ei jaksa huutaakaan... Taivaan sini on muuttunut harmaaksi — se näyttää nopeasti tummenevan...

— Jumala, anna minun nähdä pienokaiseni! — rukoilee hän yhä kasvavan epätoivon vallassa. — Rakastin vaimoani enemmän kuin sinua, mutta anna anteeksi... anna minun nähdä hänet vielä kerran... Ja poikaseni, sillä enhän minä ole häntä koskaan nähnyt... en tunnisi häntä iankaikkisuudessakaan...

Hän aukaisee vaivalloisesti silmänsä ja hyydyttävä kauhu jäykistää hänen ruumiinsa: taivas on sysimusta! Aurinko vielä näkyy — mutta mustanpunaisena...

Hän on kuulevinaan laukauksia, omituinen kuuma värähdys kiittää hänen ruumiinsa lävitse... Aurinko sammuu, kaikki sekaantuu, pyörii... Ja sitten hän luulee kuiskaavansa:

— Sinä tiesit sittenkin... aavistit... — Mutta tulithan sinä kuitenkin! — kuulee hän vaimonsa hellyydestä ja surusta värisevän äänen.

— Pienokainen . . . en näe, olen väsynyt . . . minua paleltaa. Nosta hänet pian rinnalleni . . . että tietäisin . . . lämpiäisin . . .

— Kyllähän minä . . . Mutta etkö sinä näe . . . ?

Tuo hellä ääni etenee, laukaukset . . . kaikki etenevät, kaikki häipyä, katoaa kauaksi . . . Mutta hän ei enää välitä: jokin lämmin peittää hänen rintansa: se on hänen pienokaisensa lämmin ruumis . . .

— Poikaseni . . . o m a p o i k a n i ! Nyt nukumme yhdessä . . . nuku sinä vain minun rinnallani . . . olet niin . . . lämmin . . .

Kuului terävä vihellys. Panssariautot lähtivät liikkeelle ihailtavan säännöllisessä jonossa. Sen alkupää peittyi pian sakeaan tomupilveen; hetken kuluttua oli viimeinenkin kadonnut kentältä — kuului vain nopeasti etenevä, kumea jymy.

VELJIEN VERI HUUTAA.

»I h m i s e t!

Asken on tapahtunut pöyristyttävän julma rikos!

Samaan aikaan kun tätä luette, kello puoli 12, viruu L:n ampumakentällä hirveästi silvottuina tuhannen nuorta miestä: meidän veljiämme, poikiamme, rakkaitamme. He vetävät viimeisiä henkäyksiään — heidän verensä vuotaa parhaillaan kentän hiekkaan... Ja syy: he rohkenivat eilen illalla ilmoittaa, etteivät lähde teurastamaan ihmisiä.

Tämän rikoksen on tehnyt oman maamme h a l l i t u s!

Ja tämän mustan rikoksensa peittämiseksi aikovat he tehdä vielä kauheamman rikoksen! Sillä tänään kello 12 levitetään kaikkialla, koko maassa hallituksen julistusta, jossa ilmoitetaan että vihollinen on hyökännyt rajan yli!

Totuuden selville saamiseksi sähköitimme asianomaiselle päällikölle esikuntapäällikön nimessä, ja saimme seuraavan vastauksen:

'Tiedustelunne johdosta on minulla kunnia ilmoittaa, että koko raja-alueella on kaikki erittäin rauhallista. Ei toisella puolella myöskään ole rajavartioita lisätty!

Rajasotajoukkojen päällikkö, Kenraali D:a'

Se on siis inhottava, rikoksellinen valhe!
Ja me olemme saaneet varman tiedon, että
hallitus ylihuomenna aikoo julistaa sodan: hukut-
taa kansamme vereen!

Ihmiset! Tämän maan monimiljoonainen kansa:
saako tuo rikos tapahtua?

Vastatkaa!

Tuhannen veljemme äsken silvotut ruumiit huutavat
kostoa! Heidän vuodatettu sydänverensä on vielä läm-
mintä — ja veljein veri huutaa maasta:

— Pois pyövelit!

— P o i s j o u k k o m u r h a t !

»Armeijan antimilitaristinen liitto.»

Tällainen julistus levisi kaikkialle: ensin tehtaisiin,
työmaille, sitten syrjäkaupunkeihin, ja vihdoin vähää
ennen kahtatoista keskikaupungille.

Sitä jaettiin tuhansittain. Ja sen vaikutus oli kauhea;
ihmiset näyttivät tulevan miltei mielipuoliksi.

Jo kauan oli ankarain rangaistusten uhalla kielletty
lakot, kaikenlaiset kokoukset ja mielenosoitukset. Mutta kun
nämä julistukset saapuivat tehtaisiin, niin koneiden jyrinä
vaikeni paikalla — ja muutaman minuutin kuluttua
olivat tehtaات tyhjentyneet kuin taikaiskusta; pomot
katselivat kauhistuneina työmiesten lähtöä, uskaltamatta
lausua sanaakaan — heidän kasvonsa näyttivät niin
pelottavilta... Nuoremmat alkoivat juosta keskikau-
punkia kohden — uhkaavina, äänettöminä...

Marcus lähti jo ennen sovittua aikaa, määräpaikkaa lähetessään huomasi kun ilokseen, että kaupunki oli kokonaan savunsekaisen sumun peitossa: kirkkojen torninhuiput ja tehtaitten savupiiput vain pistivät esiin, ikäänkuin jättiläissuuret kannot . . . Hän tunsu hyvin valtion tehtaan valkean savupiipun — ja Julius pudotti julistukset suoraan pihalle, ja heti hurjinta vauhtia takaisin. Kello 12 olivat he taas lentokentällä eikä heidän poissaolonsa näyttänyt herättäneen mitään huomiota.

Saatuaan koneen suojukseen, ottivat he auton ja Marcus käski ajaa keskikaupungille, sotaministerin palatsin läheisyyteen.

He astuivat autosta erään puiston reunaan, sillä ministeripalatsin edustalla oleva tori oli jo miltei täynnä väkeä. Ja kaikkialta tulvi yhtämittaa lisää.

Marcus tuijotti kasvavaa väkijoukkoa, hänen ajatuksensa kiitivät sinne tänne sekavina, kuumeisina . . .

Äkkiä Marcus kääntyi — ja kylmät väreet syöksivät hänen ruumiinsa lävitse . . .

Niinkuin musta laavavirta vyöryy tulivuoren rinnettä alaspäin — samoin läheni esikaupungeista johtavaa valtakatua hurjasti juosten kaduntäyteinen, musta miesjoukko . . . Ja heidän rautaisten anturainsa jyrynässä kuvastui sata kertaa suurempi voima kuin silloin . . kerran . . .

Marcus nousi penkille ja hämmästyi yhä enemmän: joukko näytti loppumattomalta, tulvivalta virralta . . . Hän muisti lukeneensa jostakin manalan mustasta virrasta, joka kumeasti pauhaten syöksyy eteenpäin — tämä joukko muistutti sellaista virtaa.

Hän seiso i seisomistaan, katsellen huumaa ntuneena ohivyöryvää joukkoa, nokisia, pahaenteisiä kasvoja. Suuri tori oli miltei täynnä, mutta joukon loppua ei näkynyt . . .

— Veljet! — kuului jostakin mahtava, kiihkeä huuto, ja kaikki käännähtivät sinnepäin. Eräs keski-ikäinen, jäntevä seppä oli noussut torin laidassa olevan muistopatsaan jalustalle. Hän selosti äsken tapahtunutta teloitusta ja hänen äänensä vapisi katkeruudesta ja vihasta. Hän vaiken i hetken, sitten ojensi nyrkkinsä ja hänen sanansa kajahtivat joukon yli kuin moukarin iskut:

— Ei niille riit ä tuhannen miehen sydänveri! Ne tahtovat kuulla miljoonien valitukset ja kuolinhuudot, nähdä miljoonien leskien ja orpojen kyyneleet! Minä en ymmärrä paljon noista asioista, mutta minulla on kuusi lasta — enkä minä lähde sotaan! Tappakoot vain täällä! Minulle on samantekevää! Mutta t ä n n e minä jään! — Hänen äänensä oli muuttunut lopussa käheäksi, hurjan epätoivoiseksi ja toverit säestivät häntä kiihkeästi:

— Oikein puhut!

— Oikein! Oikein!

Samassa kuului torin toiselta laidalta entistä hurjempi huuto — ja laukauksia . . . Ja niinkuin tulvivat virrat keväällä purkautuvat mereen — samoin tulvi torille kaikkialta väkeä — ja tungos kävi yhä ankarammaksi.

Ensimmäisen jälkeen nousi jalustalle toinen puhuja, ja kun huudot ja melu hiukan heikkenivät, kaikui hänen äänensä sointuvana ja läpitunkevana.

— Toverit! Te tiedätte yhtähyvin kuin minäkin, että nyt vasta ovat maailmansodan iskemät haavat alkaneet vähän parantua; vasta nyt alkaa nälkäkuoleman

peikko hiukan väistyä — ja nyt hallitus aikoo sodalla syöstä kansan taaskin äärimmäiseen kurjuuteen...

Puhuja selitteli sotalaitoksen suunnattomia menoja; Marcus hämmästyi kuullessaan tuon työmiehen selittelevän niitä ehkä vielä selvemmin ja vakuuttavammin kuin Antonius! Puhuja innostui, hänen äänensä muuttui yhä voimakkaammaksi ja kaikki kuuntelivat kiihkeinä ja äänettäminä; hän oli yksi heistä ja hänen sanansa tunkeutuivat suoraan heidän sydämiinsä:

— Me varotamme hallitusta: älköön se tehkö enää tätä rikosta! Me varotamme viimeisen kerran. Ja jos he tästä huolimatta julistavat sodan; silloin myöskin me julistamme sodan! Meillä ei ole muuta menetettävää kuin kahleet — ja sentähden me tulemme taistelemaan loppuun asti! Ja silloin...

Mutta nyt kajahti kymmenistätuhansista kurkuista yhtäkaa ukkosentapainen huuto. Marcuksesta tuntui siltä, kuin olisivat he tuossa huudossa tahtoneet huutaa maailmalle pitkät kärsimyksensä, kurjuutensa, vihansa ja tuskansa... Puhuja ojensi kätensä hiljaisuutta vaatien, huuto asettuikin, ja hän huudahti kiihkeän innostuksen vallassa:

— Veljet! Päättäkäämme tässä, että...

Jossakin kajahti teräviä kiväärinlaukauksia: puhujan ääni katkesi kummalliseen korahdukseen ja hän tarttui rintaansa; hän horjui, hapuili vapisevin käsin ympärilleen — niinkuin voimaton, sokea vanhus — ja sitten kuului omituinen, raskas mätkähdys...

Ensin parin sekunnin äänettömyys, ja sitten tuo musta joukko ärjähti kuin suuri petoeläin. Mar-

cuskin miltei kauhistui kuullessaan tuon kammottavan karjaisun — siinä ilmeni niin pelottava voima ja raivo.

Samassa eräs kookas työmies hypähti patsaan jalustalle kasvot vääristyneinä. Hän repäisi rajulla tempaisulla puseronsa halki, iski paljasta rintaansa luisella nyrkillään ja huusi kuni mieletön:

— Kurjat murhaajat! Pelkurit! Ampukaa nyt, kun mielenne tekee! Kyllä meitä riittää! Ettekö osaa ampua? Vaikka minä näytän teille paikan! Minä olen vain työmies: mutta minä luin sotilaitten julistuksen ja minäkin kysyn: kuinka kauan me annamme teurastaa itseämme kuin karjaa? Minunkin veljeni kuoli siellä äsken! Ja minunkin veljeni veri huutaa...

Silloin hänkin putosi, ja miesjoukon karjunta tukahutti kuularuiskujenkin särinän kuulumattomiin.

Torin toiselle laidalle oli saapunut kaksi palkkaväen panssariautoa ja paikalla syntyi vimmattu taistelu. Marcus ja Julius olivat keskellä suunnatonta miesjoukkoa ja se kuletti heitä mukanaan sinne tänne kuni myrskyävä meri lastuja... Taistelusta he eivät nähneet mitään, vain kuulivat: kuularuiskujen rätinää, hurjia huutoja. Kuka oli voitolla, siitä ei saanut tietoa... Toisinaan aalto heitti heidät lähemmäksi toisinaan kauemmaksi...

Lopulta he pääsivät samaan puistoon torin reunassa. Täällä Marcus nousi hetkeksi eräälle penkille ja näki nyt kapinallisten vallanneen kaksi panssariautoa — niin kuin silloin maailmansodan jälkeenkin! Ja nyt ne etenivät pakottaen hallituksen joukot peräytymään.

Mutta torin toisella puolella, missä kuularuiskut

oli kohdistettu tiheään työläisjoukkoon, kohtasi hänen katseensa surullisen näyn: mustana röykkiönä viruivat siellä kuolleet ja haavoittuneet sekaisin... eikä ollut sairasautoja, ei mitään apua... Siellä he saivat kuolla verenvuotoon ja avun puutteeseen.

Silloin Marcus näki ilmassa vanhamallisen lentokoneen joka pudotteli punaisia paperilappuja. Ja miltei heti kuului sieltä huutoja:

— Pois kaduilta!

— Pois, pois, pois!

Julius otti kadulta yhden lehtisen; siihen oli painettu yksi ainoa lause: »Kaikki aseettomat h e t i pois kaduilta»!

Ja allekirjoituksena heidän komiteansa nimi!

Tuon käskyn vaikutus oli ihmeteltävä. Kadulta kadulle — suusta suuhun toistettiin sitä miltei voitonriemuisesti. Ja äsken täpötäydet kadut tyhjenivät salaperäisellä tavalla... Portit työnnettiin väkiryynnäköllä auki ja pihat täyttyivät kuni nuijalla lyöden... He lähtivät lentokenttää kohden.

Edestäpäin alkoi kuulua ankaraa jyrinää; heitä vastaan kiiti kaksi kevyttä tykistöatteria. Nuo 500—600-hevosvoimaiset moottorit jyskivät korviasärkevästi ja katu tärisi ankarasti, niiden syöksyessä hurjasti ohitse. Ja etumaisessa tykkiautossa istui Augustus kalpeana ja päättävän näköisenä... Jälessä kiiti muutamia kone-tykeillä ja kuularuiskuilla varustettuja panssariautoja.

— Minne ne menevät? — kysyi Julius jännittyneenä.

— Arsenaaliin ja sotatarvevarastoihin. Tänään päivällä siitä sovittiin.

Marcus näki erään ilmailuosastolle kuuluvan auton, viittasi sen luokseen ja he nousivat siihen.

Pienen matkan päässä he kohtasivat parinsadan suuruisen aseistetun sotilasjoukon. Sen johtaja, nuori komiteaan kuuluva luutnantti oli kalmankalpea ja hänen päänsä oli sidottu; monet sotilaatkin olivat haavoittuneita, kalpeita, kiihtyneitä.

— Mitä, miten teille kävi? — kysyi Julius hätäisesti.

— Tappio, — vastasi nuori upseeri synkästi. — Suuri enemmistö oli hallituksen puolella. Sinne jäi paljon tovereita — ja meidän täytyi lopulta paeta . . .

Samalla hetkellä alkoi arsenaalilta kuulua ankaraa tykkien jyrinää. Luutnantti hätkähti ja kysyi käheästi:

— Mitä se on . . . ?

Mutta kun Marcus kertoi Augustuksen tykistöstä, kirkastuivat luutnantin kasvot; kääntyen sotilaihin, huudahti hän innostuksesta ja mielenliikutuksesta vapisevalla äänellä:

— Veljet, me olemme voitolla! Lähtekäämme! Meidän apuamme ehkä tarvitaan! Järjestykseen! Mars! Ja he lähtivät.

MURHENÄYTELMIÄ.

Marcus muisti sen kasarmin jossa Brutus oli toimessa. Ja muistaessaan Brutuksen olleen epävarman sen kasarmin miehistön suhteen, päätti hän ajaa sieltä kautta, toimittaakseen sinne apua jos sitä tarvittaisiin. Lähetessään erästä puistoa huomasivat he jo etäältä taistelun merkkejä. Puista oli kaarna karissut, alastomat oksat riippuivat kuin katkenneet jäsenet . . . Nurmikolla virui muutamia kuolleita, ja pensaiden takana istui ja loikoili joukko haavoittuneita; monet kuuluivat hiljaa vaikeroivan.

Äkkiä Julius hätkähti ja hypähti autosta . . .

Erään puun alla lepäsi pieni, rääsyinen poika kuolleena. Hänen rikkiäisessä puserossaan oli rinnan kohdalla punainen läiskä — siitä oli luoti lävistänyt hennon ruumiin. Laihat, paljaat jalat olivat vielä suonenvedontapaisesti koukussa, pienet likaiset kädet nyrkissä . . .

— Ahaa! — sanoi Marcus pitkään . . .

Hän oli edennyt hiukan ja katsoi ylös siihen puuhun, jonka alla murhattu pienokainen oli.

Julius tunsi kylmien väreiden käyvän ruumiinsa lävitse . . .

Siellä oli toinen, pienempi — ehkä viiden- kuuden-vuotias poika. Pienokainen oli jäänyt paksulle oksalle vatsalleen ja takertunut kouristuksentapaisella voimalla

toiseen oksaan — aivankuin eräät yölinnut, jotka kuollessaan puristautuvat oksaa vastaan. Hänen pienet, laihat kasvonsa olivat alaspäin, avoimissa, lasittuneissa silmissä kuvastui hurja kauhu — ja suu oli jäänyt auki kuin viiltävän hätähuudon jälkeen . . .

He olivat nähneet äsken kokonaisen röykkiön ruumiita, mutta sekään ei vaikuttanut niin järjestyttävästi kuin nämä pienet murhatut veljekset.

Julius tuijottaa pienokaisia aivankuin jähmettyneenä. Hän on ihan näkevinään, miten lapsukaiset kiväärinpaukkeen lähestyessä kiipeävät puuhun, vanhempi auttaen ensin pientä veljeänsä . . . Pikkuveli alkaa pelätä tuon räikeän rätinän lähetessä, mutta vanhempi lohduttelee, että täältä ylhäältä oikein hauska onkin katsella. Ne lähenevät . . . Pikkuveli alkaa itkeä . . . ne huomavat . . . nuori upseeri kohottaa pistoolinsa, ampuu . . . Ei käy . . . toinen nauraa . . . sitten ampuvat molemmat . . . Pikkuveli vavahtaa, putoaa monta oksanväliä . . . Vanhempi laskeutuu nopeasti, mutta pikkuveli ei voi enää sanoa mitään, korisee vain . . . Ja äkkiä hänen omat kätensä herpoutuvat, hän ponnistaa kaikki voimansa . . . ei, sormet väsyvät, heltiävät . . . hän putoaa, otsa paukahtaa kivikovaan käytävään . . .

Niin heidät oli ammuttu kuin pienet pyynpoikaset, jotka salametsästäjä surmaa niiden ensimmäisellä lento-matkalla . . .

Hänen lähetessään kyseessäolevaa kasarmia, kuului jo kaukaa tavatonta melua, huutoja . . .

Marcus seisautti auton korkean lankkuaidan kohdalle ja he alkoivat jännittyneinä kuunnella.

Meteli tuntui yhä kiihtyvän, ovien pauketta, kolinaa, askeleita — niinkuin sotilaat olisivat kaikki juosseet pihalle. Ja sitten kuului pihalta voimakas huuto:

— Sotilaat! Veljet! Kuulkaa tätä!

Meteli hiljeni ja sama ääni luki harvaan, läpitunkvalla äänellä julistuksen sotilaille. Pääsisältö oli sama kuin yleisölle levitetyssä — mutta sen lisäksi ohjeita, miten on meneteltävä upseereihin nähden, samoin ilmoitettiin miten paljon ennestään on kumouksellisia upseereita ... Julistus päättyi seuraavasti:

»Veljet! Tämän täytyy olla heidän viimeinen rikoksensa! Ottakaa kaikkialla haltuunne ampumatarpeet ja asevarastot! Älkää antako enää kenenkään teurastaa aseettomia kansanjoukkoja. Nouskaa veljet! Nyt on aika tullut!

Armeijan antimilitaristinen liitto.»

Syntyi tavaton meteli, josta eroitti seuraavia huutoja:

— Heti arestiin!

— Upseerit putkaan!

— Aseet pois niiltä!

— Aseet pois, heti!

Marcus nousi seisomaan auton istuimelle ja varpailleen nousten ylettyi hän näkemään, miten sotilaat Brutuksen johdolla nopeasti piirittivät upseerien rakennuksen. Ja sitten kuului Brutuksen kiihkeä, liikutuksesta värisevä ääni:

— Hyvät herrat! Se rikos, mikä tänään on tapahtunut, on liian suuri. Sentähden me toivomme, että te kaikki, hyvät herrat, yhdytte meihin, astutte veljinä riveihimme! Mutta niillekin, jotka eivät katso voivansa meihin yhtyä, vakuutamme kunniasanallamme täydellisen loukkaamattomuuden ja turvan — ehdolla, että kaikki luovuttavat aseensa ja pysyvät kasarmissa, omissa huoneistoissaan! Eikö niin toverit?

— Oikein! Oikein! Me lupaamme kaikki sen! — huusivat sotilaat innostuneina.

— Kaikki! Kaikki!

— Pyydän siis, että herrat upseerit ilmoittavat mielipiteensä! — lausui Brutus, kuuluvalla äänellä.

Silloin Marcus näki, miten upseeriklubin rakennuksessa aukeni vielä pari ikkunaa — ja muutamat kuularuiskut alkoivat hirveästi säristä.

Etumaiset, niiden joukossa Brutus vaipuivat joukoittain maahan — aivankuin tiheään ihmisrykelmään olisi iskenyt ukkonen.

Syntyi kamala sekasorto; toiset alkoivat juosta sivullepäin, toiset alkoivat ampua ikkunoita kohden: kaksi kuularuiskua vaikenikin äkkiä... Raivon- ja tuskanhuutojen kaikuessa peräytyivät kaikki sivulle, jonne ei sopinut kuularuiskulla ampua — ja satakunta miestä jäi kentälle... Monet nousivat, alkaen horjuen astella tovereittensa jälkeen; toiset kaatuivat uudelleen ja jatkoivat matkaa ryömien, jotkut lähtivät heti nelinryömin — mutta muutamat kohottivat vain päitään ja vaipuivat uudelleen maahan kuin vastustamattoman väsymyksen vallassa...

Marcus alkoi vavista: sillä yhtäkkiä kohdistettiin kuularuiskujen tuli näihin avuttomiin haavoitettuihin ja kuoleviin — ja hetken kuluttua olivat kaikki muuttuneet liikkumattomiksi . . .

Nyt näyttivät sotilaat raivostuvan, hurjistuvan. Villisti huutaen juoksivat he kuularuiskujen tulesta huolimatta ovia kohden; paljon kaatui, mutta enemmistö ehti oville; ne iskettiin säpäleiksi, he syöksyivät vimmatuneina sisään, kuului kirkaisuja, pauketta, räiskettä; kuularuiskut vaikenivat yksi toisensa jälkeen — ja avoimesta ikkunasta heitettiin alas jonkun aliupseerin hengen ruumis . . . Hyökkääjät eivät nähtävästi päässeet kaikkii sisähuoneisiin, koska sieltä kuului mauserpistoolien terävää pauketta: upseerit ampuivat ovien läpitse kapinallisia . . .

Äkkiä juoksivat sotilaat ulos ja heidän joukostaan kuului moniääninen, läpätunkeva huuto:

— Tulta, tulta, t u l t a !

Kuumeisella kiireellä tuotiin öljykannuja, vietiin sisään, valeltiinpa ulkoseiniäkin — ja pian leimahti koko rakennus ilmituleen . . .

Sotilaat peräytyivät hiukan taaksepäin, asettuen odottamaan, kiväärin ampumavalmiina.

Pian alkoi palavasta rakennuksesta kuulua ääniä, ja savun lävitse ryntäsi upseerijoukko ulos, jokaisella kädessään paljastettu sapeli, toisessa mauserpistooli.

Kuului yksi ainoa kumea karjahdus — niinkuin suunnattoman suuri kahlekoira olisi karjahtanut . . . ja upseerit lysähtivät maahan niinkuin jokaisen sääret olisivat äkkiä katkenneet . . .

Juliuskin oli noussut katsomaan; hän oli muuttunut kauhean kalpeaksi ja sopersi vapisevin huulin:

— Veljeni . . . mennään täältä . . .

He istahtivat, ja kuljettaja pani auton liikkeelle; mutta he pääsivät vain hiljaa eteenpäin — suljetun portin taakse oli kokoontunut suuri uteliaiden joukko, joka jännittyneenä kuunteli huutoja, tulen kohinaa, ja katseli ylöspäin kohoavaa, yhä sakenevaa savupatsasta.

Hiukan sen jälkeen kun Marcus oli saapunut lentokentälle, ilmestyi ilmailuosaston ylipäällikkö persoonallisesti sinne. Hän kutsui Marcuksen luokseen ja ilmoitti, ettei yksikään ilmailija saa toistaiseksi poistua mihinkään ja kaikki koneet on pidettävä lähtövalmiina.

Kaikeksi onneksi ei hän ryhtynyt tarkastamaan koneita — hän olisi silloin huomannut että yksi uusista koneista oli poissa.

Kenraalin lähdettyä puhui Marcus huolestuneena Antoniukselle:

— Mitä nyt on tehtävä? Eikö sinun pitäisi olla kaupungilla?

Antonius vastasi hiljaa ja varmasti:

— Ole huoletta! Minä olen vuosikaudet ajatellut tätä asiaa lukemattomilta eri puolilta. Muutamien toverien kanssa olemme suunnitelleet kaikki pienimpiä yksityiskohtia myöten: jokaisella on oma tehtävänsä ja omat apulaisensa. Ennen iltaa ei minua tarvita missään, ja silloin me kyllä lähdemme täältä vähin äänin . . .

Hän ilmoitti, että toveri B. oli hartaiden pyyntöjensä jälkeen hänen luvallaan käynyt noutamassa 3—4 palloa — ja nyt hän koneineen odottaa kaupungin ulkopuolella. Jos kapinalliset alkaisivat joutua tappiolle, telefoneeraisi Augustus hänelle . . .

Marcus muisti sen tavattoman voiman ja raivon, mikä silloin kokouksessa oli kuvastunut tuon nuoren miehen jänteillä kasvoilla.

ARSENAALIIN!

Ilta alkoi jo lähetä, mutta yhä jatkui taistelun pauhu kaupungin eri puolilla; toisinaan se heikkeni hiukan, toisinaan ylti hirmumyrskyntapaiseksi. Vain arsenaalin taholta kuuluva jyrinä pysyi samanlaisena. Täältä sai Antonius sanan, että taistelu on jokseenkin tasaväkistä, mutta kaupungilta he eivät saaneet mitään tietoa.

Tuo epätietoisuus ja taukoamaton taistelun jyske oli hermostuttanut Marcusta tavattomasti. Pitkät ajat tuntui hänestä siltä, että tämä on samaa taistelua kuin isänkin kaatuessa; hän on kotonaan samoin kuin silloinkin, kuunnellen kuularuiskujen rätinää. Ja kun taas huomasi totuuden, ihmetteli hän, miten samanlaista kaikki oli kuin silloinkin . . .

— Ei, kyllä minun hermoni pilaantuivat siellä vankilassa! — puhui hän katkerasti ystävälleen. — Tuskin voin olla paikallani! En minä ennen ollut tällainen!

— Älä lainkaan ihmettele! — lohdutti Antonius. — Se johtuu t o i m e t t o m u u d e s t a ! Ei sitä kestä vahvatkaan hermot!

Juuri silloin kuului järeän tykin laukaus arsenaalilta päin, ja heti sen jälkeen granaatin räjähdys.

— Tuo oli luultavasti 28 cm haubitsi! — sanoi Antonius ja lisäsi vakavasti:

— Kenenkä puolella se lienee? Ettei vain hallituksen joukoilla...

Pienemmät tykit olivat alkaneet jyristä entistä ankarammin, ja aivan toisaalta, kaupungilta päin, kuului välillä kuularuiskujen äänen ylitse ihmisjoukon tuhatääninen huuto...

— Kunhan eivät vain räjähdyttäisi ampumatarvevarastoa. Voi käydä niin, että tarvitsemme sitäkin, kun meillä... Niin jos... vihollinen.

Alkoi jo hiukan hämärtää, mutta mitään ratkaisua ei tullut — tykit jyrisivät yhä samalla voimalla.

Silloin välähti häikäisevä leimahdus — niinkuin satakertainen salama; sitten jyrähdys, aivankuin koko avaruus olisi omituisesti revähtänyt taivaanrannasta toiseen — ja sitä säesti luhistuvan kivrakennuksen kamalayske...

— Nyt luulen, että palkkajoukkojen tykistö on valmis! — huudahti Antonius hillitysti.

— Jospa hän vain olisi osannut pudottaa p i e n e n yhtähyvin kuin suuria...?

— Ole huoletta... Hän on sen kokouksen jälkeen salassa harjoitellut samanlaisella pallolla...

— Eivät todellakaan enää ammu! — huudahti Marcus vilkastuen. — Mutta näetkö sitä?

— En... en näe! — vastasi Antonius ihmetellen. — Sitä ei todellakaan näy, vaikka hämärtää vasta tämän verran!

— Katso! Ettei vain ampumatarvevarasto alkaisi palaa...? — kuiskasi Marcus.

He katsoivat taas äänettöminä. Tykkien jyrinä oli kokonaan tauonnut, silloin tällöin vain kuului arsenaalin

seuduilta kuularuiskun särinää — niinkuin joku olisi leikillään pörräyttänyt . . . sielläpäin roihusi myöskin valtava tulipalo.

Ilma muuttui pimeämmäksi, ja tulipalo tuntui yhä yltyvän. Niitä alkoi näkyä kolmelta, neljältä eri kohdalta; niiden loimu leiskahti toisinaan häikäisevän kirkkaaksi, toisinaan hiukan himmeni. Ilma oli niin tyyni, että punertava savu nousi miltei pystysuoraan korkeutta kohden . . . Marcuksen mielestä koko miljoonakaupunki oli kuin kohiseva, hehkuva, jättiläisahjo . . .

Silloin alkoi läheiseltä kadulta kuulua juoksevien askeleiden yhtäjaksoista kopinaa ja välillä epäselviä huutoja:

— Arsenaaliin! Arsenaaliin!

— Arsenaali on valloitettu!

— Nyt saadaan aseita!

— Aseihin! Aseihin!

— Mistä ne tietävät sen? — kysyi Marcus hämmästyneenä.

Antonius otti taskustaan punaisen ilmoituslapun ja sanoi tyynesti:

— Arsenaalin valloituksen ilmoittaminen on ollut myöskin erään toverin huostassa. Hänellä ei ole mitään muuta tehtävää — ja hänen apulaisensa ovat jo kolmen tunnin ajan olleet kaupungin eri puolilla, valmiina jakamaan nämä liput merkin saatuaan.

— Mutta ellei olisi onnistuttukaan valloittaa sitä . . . ?
— änkytti Marcus hämmästyneenä.

— Silloin ilmoitukset olisivat olleet tarpeettomat; he olisivat kuitenkin odottaneet paikoillaan huomisiltaan ...

Marcus oli näkevinään ikäänkuin hymyn häivähdyksen Antoniuksen huulilla ja sopersi ihailleen:

— Sinä olet merkillinen mies . . .

— Älähän nyt joutavia! En minä yksin ole ollut . . .

Muutaman toverin kanssa olemme jo vuoden ajan harkinneet kukin oman tehtävänsä yksityiskohtia, ja kaikki, mitä edeltäpäin on voitu valmistaa, se on valmistettu.

Kuularuiskujen tuli lakkasi kokonaan; joitakin yksinäisiä kiväärinlaukauksia vain kajahti — niinkuin vanhat, uskolliset vahtikoirat, jotka yöllä puoleksi nukkuneinakin silloin tällöin haukahtavat.

Kun sitten konetykit yhtäkkiä alkoivat raivoisasti jyristä, vaikutti se niin voimakkaasti Marcuksen hermoihin, ettei hän voinut estää väristystä. Kiväärien pauke kiihtyi, kuularuiskut ärähtivät taas uhkaavasti kuni levostaan häirityt villipedot — tulipalon liekitkin tuntuivat yltyvän, punertuvan; kuului epämääräistä ryskettä ja huminaa ja eräässä paikassa leimahti muutaman kerran punainen tulitöyhtö ylöspäin — niinkuin joku raivostunut hirviö olisi voitonriemuisesti hulmauttanut tuliharjaansa . . . Kaiken lisäksi kuului taaskin jostakin kaukaa entistä hurjempi huuto.

— Olikohan se avunhuuto? — ajatteli Marcus tuskastuneena.

VIIMEINEN ILTA

LAULAEN KUOLEMAAN.

Komiteaan kuuluvat ilmailijat olivat päättäneet, että vain Antonius ja Marcus menevät kokoukseen; herättäisi liiaksi huomiota jos monta olisi vasten kieltoa poissa. Ja puoli kahdeksan aikana lähtivät he hiljaa ulos takaportista.

Kaikki tulipalot oli kapinallisten toimesta sammutettu. Tämä puoli kaupunkia oli miltei kokonaan heidän hallussaan, ja katuvalaistus oli sammutettu.

Kun he olivat vähän matkaa kulkeneet, ilmestyi pimeydestä tumma möhkäle: panssariauto.

Antonius astui varmana kuljettajan aukolle ja kuiskasi jotakin. Etupuolelle ilmestyi pieni punainen lyhty, ja kun he olivat nousseet autoon, lähti se liikkeelle hillitysti jymisten.

Autossa oli jo ennestään toveri B. Kun Marcus pimeässä istui hänen viereensä, tunsu hän tämän tarttuvan käteensä ja sanovan liikutuksesta värisevällä äänellä:

— Veljet... Työväenpuolue on julistanut suurlakon kaksi tuntia takaperin! Yksikään juna ei ole sen jälkeen lähtenyt kaupungista — eikä tule lähtemään! Yksikään pyörä ei huomenna pyöri!

Tuosta äänestä soinnahdi salaperäinen ilo ja varmuus. Marcus ei ollut koskaan kuullut sitä sellaisena. Siitä tarttui häneenkin selittämätöntä varmuutta ja rohkeutta.

He olivat kulkeneet vasta vähän matkaa, kun he saapuivat katusululle, jota varustettiin kuumeentapaisella kiireellä. Joukon johtajana toimiva työmies tuli heidän luokseen ja ilmoitti, että N:n torilla pidettävän kokouksen takia on tämä puoli kaupunkia kokonaan sulettu katusuluilla, jotteivät palkkajoukot pääse aseettomien kimppeen. Hän ilmoitti mistä he pääsevät torille.

Sanottua paikkaa lähetessään näkivät he yhä enemmän äänettämiä joukkoja, jotka kaikki pyrkivät samaan suuntaan kuin hekin; pimeässä he näyttivät epämääräisiltä haamuilta.

Eräässä torille johtavan pääkadun risteyksessä seisoi lukuisa aseellinen joukko, sotilaita jotka olivat repineet olkalappunsa, ja seuraavassa risteyksessä oli luja katusulku kuularuiskuineen ja konetykkeineen.

Eräs nuori upseeri tuli heidän luokseen ja johdatti heidät saman poikkikadun ensimmäisestä portista sisään ja sieltä, säretyn tiiliaidan aukosta, toinen pihan kautta samalle kadulle.

Lucasin upea yksityisasunto oli keskikaupungille johtavan pääkadun varrella. Onneksi oli se kapinallisten kaupunginosan puolella, mutta aivan läheltä kuului taistelun melua. Kun he olivat ajaneet auton pihaan ja nousivat toverinsa asuntoon, näkyi ikkunasta omituinen näky.

Noin sadan metrin päässä oli pieni puutalo alkanut palaa, ja sen kellertävässä valossa laittoivat kapinalliset parhaillaan barrikaadia.

Kaikki kävi uskomattoman nopeasti. He olivat jo aikaisemmin pysäyttäneet kokonaisen jonon raitiovau-
nuja. Yksi toisen sa jälkeen lykättiin lähemmäksi, silmän-
räpäyksessä tarttuivat niihin kymmenet miehet, ja ke-
vyesti kuin tyhjät tavaralaatikot kaatuivat ne poikittain
kadulle suureen röykkiöön! Siihen joutuivat rikkinäiset
autot, lähiportit lyötiin säpäleiksi ja pihoilta tuotiin
vaunuja, lankkuja, kiviä, vieläpä turpeitakin — ja röykkiö
kasvoi kuni taikavoimalla . . .

Tulipalon loiste kiihtyi yhä, nyt he huomasivat
etäämmällä pari pienempää panssariautoa, jotka antoivat
silloin tällöin kuularuiskujen säristä, ikäänkuin koetel-
lakseen, ovatko kunnossa.

— Minä en ymmärrä, miksi ne eivät ammu yhtä-
mittaa . . ? — puhui Antonius kuin itsekseen. — Jospa
ne odottavat jotakin . . .

Paljon ne nytkin tekivät tuhoa. Katusulku oli vielä
liian heikko: kuulat sinkoilivat vaunujen lävitse kuin
pahvilaatikoista. Haavoittuneita kannettiin taukoamatta
eräälle pihalle, jossa valkohihainen mies (luultavasti lää-
käri) näytti kiireisesti häärivän. Julius kalpeni, katselles-
saan kiikarilla, miten kuolleet siirrettiin vain hiukan syrjään.

Silloin kuului toisaalta kiihkeitä huutoja:

— Tietä, tietä, tietä!

Väkijoukko puristautui seiniä vastaan, ja keskelle
aukeni kapea väylä, jota myöten noin 50-miehininen ases-
tettu joukko nopeasti marssi katusulkua kohden.

Mutta he eivät ehtineet vielä määräpaikkaansa,
kun joukon huuto kajahti entistä rajumpana — ja siinä
kuvastui aivankuin vihaa ja kauhua.

Samassa he näkivät epäselvästi, miten keskikaupungilta lähenei peräkkäin joitakin suuria, harmaita... Tulipalon kaameassa valossa muistuttivat ne entisajan kömpelöitä mammutteja... Noin sadan metrin päässä ne asettuivat rinnakkain, seisahtuivat...

— Minä pelkäsin tuota! — huudahti Antonius kiihtyneenä. — Ne aikovat murtautua tästä torille!

— Mutta kai tänne heti apua tulee...? — änkytti Marcus.

— Tietysti ne tiedon ovat lähettäneet... Mutta sitä ennen... Niillä on neljä konetykkiautoa ja vielä kuularuiskuja... Katso, nyt ne alkavat!

Palavan talon katto putosi sisään ja roihusi nyt suunnattomana liekkipatsaana. Ympäristö oli kirkas kuin auringon valossa, ja he näkivät kauhistuneina kapi-nallisten ainoan kuularuiskuauton pirstoutuvan muutamassa sekunnissa — hyökkääjät olivat kohdistaneet siihen kaiken tulensa. Heti senjälkeen tuli katusulun vuoro: Siellä räiskyi, räjähteli; vaununsirpaleet, lankunpätkät sinkoilivat pyrynä, ja tuo suuri röykkiö hupeni nopeasti, salaperäisesti — aivankuin hirvittävät, näkymättömät hampaat olisivat sitä raivoisasti pureksineet... Sulun puolustajat kaatuivat joukoittain paikalleen — mutta yksikään ei kääntynyt...

Juuri silloin sattui jyrinästä muutaman sekunnin väliaika — ja nyt sululta kajahti marseljeesi! Marcus kuuli sen lähenevän, se vyöryi ohi... kasvaen, kiihtyen kuni pyörremyrsky... Tykit eivät voineet enää sitä tukehtua!

Marcus tunsi ruumiinsa kylmenevän: hän näki elämänsä suurimman, järisyttävimmän näyn: tuo kaduntäyteinen työmiesjoukko lähtee kuin yksi mies tultasyökseviä panssariautoja kohden; suurin osa heistä on aseettomia, konetykkien ja kuularuiskujen kaa-meä räiske lähenee, mutta he astuvat nopeammin! He tietävät kaatuvansa, mutta he tahtovat suojella tovereitaan ja he etenevät — he marssivat laulaen kuolemaan! Ja kun jyrinä kiihtyy, kiihtyy myöskin heidän vauhtinsa, ja heidän laulunsa uhkaa tukehuttaa tykkienkin jyryn!

Siinä oli jotain järisyttävän suurenmoista. Marcuksen mieleen muistui lapsena näkemänsä yliluonnollinen uni viimeisestä tuomiosta... Hän näki takaapäin tulevien sieppaavan kaatuneilta kiväärit, mutta monet eivät ehtineet ampua laukaustakaan, kun jo vuorostaan kaatuivat...

Konetykit olivat toimineet vasta minuutin verran, mutta Marcuksella ei ollut mitään käsitystä ajasta, hän näki vain veljiensä, noiden nimettömien sankarien kauhealla tavalla kaatuvan... Kasvot liidunvalkoisina hypähti hän paikaltaan, ja hänen sanansa iskivät nopeasti kuin kiväärinlaukaukset:

— Nyt lähden. Hyvästi!

— Minä myös! — yhtyi Antonius.

— Mutta, hyvät veljet, — huudahti Lucas hätääntyneenä — ettehan te pienellä kuularuiskuautolla saa aikaan muuta kuin oman kuolemanne! Ehkä jo tulee apua...?

Marcus ei vastannut, hän meni parhaillaan ulos ovesta miltei juosten.

Mutta portailla saavutti Lucas heidät, huutaen liikutetulla, riemukkaalla äänellä:

— Alkää menkö! Jo tulevat! Jo tulevat!

Se tapahtuikin viime hetkellä. Katusulku oli jo miltei kokonaan tuhottu, sen etupuoella näkyi musta, kaduntäyteinen kaatuneiden röykkiö — ja nyt vihollisautot olivat yksitellen lähenneet aivan barrikaadin jätteiden viereen; näiden taakse oli ilmestynyt vielä avuksi kymmenkunta autoa: niissä istui satakunta palkkasotilasta pikku kuularuiskuineen odottamassa, milloin he pääsisivät sinne torille...

Hyökkääjät eivät huomanneet, että väkijoukon suojassa läheni Augustuksen neljä 75 mm. pikatykkiä ja kaksi kaikkein suurinta panssariautoa, joissa oli kaksi suurta konetykkiä, kuularuisku ja valonheittäjä.

Nyt seurasi äskeistäkin kamalampi näytelmä...

Äkkiä kohdistettiin hyökkääjiin valonheittäjien sokaiseva tuli, ikkunat tärisivät huumaavasta jyrinästä — ja heti eräs palkkajoukon auto hajosi, singahti kaikille tahoille! Siinä oli ollut jokin voimakas pommi tahi käsi-granaattivarasto — jonka pikatykin pommi oli lävistänyt. Kapinalliset kohdistivat kuulasateen ensin vihollisautojen pyöriin, ja kun ne olivat kääntämättä, ei yksikään voinut paeta. Ensin ne omituisesti lyyhistyivät ja kallistelivat, ja hetken kuluttua alkoivat ne yksi toisensa jälkeen kaatuilla kyljelleen — aivankuin suuret, kankeat eläimet, jotka ovat saaneet luodin sydämeensä...

Marcus muisti ne tuhannen nuorta miestä, puunoksiin takertuneen poikasen — ja hän katseli kylmällä vahingonilolla, miten autojen suojassa odottaneet palkka-

joukot hävisivät, niinkuin maa olisi niellyt heidät ki-
taansa . . .

Jyrinä lakkasi, kajahti kaamea, riemuitseva huuto —
ja mustana maanvieremänä vyöryi valtava miesjoukko
ottamaan haltuunsa kuularuiskut, lopettamaan viimei-
senkin vastarinnan . . .

He näkivät, että kapinallinen sapööriosasto repi katu-
kivityksen, alkaen kiireesti kaivaa patteria tykkien suo-
jaksi. Ja nopeasti marssien saapui paikalle asestettuja
miesjoukkoja yksi toisensa jälkeen . . . Sitten näkyi toista-
kymmentä lähenevää sairaautoa . . .

Lucas katseli katusululle päin ja virkkoi värisevällä
äänellä:

— Kyllä tuolla on kamalaa . . .

— Mutta ne eivät päässeet sittenkään torille! —
sanoi Marcus lujasti.

— Ei — eivätkä pääse, — lisäsi Antonius.

Heidän kokouksensa päättyi kymmenen minuutin
kuluttua. Lucas oli saanut varman tiedon, että sota on
päätetty julistaa seuraavana yönä. Päätettiin, että Anto-
nius ja Marcus lähtevät tänä yönä viemään tästä tietoa
sikaläisille liittolaisille sekä kansainväliselle pääkomi-
tealle, ja he ilmoittivat olevansa taas täällä klo 6 aamulla.

AÄNI PIMEYDESTÄ.

Vaikka kokous oli jo alkanut, vyöryi toria kohden vieläkin mustanaan työmiehiä.

Hälyytystorvi pärisi miltei yhtämittaa, ja joukot hajaantuivat kahden puolen aivankuin aallot laivan kulkiessa — ja kun punainen lyhty huomattiin, kuului heille joukosta innostuneita huudahduksia.

Lähetessään toria, tapasivat he miltei jokaisessa kadunristeyksessä aseellisen joukon, olipa parissa paikassa puolivalmis katusulkukin vartiostoineen. Ja torilla, joukon ympärillä oli vielä kaksinkertainen ketju sotilaita ja asetettuja työmiehiä.

Väkijoukkoja ei täällä voitaisi karjana teurastaa!

Heidän saapuessaan torille kuului paraillaan moniääninen hyväksymishuuto, josta eroitti muutamia yksityisiä:

— Oikein, oikein!

— Sinä puhut totta!

Kun he olivat aukaisseet yläpanssarin, kajahti pimeydestä harvinaisen voimakas, kaunisointuinen ääni:

— Niin julmasti on meitä sorrettu. Ja minkälainen on meidän elämämme muuten ollut?

— Ei minun tarvitsisi sitä kysyä, ei ehkä puhua-kaan — sillä te tiedätte sen niin kamalan selvästi. Mutta

en voi vaieta! Meidän suumme on ollut liian kauan tuskallisen suukapulan sitoma! Minun, teidän, jokainoan työläisen sydän on täynnä vuosien tuskaa ja kalvavaa katkeruutta. Meidän on täytynyt nähdä, miten rakkaimpamme ovat menehtyneet nälkään, kylmyyteen, tau-teihin. Useimmat pienokaisistamme ovat kuolleet ennenaikaisesti kuin linnunpojat takatalvella... haudat ovat täyttyneet heidän pienistä, kuihtuneista ruumiistaan...

Ääni värähti, sitten vaiken i yhtäkkiä, aivankuin tukehtuen. Ja tuossa suunnattomassa joukossa vallitsi syvä, pahaenteinen äänettömyys. Mutta ääni pimeydessä muuttui vihlovan katkeraksi ja läpitunkevaksi:

— Heidän on täytynyt kuolla sentähden, että viimeisetkin pennimme on lukemattomina veroina ryöstetty meiltä! Ja näillä rahoilla, meidän rakkaitemme elämän hinnalla on rakennettu panssarilaivoja, yhä suurempia mörssäreitä, yhä lujempia linnoituksia, kuularuiskuja, lentokoneita, panssariautoja — joiden ainoana tehtävänä on ihmisten murhaaminen, ihmisruumiitten silpominen mitä hirveimmällä tavalla! Ja kaiken tämän lisäksi on omaisemme kuoleman uhalla viety teurastettaviksi... Ja kaikki on täytynyt kärsiä äänettöminä. Keskiajan inqvisiittoritkin antoivat uhriensa huutaa, mutta meidän on täytynyt äänettöminä kestää sanomattomat kärsimyksemme. Pienimmästäkin vastalauseesta on toverimme teljetty vankiloihin, teloitettu, ja heidän omaisensa, pienokaisensa ovat jääneet nälkäkuoleman uhreiksi. Noin julmalla keinolla on meidät pakotettu vaikenemaan — ja te tunnette tuon suukapulan polttavan tuskan!

Ääni vaikenä hetkeksi, ja torilla vallitsi vieläkin kuolemanhiljaisuus. Marcuksen mieleen lensi kamala mielikuva: että noiden kymmenien tuhansien miesten suut ovat vieläkin sidotut kiduttavalla suukapulalla . . .

— Tänäpä on tehty kamala rikos — mutta mitä se onkaan niiden miljoonien uhrien rinnalla jotka tuleva sota aiheuttaisi! — Näkymätön puhuja kuvaili elävästi, miten tuleva sota liittoutumisten ja asetekniikan kehityksen vuoksi tulisi olemaan paljon suurempi, vielä julmempi ja verisempi kuin viime maailmansota; selitti siitä aiheutuvan kurjuuden ja hädän ja huudahti ras-kaasti syyttäen: — Ja nyt aikoo hallitus vieläkin pakottaa meidät tuollaiselle, miljoonien teurastuskentälle! Upottaa maan tuohon pöyristyttävään kurjuuden, tuskan ja kyynelten mereen!

Tuosta elävästä, kuumeisesti sykkivästä pimeydestä kuului matala, kumea murahdus. Se ei ollut äänekäs, mutta siinä kuvastui sellainen pidätetty, raivoisa uhka, että Marcus tunsu kylmien väreitten syöksyvän ruumiinsa lävitse. Tuntui siltä, kuin olisi kidutettu jättiläismäinen leijona kumeasti murahtaen noussut seisomaan — ja kita avoinna tuijottaisi verestävin silmin kiduttajaansa . . .

Jossakin kauempana alkoi säristä taas kuularuisku. Ja näkymättömän puhujan ääni vapisi mielenliikutuksesta ja katkeruudesta:

— Hallitus on käskennyt palkkalaisensa murhaamaan meidät, he koettavat hurjalla raivolla päästä tämän torin kumpaankin päähän, ampuakseen mäsäksi nämä 200-tuhatta ihmistä. Juuri äsken on kaksituhatta toveriamme uhrannut henkensä estäessään niitä, heidän ruumiinsa

eivät ole vielä kylmenneet, ja suuri joukko kituu silvotuina, kuolevina . . . Ja heidät, meidät kaikki tahdotaan tappaa vain sentähden, että olemme joukkomurhien vastustajia!

Senjälkeen puhuja selitti minkätähden hallitus niin epätoivoisesti riippuu sotalaitoksessa, selitti eri puolilta sotien syyt. Hänen sanansa putoilivat tuohon näkymättömään joukkoon kuni tulikekäleet, hänen äänensä paisui, siinä kuvastui epätoivon hurja päättäväisyys ja voima:

— Toverit, veljet! Me olemme kaiken tähänastisen kärsineet — mutta tämä on liikaa! Me olemme olleet äänettömiä, mykkiä orjia — mutta nyt emme voi enää, emme k e s t ä enää! Tämä on kuolemaa pahempi. Nyt meidän täytyy nousta. Me nousemme itsemme, pienokaistemme, miljoonien leskien ja orpojen nimessä, Ja me sanomme: s e i s! N y t r i i t t ä ä!

Nuo viimeiset sanat tuntuivat pimeästä avaruudesta iskeytyvän joukkoon, huumaten jokaisen vastustamattomalla voimallaan. Marcus hypähti seisoalleen; molemmat nyrkit kohotettuina alkoi hän huutaa kaikin voimin . . .

Mutta hän ei kuullutkaan ääntään, sillä samassa silmänräpäyksessä kajahti pimeydestä niin raju huuto, ettei Marcus ollut koskaan sellaista kuullut — se paiskautui seinästä seinään kuni tykkien jylinä. Samassa leimahti ilmassa raketti, ja ensikerran Marcus näki — mutta punainen valo muutti tuon pikaisen näyn salaperäiseksi, uskomattomaksi: mustan meren pinnalla kelpuu lukemattomia kasvoja, siitä kohooa uhaten satojatuhansia nyrkkejä . . .

Ja huuto jatkui yhä, kiihtyi omasta voimastaan kuin pyörremyrsky.

Kun se vihdoinkin vaiken, kuului kaukaista kiväärien rätinää; sielläpäin näkyi myöskin äskensyttyneen tulipalon loimu.

— Toverit! Tuo ääni muistuttaa, että meillä on edessämme ankarat päivät, — puhui sama läpitunkeva ääni kiväärinlaukausten säestämänä. Hän selosti lyhyesti asemaa, kehoitti pitämään suurlakon mahdollisimman täydellisenä, etteivät hallituksen joukot saa muualta apua, ja lopetti puheensa seuraavin sanoin:

— Kun me olemme vuosikaudet kärsineet nälkää heidän tähtensä, kun miljoonat meistä ovat kuolleet heidän sodissaan, niin miksemme nyt kärsisi muutamia päiviä omissa sodassamme — kuolisi ilomielin oman asiamme puolesta, lastemme ja tulevien sukupolvien puolesta! Veljet, päättäkäämme, että meidän täytyy voittaa — tahi kuolla viimeiseen mieheen!

Nyt puhkeava huuto vaikutti Marcukseen vielä järkyttävämmiin: niin, siinä kuvastui epätoivo — kuoleman epätoivon voima. Tulipalo oli alkanut valaista sinne asti, ja nyt Marcus epäselvästi näki, miten tuo ääretön joukko alkoi liikehtiä niinkuin yöllinen, myrskyävä meri — josta vain silloin tällöin eroittaa jotakin epämääräistä, kuohuvaa... Selittämättömästä mielijohteesta sulki Marcus hetkeksi silmänsä, hän luuli olevansa valtameren rannalla — ja vuorenkorkuiset aallot syöksyvät kumeasti pauhaten kallioita vastaan...

Mutta kun huuto vaikeni, oli jossakin lähistöllä alkanut taas taistelu! Palkkajoukot yrittivät kai taaskin tunkeutua torille uudesta paikasta! Sieltäpäin alkoi hetken kuluttua kuulua konetykin jyrinää. Torilla syntyi vilkas liike; muutamat panssariautot lähtivät porhalta-
maan jyrinää kohden, aseellisten joukkojen saattamana.

Antonius antoi kuljettajalle merkin; he lähtivät taas ilmailuasemaa kohden.

ONNELLINEN PÄÄTÖS.

Samana iltana kello yhdeksän aikana oli pääministerin palatsissa salainen neuvottelukokous kapinan johdosta.

Siellä olivat koolla ministerit, yleisesikunnan suunnitteleva jaosto, armeijan ylipäällikkö, ilmailuosaston ylipäällikkö ja laivaston yliamiraali. Koko valtakunnan toimeenpaneva hallitusvalta oli saapuvilla.

Kokouksessa oli ensin vallinnut jonkunverran hermostunut mieliala, mutta nyt se alkoi rauhoittua; yleisesikunnan päällikkö teki parhaillaan selvää asemasta ja esiintyi kylmästi, tyynesti ja varmasti; vieläpä hän heitti muutamia pistosanojakin liiallisesta hätäilemisestä — sillä sisäisesti hän oli sangen rauhaton; hän ei luullut teloitusten herättävän sellaista mieltenkuohua. Hän lopetti puheensa seuraavasti:

— Täällä on puolittain syytetty minua siitä, että olen eilen ratkaisevasti vaikuttanut kapinallisen pataljoonan rankaisua koskevaan päätökseen. Se on totta — minä tein sen! Mutta minä sanoin jo eilen, että se on ainoa keino. — En minä muuten ymmärrä, miksi täällä ilmenee, sanoisinko hermostuneisuutta! Sillä meidän asemamme ei suinkaan horju. Suurin osa kaupunkia on vallassamme; katuvalaistus toimii,

ravintolat, vieläpä huvipaikatkin ovat avoinna! Tosin arsenaali ja suurin ampumatarvevarasto on mellakoitsijain hallussa, mutta se ei merkitse mitään! Sen keinon avulla, jonka herra pääministeri esitti, lakkaa kapina huomisaamuna. Ellei lakkaisi, niin linnoitukset ja ilmailuosasto todellisuudessa vallitsevat kaupunkia — pari ilmailijaa karkoittaa nuo uudet »valloittajat» kymmenen minuutin kuluessa! Me voimme siis rauhallisina odottaa huomispäivää.

Kun linnoitusten ylipäällikkö oli ilmoittanut luotavansa linnoitusväkeen, koska se ei tänään ollut yhtynyt kapinaan, kääntyi pääministeri ilmailuosaston ylipäällikön puoleen:

— Kun ilmailuosasto on uuden suunnitelmamme todellinen perustus ja pohja, pyydän vielä kysyä: luottaako herra kenraali täydellisesti kaikkiin ilmailijoihin?

Nyt kuului eri puolilta hermostuneita, epävarmoja ääniä:

— Niin voitteko v a k u u t t a a . . ?

— Minkälaisia ovat harjoituspäälliköt ja muut vaikuttavat henkilöt . . ?

— Heistä pitäisi saada varmuus . . .

Ilmailupäällikkö näytti harmistuvan ja huomautti myrkyllisesti, että h ä n k i n on joskus ollut huomavinaan, mikä voima ilmailijoissa on ja perusti näitä varten erikoisen tiedusteluosaston, joka on pitänyt ilmailijoita jo toistakymmentä vuotta silmällä. Osaston ilmoituksen mukaan ei nykyinen harjoituspäällikkö ensinnäkään ole harrastanut muuta kuin keksintöjensä — ja niistähän luulisi jokaisen isänmaanystävän iloitsevan.

Varapäällikön keksinnöt ovat myöskin suuriarvoiset, ja häntä ei kai voitane epäillä! Hän on ensinnäkin miljoonanomistaja, hän on kasvattanut ja opettanut parhaat ilmailijat — ja hänellä on suuri vaikutusvalta niihin . . . Esimerkiksi uusissa koneissa on vain sellaisia, joista hän on luvannut vastata . . . Nämä ilmoitukset tekivät rauhoittavan vaikutuksen, ja kaikki kannattivat pääministerin ehdotusta. Sotaministeri yksin vastusti sillä perusteella, että valmistukset jäävät liian vaillinaisiksi; sen ohessa piti hän ehdotusta epälaillisena, koska sota virallisesti oli päätetty julistaa vasta seuraavana yönä.

Pääministerin sileäksi ajellut huulet vetäytyivät tuskin huomattavaan, kylmään hymyyn, kun hän puhui:

— Hyvät herrat! Meidän täytyy ottaa huomioon se poikkeuksellinen olotila, jossa olemme. Jos esimerkiksi tulisi tietoon sodan julistamisaika, käyttävät kapinalliset sitä kiihoitusaseena. Mutta kun huomenaamuna leviää tieto, että s o t a o n j o s y t t y n y t, ja viholisen ilmailijat voivat milloin tahansa tulla pommittamaan kaupunkia — niin kansa repii kappaleiksi sotilaat, jotka eivät sellaisena aikana puolusta kotikaupunkiaan. Kun luvataan anteeksianto kaikille kapinallisille, jotka heti astuvat riveihin isänmaata puolustamaan — niin tahtoisin nähdä, mitä salaliittolaiset saavat aikaan! Sodanjulistus siis ensiksikin pelastaa meidät sangen vaikeasta asemasta; toiseksi ehtivät meidän ilmailijamme hyökätä ensimmäiseksi! Miten ja mihin aikaan herra kenraali on suunnitellut hyökkäyksen tapahtuvaksi?

Ilmailuosaston päällikkö rykäisi ja sanoi hitaasti:

— Herra yleisesikunnan päällikön kanssa suun-

nittelimme, että retkeen ottavat osaa vain uudet koneet. Koska hämärän aika on meille paras, niin täältä lähdetään vasta kello neljältä. Olen jo käskenyt ilmailujain pysyä paikoillaan. Ja retkestä on paras ilmoittaa vasta 2 tuntia ennen lähtöä...

Kuului yleinen hyväksymisen sorina; sotaministerikin katsoi parhaaksi luopua vastustuksesta. Lyhyen keskustelun jälkeen päätettiin julistaa sota klo 12 — siis 3 tunnin kuluttua!

Senjälkeen päätettiin vielä joistakin yksityiskohtaisista valmisteluista, menettelytavoista kapinallisiin nähden y. m. pienemmistä asioista.

Muutamien puheenvuorojen jälkeen kuului arvokas vasaranpaukahdus, ja sitten lausui pääministeri harvaan ja juhlallisesti:

— Neuvottelu on päättynyt.

Hän nousi reippaasti seisomaan, kalpeille kasvoille nousi hauska ryppyverkko ja hänen äänensä muistutti luokalta päässeän koulupojan ääntä ikävän tunnin loputtua:

— Ja nyt, hyvät herrat! Koettakaa viihtyä jotenkin hetkinen, sillä puolen tunnin kuluttua alkavat illalliset!

Silloin armeijan ylipäällikkö alkoi hieman epäröiden:

— Teidän ylhäisyytenne! Mitenkä lienee...? Ei kai liene sopimatonta juhlia tällaisena yönä, kun...

Hän vaikenä neuvottomana, sitten huiskautti kädellään ja lisäsi hymyillen:

— No, enpä tiedä, ajattelin vain — ja sanoin arveluni . . .

— Ensinnäkin pyydän huomauttaa, teidän ylhäisyytenne, että se ei ole mikään juhla — ainoastaan yksinkertainen illallinen! — lausui pääministeri vaatimattomasti hymyillen. — Mutta jos jättäisimme sen silleen, tehtäisiin siitä suurimerkityksellinen, valtiollinen tapahdus. Sitäpaitsi: tulevan vihollisemme lähettiläs on myöskin kutsuttu tänne, ja kun hän nykyään on hieman levoton ja epätietoinen aikeistamme, rauhoittaa se ehkä hänenkin hermojaan, kun näkee meidät rauhallisina.

Nuo sanat tuntuivat todella pumpuliin käärityn naskalin pistoilta! Jotkut nauroivat hillitysti ja vahingoniloisesti. Ja pääministeri lisäsi:

— Niin, voimme kutsua hänet noin 12 aikana tähän huoneeseen hieman tupakoimaan ja samalla ilmoittamme uutisemme! Minä myönnän, hyvät herrat, että päätöksemme saattaa olla laitton, sopimaton, arvoton mahtavalle valtakunnallemme, ehkä joku sanoo sitä kevytmieliseksi. Mutta me uskallamme aina puolustaa sitä: se on ainoa, joka sopii nykyiseen asemaan, se on edullisin. Ja elämä, hyvät herrat, on tärkeämpi kuin vanhat tavat! (Oikein! Oikein!) Ja pikku illanvietossamme voimme todella iloita. Sillä minusta tuntuu, että kaikki on hyvin! Kapi-nallisten maatapanoaikakin oli jo pari tuntia sitten, ja jos ne kerran valvoisivatkin hiukan myöhempään, niin he eivät tule tänne asti — ainakaan meidän aika-namme, hyvät herrat! Tuskin milloinkaan.

Näkyi iloisia, hymyileviä kasvoja, kuului naurua, reippaita, hyväksyviä huudahduksia:

— Oikein sanottu, teidän ylhäisyytenne!

— Hyvä! Minä kannatan teidän mielipidettänne, herra pääministeri!

Mutta he eivät olisi olleet niin äänekkäitä, jos olisivat tienneet, että tulevan vihollismaan lähettiläs istui työhuoneessaan kuulotorvi korvalla ja kynä kädessä.

Hänen kotimaassaan oli äsken salaisuudessa keksitty mitä herkin megafooni, äänenlisääjä; sellainen oli yhdistetty hänen telefooniinsa — jonka johto sillä kerralla päättyi pääministerin virkahuoneen kattoon...

Lähettiläs oli maksanut miljoonan, lahjoessaan pääministerin taloudenhoitajan. Mutta nyt hän ajatteli itseksensä, että kymmenenkin miljoonaa olisi ollut huokea hinta siitä tiedosta, minkä hän nyt sai.

Kolmen minuutin kuluttua sähkötti hän salakirjaimilla hallitukselleen.

JANNITTAVAT HETKET.

Kello läheni puolta kahtatoista.

Antonius ja Marcus seisoivat äänettöminä pienen takaportin pielessä ja tuijottivat odottaen pimeyteen.

Antonius katsahti kelloaan, jonka taulu näkyi valoisana pimeässäkin ja sanoi hiljaa:

— Kauan hän viipyy . . .

— Ettei vain olisi onnettomuus tapahtunut . . ? — kuiskasi Marcus rauhattomasti. Taas he seisoivat pitkän aikaa äänettöminä.

— Ehkä meidän täytyy lähteä ilman . . ? — sanoi Marcus hiljaa.

— Ei, kyllä täytyy odottaa. Ajattele, ettemme saisi niitä lainkaan, emmekä voisi auttaa tovereitamme . . . Nyt on sopivin aika . . .

— Mutta jospa ne huomataan koneessa . . ? — kysyi Marcus levottomana.

— Sentähden minä silloin ehdotin sinulle sitä varaöljysäiliötä, — huomautti Antonius. — S i i t ä ei kukaan ymmärrä koskaan etsiä . . .

Marcus oli pitkän aikaa sanaton ihmetyksestä; hän muisti, miten Antonius oli yllättänyt hänet kerran toisensa jälkeen. Mutta ei hän nytkään ollut pahoillaan,

tarttui vain ystävänsä käteen, puristi sitä lujasti ja sanoi vilpittömästi ihaillen:

— Veli! Minä olen ollut aika tomppeli! Mutta onpa hyvä että sinä edes...

— Ahaa! Tuolla hän tulee!

Pimeydestä kuului hiljainen, kumea jytinä, ja panssariauton tumma haahmo eteni hitaasti heitä kohden, seisahtuen pienen matkan päähän portista.

He menivät auton viereen: siitä astui ulos toveri B. ja kuiskasi hiljaa:

— Voidaanko ne heti viedä lentokoneisiin?

— Voidaan, — vastasi Antonius ja lisäsi kuin lievästi moittien:

— Kauan sinä viivyitkin...

— En uskaltanut ajaa nopeasti... olisivat voineet räjähtää... — puolusteli hän hämillään.

— Voi hyvä veli! Nuo kumikotelot ovat niin valmistetut, että lentokone voisi pudota, jokseenkin paljon särkyäkin — ilman että pallot räjähtäisivät!

Antoniuksen ääni oli taas lämmin ja ystävällinen — niinkuin hän olisi hymyillyt.

— Se oli ikävää, etten paremmin tiedustellut...

— No, ei se mitään! — sanoi Antonius ja lisäsi hiljaa: — Viedään nyt varovasti sisään, etteivät meidän henkivartijamme näe! Saimme tänne 200 kaartilaista tykkeineen ja kuularuiskuineen — pelkäävät kai kapi-nallisten hyökkäystä.

Autossa oli kaikkiaan neljä eri koteloa; yksi jäi autoon toveri B:lle, loput veivät he Marcuksen, Antoniuksen ja erään kolmannen komitealaisen koneeseen.

Kun he parhaillaan hiipivät lentokonesuojuksen seinänviertä, näkivät he pitkän, mustan varjon nopeasti ja äänettömästi lähenevän heitä ja kuulivat röyhkeän, hiukan vapisevan äänen:

— Kuka siellä? Seis!

Antonius aukaisi parhaillaan ovea, työnsi heidät nopeasti sisään ja sitten sulki oven. Kun sotilas uudisti kysymyksensä, kuuli Marcus Antoniuksen kylmästi kysyvän:

— Kuka siellä huutaa? Kuka te olette? — Jahaa! Viimeinen huomautus tuntui hieman pilkalliselta.

— Eikö tuonne sisälle mennyt joku? — kuului taas sotilaan puiseva ääni.

— Kuka sinne olisi mennyt? — kysyi Antonius halveksivasti.

— Minä menen katsomaan!

Lukon kädensija liikahti. Silloin Marcus pelästy: hänen toverinsa tempasi tikarin tupestaan ja liukui ovenpieleen nopeana ja äänettömänä kuin varjo... Mutta samassa kuului Antoniuksen karmiva ääni:

— Jos pelkäätte pimeässä ja tahdotte nähdä, oliko harhanäkynne totta, niin menkää vain! Mutta jos tahdotte suojella meitä eläviltä olennoilta — niin minä sanon, että teillä ei ole siellä mitään tekemistä. Kyllä me suojelemme itsemme.

— Käsky, tuota...

— Täällä käsken minä! Ja nyt minä käsken: **m a r s!**

Tallissa paloi pieni, vihreä lamppu, ja tuossa vihreässä hämärässä näyttivät nuoren ilmailijan luisevat kasvot kammottavan kovilta, päättäviltä...

Kun sotilaan askeleet etenivät, pisti hän nopeasti tikarinsa tuppeen. Antonius kiersi oven lukkoon ja kuiskasi avaimenreijästä:

— Toista tietä.

Marcus hiipi hiljaa eräälle pimeälle käytävälle ja sieltä pienestä ovesta porttikäytävään, jossa Antonius jo odotti.

Kun he olivat kadulla, kysyi toveri B. hiljaa:

— Onko tapahtunut mitään erikoista?

— Olinpa unohtaa! — kuiskasi Antonius. — Vähän kokouksemme jälkeen sai sosialistien puoluesihteerin salamerkkisähkösanoman, jossa hänet kutsuttiin sodanvaaran vuoksi pidettävään kokoukseen. Eräs virkamies oli keksinyt sen ja sihteerin vangittiin. Hän sai siitä tiedon ja ehti kirjoittaa kirjeen, jonka viemme. Ja aamulla kello kuusi olemme taas täällä.

— Ehditteköhän niin pian?

— Kyllä me koetamme, — vastasi Marcus ja lisäsi hiljaa: — Mutta ellemme ehtisi, ellemme joutuisi enää takaisin, niin koeta sitten veli tehdä kaikki mitä voit...

— Minä teen kaiken minkä voin! — kuului kolkuna liikutuksesta käheytynyt ääni.

Hän pudisti lujasti toveriensa käsiä ja rykäisi, niin kuin olisi aikonut jotain sanoa, mutta ei sanonutkaan.

— Muista sitten veli, että sinulla on vain 10 palloa — huomautti Antonius.

— Menettekö kahdella koneella? — kysyi B. hämmästyen.

— Kyllä, katsos asia on niin, että jos ne aikovat ensi yönä lähteä sieltä tänne, niin — Marcus tulee ilmoittamaan — minä ehkä jään sinne...

— Yksin?

— Teidät kaikki tarvitaan täällä. Palloja minun kylläkin täytyy ottaa enemmän... ja teen sen kuin voin, estääkseni...

— Hyvä on veli... minä ymmärrän. Minä en myöskään tule ainoatakaan hukkaan heittämään! — mutisi B. koleasti, puristi vielä kerran heidän käsiään ja lähti notkeasti ja äänettömästi astellen pimeyteen.

He olivat jännittyneinä odottaneet jo lähes puoli tuntia. Kaartilaisen hitaat, raskaat askeleet kumisivat kivikovalla kentällä yön hiljaisuudessa; toisinaan ei pitkiin aikoihin kuulunut mitään, ja he luulivat miehen poistuneen ja tulivat ulos suojuksesta. Mutta kun Marcus hetken tuijotti pimeyteen, alkoi kauempana vähitellen häämöttää jokin liikkumaton, pylvääntapainen. Sitten tuo haamu lähti hiljaa eteenpäin — aivankuin rosvo, joka on odottanut sopivaa hetkeä ja lähtee äänettömästi hiipien uhrinsa kimppuun...

Jossakin kaukana löi tornikello puoli yksi, eivätkä he pääse lähtemään! Marcus tunsu hien nousevan päähänsä ja hänen täytyi kiristellä hiljaa hampaitaan. Antonius oli ulkonaisesti tyynempi, mutta pimeässäkin hänen silmänsä näyttivät omituisilta.

Tietysti olisi voinut lähteä jollain tekosyyllä, mutta se olisi silloin tullut tietoon...

Marcus katsahti kelloaan: 5 min. yli puoli yksi! Onko mahdollista, että nyt, kun on kysymys miljoonien ihmishenkien pelastuksesta . . . yksi tuollainen saa estellä heitä!

— Ei, minä lähden katsomaan, vieläkö se on tuolla,
— kuiskasi Marcus.

— Se on nyt minun tehtäväni! — kuiskasi Julius innokkaasti. — Lentokoneen ohjaajan täytyy olla koneensa vieressä valmiina. Nyt menen.

Samassa hän lähti äärimmäisen varovasti hiipimään sinnepäin, missä kaartilainen viimeksi oli seissut.

Siellä ei ollut ketään, hän meni pieneen puistoon — mikä tuo on . . . ?

Julius tuijotti terävästi eräälle penkille puiston keskellä. Hänen ruumiinsa jännittyi, hän tuns i aistiensa teroittuvan ja hiipi takaapäin penkkiä kohden äänettömänä kuin varjo — aina välillä pysähtyen ja kuunnellen . . .

Oo — hän kuuli kuorsausta! Hän kuunteli hetken, ja hänen aivoissaan syntyi sukkela juoni . . .

Äärimmäisen varovaisena pääsi hän kuorsaavan sotilaan taakse. Silloin tämä liikahti ja murahti hiukan unissaan . . .

Teeskentelikö hän . . . Vähääkään ajattelematta tarttui Julius tikarinsa kahvaan; häntä hiukan vapisutti . . .

Hän seiso i liikkumattomana kuin kuvapatsas.

Aivan oikein! Pikku kuularuisku oli penkillä hänen vieressään! Julius otti sen hyvin hiljaa ja lähti samaa tietä takaisin, miltei yhtä varovasti kuin tullessakin.

Kuumeisen jännityksen vallassa kuiskasi Julius asian tovereilleen. Kaikki oli valmista, Marcus painoi sähkönappulaa, suuret ovet aukenivat. Mahdollisimman hiljaa ajoi hän ulos kentälle, ja kun Antonius oli ehtinyt myöskin ulos ja Julius noussut paikalleen, pani Marcus moottorit käymään ja äänensammuttajat toimimaan.

Hän ohjasi loivasti viistoon noin 400 m korkeuteen, sitten Julius asetti koneen taakse pienen vihreän lyhdyn. Ja kun Julius ilmoitti nähneensä Antoniuksen vastamerkin, pani hän koneen täyteen vauhtiin.

He olivat ehkä lentäneet 40—50 km, kun Marcus äkkiä huomasi jotain outoa, joka saattoi hänet silmänräpäyksessä pysäyttämään moottorit ja vääntämään merkkilyhdyn sammuksiin . . .

HELVETTI

HE EIVÄT TIEDÄ.

Suuren miljoonakaupungin yllä lepää yö.

Siinä näyttää olevan kaksi kaupunkia — toinen nukkuu, toinen valvoo . . .

Kapinallisten kaupunginosa ja suuret esikaupungit ovat mustan pimeyden peitossa — ikäänkuin murehtien kaatuneita lapsiaan . . . Näyttää kuin ihmiset nukkuisivat, tahtoisivat kerätä voimia huomiseksi — jolloin taas alkaa epätoivoinen taistelu elämästä ja kuolemasta . . .

He eivät tiedä mitään huomisesta . . .

Mutta kaupungin hienoin osa ei nuku. Siellä on valoa, iloa, elämää . . . Katuvalaistus on illemmalla lisätty täydelliseksi, monet rakennukset ja palatsit näyttävät ihan ylpeilevän loistossaan. Ravintolat, varieteetit, bordellit — kaikki huvipaikat ovat täynnä väkeä. Viini virtaa, sukkeluudet singahtelevat, huudot ja laulut kaikkuvat . . . Siellä on suurkaupungin kuumeisesti hehkuva yö — yhtä hillitön, ylimielinen ja huoleton kuin ennenkin.

He eivät tiedä . . .

Pääministerin palatsin juhla voittaa kaikki toiset. Suuri sali peiliseinineen on valaistu lukemattomilla, erivärisillä sähkölampuilla — se muistuttaa satumaista

valomerta. Utuisena pilvenä leviävät yli salin naisten valkeat harsopuvut, alastomat olkapäät ja käsivarret; valkorinnoilla ja kauiloilla säkenöivät jalokivet kuni lukemattomat, salaperäiset tulet — ja kaiken yli leviää vieno hajuvesien ja kukkien tuoksu...

Seura ei ole kovin lukuisa, mutta siinä on vain valittuja: ylhäisiä, jalosukuisia. Loistopukuiset upseerit hymyilevät kohteliaasti, ja heidän siroasti kumartaessaan helähtää rinnoilla lukuisat kunniamerkit; frakkipukuisilla välkähtelee vain pari kolme arvokkainta ritari-merkkiä. Naiset, sorjavartaloiset, hienot naiset näyttävät ihanilta kuin keijukaiset tuossa ruusunvärissä valossa. Ja puheensorinan sekä helisevän naurun yli kuuluu valitun jouhiorkesterin soitto...

Kevyt illallinen on päättynyt.

Pääministeri oli koko illan ollut loistavalla tuulella — suorastaan säkenöivä. Kaikki kuuntelivat kuin lumottuina hänen sanojaan.

Mutta kun kello läheni kahtatoista, olisi tarkka silmä huomannut levottomuutta hänen katseessaan. Lopulta hän antoi salaisen merkin sotaministerille ja yleisesikunnan päällikölle, poistuen yksityiseen tupakka-huoneeseen...

— Missä X:n lähettiläs viipynee? Hän on jo ollut poissa puolitoista tuntia!

— Tietystikään hän ei voinut mitään aavistaa, teidän ylhäisyytenne? — kysyi esikuntapäällikkö.

— Ainakaan hän ei voinut tietää mitään! — vastasi pääministeri.

— Ja hän lupasi poistua vain hetkeksi? — kysyi sotaministeri.

— Niin . . .

— Tämä tuntuu omituiselta, — tuumi esikuntapäällikkö miettivästi.

Pääministeri katsahti kelloonsa ja sanoi sisäisen levottomuuden vallassa:

— Kello lähenee kahtatoista . . . Ja hänen pitäisi olla saapuvilla, ottamassa vastaan sodanjulistus . . . Missä hän oikein viipyy . . . ?

— Hm . . . tämä on todellakin . . . todellakin kummallista.

Juhlasalissa oli mieliala muuttunut yhä iloisemmaksi. Varsinkin helkkyi naisten nauru hurmaavana. Samppanjan vaikutuksesta hehkuivat heidän poskensa ruusuina, silmänsä loistivat omituisen kosteina — kaikkialla näkyi kiehtovia, arkoja ja tulisia katseita, jotka sanovat enemmän kuin sadat sanat . . .

Kello löi kaksitoista. Soittajat virittivät jo viulujaan alkavaa tanssia varten . . .

— Kunnioitettavat naiset ja herrat!

Se oli itse isännän, pääministerin sointuva ääni, ja kaikki vaikenivat silmänräpäyksessä. Mitähän hän nyt aikoo puhua? Varmaankin jotain hauskaa . . .

Mutta hän näyttikin jännittyneeltä, vieläpä kalpealtakin. Hetken vaitiolon jälkeen lausui hän hitaasti ja juhlallisesti:

— Odottaessamme häntä, jolle minun ilmoitukseni oikeastaan kuuluu, käytän tilaisuutta hyväkseni ja ilmoi-

tan teille, korkea-arvoiset vieraani — että tästä hetkestä, kello kahdestatoista lähtien olemme s o d a s s a päävihollisemme X:n valtakunnan kanssa.

Nuo sanat putoilivat loistavaan joukkoon kuin sytyttävät tulikipunat...

Kasvot kalpenivat, silmät suurenivat, kuului omituinen kahahdus, ikäänkuin kaikki olisivat yhtäkaa huoahaneet — ja sitten kajahti ihastuksen ja hyväksymisen huuto. Joukko liikahti, silmät alkoivat hehkua innostuksesta, kaikki oli yhtenä pauhuna... Pääministerin esittämä eläköönhuuto räjähti niin voimakkaana että ikkunat helähtivät...

Pääministeri piti lyhyen puheen, joka kohotti innostuksen huippuunsa. Ja kun hän lopuksi huomautti, että vihollismaan lähettiläs oli tilapäisesti poistunut, luvaten heti palata, huudahtivat kaikki ikäänkuin huumantuneina:

— Tulkoon hän heti!

— Hakekaa hänet tänne!

— Me tahdomme nähdä, kun se ilmoitetaan!

— Me tahdomme nähdä!

— Hakekaa hänet!

— Heti! Heti!

Lähettilään asunto oli lähellä, ja pääministeri päätti noudattaa ylhäisten vieraittensa toivomusta. Pari virkamiestä lähti kiireesti autolla lausumaan ministerin koheliaan toivomuksen, että lähettiläs suvaitsisi saapua...

Kaikki tuijottivat uteliaina, jännittyneinä ja voitonriemuisina, kun ovet avautuivat.

Mutta virkamiehet palasivatkin ilman lähettilästä. Kuului kärsimättömiä huutoja:

- Missä hän on?
- Eikö hän tullutkaan?
- Mitä tämä merkitsee?

Kun melu oli vaiennut, rykäisi toinen virkamies ja puhui hiukan vapisevalla äänellä:

— Palatsin ovet olivat auki, kaikki sekasorron vallassa, ja pelästyneet palvelijat kertoivat, että lähettiläs rouvineen ja tyttärineen oli puoli tuntia takaperin noussut autoon ja lähtenyt... Kirjoituspöydältä löysimme tämän sähkösanoman...

Kuului hämmästyneitä, vihaisia ääniä:

- Hän on paennut, jottei voitaisi julistaa sotaa!
- Eivät he siitä niin pääse!
- Se on pelkurimaista!
- Sota on julistettu! — kajahtaa yli melun pääministerin ääni. — Ja se pysyy julistettuna kaikesta huolimatta!

- Hyvä! Hyvä!
- Lukekaa sähkösanoma!
- Hyvä!

Sähkösanoma annettiin eräälle virkamiehelle, joka oli äskettäin keksinyt vihollisen salamerkkikielen ja alkoi lukea...

Mutta hänen kasvonsa kalpenivat, ja hänen otsalleen pusertui suuria hikihelmiä; sitten pyyhki hän hätäisesti otsaansa, katsellen neuvottomasti ympärilleen, ja paperi vapisi hänen kädessään...

- Mitä siinä on?

— Ettekö saa selvää?

— Kyllä . . . mutta, — änkytti virkamies.

— No lukekaa sitten! —

Virkamies epäröi vieläkin, mutta silloin kajahti joka taholta kärsimättömiä, kiihkeitä huutoja:

— Mitä siinä on?

— Lukekaa heti!

— Lukekaa vihdoinkin!

— Heti paikalla!

— Heti, heti!

Silloin virkamies luki käheällä, vapisevalla äänellä: »Poistukaa kaupungista perheinenne puolen tunnin kuluessa vähintään kymmenen kilometrin päähän. Ulkoministeri.»

Hänen sanansa vaikuttivat kummallisesti loistavaan joukkoon. Useat katsahtivat toisiinsa tolkuttomasti, vieläpä joku hermostuneesti naurahtikin — ikäänkuin olisi joutunut kiusallisen pilanteon esineeksi. Mutta muuttamat aavistivat hämärästi jotain hirmuista ja alkoivat ankarasti vavista; kuului raskasta hengitystä, omituista rykimistä, ja kiduttavan äänettömyyden jälkeen hämähästyneitä, hermostuneita ääniä:

— Mitä tämä oikein merkitsee?

— Hyvät herrat, mitä tämä on?

— Selittäkää, selittäkää!

Silloin kajahti yleisesikunnan päällikön terävä, läpitunkeva ääni:

— Tyyneyttä! Ei mitään hätää! Kutsukaa nopeasti tänne kymmenen lentokonetta. — Kaikki toiset nouskoot heti ilmaan vihollisia vastaan!

Syntyi sekava hälinä. Virkamiehet juoksivat telefoonikoppeihin, mutta palasivat heti takaisin kasvot kalpeina, änkyttäen katkonaisesti:

— Ei toimi!

— Ei kuulu mitään... vastaanottoasema... sä-
retty.

— En voi ymmärtää...

— Nyt on kaikki hukassa...

Yht'äkkiä kuului vihlova, kauhusta värisevä naisen huuto:

— Jumalani! Täytyykö meidän kuolla...? Jumalani, Jumalani!

Syntyi tavaton sekasorto. Naiset hypähtivät paikoiltaan läpitunkevasti kirkuen; näkyi lumivalkeita kasvoja, tuijottavia silmiä, ja jalokivisormuksilla koristetut kädet vääntelevät kouristuksentapaisesti... Melusta eroitti epäselvästi vain muutamia lauseita:

— Mitä ne aikovat tehdä...?

— Nyt on kaikki hukassa!

— Jumalani, auta minua!

— Pelastakaa minut!

— Jumalan tähden, viekää minut täältä!

— Täytyykö meidän kuolla?

— Jumalani, Jumalani!

Pääministerin kasvot olivat kauhean näköiset; hän koetti puhua rauhoittavia sanoja, mutta hänen käheä äänensä hukkui meluun. Sillä kauhu oli vallannut useimmat miehetkin, äskeinen hymyilevä tyyneys oli kokonaan kadonnut — he astelivat neuvottomina edestakaisin ja heidän katseensa harhaili kuin apua etsien.

Kuului tukahutettuja sadatuksia, käheitä kuiskauksia, naisten kirkaisuja, nyyhkytystä . . .

Yleisesikunnan päällikkö astui keskilattialle; hänen äänensä oli vieläkin terävä ja läpituokeva:

— Kunnioitettavat naiset ja . . .

Silloin tapahtui jotain uskomatonta, yliluonnollista: salin täytti kammottava, sokaisevan sinikirkas leimahdus, sadat sähkölamput himmenivät näkymättömiin: sitten kaamea räjähdys, palatsi vavahti perustuksia myöten — kaikki ikkunat särkyivät siruiksi . . .

Ja sitten alkaa kuulua joka puolelta samanlaisia räjähdyksiä. Koko kaupungin ikkunat lentävät sirpaleiksi ja sanomaton kauhu valtaa ihmiset; he eivät tiedä mistä nuo räjähdykset syntyvät — tuntuu kuin aukeaisi maa joka puolelta. Juopuneet selviävät humalastaan, bordellien asukkaat lemmentuimuksesta, puoli alasti tanssijattaret taukoavat tanssista ja jäävät kalpeina paikoilleen . . . Ja äkkiä sammuvat koko kaupungin sähkövalot — sähkölaitos on räjähtänyt ilmaan . . . Jossakin, luultavasti linnoituksessa, jyrähtää muutamia tykinlaukauksia, mutta niiden ääni häipyä heti räjähdysten pauhuun.

Pääministerin juhlasali näyttää kamalalta, mutta vielä kamalammilta näyttävät vieraat . . . Hyydyttävä kauhu on jäykistänyt heidän kielensä, koko olemuksensa; räjähdysten ilmanpaine jyskyttää heidän ruumistaan kuni raskaat moukariniskut, kaameat välähdykset

sokaisevat heidän silmänsä... Voimakkaimmat miehet seisovat vielä lattialla äskeisillä paikoillaan, toiset istuvat tuoleilla kumartuneina, silmät sulettuina, painaen käsillään korviansa; muutamat ovat horjuen hiipineet ulos. Naiset ovat tarrautuneet miehiinsä, sulhasiinsa, rakastajiinsa hukkuvien suonenvedontapaisella voimalla; näkyy pyörtyneitä ja kauhusta vapisevia olentoja, jotka ovat peittäneet päänsä kuin jäniksenpojat vaaran uhatessa — kuuluu tukehtunutta voihtinaa, vaikerrusta ja epätoivoisia rukouksia... Ja eräs tavattoman hieno nainen tunkeutuu nelinryömin suuren pöydän alle — aivankuin loistavahöyheninen, ammuttu lintu, joka viimeisillä voimillaan koettaa paeta pensastoon kuolemaan...

Esikunnan päällikkö on istahtanut nojatuoliin; jännittäen äärimmilleen ajatuskykynsä käsittää hän, että nuo kauheat räjähdykset lähenevät joka puolelta...

Taas pysähtyy ajatus; tylsänä tuijottaa hän kaupungin suurkirkon kupoolia, joka leimuavassa kajastuksessa kohoutuu mahtavana ja ylpeänä taivasta kohden...

Mutta silloin leimahtaa entistä kauhistuttavammin, ja ylös ilmaan syöksähtää jotakin muodotonta, mustanpunaista; niinkuin kirkon paikalle olisi äkkiä auennut raivoava tulivuori — eikä sitten enää ole kirkkoa.

Äkkiä kuuluu takaapäin matala nauru... Se on kuin merkki...

Räjähdys tukehuttaa moniäänisen, kaikkialta kuuluvan purskahduksen...

Mutta kun sattuu muutaman sekunnin väliaika, tuntee hän hiustensa nousevan pystyyn...

Epäinhimillinen hohotus... harakkain inhottava räkätys, vihlovan kimeä uikutus, kuolevien hevosten hörhötys — kaikkein kammottavimmat, eläimelliset äänet kaikuivat hänen ympärillään...

Kaikki tuntuu sekaantuvan, särkyvän; hän tuntee mieletöntä halua yhtyä tuohon hirmuiseen kuoroon...

— Ei! — kuiskaa hän. — Ei!

Vielä kerran jännittää tuo pieni mies rautaisen tahtonsa. Hän katsoo ympärilleen, näkee hirvittäviä, nauravia naamoja. Hänen ohuet huulensa vetäytyvät vielä kerran ikäänkuin halveksivaan hymyyn.

— He ovat mielipuolia... mutta minä — olen minä! — on hän kuiskaavinaan. Kun hän näkee lihavän kenraalin suonenvedontapaisesti ammottavan suun, lisää hän lujasti:

— He nauravat... mutta minä — minä katselen heitä, käsitän...

Mutta sitten sattui yhdessä silmänräpäyksessä liikaa: jokin terävä, sininen sokaisi silmät, näkymätön nyrkki iski hänet hurjasti tuolin selkänojaan, palatsi hypähti, vapisi, mutta mitään ei kuulunut — pää vain kumeasti jymähti; epäselvästi hän näki suuren, harmaan syöksyvän ikkunasta sisään — ja jokin vaalea paiskautui lattialle, ponnahti hänen jalkojansa vastaan... pysähtyi...

Hän on tukehtumaisillaan kuumuuteen, katkuun; tomu täyttää hänen kurkkunsa, pää tuntuu kuolleelta. Leimahdukset lähenevät, rappaus putoaa seinäin horjuessa — ja kuoleman hiljaisuus! Vihdoin hän hämärästi käsittää, että se oli vastapäätä oleva yö-ravintola — ja korvakalvot särkyivät...

Kaikki tuntuu särkyneeltä, kaikki pyörii sekavana: jokin hirmuinen, näkymätön lähenee, hän taistelee epätoivoisesti, hän alkaa nääntyä...

— Ei! Minä olen minä! Ooh... hän ei kuule edes itse ääntään — hän katsoo tuskallisesti ympärilleen...

Hän näkee vierellään nauruun jäykistyneet kasvot... samassa tuntuu hänen jalallaan jotain värähtelevää; hän kumartuu — ja tiilenpätkien ja soran seassa viruu alaston, vavahteleva naisruumis...

Kaikki sekaantuu yhä kummallisemmin, ja kun hän kohottaa katseensa — näkee hän sokaisevien leimausten valossa suunnattoman suuren, nauravan sun...

Se lähenee, suurenee... se täyttää koko huoneen. Ja sen äänettömyydessä naurussa kuvastuu kauhea, villi riemu... Hän tuntee sen valtaavan olemuksensa; hän ei voi enää pidättää — yhtäkkiä hänen päänsä heittäytyy taaksepäin, ja hänen naurunsa muistuttaa taivaanvuohen kaameata hohotusta pimeänä syysyönä...

DE MORTUIS . . .

— Mitä . . ? — mutisi Marcus, tuijottaen terävästi alaspäin . . .

Siellä läheni hurjaa vauhtia punainen, pyöreä pilkku — ja sitten syöksähti heitä vastaan al a p u o l e l t a suuri tumma haahmo: l e n t o k o n e ! Ja heti tämän jälestä toinen, kolmas, neljäs — niitä tuli kokonainen pitkä jono, jokaisella punaiset merkkilyhdyt. Hänestä tuntui aivankuin parvi siivekkäitä paholaisia olisi siinä ilkeästi muristen kiitänyt eteenpäin — verestävä silmä kostonhimosta ja kiukusta kiiluen . . . Sinne ne katosivat pimeyteen — ja niitä oli ollut vähintään neljäkymmentä!

Marcus oli muutaman hetken kuin jähmettynyt. Mutta sitten hän äkkiä muisti Antoniuksen ja näytti nopeasti merkin: »Alas!»

Julius kohdisti valonheittäjän alas, pimeätä maata kohden: siellä oli lavea, ruskea pelto, siis heinäpelto! Marcus laskeutui sinne mahdollisimman nopeasti.

Muutaman hetken kuluttua laskeutui myöskin Antoniuksen kone. Marcus juoksi hänen luokseen ja änkytti hätääntyneenä:

— Mitä tämä on . . ? Ne olivat . . . olivatko ne todellakin vihollisia . . ?

Antonius ei näyttänyt kuulevan hänen sanojaan, ei näkevän häntä. Hän hypähti kiireisesti alas; käännähti tolkuttomasti koneensa vieressä, ja Marcus kuuli hänen mutisevan oudolla, matalalla äänellä:

— Mitä minä olen tehnyt . . . mitä, mitä minä tein . . . ?

Sitten hän seisahtui, tuijottaen pimeyteen; rykäisi käheästi ja kosketti koneellisesti kaulaansa — siellä kirveli ja poltti jokin kuuma, se nousi ylemmäksi . . .

— Kolme miljoonaa . . . pienokaisetkin . . . — Hänen hengityksensä korisi, rautainen rengas alkoi kiertyä hänen kaulansa ympärille . . . se tuntui kiristyvän, kiristyvän . . . Tapetaanko heidät kaikki nyt heti . . . ? Tuleeko hän nyt hulluksi? Eihän koskaan ole . . . Kuoleeko hän . . . ?

Marcus näki, miten hän äkkiä repäisi kauluksensa poikki, ähkyen tukehtuneesti:

— Pian se nyt tulee . . . ja minun tähteni! Mihin, mihin minä menen . . . ? Niin, minä myöskin astun helvettiin!

Marcuksen sydäntä pusersi hirveä tuska ja pelästys: hän luuli Antoniuksen menettäneen järkensä ja tarttui ystävänsä vapiseviin käsiin, puhuen liikutuksen vallassa:

— Veli raukka . . . koeta rauhoittua . . . eihän se sinun syysi ole, veli . . . Eikä sitä voi enää auttaa . . .

Antonius riuhtaisi itsensä irti, sanoen soinnuttomalla äänellä:

— Se on minun syyni. Minä olen ne valmistanut. — Hän ajatteli hetkisen, sitten löi kädellään otsaansa. — Niin! Ei ilmaiseksi! Ei ilmaiseksi — ei!

Sitten hän kääntyi apulaisensa puoleen, sanoen käheästi ja hätäisesti:

— Kiitän sinua — olet ollut uskollinen toveri... Nyt saat astua pois jos tahdot, sillä... Niin, tahdotko mennä?

— Miksi minä pois astuisin? — kysyi tämä ihmetellen.

— Katsos, minä en ehkä tule enää takaisin — niin, en tule!

Kuului kolea naurahdus ja apulainen lausui lujasti:

— Minä olen paikallani.

Antonius teki nopeasti jotain valmistuksia pomminpudotuslaitteessa. Sitten hän astui Marcuksen ja Juliuksen luokse, puristi heidän käsiään, ja tuossa vieräessä äänessä kuvastui kauhea tuska ja epätoivo:

— Veljeni — niin, teitä molempia pidin veljinäni... Kuvittelin niin paljon, ja näin kävi... Tervehtikää niitä tovereita, jotka vielä tapaatte. Minä tiedän myös, että te teette kaiken minkä voitte... Ja nyt — hyvästi.

— Rakas veljeni? — pyysi Julius tukehtuneesti nyyhkyttäen. — Älä... älä...

— Veljet, minä olen iloinen, että näen teidät nyt juuri — viimeiseksi — sillä teitä yksin minä olen rakastanut.

Julius painoi päänsä Antoniuksen rinnalle äänettömästi itkien. Tuo näky vaikutti Marcukseen järkyttävästi: niinkuin poika olisi viimeisen kerran syleillyt mestauslavalle lähtevää isäänsä. Ja sitten värähti matala ääni — aivankuin surumarssin viimeinen akordi:

— Hyvästi, pikkuveli...

Marcus tunsi kättään lujasti puristettavan, kuuli saman surullisen kuiskauksen:

— Marcus... koeta tulla onnellisemmaksi kuin minä olen ollut — sillä sinun täytyy elää.

Viimeisessä sanassa kuvastui peitetty uhka, ja siten syöksyi suoraan sydämeen:

— Muista Aureliaa!

Silloin sinertävä leimahdus valaisi pariksi sekunniksi koko pohjoisen taivaan... Antonius hypähti nuolennopeana koneeseen, epäselvästi häämötti kohotettu nyrkki — ja tyynessä yössä kajahti terävänä, uhkaavana ja voimakkaana kuin miljoonain joukolle:

— Muistakaa tämä yö!

Samassa kuului valtava jyrähdys, ja kun sen oimittainen, ratkova kaiku vielä kiiriskeli taivaanrannasta toiseen — syöksyi Antoniuksen kone uhkaavasti ulvahaen ylös pimeyteen...

Siellä kaukana alkoi leiskua yhtämittaa, ja ukkosen-tapaiset jymähdykset seurasivat vasta pitkän ajan kuluttua...

Marcus tarttui ohjauslaitteeseen, mutta huomasi, että hänen pomminsa olivat vielä kotelossa! Vapisevin käsin hapuili hän umpimähkään, otti yhden käteensä, aikoen asettaa sen pudotuslaitteeseen...

— Julius... minä en ymmärrä, minä tulen hulluksi! En tiedä, mitenkä tämä...? Ja tuolla... tuolla, katso nyt...

Hänen äänensä vapisi, hänen kätensä vapisivat — hän ei selviytynyt...

Julius mutisi jotakin hermostuneesti ja välillä vilkaisi sivulleen. Siellä kaukana leiskui tuhkatiheään; räjähdysten kaiku kiiri heidän ylitseen kaameana ryskeenä — niinkuin tuhannet tykkiautot olisivat raivoisasti ampuen kiitäneet salamannopeasti ilmassa...

Mutta eihän Antonius asetellut mitään! — huudahti Julius äkkiä. Ja tarkastaessaan huomasivat he, että pommit tulevat kotelosta automaattisesti esiin, kun kotelo vain asetetaan pudotuslaitteeseen.

Marcus pani moottorin käymään ja mutisi tuskallisesti:

— Jospa nyt on jo myöhäistä... —

Marcus tuijotti tuskasta jähmettyneenä tuota nopeasti lähenevää hirmunäkyä: miljoonakaupunki, jonka hän vasta äsken jätti, näytti nyt äärettömältä savu- ja tulimereltä... Ja yhtämittaa kohoilee siitä sokaisevia, kirkontornin korkuisia liekkipatsaita, — ja silloin punaisenkeltainen tulimerikin kalpenee kaamean sinertäväksi...

Lähetessään havaitsi Marcus, että keskikaupunki oli vielä säästynyt; mutta se pieneni nopeasti. Sillä säännöllisessä, vähitellen pienenevässä ympyrässä kiiti kilometrin korkeudessa lentokoneparvi — aivan kuin jättiläissuuret, julmat petolinnut, jotka eivät päästä ainoatakaan uhriansa pakenemaan... Ja niiden alapuolella... ooh!

Silloin Marcus näki hiukan alempana edessäpäin viholliskoneen häviävän tuleen — ja hänen oma koneensa hypähti kuin pelästynyt hevonen... — Hän oli

tullessaan jo nähnyt ilmassa kolme leimahdusta, mutta hän oli niin herpaantunut, että nyt vasta käsitti sen olevan Antoniuksen! Hän ohjasi nopeasti parisataa metriä niiden yläpuolelle, ja hän tunsu julmaa kostoniloa, nähdessään miten Antonius menetteli — yläpuolelta hänen koneensa näkyi...

Antioniuksen kone — joka oli vihollisen yläpuolella, syöksähti äkkiä eteenpäin; sokaiseva leimahdus, ja viholliskone putosi palavina sirpaleina alas tuliseen, räiskyvään syvyyteen.

Heti kun Antonius oli saanut koneensa hillityksi, syöksyi hän seuraavan vihollisen kimppuun, ja hetken kuluttua sekin katosi. Tuntui aivankuin nuolennopea kotka olisi pakenevasta kyyhkysparvesta surmannut yhden toisensa jälkeen...

Sitten Marcus näki kamalan näyn.

Antonius pudotti taas pomminsa — mutta vihollisen kone ei räjähtänytkään! Pommi räjähti siellä alhaalla heidän syntymäkaupungissaan... Ja Antonius hiljensi kylmäverisesti vauhtinsa, näytti aivankuin sovittelevan hetkisen — ja nyt vihollinen katosi siniseen liekkiin...

Eihän yksi pommi todella paljoakaan merkinnyt — kun putoilevat pommit yhtämittaa leiskuivat ja räjähtelivät siellä alhaalla! Viholliskoneita oli liian paljon; ne kiersivät järkähtämättöminä pienenevää rataansa, välittämättä vaikka jok'ainoa jäisi tänne — kunhan vain määräys tulee täytetyksi!

Marcus näki, että sotalaivastoa tuhottiin parhail-

laan — ja lentokonesuojusten paikkaakin oli miltei mahdollon löytää! Se tuhottiin tietysti ensimmäiseksi.

Hurja raivo valtasi Marcuksen; hän kiiti nuolena erään viholliskoneen kohdalle ja hiljensi vauhtia; hän mietti hetkisen, voisiko pudottaa sen kuularuiskutulella, mutta muisti, että vihollisen koneissa oli erittäin hyvät panssarit.

Marcus asetti jalkansa pomminpudotuslaitteelle . . .

KADOTETTUJEN HUUTO.

Marcus hiljensi koneensa vauhdin mahdollisimman pieneksi ja antoi sen kierrellä hiljaa ylöspäin.

Hän pyyhki kasvoiltaan virtoina vuotavaa hikeä — leimahdukset lakkasivat ja vihollisen koneet katosivat näkyvistä.

Mutta neljäs osa niistä vain pakeni! Hänen koneensa paremmuuden vuoksi olivat he onnistuneet tuhoamaan niin paljon; hän oli pudottanut kuusi kappaletta — ja Antonius oli tuhonnut vähintään kuusitoista!

— Herra Jumala! — kuuli hän Juliuksen käheästi huutavan ja näki että tämä peitti käsillään tuskasta vääristyneet kasvonsa...

Marcus oli ollut omituisen raivon ja koston huumauksissa; hän ymmärsi miten turhaa heidän ponnistuksensa oli ollut...

Marcuksen kurkusta tunkeutui omituinen voihkaus... hän pelkäsi tulevansa hulluksi...

— Tai olenko minä jo mielipuoli? — änkytti hän itseksensä kauhistuneena. — Jospa tuo onkin mielipuolen harhanäky...?

Marcus muisti kertomukset Rooman palosta ja päätti mielessään, että sen on täytynyt olla lapsenleikkiä

verrattuna tuohon leimuavaan, hyppivään, aaltoilevaan tulimereen — johon puolentunnin kuluessa on hukkunut kolme miljoonaa ihmishenkeä...

Tulimeri...? Ei, vaan helvetti! Marcuksen mieleen lennähti elävästi äitivainaan kuvaukset helvetistä. Ja hänestä tuntui, että hän nyt näkee helvetin...

Kauhun ja tuskan järkyttämänä jupisi hän tietämättään ääneen:

— Kolme miljoonaa ihmistä on juuri äsken kärsinyt tuolla kaikkein kiduttavimman kuoleman...

Samalla hetkellä kuului alhaalta syvyydestä, tulen mahtavan pauhu yli moniääninen, vertahyydyttävä hätähuuto...

Tuo kamala huuto tuntui tunkeutuvan terävänä puukkona hänen rintaansa; konemaisesti katsahti hän sinne alas, ja hänen ruumiinsa alkoi väristä — niin kuin sitä puukkoa työnnettäisiin yhä syvemmälle.

Tuon tuliaavikon keskellä näkyi pieni ala, jossa ei vielä näkynyt liekkejä, sen peitti vain sakea savu. Huuto kuului siis tuon läpitunkemattoman, mustan-punaisen savupilven alta... Siellä voi olla kymmeniä tuhansia ihmisiä — ja heidän täytyy kaikkien vähitellen...

Taas kuului tuo epäinhimillinen huuto, se oli vielä tukehtuneempi kuin äsken...

— Kuule! Kuuntele! — huusi Marcus äkkiä kuin mieletön. — Jos helvetti olisi, niin sielläkään ei voisi olla noin kauhistavaa! Ajattele: ne tukehtuvat

nyt juuri... nyt — Eikö... eikö se jo taukoa...? —

Marcus tukkii korviaan, mutta se kuuluu... Hän lisää koneen vauhtia, ohjaten suoraan pois-päin, kiertää äänensammuttajat paikaltaan ja moottori alkaa vimmatusti surista — mutta se on kuuluvinaan sittenkin... Hän on eroittavinaan naisten kimeitä kirkaisuja, hullujen naurua, lasten hentoja, rukoilevia ääniä:

— Äiti, äiti!

Vieläkään ei siltä kohdalta nouse liekkejä! Marcus sulkee silmänsä päästäkseen näkemästä, mutta hän näkee entistä enemmän, selvemmin... Toinen toistaan pöyristyttävämmät näyt palavasta kaupungista kiitävät hänen silmiensä editse...

— Ooh! Pois! — huutaa Marcus käheästi. — Lähdetään jonnekin täältä... Missä Antonius lienee...?

Julius otti kädet kasvoiltaan ja sanoi vapisevin huulin:

— Minä näin hänen silloin heti... lähtevän ylöspäin...

HIRMUISIA HETKIÄ.

Marcus ohjasi koneensa heti ylöspäin, hän tunsi epämääräistä levottomuutta . . .

Hän ehti tehdä kuusi kierrosta, kun äkkiä tapahtui jotain, vielä hirmuisempaa kuin entiset . . .

Koko avaruus tuntui näet yhtenä jättiläissalamana leiskahtavan tuleen. Koko näköpiiri, kaukaiset metsät, vuoret, koko maailma leimahti aavemaisen sinikirkkaaksi, tulimerikin kalpeni samanlaiseksi. Vaistomaisesti tarttui Marcus kaikin voimin ohjauspyörään, ja pitkän, tuskallisen hetken jälkeen ryskähti kone niin ankarasti kuin olisi heidän päälleen korkeudesta pudonnut suuri kallionlohkare. He paiskautuivat alaspäin hirmuista vauhtia — ja alapuolella tuo riehuva helvetti!

Isku oli lyönyt Marcuksen miltei tainnoksiin, mutta onneksi jaksoi hän käsittää epätoivoisen tilansa . . . Hän koetti ohjata vaakasuoraan, mutta vauhti oli liian hirveä; ohjauslaite vapisi hänen kädessään — ja helvetti läheni . . .

Siinä silmänräpäyksessä hän huomasi, että moottorit kävivät vain puolella nopeudella. Salamannopeasti t ä y s i vauhti, viimeinen epätoivoinen ponnistus ohjauksessa; konekin värisi aivankuin elävä olento ankarasta ponnistuksesta — mutta vihdoin se lensi vaakasuoraan!

Mutta he olivatkin jo mustanpunaisen savun keskellä. Viimeiseksi näki Marcus sen lävitse leiskuvia liekkejä, hän luuli palavansa, ja kamala pauhu tuntui voitonriemuisesti ulvovan: m y ö h ä i s t ä!

Savu sokaisi Marcuksen, hän oli tukehtumaisillaan ja kone oli vinhasti p y ö r i v i n ä ä n y m p ä r i — ikäänkuin suunnaton hyrrä; päässä jyskyi hirveästi, mutta hammasta purren ohjasi hän ylöspäin, väänsi lisävauhdin venttiilin auki — pian, pian ylöspäin!

Sitten hän tunsi saavansa ilmaa! Hän alkoi rajusti yskiä, mutta taas hän veti keuhkoihinsa ilmaa! Ylemmäksi! Silmiä kirveli niin ankarasti, kuin olisi niihin ruiskutettu jotain tulista ainetta.

— Aah! — hänen rinnastaan kohosi raskas huokaus. Vihdoinkin raitista, ihanaa ilmaa! Silmätkin jo pysyivät auki!

Nyt vasta hän huomasi, että Julius oli kumartunut paikallaan eteenpäin kuin avuton juopunut, käsi riippui hervottomana alhaalla — pyörtynyt...

Marcus tunsi värisevänsä, muistaessaan, miten vähällä oli, ettei hän itse pyörtynyt... Vielä muutama henkäys paksumpaa savua — ja he olisivat pudonneet alas, hävinneet sinne kuin kaksi vesipisaraa hehkuvaan sulatusuuniin...

Hän tunsi kummallista liikutusta: niinkuin tämä kone, hänen koneensa olisi ollut elävä olento, uskollinen ystävä, joka oli pelastanut hänet hirmuisesta kuolemasta...

— Särkyiköhän koneeni? — ajatteli Marcus ja

kiersi äänensammuttajat paikoilleen, kuullakseen, rätsikö kone jostakin. Ei rätissyt...

Marcus alkoi kuunnella...

Ei — ihmisääntä ei enää kuulunut; nekin, jotka äsken huusivat liekkien kauhistavassa syleilyssä, ovat jo vaienneet — he eivät enää tunne tuskaa...

Siellä ei ole enää ainoatakaan elävää olentoa.

Mutta kaikki-nielevä tuli ulvoo, kohisee, ryskyy — se pauhaa mahtavammin kuin myrskyävä valtameri... Ja vielä senkin yli kuului toisinaan luhistuvien kivirakennusten kumea jyrinä.

Marcus päätti laskeutua alas — mutta mihin? Hän ei tietänyt enää missä oli, kaikki oli muuttunut vieraaksi.

Silloin huomasi hän tuliaavikon keskellä aivankuin tulivirran. Se kiilsä ja välkkyi kuni sadun tulesta asustava kultakäärme — se väräsi kuin saaliin-himosta...

Joen asemasta tiesi Marcus että tällä puolella oli ollut ylhäisön huviloita ja heti kaupungin ulkopuolella suuri kilpa-ajokenttä, autorata, tennis- ja potkupallo-kenttiä y. m. Ja se on tuulen yläpuolella. Marcus ohjasi heti sinnepäin.

Kirkkaassa, punakeltaisessa valossa näki hän ensiksi suuren, soikean renkaan: autorata...

Tuossa aavemaisessa valossa näkivät he kirjavan, juoksevan ihmisjoukon... Oliko siellä v a l k o p u k u i s i a k i n... syysyönä...?

Sieltä kuului omituista huutoakin, mutta Marcus ei pannut siihen huomiota. Kummallinen raukeus valtasi hänet tuon tavattoman jännityksen jälkeen ja hämälä ihmetteli siitä, että pääsee vielä maahan — saa elää tuon hirvittävän jälkeen.

Hän kiersi vielä yhden ympyrän, sitten laskeutui keskelle kilpa-ajokenttää.

Hän istui hetken liikkumatta, pitäen kiinni ohjauspyörästä. Hän kuuli pitkäveteistä huutoa, mutta tuo omituinen raukeus valtasi hänet yhä voimakkaampana, oli niin suloista levähtää . . . hän oli nukkumaisillaan . . .

Mutta silloin tuo huuto kuului lähempää . . . se oli . . .

Hän katsahti taakseen — ja niinkuin patonsa särkenyt hyökyaalto vyöryi heitä kohden sekava, punertavan kirjava joukko. Ja huuto . . . niin siitä ei s a a t t a n u t enää erehtyä — se oli niin hirvittävä kuin susilauman riemu-ulvonta, nähdessään takaa-ajetun hevosen nääntyneenä kaatuvan lumeen . . .

Julius muuttui aivan kalpeaksi ja sanoi käheällä äänellä:

— Ne tulevat tappamaan meitä . . .

— Niin kai, — sanoi Marcus ja näytti vieläkin omituisen välinpitämättömältä. Mutta kun joukko oli noin 70—80 m päässä, hypähti hän seisoalleen huudahtaen:

— Ei! Emme anna tappaa itseämme! Kuularuisku heitä kohden, ja ammu ilmaan heti kun sanon! Ei missään tapauksessa joukkoon!

Jo näkyi heiluvia nyrkkejä, ammottavia suita, tylsiä silmiä — ja heidän huutonsa tukehutti hetkeksi tulenkin kohinan . . .

Marcus oli huomannut käsiensä vapisevan, odottaessaan hyökkääjään lähenemistä. Mutta kun tuli toiminnan hetki, hermostus katosi. Hän nousi seisomaan ja heiluttaen käsiään, huusi kaikin voimin:

— Kansalaiset! En ole vihollinen! Seisahtukaa! Vaivoin kuuli hän oman äänensä!

Onneksi oli lentokoneen kori verrattain korkea ja kevyesti panssaroitu: muuten heidät olisi suorastaan tallattu jalkoihin. Pari miestä koetti kiivetä lentokoneeseen, mutta hän työnsi heidät takaisin, tarttui pieneen kuularuiskuun ja huusi hurjasti:

— Takaisin! Ammun! Ettekö kuule! Seisahtukaa!

Kuularuiskujen vaikutuksesta pysähtyi joukko, kirkuen villisti:

— Kuolema lasten pyöveleille!

— Pian tuleen! Tuleen!

— Konna, missä on lapseni!

— He pääsevät o m a a n tuleensa!

— Pian paistumaan!

— Paistumaan! Paistumaan!

Vieläkin Marcus viittoili ja huusi kaikin voimin. Akkia muuttui joukon huuto hurjan voitonriemuiseksi — ja hän tunsikin miten raudanluja, luinen koura tarttui hänen niskaansa...

Marcus käännähti rajusti ja iski samassa hyökkääjää kynäspäällään rinnan alle; mutta koura ei hellittänyt, kynnet tunkeutuivat syvälle ihoon, kuni petoeläimen kynnet. Marcus ponnisti kaiken voimansa, pudotti hyökkääjän ja huudahti läpitunkevasti:

— Ammu!

Parikymmentä miestä koetti parhaillaan kiivetä koneeseen, mutta kun kuularuiskun terävä rätinä puuskahti miltei heidän kasvoilleen, vaikeni huuto ja useimmat kääntyivät pakoon.

Julius lopetti, ja samalla hetkellä huusi Marcus läpitunkevasti:

— Ihmisraukat! Oletteko tulleet mielipuoliksi? Ettekö näe, että olen ystävä...?

Joukko pysähtyi kuin epäröiden. Ja nyt Marcus alkoi vavista; nuo ihmisraukat olivat miltei kaikki puolialastomia: miehillä housut, toisilla paita, joillakin vain rääsy keskiruumiilla, ja monet olivat antaneet viimeisetkin riekaleensa pienokaisilleen; niiden väsynyttä itkua kuului kaikkialta...

Silloin Marcus näki nuoren, aivan alastoman äidin pitelevän pienokaistaan...

Tämä vaikutti järisyttävästi Marcukseen; mitään ajattelematta hän sieppasi viltin, hyppäsi alas ja kietaisi sen nopeasti naisen ympärille.

Tuo teko vaikutti joukkoon enemmän kuin mitkään sanat; monet alkoivat itkien ja soperrellen tunkeutua hänen luokseen, pyytäen anteeksi menettelyään.

— Ystäväni... ystäväraukat! — änkytti Marcus liikutettuna. — Minä kyllä ymmärrän, että...

— Mutta miksi te ammutte meitä? — keskeytti äkkiä uhkaava miehen ääni.

— Ettekö ymmärrä, että me ammuimme ilmaan! Kun te — muistakaa vain, miten te...

— Niin, niin, meissä oli syy!

— Hyvä on! Hyvä! Hyvä!

— Te olette ihmisiä!

TULIMEREN RANNALLA

ODOTTAMATON KOHTAUS.

Marcus nousi koneeseen, ja kun hän punertavassa valossa näki tuon puolialastoman, nyyhkyttävän joukon, valtasi hänet vastustamaton liikutus ja sääli.

Viitaten palavaan kaupunkiin koetti hän puhua joitain lohdutuksen sanoja. Hän ei muistanut itsekään, mitä puhui; sitä vain muisteli vakuuttaneensa, etteivät heidän omaisensa olleet turhaan kuolleet.

Kun Marcus vaikenä, kuuli hän tulen kohinasta erään värisevän naisäänen, joka vaikutti häneen omituisesti:

— Päästäkää minut! Se on hän! Hän elää!

Hän näki Aurelian tulevan valkeissa alusvaatteissaan, musta tukka hajallaan...

Ja Marcus mutisi kuin kaiku:

— Hän elää...

Marcus katsoi kuin kuumehoureissa: juuri tuollaisena oli hän kuvitellut hänet vankilassa, silloin kamalana yönä...

Ja taas kuului kiihkeänä, värisevänä riemuhuutona:

— Hän elää, elää!

Tyttö koetti tunkeutua lentokonetta kohden — Marcus näki hänen kaatuvan.

Sitten Marcus tunsi vain hämärästi, että hän rajulla voimalla tempoili ihmisiä tieltään, huutaen kiihkeästi: — Tietä! Päästäkää! Pois tieltä!

Kaikki tuntui omituisen sekavalta... Hän tunsi Julian, näki hänen pyörtyneen, kantoi hänet koneen pehmeään nojatuoliin ja kallisti sen makuu-sohvaksi — sitten puki tytön ylle oman pehmeän turkkinsa...

Julia aukaisi silmänsä ja vavahti ensin pelästyneenä. Mutta kun hän katsahti Marcusta silmiin, kuvastui hänen katseessaan rakkautta, riemua, rukousta; hän aikoi sanoa jotain, mutta hänen huulensa alkoivat vavista — ja suuret kyyneleet tunkeutuivat pitkien, mustien silmäripsien välistä.

Marcuksen valtasi syvä liikutus... Hän laskeutui polvilleen ja suuteli noita kalpeita, vapisevia huulia...

Katkonaisesti itkien kertoi Julia, että hän oli ollut yksin kotona, isä oli lähtenyt illalla pääministerin luokse juhlaan. Heti ensimmäisen jyrähdyksen jälkeen oli hän pelästyneenä noussut vuoteelta ja lähtenyt juoksemaan; hämärästi vain muisti, että viereinen huvila räjähti ja alkoi palaa, sytyttäen heidänkin huvilansa. Hän ei muistanut sitäkään, miten oli joutunut urheilukentälle — hän oli vain juossut... Sitten hän katsoi taas sivulleen, äärettömään, pauhaavaan tulimereen ja alkoi vavista, huutaa ja itkeä hysteerisesti...

Marcuksella oli haavoittumisen varalta morfiinia ja hän antoi sitä Julialle — yön tapaukset olivat koskeneet liiaksi hänen hermoihinsa.

Julia näyttikin rauhoittuvan, kasvoilta katosi vähitellen tuo tuskan ja kauhun ilme; katse muuttui raukeaksi, ja vihdoin hän nukkui.

Marcus istui hänen viereensä ja katseli noita laihtuneita kasvoja: nyt ne olivat täydelleen samannäköiset kuin Aurelian...

Sekavat tunteet valtasivat Marcuksen mielen. Hän tunsi katumusta ajatellessaan että Julia oli laihtunut ja kalvennut juuri hänen tähtensä — sillä sen hän nyt tiesi varmasti, että Julia rakasti häntä. Ja hän ei ollut edes käynyt tervehtimässä tyttöparkaa. Ei edes Aurelian tähden...

Tytön kasvoille tuli tuskallinen ilme, hän värähti koko ruumiiltaan; luultavasti näki hän jotain äskeisistä tapauksista unissaan.

Peite oli liukunut hänen jaloiltaan; Marcus nousi niitä peittämään ja huomasi, että silkisukat olivat rikki — ja hento jalkapohja kokonaan verillä... soran ja terävien kivien repelemä...

Syvä liikutus, hellyys, ja vielä jokin ennen tuntematon tunne tulvahti Marcuksen mieleen; hän olisi heti tahtonut tehdä jotakin hänen tähtensä, rukoilla häneltä anteeksi, ettei ollut ymmärtänyt... Suudella noita jalkoja, jotka olivat pienet ja hennot kuin lapsen jalat...

— — —

— Sillä tavalla hän siis kuoli...

Marcus hätkähti, kuullessaan tuon matalan, tukeh-tuneen äänen — ja nähdessään Juliuksen tuijottavan palavaa kaupunkia. Hänen katseessaan kuvastui omi-tuinen, jähmettynyt tuska.

Tuo ääni herätti Marcuksen kuin unesta. Hänen mieleensä syöksyi yhtäikaa katkera suru, tuska ja kau-hunsekainen ihailu: A n t o n i u s! Häntä ei enää kos-kaan nähdä... Yksikään kuolevainen ei tule koskaan tietämään missä hänen ruumiinsa on... Hän meni Juliuksen luokse, tarttui hänen käteensä, puhuen oudon innostuksen vallassa:

— Niin veli — hän kuoli niinkuin oli elänytkin. Hän tahtoi saada aikaan s u u r t a — ja kun noin kävi, niin hän ainakin kuoli suurenmoisella tavalla. Sillä hän oli mies — v o i m a k a s m i e s.

Kalpeina ja äänettöminä tuijottivat he taas kama-laa näytelmää. Tasangolta oli alkanut puhalttaa jää-kylmä syystuuli. Toisinaan leyhähti tulimeren polttava henkäys sinne asti, mutta alastomien ihmisraukkojen oli miltei heti täytynyt siirtyä tulta lähemmäksi. Kel-taista tuliseinää vasten näytti heidän joukkonsa rauhat-tomalta haamujoukolta. Ja toisinaan kuului sieltä tulen pauhinan ylitse vihlovaa kirkunaa, itkua ja vaikerrusta.

Marcus havahtui tylsyydestään, väristessään vilusta. Hän luuli ensin olevansa kuumeessa, mutta sitten huo-masi, että tuuli oli vähitellen kiihtynyt myrskyntapaiseksi, jota tulimeren hirveä kuumuuskaan ei jaksanut yhtämittaa läpäistä — sinne oli lähes kaksi kilometriä. Julius värisi myöskin, ja Juliankin kasvot ja kädet tuntuivat kylmiltä.

— Julius . . . meidän täytyy myöskin siirtyä lähemmäksi, — huomautti hän hiljaa.

Kilpa-ajokentän keskusta oli aivan tasaista, kovaa ruohonurmea . . . Marcus pani lentokoneen liikkeelle, ja kummipyörillään se vyöryi palavaa kaupunkia kohden — hiljaa, äänettömästi — niinkuin jokin tropiikin kauhea jättiläishyönteinen olisi varovasti ryöminyt matkailijan nuotiota kohden . . .

Jo löyhähti vastaan niin tulinen henkäys, että Marcus sulki silmänsä ja kumartui. Ja hän ihmetteli, miten nuo ihmisraukat voivat sitä kestää.

Mutta lähemmäksi tultuaan huomasi hän, että tuliseinän ja onnettoman joukon välillä oli vinottain lähes ihmisenkoruinen kivaita — se suojeli pahimmalta kuumatukselta.

PIENOKAISET.

Kun Marcus hiljalleen ohjasi lähemmäksi onnettomien joukkoa, luuli hän silmiensä pettävän — kaikki tuntui mielettömältä, kuumehoureisen näyltä...

Kamalan sekasortoisena kaaoksena liikehti onnettomien joukko: varsinkin puolialastomat naiset näyttivät aivankuin etsivän jotakin polttavan tuskan pakottamina. Jotkut seisahtuivat välillä väännellen käsiään, toiset kuroittivat niitä tuskallisesti tulimerta kohden — niin kuin olisivat möyryävältä tulihirviöltä rukoilleet armoa, rakkaittensa elämää...

Muutamat makasivat kuolleitten tavoin maassa, kasvot nurmikkoon painettuna näkyi suonenvedontapaisesti vavahtelevia vartaloita, ja jotkut peittivät kasvonsa kyyristyen aivankuin murhaajan kuoliniskua odottaessa...

Mutta kun Marcus oli kääntänyt koneen tuulta vasten ja pysäyttänyt moottorin, huomasi hän, että näkyäkin kamalampi oli joukon melu. Siitä kuului vihlovaa itkua, valitusta, kirkaisuja; vihan, tuskan ja epätoivon huutoja; jäntevien nyrkkien noustessa kajahti kauheita kirouksia ja uhkauksia, muutamat rukoilivat suurella äänellä Jumalaa; joku etsi kiihkeästi vaimoansa, ja useat naiset huusivat lakkaamatta miestensä ja lastensa

nimiä — näkyi myöskin itkusta nääntyneitä, harhailevia pienokaisia, heidän ääntään ei enää kuulunut...

Mutta toisinaan kuului kiviaidan vierestä tuskanhuuto, joka tunkeutui sydämeen veitsenterävänä, viiltävänä. Ja Marcus näki siellä olentoja, jotka kiemurtelivat poljettujen matojen lailla: palaneet.

Kun hän näiden joukossa näki muutamien pienokaisten vääristyneitä kasvoja, muistui Marcuksen mieleen, miten hänen paljaalle jalalleen kivääritehtaassa kerran roiskahti sulaa terästä... Hän oli nytkin tuntevinaan saman tulisen tuskan, kun se heti vei nahan ja lihankin syvältä...

Hetken hän seisoi, sitten otti vapisevin käsin morfiinipullon ja ruiskun sekä hypähti alas.

Hänen täytyi sulkea silmänsä, saapuessaan kiviaidan luokse — hänen hampaansa alkoivat kalista...

Miehiltä oli palanut parrat, hiukset, paidat — ja valkealla iholla näkyi häikäisevän punaisia läiskiä; mutta näitäkin hirveämmiltä näyttivät mustuneet kohdat... ja lapset...

Heitä oli sillä kohdalla vain neljä: kolme pientä poikaa ja noin 8-vuotias, laiha tyttö — ja juuri tämä tyttö-parka oli pahimmin palanut. Hänen vaalea, silkinhieno tukkansa oli kärventynyt vain latvoista, mutta selittämättömällä tavalla oli pieni käsi kärventynyt mustaksi... päältäpäin nahkakin käpertynyt... Pienokainen aukoi suutaan kuni kivenheitolla puusta pudotettu lintu — ja kuolevan linnun varpailta näyttivät myöskin nuo hennot, mustuneet sormet... Poikaset huusivat

sydäntäsärkevästi, mutta tyttöraukka vaikeroi vain hiljaa — ikäänkuin kuolemanväsyneenä.

Marcuksen silmissä tuntui hämärtävän; hän kuuli kuin unessa erään värisevän naisäänen huudahtavan:

— Jumala siunatkoon teitä!

Ja eräs keski-ikäinen mies, jonka kasvot hehkuivat tulipunaisina, ähkyi käheästi:

— Ettekö voisi antaa minullekin...? Maksaisin...

— Ja minulle! Minulle! — kuului kaikkialta vaikeoivia ääniä.

Marcus kääntyi heihin ja hänen äänensä kuului tukehtuneelta:

— Ystäväni... ystäväraukat... Ei ole muuta kuin näille... pienokaisille...

Sitten kuului matala tuskallinen ääni:

— No, me olemme edes miehiä... kuolkaamme vain... Mutta kun nuo pienet lapsiraukat saavat kitua niin hirveästi...

— Antakaa heille pian...

Marcus antoi ensin pojille, ja kaksi heistä oli jo laannut itkemästä.

Kun Marcus tuli tyttöparan luokse tarttuen hänen hentoon käsivarteensa, vääntyi noille pienille sinikalpeille kasvoille hirveä tuska ja hän kuiskasi aivankuin viimeisillä voimillaan:

— Äiti... polttaa...

Tuo heikko ääni ja ilme vaikuttivat Marcukseen kummallisesti. Tuntui siltä kuin olisi pienokainen ollut jo kauvan sairaana — niinkuin hän olisi kuullut äänettä—

män kuiskauksen: En voi, en jaksaa enää... olen niin pieni, heikko... Armahtakaa — antakaa minun vihdoin — kuolla... kärsin niin kovin...

— Pieni... pieni lapsiraukka... sinun ei tarvitsekaan enää kärsiä! — oli Marcus kuiskaavinaan. Ja hän antoi pienokaiselle niin paljon, että tämä vaikenä heti näytti nopeasti vaipuvan syvään uneen...

Marcus ei tuntenut pientäkään katumusta — päinvastoin hän hiukan rauhoittui. Sitten otti hän lapsen varovasti syliinsä sanoen:

— Vien hänet koneeseen nukkumaan, siellä on pehmeämpää...

Ihmisjoukon raivokas huuto mylvähti sekavana, rajuna pyörremyrskynä, tukehuttaen hetkeksi tulenkin pauhun. Vain vaivoin saattoi siitä eroittaa muutamia yksityisiä:

— Voi murhaajia!

— Kuka on tämän tehnyt?

— Konnat! Missä on lapseni?

— Nyt on tuomiopäivä!

— Helvetti on jo sytytetty valmiiksi!

— Jumala, armahda meitä!

— Rukoilkaamme!

— Minä olen enkeli! Enkeli! Vihdoinkin sain siivet!

MIELIPUOLET.

Julius tarttui äkkiä suonenvedontapaisesti Marcuksen käsivarteeseen ja änkytti:

— Herra Jumala! Katso... heitä... on kymmenittäin...

Marcus oli kaiken aikaa nähnyt jotain tava-
tonta, mutta hän ei ollut pannut siihen huomiota. Nyt
hän tarkasteli noita onnettomia — ja hänen selkäänsä
kylmäsi...

Muutamat istuivat maassa liikkumattomina tai hil-
jaa huojutellen itseänsä ja tuijottivat tylsällä kauhulla
liekkeihin; eräs loikki nelinryömin maassa, haukkuen
kuin koira ja heti hyökkäsivät monet hänen jäl-
keensä, matkien eri eläinten huutoja. Heitäkin kau-
heampi oli eräs papin näköinen mies, joka tavatto-
malla kiireellä juoksenteli edestakaisin hien vuotaessa
virtana hänen kasvoiltaan; välillä hän tömistä kenttää
paljaalla, paksulla jalallaan ja huusi ankaralla saarna-
äänellä:

— Nouskaa haudoistanne! Hän tulee heti! Val-
vokaat ja rukoilkaat!

Hän vaikenä, kuunnellen tuskallisen jännityksen
vallassa; sitten alkoi hyppiä tasajalkaa, jotta tanner

tömisi. Taukosi taas hengästyneenä ja ärjyi yhä ankarammin:

— Älkää yrittäkö piiloutua! Kyllä minä näen, että vielä puuttuu seitsemän kappaletta! Minun toimekseni on annettu ajaa teidät ylös — ja minä ajan myöskin teidät ylös — ellei muuten niin ruoskilla ja skorpiooneilla!

Äkkiä hänen hikiset kasvonsa muuttuivat kauhusta kuolemankalpeiksi ja hän alkoi käheästi parkua:

— Mi... mitä...? Ette nouse minun käskystäni...? Koska... Niin, minä tein sen! Minä siunasin sotajoukkoja, ja... ja rukoilin... Mutta minä tein velvollisuuteni... tein sen esimiesteni käskystä! Enkä minä tietänyt, että minun syntini tähden tulisi viimeinen tuomio... Nouskaa, sanon minä! Sillä tietäkää, te niskurit ja hitaat sydäimestä: minä olen Herran, Sebaothin enkeli! Ja tämä on minulle toimeksi annettu...

Eräs tavattoman pitkä, laiha mies oli hiljaa kiivenyt kiviaidalle. Hänen yllään oli vain valkea yöpaita suunnattoman leveine hihoineen; hänen kalpeat kasvonsa vääristyivät pelottavasti ja hän heilutti pitkiä käsiään, karjaisten hirmustuneella äänellä:

— Voi sinuas, väärä profeetta, valehtelija — joka olet juopunut valittujen verestä! Tiedä sinä! Tietäkää kaikki — tietäköön koko maan piiri: minä kutsun, julistan: tulkaat tuomiolle!

Kuului vihlova kauhunhuuto. Suurin osa, varsinkin naisista, oli yön tapauksista pelästynyt miltei mielettömiksi. Kun nuo kauheat sanat kajahtivat hei-

dän takanaan ja he kääntyessään näkivät pitkän, valkean olennon, mustenivat heidän silmänsä, he luulivat todella näkevänsä viimeisen tuomion julistajan. Monen järki sammui, kuului käheätä, uikuttavaa naurua, joka muistutti nälkäisten lintujen huutoa. Sekasorto kiihtyi, kuului kauhistuneita, kimakoita kirkaisuja:

— Herra, anna anteeksi!

— Olemme kuunnelleet väärää profeettaa...

— Armahda! Armahda!

Sitten kuului näidenkin yli voimakas miehenääni:

— Ihmisraukat! Ettekö näe, että hän on hullu?

Mielipuoli oli huudoista välittämättä jatkanut kaiken aikaa puhettaan. Hän oli unohtanut personallisen vihansa, hänen äänensä oli muuttunut jylisevän juhalliseksi:

— Niinkuin pitkäisen tuli leimahtaa idästä hamaan länteen, niin on myös Ihmisen pojan tulemus! Sillä silloin pitää suuren vaivan oleman ja ihmiset pitää nääntymän pelvon ja odotuksen tähden! Ja elementit palavuudesta sulavat...

Jotkut koettivat tunkeutua joukon lävitse, ja mielipuoli karjaisi kammottavalla äänellä:

— Menkää pois minun tyköäni, te kirotut, t u o h o n ijankaikkiseen tuleen, joka valmistettu on perkeleelle ja hänen enkeleillensä! Siellä pitää oleman itku ja hammasten kiristys! Ja kuolema ja helveti heitettiin tuliseen järveen, ja tämä o n s e t o i n e n k u o l e m a !

Vasta nyt hänen äänensä lakkasi kuulumasta — puhkesi sellainen ulvonta, kiljuna, että Julius kumartui koettaen tukkia korviaan. Onnettomat

ihmisraukat olivat alkaneet tapella keskenään: toiset tahtoivat saada mielipuolen alas aidalta, mutta joukko pelästyneitä, hulluja ja hysteerisiä naisia seisoi tiellä kiljuvana, mielettömänä muurina. Heidän ulvontansa tukahutti toisinaan tulenkin pauhun. Mioletön huitoi ja huusi taukoamatta — ja kaiken ylitse valoi raivoava tulimeri verisen hohteensa... Vain toisinaan kuului melun yli joitakin yksityisiä huutoja:

— Pois mielipuoli!

— Älkää koskeko häneen!

— Jumala, ole armollinen...

— Alas sieltä! Muuten kaikki tulevat hulluiksi!

— Peljätäkää herran vihaa!

Nyt hypähti Julius seisoalleen ja ähkyi kauhistuneella äänellä — niinkuin hänkin olisi tullut mielipuoleksi:

— Marcus! Pois! Pian — minä en kestä kauempaa.

Marcus nousi nopeasti ylös, istahtaen ohjauspaikalleen — ja samalla hetkellä kuului melun yli luonnottoman terävä, kiljuva naisääni:

— Älkää rohjetko koskea herran enkeliin! Hän on tullut kutsumaan teitä viimeiselle tuomiolle — ja te aiotte tappaa hänet!

Marcus pani nopeasti moottorin käymään, ja lentokone alkoi hiljalleen edetä, mutta yhtenä ulvovana hornankuorona yhtyivät mielipuolet johtajattarensa huutoon. Marcus kiihdytti vauhtia, mutta vinkuvien piiskaniskujen tavoin satelivat takaapäin yön surkeimpien uhrien huudot:

— Oi jumalattomat — niskurit!

- Tahdotteko estää viimeisen tuomion?
- Herra on murskaava tomuksi!
- Helvetti on jo sytytetty teitä varten!
- Ha ha ha! He he he!
- Katsokaa, kuinka se loistaa!
- Tahdotteko murhata enkelin — julmurit!
- He ovat piruja, piruja!
- Katsokaa, niillä on sarvet ja hännät!
- Menkää takaisin helvettiinne!
- Tuonne takaisin — saatanat!
- Rukoilkaamme!

Sitä mukaa, kun he etenivät, häipyivät sanat kuulumattomiin, sekaantuen huumavaksi meluksi. Julius katsahti taakseen ja näki jotain sekavaa, heiluvia nyrkkejä, pyörivää, kuni villiä tanssia — ja hänestä tuntui, että noiden mielettömän yläpuolella tanssii tyhjässä ilmassa parvi punaisia paholaisia, iloisina vartioiden uhrejaan... Mutta lopulta hän käsitti, että kiviaidalla juoksenteli ja tappeli puolialastomia miehiä...

Marcus pysäytti koneen noin kolmensadan metrin päähän kodittomien joukosta ja alkoi kuunnella...

— Emmekö menisi vähän kauemmaksi...? — kysyi Julius arästi.

— Ei hyödytä, — vastasi Marcus synkästi ja katkerasti. — Sanoja tänne ei enää selitä — ja heidän yhteistä huutoaan ei pääse pakoön... Vaikka tunkeutuisi maan uumeniin, niin kyllä se aina korvissa soi...

— Oikeassa sinä olet, veli...

NAKYJÄ.

Tulen voima näytti yhä yltyneen. Niinkuin nälkäinen, raivostunut hirviö oli se taas nielaissut yhden esikaupungin kuin suupalaksi — ja ihmiset pakenivat pois päin, kuni takaa-ajetut eläimet itkien ja parkuen kuin mielipuolet. Kerran, kun ihmisraukkojen huuto hiukan vaimeni, kuului suuren koiralauman haieka ulvonta. Juliuksen kiihoittuneessa mielessä tuntui siltä kuin olisivat kolmen miljoonan murhatun sielut itke-neet tuon suuren rikoksen tähden — suuren kaupungin hävityksen tähden...

He tuijottavat kuin jähmettyneinä: esikaupunkien sytyttyä näyttää tulimeri uluttuvan taivaanrannasta toiseen, ja tuon äärettömän ulapan pinnasta hyppivät hurjassa tanssissa tulipatsaat kuni korkeat hyökyaallot — myrskyävä tulimeri! Miljoonat kipinät kiitävät pylvittäin avaruudessa, puoli maailmaa näyttää palavan ja taivas hehkuu veripunaisena — niinkuin sekin olisi värjäytynyt sen viattoman veren paljoudesta, joka tänään oli maahan vuodatettu...

Marcus tuijotti yhä ääretöntä pätsiä; ajatellen Antoniusta: vuosikaudet ponnisteli keksintönsä vuoksi; vuosikaudet suunnitteli, työskenteli taukoamatta päivät ja yöt... ja sitten...

— Kun ajattelee, että hänen työnsä avulla tuo on saatu noin kammottavaksi... puhui hän itsekseen

ja lisäsi epätoivoisesti: — Tuntuu siltä, kuin . . . täytyisi tulla hulluksi . . . Ja mitä, mitä tuolla lieene tapahtunut . . . ? Muistatko sen huudon, siellä keskellä . . . ?

Marcus muisti, että lähistöllä on myös työläisten kaupunginosa, ja nyt hän muisti siellä olleen tuhansia työläisperheitä, joista isä vietiin toissapäivänä kasarmiin . . .

Marcus havahtuu, kuullessaan, miten Julius äkkiä alkaa katkerasti itkeä . . .

Mutta Marcus ei voi itkeä, hänellä on vain sellainen tunne, kuin alkaisi tukehtua. Hän koskettaa vaistomaisesti kaulaansa — ja hänen mieleensä lennähtää Antoniuksen raju tempaisu illalla, hänen reväistessään kauluksensa rikki . . .

Kauhealla selvyydellä näkee hän, miten nuo yksinäiset työläisäidit äsken hypähtivät kauhusta kirkaisten vuoteiltaan . . . Lapsilauma juoksee itkien äidin turviin, kuni linnunpojat emonsa siipien alle . . . Äiti ottaa pienimmät syliinsä, painaen vaaleatukkaiset päät poveansa vastaan, hän peittää isompienkin päät, jotteivät näkisi noita kamalia leimahduksia — ja rukoilee kauhusta kalpein huulin apua Jumalalta . . . Mutta liekit lähenevät nopeasti, lapset alkavat sydäntäsärkevästi huutaa . . . Räjähdyks, helähdys, räiskettä — ja sinertävä liekki syöksähtää sisään kuni raivokas, notkea peto . . . Suunnattomalla tulikielellään se nuolaisee ahnaasti; lasten ohuet paidat, heidän vaaleat kutrinsa katoavat silmänräpäyksessä . . . He huutavat, kiemurtelevat . . . hennot kädet mustuvat, käpertyvät . . .

AAMU VALKENEE

ENSIMMÄINEN VALONSÄDE.

Harmaa syysaamu oli jo valjennut, kello oli jo yhdeksän.

Marcus oli tyytyväinen, että oli Julialle antanut niin paljon morfiinia: hän nukkui vieläkin.

Sillä nyt näytti entistä kauheammalta. Alaston pakolaislauma oli yhä kiihtyneen kuumuuden vaikutuksesta siirtynyt lähemmäksi. Kaikkialta virtasi yhtämittaa nääntyneitä pakolaisia: puolikuoliaaksi pelästyneitä naisia, itkeviä lapsia, tylsästi tuijottavia miehiä. Vähitellen oli tuo säälittävä joukko lisääntynyt yhä lukuisammaksi — nyt se lainehti heidän ympärillään yhtenä ihmismerenä... Onnettomien lisäksi saapui ympäristöltä suuria ihmisjoukkoja, läheisestä kaupungista tuli palokunta autoineen, mutta täällä ei ollut mitään tultta pelastettavissa. He olivat kii-reesti palanneet hakemaan vaatteita, ruokaa. Kellään ei ollut mitään syötävää — ja pienokaiset alkoivat yhä äänekkäämmin itkeä ruokaa...

Täydellinen epätietoisuus yhä lisäsi sekasortoa. Langaton sähkölennätinasema, telefoonit, rautatiet, sillat, kaikki oli hävinnyt. Autoillakin pääsi kaupunkiin vain yhtä maantietä myöten.

Ihmisraukat näkivät vain tuon suunnattomana helvettinä hehkuvan rovion, mutta miten kaupunki oli siksi muuttunut, ei kukaan voinut oikein käsittää. Heitä kauhisti vielä enemmän se, että itse kaupungista ei täällä ollut ketään. Pienestä huvilakaupungista vain muutamia. Jokainen ymmärsi, ettei toisella puolella kaupunkia olevasta savumerestä yksikään pelastunut; syntyi pöyristyttäviä, mielettömiä huhuja...

Eräs pelastusosastoista oli saanut tiedon, että oma hallitus oli julistanut sodan.

Tämä tieto levisi kulovalkeana onnettomien joukoissa. Epätietoisuuden, kauhun, surun ja hysterisen hermostuneisuuden lisäksi puhkesi esiin hurja raivo — tuo joukko näytti taas hullujen laumalta.

Marcuksen koneen viereen tuli muutamia alusvaatteihin puettuja nuoria miehiä kysymään, tiesikö hän mitään. Marcus kertoi lyhyesti kaiken muun paitsi vihollisten ja omien pommien laadun sekä matkansa tarkoituksen. Tieto levisi joukossa uskomattoman nopeasti eteenpäin, herättäen raivon ja katkeruuden huutoja. Marcus kysyi mielipuolien olinpaikkaa ja huomasi erään katshtavan pelokkaasti nukkuvan Julian puoleen ja sitten änkyttävän käheästi:

— Ne menivät kaikki sinne...

— Mitä, onko se mahdollista...? — änkytti Marcus katkonaisesti. — Miten ne sinne menivät...

— Siellä oli eräs pitkä, mieletön mies, — alkoi nuorukainen hiukan tyyntyneenä puhua — joka sanoi olevansa enkeli Mikael ja kehoitti kaikkia uskovaisia

seuraamaan itseänsä tuomiolle ja taivaan iloon Kristuksen luo. Monet sanoivat myöskin näkevänsä Jumalan. Riemusta huutaen lähti kokonainen lauma juoksemaan johtajansa jälessä — ja sinne he hävisivät...

Nuorukaisen ääni muuttui yhä käheämmäksi. Ja sitten kysyi Marcus hiljaa:

— Kaikki...?

— Vain muutamat palasivat. He eivät kai olleetkaan hulluja — olivat vain joutuneet eräänlaisen hysterisen hurman valtaan...

— Eikö... eikö kukaan koettanut estää heitä...?

— kysyi Julius, tuskasta vääristynein kasvoin.

— Ei, — vastasi mies. — Ja miksi? Heille itselle oli niin parempi — ja mitä he olisivatkaan vielä saaneet aikaan...?

— Ihme, etteivät kaikki ole tulleet hulluiksi, — huomautti vapisevalla äänellä eräs toinen. — Kyllä tämä niin kauhistava yö on ollut...

Marcus otti nenäliinan taskustaan ja alkoi pyyhkiä otsaansa — se oli kylmästä hiestä märkä.

Äkkiä kuului läpitunkeva huuto:

— Lentokone!

Kaikki katseet kohosivat yhtäikaa kuin komennuksesta.

Tavattoman korkealla näkyi todellakin lentokone — samassa ilmestyi pilvenhattaran takaa toinenkin, mutta ne olivat niin korkealla, ettei voinut nähdä, kenen lentokoneita ne olivat.

Marcus sieppasi jännittyneenä suuren ilmailukiikarinsa, ojensi sen lentokoneita kohden ja kalpeni — vihollisen koneita...

Lähin ihmisjoukko tuijotti odottaen häneen. Kun hän ei vastannut, kuului kiihkeitä huutoja:

— Mikä, kenenkä se on?

— Sanokaa pian!

— En tuota ei... siitä nyt... — kierteli Marcus.

Silloin huudot räjähtivät uhkaavana karjaisuna:

— Sanokaa paikalla!

— Ottakaa se häneltä!

— Pian, pian!

Marcus ilmoitti.

Parin sekunnin tuskallinen äänettömyys.

— Vihollisten lentokoneita!

— Vihollisten lentokoneita!

— Tulevat tappamaan loputkin.

— Katsokaa, ne pudottavat jotakin!

— Ne pudottavat pommeja!

— Pommeja, p o m m e j a!

Nuo huudot kiirivät kaikkialle kauhistuttavana kuin tuomiopasuunan ääni. Se lamautti Marcuksenkin niin, ettei hän ymmärtänyt mitään. Konemaisen nopeasti riisui hän vain nahkatakkinsa ja kääri senkin Julian pään yli — kuolkoon Julia äkkiä kuulematta, näkemättä...

Sekavana hirmumyrskynä pauhasi ja kuohui hänen ympärillään; naiset kirkuivat vääristynein kasvoin, toiset paiskautuivat suulleen maahan ja odottivat vavisten kuolemaa; miehet hyppivät hurjistuneina ja heris-

tivät nyrkkejään mielettömästi ja eläimellisesti karjuen...

Marcus katsahti ylös — ne olivat jo miltei kohdalla.

Silloin hän äkkiä hyppäsi ylös rajusti karjaisten:

— Kuolema ja helvetti! Minä olen hullu tolvana! Meillähän on niitä! Julius! Valmiiksi!

Hän pani silmänräpäyksessä kaikki moottorit käymään ilman äänensammuttajaa; vasta kun väkijoukko oli kääntynyt, väänsi hän sen kiinni ja viittoen käsillään huusi kaikin voimin:

— Pois tieltä! Pois tieltä! Minä pudotan ne alas! Pois pois!

Silmänräpäyksessä aukeni lentokoneen eteen leveä aukko; mutta se ei ollut vielä tarpeeksi pitkä — vielä ei pääsisi. Hän huusi kuin hurjistunut:

— Pois! Pois! — No menkööt sitten päät poikki!

Marcus kuuli Julian pelästyneen kirkaisun, näki Juliuksen menevän hänen luokseen, katsahti vielä kerran joukkoon ja tarttui venttiiliin, mutisten:

— Ei auta... ehkä jo pääsenkin...

Silloin hän näki kauempana edessä putoavan jotain, ja samassa kuului omituista suhinaa... aivan yläpuolelta...

Marcus sulki silmänsä, ja aivoissa välähti: p o m m i . .

Samassa silmänräpäyksessä kuuluikin kummallinen mätäkähdys, hän aukaisi silmänsä — ja aukealla paikalla oli läjä punaisia, painettuja julistuksia.

Edemmäksi oli pudonnut jo ennen; sieltä kuului huutoja, ilohuutoja... Julius hypähti alas ja heitti Marcuksen syliin kokonaisen tukun noita lehtisiä...

Marcus oli lukenut vasta pienen osan, kun hänen korvissaan oli kuuluvinaan kummallista huminaa... Hän katsahti sivulleen — ja aivankuin hämärän lävitse näki hän huutavia, juoksevia ihmisiä, jotka kaikki tahtoivat saada noita papereita... Oudon tunteen valtaamana nousi hän seisoaalleen ja alkoi heitellä julistuksia kiihtyneeseen ihmisjoukkoon.

— Ilmailija, ilmailija! Lukekaa!

— Ilmailija! Lukekaa pian!

Marcus ei muutaman hetken aikana käsittänyt mitään. Ja sitten hän kuuli kuin unessa oman, mielenliikutuksesta vapisevan äänensä lukevan:

»Lukemattomien miljoonien elämä on uhrattu sodan alttarille; kokonaiseen mereen ei mahtuisi ihmisveri, mikä on vuodatettu aikojen kuluessa sadoilla sotatanteilla. Tuhannet kaupungit on poltettu, pommitettu poroksi; vuosisatojen kuluessa luotu taide, sukupolvien uuras työ on monesti muutamassa hetkessä hävitetty.

Mutta vielä koskaan ei ole tehty niin kauhistuttavan julmaa rikosta kuin viime yönä: yksi Euroopan uljaimmista kaupungeista suitsee suunnattomana tuliroviona, kolmen miljoonan ihmisen: naisten, vanhusten ja satojentuhansien viattomien pienokaisten tuskanhuudot ovat siinä sammuneet viime yönä — siinä palavat parhaillaan heidän ruumiinsa...

Kauheata on ajatella, että tämä rikos on aivan johdonmukainen tulos militarismin kehityksestä; loppumattoman varusteluvimman, räjähdysaine- ja asetek-

niikan kuumeisen kehityksen on lopulta täytynyt johtaa tähän. Kaikki kävi tavallisessa järjestyksessä: eräs suurvalta julistaa sodan, toinen on valmiina ja panee toimeen hirmuisen hävityksen. Militarismi saapui siinä huippuunsa! Mutta se saavutti myöskin loppunsa.»

Marcus oli lukenut näin pitkälle kun hänet valtasi viime sanojen vuoksi niin voimakas liikutus, että hänen täytyi hetkeksi vaieta. Ympärillä oli syvä äänettömyys — lapsetkin olivat laanneet itkemästä, aivankuin aavistaen jotain merkillistä. Tulen ahnas kohina vain kuului.

»Kolme tuntia takaperin lennähti tieto tästä ympäri maapallon. Ja koko ihmiskunta on värähtänyt kauhusta ja inhosta. Jo parin tunnin kuluttua saapui eri maista tietoja, että miljoonat työmiehet lopettivat heti työnsä. Täällä on militarismin viimeisen rikoksen toimeenpannut hallitus lukkojen takana, ja sodanjulistus on peruutettu.»

Marcus kuuli, miten hänen äänensä paisui joka sanalla; hän katsahti joukkoon — nuo äsken tylsinä tuijottavat silmät olivat alkaneet omituisesti hehkua.

»Kaikkien maiden sotilaat — koko maailman työläisten lukemattomat miljoonat! Te olette eniten kärsineet sotien tähden. Veljet — teillä on voima! Ja nyt on aika tullut!

Ihmiset!

Te kaikki, jotka tahdotte inhimillisyyden ja sivistyksen voittoa: yhtykää tähän taisteluun! Täällä on alettu. Vyöryköön se yli koko militaristisen maailman,

kuni puhdistava ukkosmyrsky! Syöskää maahan veren barbaria!

Ihmiset! Koko ihmiskunnan todellisesti sivistynyt, jaloin osa! Me huudamme teille inhimillisyyden, sivistyksen, ihmiskunnan hyvinvoinnin ja tulevaisten sukupolvien nimessä, me huudamme viime maailmansodan miljoonien uhrien nimessä; me huudamme niiden kolmen miljoonan nimessä, jotka viime yönä ovat kärsineet kiduttavimman kuoleman — joiden hiiltyneet ruumiit vielä tällä hetkellä palavat:

L o p e t t a k a a s o t a !

Kansainvälinen Sosialisti-	Kansainvälinen armeijain
nen sihteeristö.	sodanvastustusliiton pää-
	komitea.

Tähän julistukseen yhtyy:
Kansainvälinen Rauhanliitto.»

Yö oli ollut liian kamala ihmisen kestäväksi. Miltei kaikki olivat menettäneet omaisiaan; toinen toistaan järisyttävämmät tapaukset olivat raadelleet heidän hermonsa kokonaan piloille: pienikin ilo olisi aiheuttanut hysteeristä naurua, pienikin vaara olisi ollut heille hirveämpi kuin kuolemantuomio ennen; vain muutamat harvat olivat kokonaan tylsistyneet.

Jok'ainoa oli äsken luullut seisovansa pöyristyttävän kuoleman edessä — tuo kauhu tylsistytti heidät.

Sentähden ei käsitettykään, ettei vihollinen viitsi väkijoukkoon pommeja pudottaa. Taas muuttui: he eivät sitäkään ensin käsittäneet. Mutta loppupuolella he jo ymmärsivät. Tuon nuoren miehen äänessä kuvas-tui villi voima, joka tuntui tulena karkaavan heidän suoniinsa. He unohtivat kamalan yön, omaistensa surun — he tunsivat vain jotain salaperäistä riemua ja huusi-vat kuin juopuneet . . .

Marcus oli samanlaisessa huumauksillassa. Kaikki oli ennen tuntematonta, sekavaa, joku vanha mies val-keine partoineen kiipesi lentokoneeseen, syleili häntä kyynleet silmissä ja puhui jotakin vapisevalla äänellä. Marcus muisti vain yhden sanan: »poikani» — ja hänen kurkkunsa tuntui kumman karhealta.

Silloin hän tunsi hennon, vapisevan käden tart-tuvan omaansa, ja Julia seisoι siinä kalpeana, haltioitu-neena ja toisteli värisevällä äänellä:

— Oi Marcus, Marcus, M a r c u s !

Tuossa äänessä helähti salaperäinen riemu, mutta sitten hän näytti muistavan jotain, hänen katseensa painui alas ja hän alkoi hiljaa, katkerasti itkeä . . .

Marcuksen sydämeen koski kipeästi tuo itku, hän puristi tytön pään rintaansa vastaan kuiskaten hellästi:

— Kaikki tulee vielä . . . hyväksi . . .

Nyt vasta hän huomasi väkijoukon melun ja kat-sahti hiukan arasti sivulleen. Mutta hän näki, että monet itkien syleilivät toisiaan. Ja se vanha mies, joka äsken kutsui häntä pojakseen, seisoι aivan lähellä katsellen heitä kyyneltynein silmin . . .

Tulimeri pauhasi yhä raivoisana — mutta ihmisjoukon mieliala oli muuttunut: sen aiheutti j u l i s t u s.

Nuo ylhäältä pudotetut julistukset vaikuttivat onnettomiin aivankuin virkistävä sade kasveihin, jotka ovat kuivuudesta kuolemaisillaan. Äärimmäisin hermostuminen tyyntyi, ihmiset alkoivat taas toivoa, lohduttaa toisiaan, tehdä suunnitelmia — ja vähitellen alkoi apuaakin saapua enemmän.

Marcuskin taas reipastui. Kun Julia ilmoitti, että heillä oli maakartano, jonne hän mielellään menisi, jos vain pääsisi, teki Marcus nopeasti suunnitelman: ensin lähimpään suurkaupunkiin hakemaan apua kodittomille, sieltä J:n kaupunkiin samalle asialle; Julia jää sinne yöksi, hän lähtee X:n pääkaupunkiin kokoukseen ja palaa huomenna takaisin — ja sitten hän vie Julian lentokoneella kauas maaseudun rauhaan, kunnes pahin sekasorto on ohi...

Marcus nousi seisomaan esittäen matkansa, ja kaikkialta kuului äänekkäitä hyväksymishuutoja. Miehet raivasivat nopeasti tilaa, Julia istahti Marcuksen viereen, ja tämä pani moottorit käymään...

KORKEUTEEN.

Marcus ohjasi ensin loivasti viistoon, mutta kun eteen tuli näkymätön savumuuri eikä hän viitsinyt enää kiertää, pani hän koneen täyteen vauhtiin ja tarttui lujemmin ohjauslaitteeseen...

Julia oli urhoollisesti koettanut olla kylmäverinen, mutta kun lentokone yhtäkkiä hurjasti syöksähti ylöspäin — silloin pakeni veri hänen kasvoiltaan, hän tarttui äkkiä suonenvedontapaisesti Marcuksen käsivarteen.

Hän rauhoittui tosin, tuntiessaan tuon jäntevän käsivarren järkkymättömyyden... Hän hymyili hiukan, sulkien silmänsä hetkeksi, ja muutaman silmänräpäyksen aikana lennähti hänen mieleensä kokonainen sarja ihania kuvia: he kulkevat käsikkäin, vihdoinkin hän saa nojautua tuohon jäntevään käsivarteen... He astelevat hiljalleen meren rannalla. Ei, täällä he ovatkin! Eikä hän välitä vähääkään vaikka paikalla putoaisi — kun vain saa yhdessä pudota... turvautua häneen...

— Pelkäätkö...? — kuuli hän äkkiä sydämellisen äänen.

Hän havahtui unelmistaan, katsahti Marcusta loistavin silmin ja kuiskasi aivankuin huumaantuneena:

— En... en minä nyt pelkää..!

Sitten hän hämmentyneenä rohkeudestaan käänsi kasvonsa toisaalle.

Marcus tunsi taas tuon oudon tunteen valtaavan sydämensä. Hän aukaisi jo suunsa sanoakseen jotakin, mutta silloin hän näki Julian tuijottavan alaspäin, kuuli hänen hämmästyneenä huudahtavan:

— Mitä, katsokaa!

Syvällä alapuolella näkyi jotain pelottavan suurenmoista... Virta... penikulmia leveä virta — ikään kuin hehkuva metallimassaa... Siinä näkyi tummanpunaista rautamalmia, valkeanhehkuvaa terästä, harmahtavaa lyijyä, häikäisevän keltaista kultaa; toisinaan nousi sen pinnalle pikimustia läiskälikaisena kuonakerroksena. Poreillen ja kuohuen näytti tuo kammottava koski vyöryvän eteenpäin — eikä sen loppua näkynyt...

— Mitä... mitä tuo on..? — sopersi Julia kalpein huulin.

— Savua — siinä menee meidän pääkaupunkimme!
— vastasi Marcus värisevällä äänellä.

— Mutta... sehän hehkuu..? — kysyi Julia liikutuksen vallassa.

— Aurinko.

Julia huudahti hiljaa. Nyt vasta hän huomasi, että aurinko paistoi siniseltä taivaalta — ja siellä alhaalla oli taivas ollut täydessä pilvessä!

— Kuinka korkealla me olemmekaan...? — kysyi hän jännittyneenä.

Marcus vilkaisi korkeusmittariin ja vastasi tyynesti:

— Kolme kilometriä.

Julia katsoi tuota suurenmoista näkyä aivankuin haltioituneena koneen syöksyessä eteenpäin hurjaa vauhtia. Julius huokasi raskaasti; hän ei puhunut sanaakaan — hän näytti sairaalta.

Ensimmäisen määräpaikan piti olla nyt lähellä, ja Marcus pelkäsi että kaupunki olisi peittynyt savuun.

Hetken kuluttua alkoi osa kaupunkia näkyä: toinen puoli näyiti hukkuneen tuohon äärettömään savuvirtaan! Laskeutumiskenttä oli kuitenkin savuton.

Heti kun he olivat laskeutuneet, kysyi Marcus vartiosotilailta, mikä se tavattoman suuri kansanjoukko N:n torilla on. Hän sai tietää, että siellä oli kokous — kaupunki oli täydelleen vallankumouksellisten hallussa! Sotaväestä olivat vain muutamat osastot ensin ryhtyneet vastarintaan, mutta sitten antautuneet...

Tuo tieto täytti heidän sydämensä ilolla. Marcus huudahti reippaasti:

— Odottakaa te vain täällä! Minä menen toimitamaan asiani — ja sitten lähdemme mahdollisimman pian I:hin!

Kapinallisten sotilasautolla lennätettiin hänet nopeasti torille. Juuri kun hän saapui sinne, kuului korviasärkevä huuto, josta eroitti vain joitakin sanoja:

— Alas sota!

— Alas murhaajat!

— Alas, alas!

Hän oli tuonut mukanaan suuren tukun julistuksia, mutta täällä oli niitä miltei jokaisen kädessä! Ja hänestä tuntui, että kaupungin puoli miljoonaa asukasta oli kokoontunut tähän torille, kaikkialla väkijoukossa sotilaita — tuo näky saattoi hänen sydämensä sykkimään ilosta!

Nyt hän huomasi että miltei toisella puolella toria seisoi puhujalavalla mies, joka alkoi taas jatkaa huutojen keskeyttämää puhettaan:

— Kun ajattelee, että täytyisi palata entiseen, niin luulee tukehtuvansa, tulevansa hulluksi... Tuntuu kuin koko luomakunta, koko maailman avaruus värisisi tuskasta ja inhosta... Sillä tuo savu, tuo kamala käry nousee miljoonien ihmisten ruumiista! On aivan kuin kuuluisi tuosta kitkasta pienten lasten tukehtuneita hätähuutoja...

Marcus huomasi nyt vasta, että torillakin oli savua. Marcus ei ollut koskaan senhajuista savua tuntenut — se oli ihmislihan käry...

Puhuja huusi taas läpitunkevalla, tuskan värisyttämällä äänellä:

— Vaikkei sitä kuulisikaan — niin he huutavat sittenkin! Niinkauan kuin sotia on maan päällä, tulevat nuo sadattuhannet naiset ja pienokaiset huutamaan vihlovalla, tukehtuneella äänellä: Alas sota! Lopettakaa vihdoinkin joukkoteurastukset!

Lähetä oli heti hänen tultuaan juossut hakemaan jotain vallankumouksellisten johtajaa. Marcus näki kuin unessa, että auton viereen tuli muutamia miehiä. Hän selitti lyhyesti asiansa ja nämä lupasivat heti lähettää parisataa autoa viemään apua.

Juuri kun auto lähti liikkeelle, kajahti tuhansista kurkuista jatkuva, mahtava huuto:

— Pois sota! Pois sota!

Marcus palasi takaisin lentokentälle kertoen järkyttettynä ja riemukkaana mitä oli kuullut ja nähnyt.

Suuri ilo täytti heidän jokaisen mielensä, ja Marcus jatkoi hiljaa aivankuin haltioituneena:

— Nuo uhrit eivät siis ole kuolleetkaan hukkaan — heidän tuhastaan nousee uusi, onnellisempi elämä...

Julia alkoi hiljaa itkeä. Ja hetken kuluttua lähtivät he täyttä vauhtia toista määräpaikkaansa kohden.

ONNI KUOLEMAN KESKELLÄ.

Kun he lähenivät I:n kaupunkia, muisti Marcus, että siellä oli viime vuonna valmistunut suuri loistohotelli, johon tulevaisuutta silmälläpitäen oli laitettu täydellinen laskeutumiskenttä lentokoneille. He päättivät mennä suoraan sinne. Marcus oli äsken puhunut Juliukselle, että tämä lähtisi heti tänne saavuttua jonkin suureen muotiliikkeeseen ja käskisi tuoda kaikenlaisia naisten pukuja . . .

Marcus oli Antoniuksen neuvosta jokaiseen uuteen koneeseen itse valmistanut erään aivan pienen, helposti irtautuvan kappaleen, jota ei ollut piirustuksissa; se teki koneen käyttökelvottomaksi, kun se irroitettiin, eikä koneesta näyttänyt puuttuvan mitään. Nyt hän otti sen ja pisti taskuunsa.

Kun Julia nousi seisoaalleen, näki Marcus, että hänen kalpeat kasvonsa vääristyivät tuskasta ja hän istahti uudelleen . . .

Marcus kuiskasi muutaman sanan Juliukselle, joka riensi edellä hotelliin. Ja kun hän ilmoitti, että valtakunnan ilmoitusaston varapäälikkö on täällä loukkaantuneen rouvansa kanssa ja tarvitsee huoneiston, muuttui ovenvartija tavattoman kohteliaaksi ja esitti

hienoimman huoneistonsa: neljä huonetta, ikkunat kadun puolella ja loistava näköala yli kaupungin kahdeksannesta kerroksesta...

Julius suostui, ja hetken kuluttua tuli Marcus, kantaa sylissään Juliaa.

Hissi lennätti heidät nopeasti ylös korkeuteen; ovenvartija ja palvelijat aukaisivat kunnioittavasti kumarrellen ovet ja sulkiivat ne heti kun hän oli astunut taakkoineen sisään...

Marcus näki että Julia oli vieläkin raukea ja kalpea, ja hänet valtasi syvä sääli ja hellyys. Mitään ajattelematta istahti hän pehmeään sohvaan, pidellen yhä Juliaa sylissään kuni pientä lasta...

Julia alkoi hengittää nopeammin; kun hän katsoi Marcusta loistavin silmin, valtasi Marcuksen taas tuo sama, omituinen tunne: aivankuin tuo tyttö olisikin Aurelia — nimi vain on toinen; niinkuin hän ei enää surisikaan samalla tavalla kuin ennen — ettei hän olekaan mitään kadottanut.

Marcus tunsu piston sydämessään: kuinka hän voisi noin katkerasti loukata Aurelian muistoa... Mutta tuo tunne ei poistunut.

Juuri silloin tunsu hän, että Julia puristi hiukan hänen kättään ja sitten kuiskasi hiljaisella, värisevällä äänellä:

— Marcus... nyt minä tahtoisin kuolla.

— Miksi... miksi niin...? — änkytti Marcus hämmästyneenä.

— Olen niin sanomattoman onnellinen! Te elätte, elättel! Ja kun... kun olen teidän sylissä...

Viime sanat hän oli kuiskannut tuskin kuuluvasti ja loi katseensa alas. Mutta heti hän taas katsahti Marcusen silmiin ja puhui ikäänkuin yliluonnollisen hurmauksen ja riemun vallassa:

— Ei minulle enää koskaan tule näin onnellista hetkeä... Sentähden tahtoisin nyt juuri — täällä hetkellä... Ja jos kuoleman jälkeenkin olisi jotain... niin ei Jumalakaan hennoisi heittää minua tuskaan — kun viime hetkeni maan päällä olivat näin ihanat... elämäni ihanimmat...

Hänen sointuva äänensä alkoi vavista yhä enemmän, ja hänen silmänsä tulivat täyteen kyyneleitä...

— Julia, Julia — sopersi Marcus miltei tukehtuneesti.

Tuhannet tunteet risteilivät hänen sydämessään; hän muisti hämärästi, että myöskin Aurelia oli viimeisenä iltana puhunut jotain kuolemasta... Oliko sittenkin jotain yliluonnollista — onko heillä sama sielu...? Ja hän tunsi yhtäkkiä rakastavansa Juliaa. Hän koetti vieläkin karkoittaa tuota tunnetta, mutta ei voinut... Kaikki hänen ajatuksensa sekaantuivat — hän tunsi vain sydämensä olevan tulvillaan — ja kuiskasi värisevällä äänellä:

— Rakkaani... sinä et saa puhua noin! Armaani...

Tytön ruumis värähti hänen sylissään kuin sähköiskusta ja hänen poskilleen leimahti punaiset ruusut...

— Mitä sinä sanot...? — sopersi hän vapisevin äänin. Ja hänen ruumiinsakin tuntui hiukan vapisevan...

Marcus puristi hänet rajusti rintaansa vastaan ja suuteli kiihkeästi, kuiskaten:

— Rakkaani... sinä et saa koskaan kuolla...

Kyyneleet nousivat Julian silmiin, mutta hän hymyili onnellisena ja sopersi hiljaa, tulisesti:

— Marcus... Tämä on aivankuin kaunista unta...

He olivat kauan ääneti, katsoen vain toisiaan. Eivätkä he muistaneet niitä kauheita onnettomuuksia ja tuskia, joita heidän oli täytynyt kokea. Vihdoin puhui Julia hiljaa ja surullisesti:

— Nyt Aurelia olisi iloinen, jos hän voisi vielä tuntea... ja tietäisi tämän...

Marcus säpsähti kuni rikoksesta yllätetty pahan-tekijä kuullessaan tuon nimen ja kysyi hiukan käheällä äänellä:

— Mistä sinä tiedät sen...?

— Hän puhui siitä samana iltana kun hänet vietiin... ja hän antoi...

Julia kohoutui hiukan, aukaisi nopeasti turkin, ja sitten hän hiukan punastuen veti poveltaan ohuen, kultaisen medaljongin ja otti siitä tavattoman pienen, sinetillä suljetun kirjekuoren. Marcus aukaisi sen vapi-sevin sormin ja luki seuraavaa:

»Rakas!

Jos minä joudun pois, niin älä vain saata itseäsi ikävyyksiin minun tähteni. Marcus: anna Julian olla se, jota minä en voinut olla — minä pyydän sitä! Hän on hyvä, parempi kuin minä, ja hän rakastaa sinua! Ja jos te joskus iltaisin kahden istuessanne muistelette

minua — niin muistakaa ilman surua. Sillä Marcus: hän on sinulle silloin sama kuin minä. Rakasta häntä, niinkuin minäkin häntä rakastin.

Jos minun elämäni täytyy sammua, niin sammuvissa ajatuksissani olette viimeisinä — te molemmat.

Aurelia.»

Marcus oli muuttunut aivan kalpeaksi, mutta kun hän taas katsoi tyttöä, syöksyi veri uudelleen hänen poskilleen.

— Rakas, pieni tyttöseni... — kuiskasi Marcus kiihkeästi. — Miksi salasit tämän minulta..?

Pitkät mustat silmäripset vaipuivat alaspäin, ja poskille nousi taas puna.

— Minä avustin... hänen puheistaan, mitä siinä oli, ja... Kun olin varma, ettet minua rakasta... niin en voinut sitä antaa...

— Mutta rakkaani! Minä olen sentähden tehnyt erään vääryyden...

— Onko siinä jotakin... jotakin sellaista..? Etkö sinä näytä minulle..? — änkytti Julia pelästyneenä ja hänen kätensä alkoivat vavista. Ja Marcus sanoi hämillään:

— Kyllä näytän sitten myöhemmin. Mutta sen vääryyden olen tehnyt juuri sinulle, Julia, kun...

— Ooh! Et sinä mitään vääryyttä ole tehnyt! — huudahti Julia hellästi, illostuen.

Marcus oli omituisen liikutettu, hän tunsu epä-määräistä katumusta ja ihmettelyä. Ja nyt hän käsitti,

että oli jo kauan rakastanut Juliaa, vaikkei ollut sitä ymmärtänyt — eikä tahtonut ymmärtää. Hän katsoi rakastettuaan silmiin ja kysyi hiljaa, epäröiden:

— Tiesikö hän, että... sinä pidit minusta?

— Tietysti hän tiesi! — huudahti Julia innostuen. Ja sitten hän puhui lapsellisen naivisti ja avomielisesti muistojensa valtaamana:

— Jo siellä iltakutsuissa me aloimme molemmat pitää sinusta... Kun Aurelia sitten ilmoitti, että sinä häntä rakastit — en minä ollut vähääkään katkera; minä sanoin vain miten paljon sinusta pidän ja sitten me itkimme yhdessä — sillä minä rakastin häntäkin...

— Julia... rakkaani — kuiskasi Marcus liikuttuna. — Enkä minä tietänyt tulla edes tapaamaan sinua...

— Minä kyllä tapasin useasti sinut — kaukaa! — puhui tyttö hämillään ja hymyili onnellisena. — Minä kävin usein lentokentän laidalla ja näin kun sinä lensit... Jospa tietäisit, miten vapisin silloin paraatissa, kun sinä pudottauduit sillätavoin — ja sitten kun hävisit ylös näkymättömiin... Ja kun sinä olit vangittu... en minä paljoa nukkunut siihen aikaan — kun vielä Aureliakin oli vankilassa... Ja minä olen ikäväinyt sinua niin kovin...

Marcus näki tytön hennon poven kohoilevan kii-vaasti, näki noiden sädehtivien silmien kyyneltyvän, ja hän ymmärsi äkkiä, ettei kukaan olisi voinut rakastaa häntä sellaisella rakkaudella kuin tuo tyttö — ja hänen oma rakkautensa tuntui kasvavan satakertaiseksi. Hän oli sen tietämättään tahtonut tukehuttaa — mutta nyt

se tuntui tulena syöksyvän hänen sielunsa ja ruumiinsa lävitse . . . Hän puristi tytön rajusti rintaansa vastaan ja toisteli tulisesti ja hellästi:

— Julia . . . Julia . . . Julia . . . !

Silloin kuului koputusta, ja Marcus kantoi Julian nopeasti ja äänettömästi toiseen huoneeseen. Hän palasi heti ja huusi:

— Sisään!

Sieltä tuli Julius, seurassaan hieno muotiompelijatar — ja jälessä kolme juoksupoikaa kantaen joukoittain koteloita ja pieniä laatikkoja!

Marcus pyysi neidin tavaroineen menemään heti Julian huoneeseen. Ja sitten hän sanoi sydämellisesti hymyillen:

— Kylläpä sinä veli sait tulemaan tänne koko muotikaupan!

— Kyllä siinä on juonia . . . sillä kaupat ovat suljettuja . . . Mutta sain lopulta sittenkin . . .

Kun muotineiti oli lähtenyt, aukeni sisähuoneen ovi, ja Julia astui sisään, puettuna yksinkertaiseen, hienoon pukuun.

Marcus hämmästyi sanattomaksi; nyt hän vasta oikein huomasi, mikä muutos Juliassa oli tapahtunut! Hän oli aina tottunut ajattelemaan Juliaa erikoisen kauniina tyttönä — mutta nyt hän näki nuoren, ihanan naisen! Hänen sorja vartalonsa näytti vielä solakammalta ja notkeammalta kuin ennen, kapeat kasvot entistä hienommilta, henkevämmiltä — ja mustista silmistä

sädehti salaperäinen, sanoin selittämätön sulo, joka tulee vain surusta ja sisäisistä kärsimyksistä... Ja kun hän hymyili vienosti punastuen, näyttivät hänen poskensa läpikuultavilta, jostakin harvinaisesta kivistä veistetyiltä. — Marcuksesta tuntui, ettei hän koskaan ollut nähnyt niin hurmaavan kaunista naista! Niin, hän on vielä kauniimpi kuin Aurelia... Marcus ehdotti että mentäisiin yhdessä aamiaiselle, ennenkuin he lähtevät — ja se hyväksyttiin.

Silloin Julius hienotuntoisena nousi ja sanoi toimekkaasti:

— Minä lähden varaamaan hyvät paikat!

Kun ovi oli sulkeutunut, kiiruhti Marcus Julian luokse ja suuteli häntä, kuiskaten kiihkeällä hellyydellä:

— Rakas... se mitä nyt sanon on vanhaa, mutta minun täytyy se sittenkin sanoa: sinä olet kaunis!

— Marcus! — koetti tyttö moittia, mutta hänen hymynsä, sädehtivät silmänsä ja hohtavat poskensa kuvastivat vain hellyyttä, onnea. Molemmat näyttivät rajattoman onnellisilta — niinkuin ei olisikaan käymässä hirveä taistelu. He olivat vielä niin nuoria.

Kun Julia Marcuksen käsivarteen nojautuen hiljaa astui hotellin loistavaan ruokasaliin, herätti häntä tavatonta huomiota. Kun saatiin tietää, että hän oli pelastunut yöllisestä tuhosta, ja nähtiin hänen vielä ontuvan, muuttui tuo mustapukuinen pääkaupungin kaunotar jokaisen silmissä yhä mieltäkiinnittävämmäksi — kaikki katseet kääntyivät häneen.

Siellä oli myöskin pieni ryhmä upseereita. Marcus tunsu epämääräistä vastenmielisyyttä, kuunnelles-

saan heidän äänekästä varmuuttaan. Useimmat siviilihenkilöt sensijaan näyttivät synkiltä ja epävarmoilta. Erään herran puheesta sai hän tietää, että suuri osa asukkaista, varsinkin rikkaimmat, olivat tänä aamuna paenneet kaupungista.

Hetken kuluttua tuli itse ravintolan johtaja Marcusen luo ja sanoi kohteliaalla, salaperäisellä äänellä:

— Suvaitseeko teidän ylhäisyytenne lukea muutamia äsken tulleita sähkösanomia, joita on käsketty antaa tilapäisesti täällä oleville korkeammille upseereille...

— Olkaa hyvä ja tuokaa! — vastasi hän tyynesti.

— Heti paikalla, teidän ylhäisyytenne!

Hän kiiruhti pois, ja Marcus hymähti pilkallisesti:

— Kylläpä minä olen kohonnut! Jospa nyt siten saisi vastineeksi joitain todenmukaisia tietoja...

Hetimiten toikin tarjoilija ne — kannellisessa ruoka-astiassa! Marcus asetti ne sanomalehden päälle, niinkuin olisi sitä lukenut.

Päällimmäisessä oli raportti erästä pikkukaupungista, jossa kapinalliset olivat voitolla. Toisessa ilmoitettiin kaiken olevan vielä epätietoista. Ja kun hänen seuralaisensa jännittyneinä odottivat, sanoi Marcus hiljaa vain yhden sanan:

— Hyvin.

Mutta kolmas sähkösanoma vaikutti häneen kuin nyrkinisku vasten kasvoja! Sen sisältö oli seuraava:

»Taistelu jatkuu. Neljäsosa sotilaista kapinallisten puolella. Olemme tykkitulella valloittaneet niiltä yhden kaupunginosan. Se palaa. Niiltä kaatunut 5000 — meiltä 63. Me voitamme!»

Seuraavassa kapinalliset hiukan voitolla; viidennessä häilyi voitto sinne tänne — hallituksen joukot odottivat tykistöä.

Mutta kuudes oli aivan pöyristyttävä; siinä kerrottiin, että O:n kaupungissa kapinalliset olivat sulkeutuneet erääseen tehtaaseen, ja kun he eivät poistuneet muuten, ammuttiin sinne kuvernöörin käskystä sytytyspommeja — ja kaikki paloivat. Kapinalliset olivat kostoksi »koonneet suunnattoman suuren raa'an joukon», piirittivät kuvernöörin talon ja polttivat sen omistajineen poroksi. Osoitteeksi joukon hurjasta raivosta mainittiin, että eräs sosialisti, joka oli kehoittanut heitä luopumaan aikeistaan, iskettiin paikalla kuoliaaksi; ja virkarniehiä oli surmattu kymmenittäin...

Samalla hetkellä kajahti jossakin kauempana kiväärinlaukauksia; se kiihtyi yhä ankarammaksi. Hetken kuluttua alkoi niitä kuulua toisaaltakin...

Marcus päätti lähteä katsomaan, mutta eteisessä tuli häntä vastaan eräs insinööri, jonka hän oli kauan tuntenut. Marcus puristi kiihkeästi hänen kättään ja kysyi kahakan yksityiskohtia.

— Tämä ei ollut vielä mitään, — vastasi insinööri kiihtyneenä. — Mutta minä pelkään jotain, jotain kamaa — sillä koko kaupunki on palkkajoukkojen vallassa. Senjälkeen kun niiden kasarmi viime kuussa valmistui miltei linnoitukseksi, ei niille...

— Linnoitukseksi...? — keskeytti Marcus hämmästyen.

— Niin, kuvittele vain suurta, nelikulmaista rakennusta, jonka betoniset ulkoseinät täydellisesti kestävät

pikatykin tulta, jonka ikkunoina on vain ampumaaukkoja ja muurin reunat täynnä pikatykkeitä ja kuularuiskuja! Ja kun se on korkealla kukkulalla, niin todellisuudessa se vallitsee kaupunkia kuin entisajan ryövärilinna ympäristöään... Sentähden ei täällä ole uskallettukaan mitään.

— Todellakin... — mutisi Marcus huolestuneena. — Luuletko todella, että ne...

— Minä todella pelkään, veli! Ajattele: tuolla torilla on vähintään satatuhatta ihmistä... jospa ne panssariautoilla piirittäisivät koko kaupunginosan... Tämä päällikkö on kerran ennen tehnyt sellaista — ja niiltä saa muutenkin odottaa mitä tahansa...

Marcus tuijotti hetken synkästi eteensä ja sitten lausui päättävästi:

— Sitten mekin jäämme vielä tänne — toistaiseksi...

Hän pyysi ystävänsä samaan pöytään ja selitti lyhyesti miten Julia oli pelastunut.

Julia ilostui suuresti nähdessään insinöörin ja kysyi oliko hänen rouvansa mukana — tämä oli Julian entinen kotiopettajatar. Mutta insinööri kertoi tyytyväisenä, että oli aamulla lähettänyt hänet lasten kanssa kauas maalle.

TELOITTAJAT TYÖSSÄ.

Oli kulunut noin puoli tuntia, he olivat juuri lopettaneet kahvinjuontinsa, kun taas alkoi kuulua kiivasta kivääriltä — jostakin aivan lähistöltä. He kiirehtivät kaikki neljä ylös huoneistoonsa, suoraan kulmahuoneeseen . . .

Sieltä olikin mainio näköala, sillä hotellirakennus sijaitsi ylängöllä. Kaupungista johtavan valtakadun eroitti laaja hotellille kuuluva huvipuistikko; tämä lisäsi yhä näköalan laajuutta: koko kaupunginosa kymmenine sivukatuineen näytti lepäävän siellä alhaalla, syvyydessä — ikäänkuin tavattoman suuri kartta!

Mutta suuri oli siinä esiintyvä näytelmäkin.

Lukematon ihmisjoukko vyöryi esikaupunkeja kohden leveätä valtakatua myöten; itse katu näytti liikkuvan mustana koskena — ja avuttomina kuni rantaan sidotut veneet seisoivat kadun syrjillä auto- ja raitiotievaunurivit . . .

Laukaukset kuuluivat esikaupungilta päin, jonne joukko kulki. Ja sitten näkivät he kaukaiseen kadunristeykseen ilmestyvän muutamia panssariautoja, alkaen hurjasti ampuu; sieltä kuului huutoja, näkyi kohotettuja käsiä.

Joukko pysähtyi, se alkoi haarautua sivukadulle, niinkuin kauhean suuri, monipäinen hirviö — mutta sieltäkin puuskahti vastaan laukausten myrsky!

— Niin käy kuin ajattelin! — sanoi insinööri käheästi.

Kun Julia sai kuulla insinöörin mielipiteen, huudahti hän kiihoittuneena:

— Mutta ei kai ihmisiä sentään ihan syyttömästi saa ampua!

— Ei ei! — puhui insinööri karmivan katkerasti. — Ei tietystikään syyttä! Mutta tuo ihmisjoukko on aivan varmasti ruvennut m e l l a k o i m a a n! Hyökännyt jonkun poliisin tai palkkasoturin kimppuun! Täkäläisten palkkajoukkojen päällikkö on todellinen kyky siinä suhteessa!

Osa ihmisjoukoista oli kääntynyt toisille sivukaduille ja palasi takaisin — kaikki tiet olivat tukitut!

Silloin näytti hurja raivo valtaavan ihmiset. Villisti huutaen lähti tuo mahtava joukko juoksemaan valtakatua myöten — se näytti pauhaavalta hyökyaalolta, joka vyöryy yli maiden särettyään patonsa...

Mutta silloin yhtyi kuularuiskujen kuoroon vielä konetykkien terävä jyrinä...

Marcuksesta tuntui ensin ikäänkuin olisi nähnyt eilisiltaisen näyn — mutta heti hän ymmärsi, että tämä oli sata kertaa hirmuisempi! Eilen olivat kaikki marsineet laulaen eteenpäin, mutta tuolla oli naisia, vieläpä lapsiakin ja... Julia muuttui lumivalkeaksi, ja insinööri puri hammastaan — siellä alhaalla tapahtui uskottoman nopeasti seuraavaa.

Joukon alkupää koetti seisahtua, ihmiset huusivat kohotetuin käsin — mutta takaapäin ryntäävä joukko ei kuullut, ei käsittänyt... Se painoi lumivyöryn voimalla, heidän täytyi mennä eteenpäin — ja kaatua konetykkien ja kuularuiskujen kauheasta tulesta — yksikään ei edennyt...

Lopulta alettiin huomata, että jotakin oli hullusti — joukko pysähtyi.

Ja taas se haarautui sivukaduille. Mutta silloin muuttui näytelmä uskomattomaksi, sekavaksi painajais-uneksi: Kaikkia katuja myöten lähenivät panssariautot turvatonta joukkoa kohden — aivankuin suunnaton puristuskone, joka syleilyssään murskaa kallion-lohkareet, rataiskot... kaikki...

Silloin puhkesi joukko hirvittävään hätähuutoon, syöksyen sinne tänne mielettömän kauhun vallassa — aivankuin sutten piirittämä lammaslauma. Se koetti tunkeutua porteista, mutta täällä oli vain rautaportteja — ja kaikki sulettuja! Hotellinkin huvipuistoon johtava portti kajahteli iskuista, kumisi tuskanhuutojen säestämänä ikäänkuin jokin kaamea kuoleman kello... Mutta turhaan, turhaan... Koneiden jyrinä ja särinä vain kiihtyi yhä kauheammaksi, niiden ristituli alkoi tehdä pöyristyttävää jälkeä. Ne lähenivät yhä aseetonta joukkoa hiljalleen — kuni julmat jättiläishämähäkit, jotka ahnaina ja säälimättöminä lähestyvät verkkoihin takeruneita uhrejaan...

Mutta nyt muuttui Marcus kauhean kalpeaksi, hypähti seisoalleen, huudahtaen päättävästi:

— Ei — tuo ei saa tapahtua!

Sitten hän nopeasti otti matkalaukustaan pienen kuularuiskun patruunavöineen, antoi ne insinöörille, käskien lyhyesti:

— Sinähän osaat käyttää tätä. Jos tarvis tulee, niin puolusta häntä viimeiseen. Ja kun olen noiden kohdalla, niin menkää pois ikkunan äärestä — ne särkyvät...

— Täällä asti? — kysyi insinööri ihmetellen.

— Tee kuten sanoin! — kuului nopea vastaus.

Julia oli tahtomattaan hiljaa huudahtanut.

Marcus tarttui hänen käteensä ja sanoi hellästi:

— Ja sinä Julia — älä pelkää... Ole valmis lähtemään kymmenen minuutin kuluttua. Tulen silloin!

Julius seisoi jo ovella ja he lähtivät alas.

— Marcus! — huudahti Julia kuolemankalpeana ja aikoi juosta hänen jälkeensä.

Mutta insinööri tarttui hänen käsiinsä ja sanoi lempeästi:

— Rakas, pieni ystäväni! Te ette saa estää häntä; ajatelkaa — hän voi ehkä pelastaa kymmenientuhansien ihmisten elämän...

— Niin, niin...

Julia oli kauhean tuskan vallassa: jospa ne ampuvat hänet...? Hän putoaa... koneineen... ooh! Mutta jos hän voi pelastaa heidät...? Se olisi suuri hyvätyö...

Kuin unessa tunsin hän, että insinööri kääri paksun huivin moninkerroin hänen päähänsä... Hän alkoi hirveästi vavista...

— Älkää nyt! Olkaa vain rauhallinen... Tulkaa toiseen huoneeseen!

— Ei, minä tahdon nähdä kuinka hänelle käy! — huudahti Julia kiihkeästi ja meni ikkunan ääreen.

Julia katsahti ylöspäin — ja siellä, huimaavan korkealla näkyi hänen rakastettunsa kone!

— Nyt se on heti kohdalla... Tulkaa siis hiukan sivuun — koska hän tahtoi!

Insinöörin ääni tuntui kuitenkin vapisevan jännityksestä ja hän tarttui Julian käteen, vetäen hänet ikkunanpielen taakse...

Leimahdus, jyrähdys, helinää, kirkaisuja — ja tuo mahtava hotellirakennus vavahti heidän allaan kuin arka hevonen ruoskaniskusta...

Kun he tointuivat, ei ikkunassa ollut ainoatakaan lasisirua — kaikki lattialla!

— Mitä... mitä...? — änkytti insinööri kalveten; hän hieroi silmiään — ja katsoi uudelleen kuin jähmettyneenä.

Siinä sileällä kivikadulla, missä muutama sekunti sitten oli neljä suurta, tultasylkevää panssariautoa — siinä ei nyt ollut mitään...

Hän katsoi kiikarilla: laakea, musta syvennys keskellä katua ja sen pohjalla näkyi paksu likavesiputki paljastuneena, särkyneenä...

Leveän kadun kumpaakin puolta reunusti sillä kohdalla matala puurakennusrivi; niiden katot olivat lentäneet tiehensä kuni peloittavan pyörremyrskyn kynsissä, ja kaikki lähitalojen ikkuna-aukot ammottivat tyhjinä ja mustina kuin pääkallon silmäaukot...

Insinööri tarttui lempeällä väkivallalla Julian käteen ja vei hänet sisähuoneeseen, sanoen tyynesti:

— Kas niin, pieni ystäväni! Valmistautukaa siis lähtemään! Kyllä minä heti ilmoitan teille, kun hän lähtee tännepäin...

— Niin sanokaa! — huudahti Julia ja alkoi pukea päällystakkia ylleen.

Taas räjähti! Mutta se oli toisella puolella eikä vaikuttanut tänne niin ankarasti. Insinööri meni kii-reesti Julian luokse ja sanoi vilkkaasti:

— Nyt hän kääntyi tännepäin! Hän tulee pian!

ALKAVA ELÄMÄ

HAVITYKSEN LINTU.

Marcus syöksähti sisään kuin tuulispää; hänen jännevät kasvonsa hohtivat, silmät hehkuivat, hän tarttui ystävänsä käteen, lausuen lyhyesti ja nopeasti:

— Kiitos, viivy täällä hetkinen — turvallisuutesi. Nyt lähdemme, Julia. Hyvästi.

Hän sieppasi laukkunsa, jonka insinööri jo oli pannut kuntoon, tarttui Julian käteen — ja he lähtivät.

Julian mielestä tapahtui kaikki pyöräyttävän nopeasti. Hissi pudotti heidät alas, ruokasalin lävitse mennessään heitti Marcus mitään puhumatta suuren setelin kassanhoitajalle — ja sitten suoraan lentokentälle...

Julius odotti koneessa, ja juuri kun Julia oli istahdanut Marcuksen viereen, tunsu hän ruumiinsa jähmettyvän: hotellista juoksi neljä upseeria revolverit kädessä; he olivat aivan kalpeita raivosta ja etumainen huusi käheällä, uhkaavalla äänellä:

— Oletteko te... Mitä tämä merkitsee, herra kapteeni?

Mutta silmänräpäyksessä ojensi Marcus mauser-pistoolinsa heitä kohden, ja hänen äänensä kajahti kylmänä ja läpätunkevana kuin laukaus tyynenä pakkaspäivänä:

— Seis! Sitä, hyvät herrat: älkää liikuttakokäsiänne!

He seisahtuivat, ja Marcus viittasi taakseen, jossa Julius oli valmiina kuularuiskun ääressä. Sitten hän pani moottorit käymään...

Julia oli vieläkin kun puutunut; hän ei edes huomannut että he kohosivat ylöspäin.

Mutta sitten tapahtui jotain hirvittävää. Ensin kuului koneen panssarissa terävää rapinaa, kaukaista kuularuiskun särinää — sitten omituinen voihkaus ja Juliuksen hätäinen, soinnuton ääni:

— Lentokoneita... veljeni, minä kuolen, sano...

Sitten se katkesi käheästi korahtaen.

Hätkähtäen käännähti Marcus, näki Juliuksen tarttuvan rintaansa...

— Julius... Julius! — huudahti hän kamalan tuskan vallassa. Samalla näki Marcus sivullaan, noin kilometrin etäisyydellä kaksi lentokonetta ja pani koneensa syöksymään miltei pystysuoraan... ylöspäin. Ja kun hän taas katsahti taakseen, muistutti hänen äänensä hukkuvan hätähuutoa:

— Julius veljeni, veljeni! Odot...

Juliakin katsoi taakseen ja näki miten Julius valloisesti kohottautui; hänen kätensäkin nousi ja hän katsahti Marcukseen sammuvin katsein. Sitten hän aukaisi suunsa kuin sanoakseen jotakin — mutta samassa purskahti veri hänen suustaan, käsi vaipui alas kuin katkenneena ja koko ruumis hervahtui eteenpäin alu-

miinikaiteelle — niinkuin hänet olisi äkkiä vallannut kuolettava väsymys...

Ja sitten hän oli liikkumaton.

— Ooh!

Tuo hirveä karjahdus tuntui tunkeutuvan Julian sydänjuuriin asti, lamauttavan hänet kauhusta... Ja kun Marcus katsahti alapuolelleen olevia lentokoneita, näytti hänen silmistään pursuvan ulos tulinen viha ja kostonhimo...

Ne koettivat myöskin kohota, mutta äkkiä lähti toinen pakoon ja toinen jälestä. Mutta ne olivat vanhaa mallia — Marcus saavutti toisen miltei heti. Silloin tällöin rapisivat sieltä ammutut kuulat ohutta panssaria vastaan, niinkuin raesade ikkunoihin, mutta alhaaltapäin ne eivät voineet enää vahingoittaa.

He olivat jo noin kolmesataa metriä koneen yläpuolella, kun Julia näki Marcuksen sovittavan jalkansa erääseen lentokoneen lattiassa olevaan renkaaseen, ja sitten hän väänsi silmiensä kohdalle erään monihaaraisen kiikarin näköisen laitteen ja katsoi sillä...

Julia näki että Marcus hiljensi pari kertaa vauhtia ja taas lisäsi... hiljensi — sitten salamannopeasti eteenpäin ja... Juliasta tuntui siltä kuin olisi auto hurjimmassa vauhdissa ajanut suuren äkkijyrkän kiven päälle, pauskautunut korkealle... ja vielä jotain kauheata... kaikki musteni ja lakkasi kuulumasta...

Sitten hän huomasi suonenvedontapaisesti pitävänsä kiinni Marcuksen käsivarresta... Ja nyt vasta hän hämärästi käsitti, että oli ollut hetkisen jonkunlaisessa tainnostilassa, Marcuksen jäntevä käsi puristi

ohjauspyörää, hän katsoi nytkin pomminpudotuslaitteen kiikarista — välittämättä vähääkään hänestä...

Nyt räjähti huumaavalla räiskeellä useita pommeja alapuolella, sitten ylempänä... ympärillä...

Marcus kohotti vihan vääristämät kasvonsa laitteesta, katsahtaen alas, kuului viiltävän terävä hammasten kirskaus — ja kun hän katsahti niihin kasvoihin, jotka olivat hänelle rakkaimmat, alkoi häntä puistattaa — hän pelkäsi Marcusta kuin jotain yluonnollista olentoa...

Ehkä Marcus huomasi, miten äkkiä Julia irtaantui hänen käsivarresta, koska hänen ilmeensä lientyi hiukan ja hän huusi lujasti:

— Huivi... pääsi ympärille!

Kun Julia kuuli hänen äänensä, poistui tuo epämääräinen kauhu ja pelko. Ajattelemaan hän ei oikein kyennyt, mutta hämärästi hän käsitti, ettei Marcus voinut toisin... kun Juliuskin... Nyt hän ymmärsi Marcusta.

Yhä räjähteli ympärillä, ja Marcus tuijotti taas jännittyneenä kiikariinsa.

Julia kääri nopeasti huivin korvilleen, tarttui hiljaa rakastettunsa käsivarteen ja sulkien silmänsä nojasi luottavasti päänsä Marcuksen olkapäähän.

Ihmeellistä! Heti katosi kauhu ja pelko Julian sydäimestä. Tulkoon nyt kuolema miten tahansa; yhdessä he kuolevat — ja hän tunsu että Marcus kuitenkin rakastaa häntä...

Ja kun toisen kerran tapahtui tuo kamala räjähdys ja hyppäys, ei hän pelästynytäkään niinkuin ensimmäi-

sellä kerralla... Hän puristi vain lujemmin tuota käsi-vartta, sulki tiukasti silmänsä... Ja taas hän tunsi, että kone syöksyi ylöspäin...

Palkkajoukkojen päällikkö seiso i ylhäällä muurin reunalla kiikari kädessä, seuraten kauhusta jäähmettyneenä kamalaa näytelmää... Toinen hänen kutsu-mistaan lentokoneista oli juuri äsken hävinnyt olematomiin, räjähtänyt tulisiruiksi — kuni suunnaton jätti-läisraketti... Ja tuo hirveä hävittäjä oli heti kääntynyt toisen jälkeen...

Tämä oli paennut toisaalle saavuttaen siten parin kilometrin etumatkan, mutta kostaja lähenee pelottavan nopeasti... Kuni kuolemankauhun vallassa kääntyy se takaisin päin kasarmin suojaan, mutta armottomana, hirmuisena kuin kuolema seuraa toinen... Päällikkö karjuu ilosta, komentaen kaikki tykkien ja kuularuiskujen ääreen — ne lähenevät, lähenevät...

Pian se jo on vainotun yläpuolella, mutta se onkin jo kasarmin kohdalla. Päällikkö antaa merkin, koko kasarmi tuntuu olevan yhtenä huumaaavana räiskeenä, räjähtävien pommien savutöhdöt ympäröivät vainoo-jan kuin suunnattomat pumpulikasat, laajeten kokonai-siksi pilviksi — mutta se on liian nopea, liian korkealla!

Se on kohdalla, se hiljentää vauhtiensa... Vainottu kääntyy taas kasarmin kohdalle — toinen seuraa varjona yläpuolella välittämättä räjähdyksistä ympäril-lään. Päällikkö karjuu, uhkaa ampujia raivoisasti kiro-ten...

Mutta hän keskeytyy, horjahtaa taaksepäin, pöker-
tyen miltei tajuttomaksi näkymättömästä iskusta...
Hämärästi hän vain tuntee toisenkin lentokoneen tu-
leksi tuhoutuneen, katsoen koneellisesti, miten kostaja
nuolena syöksyy ylöspäin, p o i s p ä i n... muuttuen
yhä pienemmäksi...

Silloin hän huoahtaa helpotuksesta; hän tuntee
taas elävänsä, toivovansa — ja kohottaen nyrkkinsä
kajahuttaa hän sydämensä pohjasta raikkaan kirouk-
sen, toisen...

Mutta kolmas tarttuu kurkkuun, hän luulee verensä
pysähtyvän... Hän tarttuu otsaansa, tuntee kylmän
hien valuvan sitä myöten, koko ruumista myöten...
Hän ei voi sanoa mitään: s e o n k ä ä n t y n y t...

Koko kaupungin asukkaat olivat seuranneet tuota
hirmuista taistelua syvän äänettömyyden vallitessa. Ei
kuulunut riemuhuutoja raadellusta joukosta silloinkaan,
kun vihatut teloittajat tuhoutuivat: näytelmä oli ollut
liian tavaton, hämmästyttävä...

Mutta nähdessään sen kääntyvän ja yhä jyrkem-
min kohoten siirtyvän palkkasoturien kasarmin kohdalle,
näyttivät kaikki pidättävän hengitystään... jotkut tart-
tuivat päähänsä...

Siellä huimaavassa korkeudessa se näytti hiljentä-
vän vauhtiinsa ja alkoi kierrellä pienessä ympyrässä
kasarmin kohdalla — niinkuin kotka, joka valmistau-
tuu syöksymään saaliinsa kimppuun...

Äkkiä ihmiset sulkivat silmänsä, monet lysähtivät
polvilleen...

Ja kun he hiukan tointuivat, kun he taas aukaisivat silmänsä, luulivat he niiden pettävän: kasarmia tykkeineen, panssariautoineen, vihattuine miehineen ei enää ollut olemassa paikallaan... Sen ympäristökin, koko laaja kukkula oli yhtenä suitsuavana kivikasana.

Ja hävityksen lintu liiteli vieläkin siellä korkeudessa pari kierrosta. Ja sitten katosi se nopeasti etäisyyteen.

Kun Marcus oli kiikarilla tarkastanut viimeisen pomminsa vaikutusta, sattui hän katsahtamaan taakseen, ja hätkähti — ikäänkuin olisi unohtanut Juliuksen kohtalon... Nopeasti sitoi hän ohjauslaitteen, käski Julian vielä pitää siitä kiinni ja meni Juliuksen luokse. Hän koetteli hänen valtimoaan ja huudahti värisevällä äänellä:

— Julia! Hän elää vielä!

Sitten hän hypähti ohjaustuolille, huutaen epätoivon kiihkolla:

— Lääkəriin! Lääkəriin!

Hän pani heti moottorit täyteen vauhtiin ja heti sen jälkeen vauhdinlisääjän...

Marcus silmäsi nopeusmittaria: se näytti vähän vaille 400 km tuntinopeutta. Mutta Julia kuuli hänen tuskallisesti mutisevan:

— Kun pääsisi nopeammin... nopeammin...

Ja hetken kuluttua:

— Ahaa!

Sitten hän katsahti Juliaan ja sanoi kiihkeästi:

— Rohkea, pikku tyttöseni... Ethän pelkää, jos menisimme kovempaa...?

Tuon äänen ja katseen tähden olisi Julia ollut valmis pudottautumaan lentokoneesta hänen kanssaan, jos hän olisi tahtonut.

— En pelkää! — huudahti hän kuin huumautuneena ja hänen poskensa sävähtivät punaisiksi.

Silloin Marcus todella alkoi pudottautua alaspäin, ensin loivempaan, sitten yhä jyrkemmin, jyrkemmin... Julia nojautui taaksepäin, sulkien silmänsä ja tarttui tietämättään yhä lujemmin Marcuksen käsivarteen. Ilma vonkui ja ulvoi puistattavasti; sen mukaan kuin vauhti kiihtyi, muuttui se yhä korkeammaksi ja läpitunkevammaksi. Ja vauhti oli niin hirvittävää että Juliaa alkoi pyörryttää... Hän taisteli vastaan kaikella tahdonvoimallaan, mutta lopulta alkoi pimetä, pyöriä — ja hän aikoi pyytää Marcusta hiljentämään...

Mutta samassa kone heilahtikin tasaisesti vaaka-suoraan, hän aukaisi silmänsä ja näki, että he olivat lähellä maata... Ja aivan lähellä edesspäin pieni kaupunki!

Marcus huomasi hänen kysyvän katseensa ja sanoi:

— Y:n kaupunki, joka on vallankumouksellisten hallussa.

Ihmeekseen näki hän lentokentällä suuren väkijoukon, joka hajautui aivankuin taikavoimalla sivulle. Ja sitten alkoivat valkeat liinat liehua kuin tanssivat lumihiutaleet; kohdalle tultuaan pysähdytti hän moottorin, ja nyt kuului joukon taukoamaton huuto...

Hän tunsu kentän ja laskeutui mahdollisimman nopeasti.

Heti kun koneen pyörät sattuivat maahan, juoksi suuri ihmisjoukko hattujaan heiluttaen heitä kohden;

näkyi kiihtyneitä kasvoja, loistavia silmiä, ja kun kone pysähtyi, erotti tuosta huumaavasta pauhusta joitakin yksityisiä, innostuneita ja riemukkaita huutoja:

— Te olette pelastanut kymmenien tuhansien elämän!

— Vihdoinkin petojen pesä hajoitettu!

— Te olette pelastanut meidänkin henkemme!

— Jumala teitä siunatkoon!

— Emme teitä koskaan unhota!

— Eläköön, eläköön!

Marcus nousi seisomaan, heilutti kättään, ja kun melu hiljeni, huusi hän läpitunkevasti:

— Kansalaiset! Ystäväni on ammuttu — hän kuolee! Lääkäri! Paarit! Pian!

Tänään olivat miljoonat kuolleet, ja tässä oli kysymys vain yhdestä kuolevasta; mutta se oli hänen äänensä, hänen tuskalliset kasvonsa, hänen, joka oli pelastanut ehkä heidän elämänsä — sentähden se vaikutti järkyttävästi joukkoon.

Jokainen olisi tahtonut tehdä jotain hänen hyväkseen; he alkoivat hääriä neuvottomina ja kaikkialta kuului kiihtyneitä huutoja:

— Täällä on!

— Täällä on lääkäri!

— Hakekaa paarit!

Senjälkeen kävi kaikki kuumeentapaisella nopeudella. Lentokoneeseen hypähti kaksi - kolme lääkäriä! Hämärästi hän käsitti heidän puheistaan, että saman kentän urheilupaviljongissa on huone loukkaantuneita varten: Juliusta kannettiin, hän auttoi Julian alas koneesta ja pyysi muutamia miehiä vartioimaan sitä.

TUHANTEN RAKKAUDELLA VIHITTY.

Kuin unessa tuns i Marcus, että Julia nojautui vavisten hänen käsivarteensa — ja korkealla leikkauspöydällä makasi Julius. Lääkärit häärivät pöydän ympärillä puhuen matalalla äänellä, ja toisinaan näkyi heidän välistään Juliuksen alaston, verintahrattu rinta... Marcus odotti pitkän aikaa, mutta vihdo in kysyi vapisevalla äänellä:

— Hyvät herrat... Jääkö hän elämään?

Hetken äänettömyyden jälkeen vastasi vanhin lääkäri:

— Jaa — ellei mitään erikoista tapahdu, niin kyllä hän eloon jää...

Tämä vaikutti järkyttävästi Marcukseen — hän oli tuntenut tavattoman raatelevaa tuskaa luullessaan, että vielä Juliuskin kuolisi. Hänestä tuntui siltä, kuin olisi suunnaton, musertava paino yhtäkkiä vieritetty hänen päältään... Hän tuijotti ensin jäykästi lääkäreihin änkyttäen toistamiseen vapisevin huulin:

— Hyvät herrat... onko se totta...?

— Kyllä. Luoti on lävistänyt vain oikean keuhkon ulkosyrjältä.

Vieläkin seisoi Marcus hetkisen. Mutta sitten hän rajun riemun ja liikituksen valtaamana yhtäkkiä syök-

sähti leikkauspöydän ääreen ja suuteli tiedotonta Juliusta poskelle, puristi lääkärien käsiä — puhuen nopeasti omituisen vieraalla äänellä:

— Veljeni . . . mikä onni! — Hyvät herrat! Olen teille ikuisessa kiitollisuudenvelassa . . .

— Te olette tehnyt meille niin suuren työn, ettemme voi sitä koskaan korvata! — puhui eräs nuori lääkäri liikutettuna.

Mutta Marcus oli jo Julian luona, hän syleili niin rajusti tyttöä, että tämä tuskin voi hengittää — ja suuteli häntä kuiskaten riemukkaasti:

— Rakas . . . Rakas . . . Nyt on kaikki hyvin . . .

Hetken kuluttua tuli se nuori lääkäri lähemmäksi ja sanoi liikutettuna:

— Kyllä hän jo huomenna voi verrattain hyvin! Illalla voitte tulla häntä katsomaan. Minä lähdän hänelle vain hommaamaan jonkun rauhallisen paikan.

— No sitten me tulemme myöskin ulos! — huudahti Marcus.

Kun Julia ja Marcus käsikädessä ilmestyivät rappusille, hämmästyivät he suuresti: suunnaton, odotettava väkijoukko paviljongin edustalla tervehti heitä äänekkäällä riemuhuudolla . . .

Marcus ei käsittänyt mitään, mutta samassa nousi eräs herrasmies viereisille portaalle ja selitti innostuneesti, miten he olivat langattomalla telefoonilla saaneet tietää, että viisi tykeillä varustettua panssariautoa ja kaksi kuularuiskuautoa oli juuri ollut lähdessä tänne — määräyksellä tuhota kaupunki sytytyspommeilla, ellei-

vät vallankumoukselliset muuten antaudu. He olivat odottaneet kauhulla, mutta sitten tulikin tieto, miten Marcus oli hävittänyt kaikki, vapauttaen koko läänin kauheasta painajaisten pesästä...

Kuului sekavis, kiihtyneitä huutoja. Ja puhuja lisäsi:

— Ilman teitä olisi kaupunkimme ehkä nyt jo roviona. Emmekä voi muuta kuin kiittää! Ja me olisimme iloisia, jos viipyisitte mahdollisimman kauan keskellämme...

Taas kajahti riemukas, moniääninen huuto. Kun se vaikeni, lausui Marcus hämmästyneenä muutamin sanoin, että tuo kaikki oli tapahtunut sattumalta. Hän oli tehnyt vain velvollisuutensa — jonka jokainen hänen asemassaan olisi tehnyt...

Kuului vastustavia, iloisia huutoja, ja kun Marcus liikutettuna vetäytyi taaksepäin, huusi nuori lääkäri kaikuvalla äänellä:

— Kansalaiset! Meidän pelastajamme ystävä on vaikeasti haavoittunut, hänen nuori puolisonsa on viime yönä töintuskin pelastunut liekeistä...

Marcus tunsi Julian puristavan käsivarttaan, hänen poskensa hohtivat ja silmät loistivat onnesta ja hellyydestä. Hän ei lainkaan kuullut lääkärin sanoja; lopulta hän kuuli seuraavat sanat:

... niin ilmoittautukoon minulle, sillä heidän täytyy levähtää, koettaa haihduttaa nuo kauheat tapaukset mielestään...

Monet olisivat tahtoneet saada luokseen nuoren pelastajansa; he viittoilivat ja huusivat innostuneesti.

Ja eräs arvokkaan näköinen vanha mies alkoi puhua juhlallisella, liikutetulla äänellä:

— Niin, ystävät! Me emme tule unohtamaan pelastajaamme, mutta muistakaamme samalla hänen nuorta, rohkeata vaimoansa! Se, että hän on voinut kestää sortumatta viime yön kauhut, osoittaa hänen olevan urhokkaan miehensä arvoinen! — Puhujan ääni alkoi yhä enemmän väristä. — Ja minä luulen, ettei tässä joukossa ole ainoatakaan, ken ei palavasti toivoisi heille onnea — jos ne jotain vaikuttavat, niin heidän elämänsä tulee olemaan onnellinen! Joku voisi ajatella, ettei nyt auta ajatella yksityisten onnea, mutta minä sanon, että näistä nuorista, jotka ovat säilyneet hävityksen ja kuoleman sekasorrosta, puhdistuneet kuin kulta tulessa, heistä alkaa uusi elämä, onnellisempi, inhimillisempi . . . Ja heidän lastensa ei enää tarvitse kokea sellaisia kauhuja — sillä heidän vanhempansa ovat kaikki kestäneet! Eläkööt he kauan ja onnellisina! Eläköön!

— Eläköön!

— Eläköön!

Noissa huudoissa kuvastui valtava riemastus ja liikutus. Juliasta tuntui, että ne lisäsivät hänen onnensa tuhatkertaiseksi — mahtavan tuulispään tavoin tempasi tuo huuto ja liikutus hänet mukaansa; mitään ajattelemta heittäytyi hän Marcuksen rintaa vastaan, huudahtaen ylikuonnollisen hurmauksen vallassa:

— Marcus . . . rakas . . . tämä on ihanaa . . . ! Marcus . . . tämähän on meidän h ä ä p ä i v ä m m e ! Kuule, kuuntele heitä: he toivovat jokainen meille onnea! Rakkaani . . .

Hän ei voinut sanoa enempää; hänen huulensa vapisivat, ja loistavat silmät täyttyivät kyynelillä.

Yhä kuului huutoja. Ja niinkuin häävieraat vihkimisen päätyttyä onnittelevat morsiusparia — riensivät lähimpänä olevat onnittelemaan heitä.

Mutta kuinka erilaisia olivatkaan onnittelet! Täällä ei näkynyt tehtyjä kumarruksia, ei kuolleita hymyilyjä! Jokainen sana ja hymy näytti nousevan suoraan sydäimestä — näkyi kyynelisiä katseita.

Ja Julia katseli kuin sumun lävitse noita liikutettuja, vieraita kasvoja — mutta ne tuntuivat paljon rakkaammilta kuin sukulaiset. Ja niinkuin unessa kuuli hän lempeitä, väriseviä naisääniä:

— Pieni raukka... sinä olet nähnyt nuo kauheat näyt...

— Oliko miehesi kotona?

— Miten kaunis ja nuori sinä vielä oletkaan, lapseni!

— Jumalalle kiitos että kuitenkin pelastuit!

Ja eräs harmaatukkainen nainen syleili ja suuteli häntä, kysyen lempeällä, sydämellisellä äänellä:

— Onko sinulla pienokaista, lapseni?

— Ei... — nyyhkytti Julia hiljaa.

— Se oli onni... sillä ajattele, että hän olisi jäänut sinne... Älä itke lapsi raukka... sinä tulet olemaan hyvin onnellinen! Sinä olet vielä niin nuori... Minä tulen tervehtimään huomenna...

— Niin, tulkaa rakas äiti...

Vanha nainen poistui, ja puristaessaan hänen kättään tuntui Juliasta siltä kuin olisi hän saanut toisen äidin, joka rakasti häntä yhtä paljon kuin hänen oma äitinsäkin...

Aivankuin suloisen huumauksen vallassa näki Julia, että paviljongin eteen tuli auto... Marcus tarttui hänen käsivarteensa, he nousivat siihen — ja sitten hiljaa eteenpäin... joukon lävitse; iloisia huudahduksia, hymyileviä kasvoja, liehuvia liinoja...

— Tämä on aivankuin lähtisimme häämatkalle...

— Oi ajatteletko s i n ä k i n sitä...? — huudahti Julia kiihkeästi keskeyttäen...

Uusi pormestari kumarsi hiukan, lausuen sydämelisen kohteliaasti:

— Olkaa hyvät ja astukaa tilapäiseen asuntoonnel!

Ja sitten hän ojensi käsivartensa Julialle. Samassa tuli heidän jälessään sama nuori lääkäri ja ilmoitti, että Julius voi hyvin; oli juuri tullut tuntoihinsa ja sitten nukkunut — ja he lähtivät ylös punaisen maton peittämiä portaita myöten.

Eteisessä pysähtyi tohtori ja selitti matalalla äänellä, että tämä talo kaikkineen on heidän käytettävänään, ja pyysi hartaasti, ettei Marcus nyt tekisi pariin päivään kerrassa mitään.

Hän aikoi jo lähteä, mutta sitten kääntyi ja lisäsi matalalla äänellä:

— Unohdin mainita, että makuuhuoneen kalusto muutetaan kokonaan — mutta ei se tule teitä häiritsemään: he kulkevat toisia portaita...

— Älkää nyt meidän tähtemme...

— Rakas ystävä, — keskeytti tohtori sydämellisesti hymyillen. — Sallikaa meidän i t s e m m e täh-

den tehdä jotakin! Sillä meidän olisi paha olla, elleimme saisi edes mitään...

Tohtorin puhe keskeytyi, sillä alhaalta juoksi sotilaspukuinen lähetti ja ilmoitti hengästyneenä:

— Lentokone... kaukana etelässä... Tähystäjä ilmoitti...

— Auto! — käski lyhyesti Marcus, juoksi sisään Julian luokse, samassa takaisin — ja ulos! Tohtori juoksi suoraan ulos ja huusi kaikin voimin väkijoukolle:

— Tie auki! Tie auki!

Ja pitkin katua kuului nopeasti etenevä, kaiuntapainen huuto!

— Tie auki! Tie auki!

UUTEEN ELÄMÄÄN.

Salin loistokello löi seitsemän.

Julia oli koettanut lukea, mutta nyt hän ei enää voinut, hän hypähti seisoalleen entistä levottomampana.

— Missä hän viipyy? — mutisi hän hiljaa.

Sitten hän sammutti sähkökruunun eräässä kulmahuoneessa ja veti paksun samettiiutimen syrjään.

Ei, ei mitään! Kaupunki oli pimeä kuin hauta — niinkuin kaikki asukkaat olisivat sen jättäneet. Hän kuunteli — siellä vallitsi kuolemanhiljaisuus...

Hän poistui ikkunan äärestä, sytytti taas kattokruunun ja alkoi kävellä loistavasti sisustetuissa huoneissa...

Julia kuuli ruokasalista hillittyä helinää: siellä katettiin illallispöytää heitä varten! Hän tunsu rauhoittuvansa, ajatellessaan miten kaikki huolehtivat heistä — aivankuin kaikkein rakkaimmista omaisista...

Julia asteli taas hetkisen. Sitten hän aukaisi makuuhuoneen oven ja hänen huuliltaan kuului hiljainen hämmästyksen huudahdus: siellä oli kokonaan toisenlaista kuin pari tuntia takaperin — se oli muuttunut kuin taikauskulla! Miltei äänettömästi oli sinne muutettu uusi, hieno kalusto! Se oli valaistu ruusunvärisellä valolla ja ilmassa tuntui suloinen kukkien tuoksu...

Julia asteli hiljaa vuoteen viereen, ja kun hän painoi pehmeätä höyhentyynyä näki hän sormiensa vapisen... Ennen tuntematon, puolittain pelokas tunne valtasi hänet; omituinen väristys kiiti hänen ruumiinsa lävitse... hän hengähti syvään...

Mutta saapuessaan saliin, seisahtui hän paikalleen kuin naulattuna ja hänen silmänsä alkoivat loistaa: kadulta kuului auton hiljainen jyminä... Julia tunsi poskiensa kuumenevan, sydämensä lyövän kuin vasara — hän tunsi nuo notkeat, kevyet askeleet... Ovi aukeni...

Kun Marcus astui valaistuun saliin, tunsi hän suuren hellyyden valtaavan mielensä ja hän aivan häikäistyi rakastettunsa kauneudesta. Julia oli pukeutunut ohueen, ruumiinmukaiseen aamupukuun ja hänen kasvoillaan kuvastui taas samanlainen liikutus ja riemastus kuin päivälläkin...

Hän riensi nopeasti tytön luokse ja puristi rintansa vastaan tuon solakan, notkean vartalon. Sitten kuuli hän vienon, sointuvan äänen:

— Sinä tulit... Marcus!

He istahtivat sohvalle, ja Marcus puhui nopeasti:

— Olen niin pahoillani, että sinun täytyi kolme pitkää tuntia täällä yksin odottaa, rakas... Mutta kun... Niin! Saitko tiedon, että se oli vallankumouksellisten lentokone?

— Sain, sain! — huudahti Julia. — Kiitos sinulle, että heti lähetit tiedon... olin niin huolissani...

— Ne pudottivat tiedonantoja, että huomenna on X:n pääkaupungissa kaikkien maiden työväen ja sotilasjärjestöjen yhteinen neuvottelukokous, jonne minunkin pitää lähteä.

— Koska sinun pitää lähteä?

— Vasta myöhään aamupäivällä! — vastasi Marcus reippaasti. — Meidän pormestariimme ja sosialistisen yhdistyksen puheenjohtaja tulee mukaan.

— Teillä oli siis ehkä kokous... ajattelin sitä, kun et joutunut... — puhui Julia hellästi ja arasti tutkien.

— Katsos Julia, rakas... täällä ei ollut mitään puolustuslaitteita — yksi palkkalaisten panssariauto olisi voinut konetykeillään saada arvaamatonta tuhoa aikaan. Sentähden kävin vähän joka puolella varustamassa edes vähän. Miinoitettiin pari siltaa, kahdelle tielle tehtiin sulut ja vietiin kumpaankin kuularuisku lentokoneestani. Tästä talosta on löydetty konetykki ja kuularuisku. (Ajatteles, tämä palatsi on pienintä huonekalua myöten valtion; rakennettu sitä varten, että kuvernööri saisi välillä levätä täällä!) Nyt ne kapineet olivat tarpeen, lähetettiin kirkontorniin lentokoneiden varalle. Tulet sammutettiin kaikkialta, ja muutenkin on kaupunki nyt edes jonkunlaisessa puolustuskunnossa.

— Miten paljon sinä oletkaan toimittanut! — kuis-kasi Julia ihastuneena.

Marcus punastui ja sanoi hiljaa, ääni hellyydestä värähtäen:

— En olisi muuten voinut olla rauhallinen, kun siinä huomenna jätät tänne...

— Oo rakkaani . . . — sopersi Julia puristaen Marcusen jäntevää kättä ja hetken kuluttua kysyi jännittyneenä:

— Entä Julius . . ?

— Hän voi oikein hyvin! — huudahti Marcus iloisesti. — Kävin nyt viimeiseksi siellä. Ehkä sinä huomenna menet häntä katsomaan?

— Menen tietysti! Mutta nyt sinä olet kai nälissäsi — ehkä menemme illalliselle?

Marcus hämmästyí nähdessään kukilla koristetun pöydän. Ja kun Julia selitti, mitä täällä oli tehty, kuiskasi Marcus liikutettuna:

— On niin omituista ajatella, että kaikki pitävät meistä — koko kaupungin asukkaat!

— Niin, he pitävät meistä sinun tähtesi! — lisäsi Julia tulisesti.

He olivat jo aterioineet ja istuivat nyt salissa matalan kahvipöydän ääressä toisiaan vastapäätä.

Kaikkialla oli hiljaista ja äänetöntä — hekin olivat äänettömiä. He katsoivat vain toisiansa loistavin silmin.

— Tiedätkö Marcus, — puhui Julia hiljaa, kuin uneksien. — Minusta tuntuu kuin olisi kaikki omituista, ihanaa unta . . . Ensín niin kauhistavaa, ja sitten näin sanomaton onni . . . Koko entinen elämä ei ole mitään tämän rinnalla . . .

Tuo vieno ääni värähti kuni kalliin viulun ääni — ikäänkuin unessa katsoi Marcus, miten Julia nojautui hiukan taaksepäin nojatuolissaan hymyillen autuaallisen näköisenä.

Silloin Marcus yhtäkkiä muisti Aurelian, ja hänen mieleensä tunkeutui syyttävä, ahdistava tunne — ikäänkuin Aurelia olisi yksinäisenä ja hyljättynä itkenyt jossakin kylmässä pimeydessä...

Tuo tunne kyllä poistui, hänen muistaessaan Aurelian kirjeen. Mutta sitten muistui taas mieleen alaston, kauhea totuus... ja huomaamatta kosketti hän tolkuttomasti kaulaansa huoaten käheästi, joka saattoi yhtähyvin olla voihkaus.

Julia kalpeni ja sopersi pelästyneenä:

— Rakas... mikä sinulle tuli... sano minulle...

Marcus koetti tyyntyä ja sanoi hillityllä äänellä:

— Muistin vain niitä kaikkia siellä... Mutta älä sinä Julia vain... Ei sitä voi auttaa enää...

Julian kasvoilla näkyi ensin epämääräinen kauhun ilme, mutta sitten näytti siltä kuin olisi hän äärimmäisin ponnistuksin sen haihduttanut. Ja aivankuin aavistaen Marcuksen ajatukset lausui hän liikituksen vallassa:

— Niin, se on kamalaa — mutta sitä ei voi enää auttaa. Marcus, kuule minua; sinä olet tehnyt niin paljon kuin ihminen koskaan voi tehdä. Huomenna sinä taas menet, ja kuka tietää, palaatko enää takaisin... Etkö sinä siis voisi unohtaa noita kamalia muistoja...? Minäkin koetan unohtaa — t ä n ä ä n...

Marcus katsahti häneen: Julian poskille oli taas noussut punaa, ja tuo loistava katse puhui enemmän kuin sadat sanat...

Ennen tuntematon liikutus valtasi Marcuksen. Kaikki kauhukuvat syöksyivät mieleen yhtenä tulvana

— hän jää niistä huolimatta elämään..? Ympärillä kuolema ja hävitys — hänellä sanomaton onni..? Hänen sielussaan tuntui kaikki järkähtävän: se on totta — hän istuu tuossa. Hänen äänensä värähti oudosti kuiskatessaan hiljaa kuin itsekseen:

— Sinä todella... rakastat..?

Hänen ruumiinsa alkoi äkkiä omituisesti vavahdella kuin äänettömistä nyyhkytyksistä. Mutta silloin hän jännitti ruumiinsa, kiristi hampaitaan — ja kun hän kumartui, painaen kasvot käsiinsä, oli hän todella liikkumaton, äänetön... Tukehtunut, huokauksen tapainen henkäisy vain silloin tällöin tunkeutu hänen rinnastaan...

Jotain suurenmoista ja pelottavaa ilmeni tuossa voimassa, jolla hän hillitsi rajun liikutuksensa — näytti siltä kuin hänen rintansa halkeaisi, mutta hän pakotti sittenkin tuon henkäisyn hitaaksi. Julia ei ollut koskaan nähnyt mitään sellaista, ja se vaikutti häneen järjestyvästi... Kasvot lumivalkoisina heittäytyi hän polvilleen, painaen vapisevat huulensa Marcuksen jäntevää kättä vastaan — ja hänen äänessään kuvastui rajaton antautuminen, haltioituminen:

— Marcus, sano minulle... minä en ymmärrä... Minä tahdon tehdä jotain sinun tähtesi! Käske minun tehdä jotakin vaarallista, jossa saatan kuolla... Että käsittäisit... miten...

Marcus tunsi, että hento käsi tarttui hänen silmiä peittävään käteensä — ja suuteli sitä kiihkoisasti.

— Oi Marcus... minä jumaloin sinua — minä en muuta voi... Sinä olet — minun juma-

l a n i ! Oi nyt sinä hymyilet — ja minä olen siitä niin onnellinen! — Muistatko Marcus, että nyt on meidän h ä ä i l t a m m e . . . ?

Aivankuin huumautuneena tempasi Marcus Julian syliinsä ja suuteli häntä kiihkeän hellyyden ja liikutuksen valtaamana:

— Rakas . . . minun mieleeni lennähti liian paljon äsken . . . mutta en nyt enää . . . Mutta erään sanan tahdon muistaa kuolemaani asti: sen, jonka kuiskasit tänään siellä . . . siellä . . . Miten se ensin tuli mieleesi?

— Pormestarin puhe . . . onnittelut . . . kaikki oli niin omituista — niinkuin olisi ollut meidän hääpäivämme . . .

— Sinä olet siis minun pieni v a i m o n i . . . ? — kuiskasi Marcus vapisevalla äänellä.

— Niin, minä olen sinun vaimosi! — päätti Julia hiljaa, liikutettuna; hän hymyili, mutta samalla vieräsi poskille helminä muutamia kyyneleitä. Niinkuin lapsi lepäsi hän Marcuksen sylissä, katsoen häntä silmiin. Ja hän alkoi puhua yhtä luottavasti ja luonnollisesti kuin lapsi äidillensä:

— Ensin minä luulin, että nyt olisi väärin olla onnellinen, mutta kun tarkemmin ajattelin, niin käsitin, että elämä olisi vielä kauheampaa, ellei yhtään onnellista olisi . . . Ja sitten . . . niin Marcus, älä vain suutu minulle siitä mitä nyt sanon: katsos, minä p e l k ä s i n jotenkin . . . tätä iltaa . . . Mutta sitten ajattelin niitä pormestarin sanoja . . . ja . . .

Julian lapsellisen naivi puhe järkytti kokonaan Marcuksen mielen, hän tunsi itsensä miltei rikolliseksi

tuon puhtaan, teeskentelemättömän lapsen rinnalla — ja hän käänsi kasvonsa pois päin...

Julia hätkähti ja vaiken i pelästyen, nähdessään nuo rakkaat piirteet surullisina. Hän punastui ja puhui nopeasti aivankuin suuri syyllinen:

— Rakas Marcus... Oletko pahoillasi... että minä sinua sillätavoin... pelkäsin...? — hän puristi Marcuksen kättä ja lisäsi hiljaa:

— Marcus, minä en osaa oikein selittää, mitä tah toisin... Katsos... kaikki on toisenlaista — kaikki on niin kummallisen sekavaa... ja minäkin olen paljon muuttunut. Sinun seurassasi muutun yhtämittaa — vaikkemme puhuisikaan. Ja nyt minä ajattelen siitäkin asiasta v allan toisin... Sillä kuinka minä s i n u a saattaisin pelätä...

Julia vaiken i ja Marcus kuiskasi liikutettuna:

— Julia... rakkaani...

Silloin kiertyi hienohipiäinen, värisevä käsivarsi hänen kaulalleen, hän tunsi solakan vartalon painautuvan syliinsä ja suuteli tuoksuavaa tukkaa... Tuon värisevän vartalon lämpö tuntui salaperäisenä sähköaaltona syöksyvän hänen ruumiiseensa oudolla hehkulla: hän tunsi ensikerran, että hänen sylissään oli n a i n e n — hänen nuori, ihana naisensa... Hän tunsi yhä suurempaa onnea katsellessaan rakastettuaan, joka oli niin kaunis, luonnollinen ja puhdas... Ja sellainen olento rakasti häntä! Häntä huumasi...

— Julia, minusta tuntuu, että nyt vasta elän todellista elämää... — kuiskasi hän hiljaa.

— Sinäkin! — huudahti Julia, ja lisäsi värisevin äänin:

— Tiedätkö, rakas... minä en ole tietänyt mitään elämästä... Nyt, nyt juuri tunnen sellaista, etten koskaan ennen... niinkuin heräisin... heräisin elämään... Elämä tuntuu niin kummalliselta...

— Niin Julia... vasta yhdessä me elämme täydellistä elämää... Ja muistatko, mitä vanha pormestari päivällä sanoi meistä...?

Julia kohosi istualleen ja katsoi kiihkeän jännityksen vallassa Marcusta silmiin — ja sitten kuiskasi hiljaa:

— Nyt tiedän, mitä tarkoitat! Sitä, kun hän sanoi, että meistä alkaa uusi elämä... niinkö Marcus...?

— Niin, pieni rakastettuni... sitä minä tarkoitin!

Tuli pitkä äänettömyys. Julia lepäsi edelleen Marcuksen sylissä. Hänen kasvonsa punastuivat yhä helakammiksi, niillä kuvastui ihmettely, salaperäinen hurmaus ja innostus. Vihdoin hän puhui hiljaa, haaveksivasti:

— On niin kummallista ajatella sitä... Tuntuu aivan uskomattomalta, että me... sinä Marcus ja minä...

— Niin Julia... me molemmat! — kuiskasi Marcus tulisesti. — Kun vain sinä tahdot... rakkaani...

Julia katsoi taas hellästi Marcusta silmiin, ja sitten kuului hänen huuliltaan vieno ääni, joka hiukan värisi:

— Minä olen sinun...

ONNEA MATKALLE.

Tuhannet silmät tuijottivat liikkumattomina, kun lentokonesuojuksen leveät ovet avautuivat. Sieltä alkoi kuulua omituista hyrinää, ja hetken kuluttua vyöryi juhlallisen hitaasti esiin mahtava lentokone niinkuin tuntemattomien maailmojen jättiläiseläin olisi laiskana ja kylläisenä kömpinyt ulos luolastaan jaloittelemaan...

Ja aivankuin elävä olento lukemattomien uteliainen viholliskatseiden ympäröimänä tyrmistyneenä pysähtyy, samoin pysähtyi tämäkin liikkumattomaksi; uhkaava, kiukkuinen hyrinä vain kuului.

Sen edessä oli noin 60 metriä leveä, kentän toiseen laitaan ulottuva kuja. Ja kahden puolen kujaa seisoi äänettömänä koko kaupungin väestö: j o k a i n e n ken liikkeelle pääsi, sillä kaikki rakastivat »kaupungin nuorta pelastajaa».

Kun kone oli pysähtynyt, kiipesi siihen pormestari erään toisen miehen seurassa, ja Marcus osoitti heille heidän paikkansa. Sitten hän hypähti notkeasti alas, lähtien väkijoukkoon avautuvaa kujannetta myöten erästä autoa kohden.

Julia astui nopeasti alas autosta nähdessään tulijan ja tämän tarttuessa hänen käteensä kuiskasi hän levottomuudesta värisevällä äänellä:

— Marcus . . . Älä nyt vain mene niin lähelle kaupunkia että sinut ammutaan . . .

— En, en . . . Ole huoletta rakkaani!

— Lähdetkö sinä nytkin niin kovaa vauhtia . . ? —
kysyi hän arastellen.

Marcus puristi lujemmin hänen kättään ja kuiskasi tulusesti:

— Rakas! Älä vain kiellä — nyt minä tahtoisin mennä kaksi kertaa nopeammin! Senkin tähden, että ehtisin taas pian takaisin sinun luoksesi . . . Julia!

Marcus katsahti hiukan arasti väkijoukkoon, mutta kaikki näyttivät niin sydämellisiltä, ja muuan vanha nainen kuului hartaasti lausuvan:

— Jumala suokoon teille onnea, lapset!

Marcus kiirehti taas koneeseen; kun hän istahti ohjauspaikalle, puhkesi väkijoukko äänekkäästi huutamaan:

— Onnea matkalle.

— Palatkaa terveinä.

— Tuokaa hyviä uutisia.

— Onnea, onnea!

Marcus nousi seisomaan ja huudahti kaikuvalla äänellä:

— Kiitoksia toivotuksistanne, rakkaat ystävät! Me teemme voitavamme!

Hän istahti, ja paikalla syntyi kuolemanhiljaisuus. Julia kuuli, että hän pani kaikki moottorit käymään täyttä vauhtia!

Noin minuutin ajan seisoj kone paikallaan hillitysti humisten, ja lähellä olevat näkivät sen kummallisesti

värisävän — niinkuin hyppyyn valmistautuva hirviö joka värisee verenheimosta...

Mutta sen lähtöä ei sovi verrata minkään hirviön lähtöön! Ei tunnetun eikä tuntemattomien maailmojen hirviöt voi lähteä niin kauhealla vauhdilla kuin lähti ihmisen k o n e. Eikä mikään ulvahdus kuulua niin pelottavalta kuin tuo nopeasti etenevä vongahdus, koneen äkkiä syöksähtäessä vienoon v a s t a t u u l e e n. Monet naiset kiljahtivat, peittivät kasvonsa...

Julia seisoi yhä autossa, kasvoillaan selittämätön kaipauksen ja riemun ilme. Nyt näkyi vain pieni pilkku sinitaivaalla... ja hänen mieleensä välähti: rakastettuni on kuin uljas kotka!

Kotka...? Oo — kotkakaan ei voi kohota niin korkealle kuin h ä n on kohonnut! Kotka ei ole niin nopea ja rohkea kuin hänen rakastettunsa... Nyt, nyt katosi...

Hiljaa huohtaen katsahti hän kansanjoukkoon ja sitten istahti auton pehmeälle nahkaistuinelle...

Mutta huomenna hän tulee! — ajatteli Julia. Hän muisti taas kaikki — ja hän tunsikin rakastavansa Marcusta vielä enemmän kuin ennen...

— Oo — siellä näkyi katoilla punaisia lippuja! Olkaa hyvä ja katsokaa!

Marcus käännähti ja näki että hänen toisen matkatoverinsa käsi vapisi ojentaessaan kiikarin pormestarille, mutta hänen kasvojaan valaisi kaunis hymy.

Pormestari katsoi hetken ja sitten huudahti innostuen:

— Siellä on kaikki hyvin! Joudummeko menemään C:n yli? Siellä on paljon sotaväkeä.

— Menemme suoraan sinne! — vastasi Marcus iloisesti; se mitä he olivat äsken nähneet muutti hänen mielensä entistä kevyemmäksi ja reippaammaksi...

Marcus oli nukkunut lähes yhdeksän tuntia, ja siitä sekavasta, kuumeisesta mielentilasta, jossa hän eilen oli ollut, häipyi loppukin täällä puhtaassa, kirkkaassa ilmassa. Hän oli niin onnellinen, kaikki näytti nyt valoisalta.

Julia... Mitä enemmän Marcus ajatteli, sitä enemmän hän rakasti ja ihmetteli Juliaa. Hän oli niin kokonaan toisenlainen kuin muut ylhäisön nuoret naiset.

Tosin hän oli viettänyt koko ikänsä maalla, äitinsä ja kotiopettajattaren seurassa, mutta hän oli sittenkin harvinainen.

Taas muistui mieleen eilis-ilta...

Se oli kuin suloinen uni...

Marcus oli vieläkin näkevinään notkean, solakan vartalon, jota ei vielä koskaan kureliivi ollut kuristanut; se oli virheetön kuin kallis taideteos ja terve kuin luonnonlapsen ruumis.

Miten terve, tulinen ja luonnollinen hän olikaan! Äsken kehittynyt nuori nainen — ja kuitenkin puhdas ja viaton kuin lapsi... Marcus tunsu kiihkeän hellyyden läikähtävän olemuksensa lävitse — kuumana koskena.

Jokohan pian tullaan C:hen? — kysyi pormestari aivankuin huolestuneena. — Mitä harmaata tuo on?

Marcus ojensi kiikarin sinnepäin ja sanoi hetken kuluttua:

— Se on C:n kaupunki.

Hän antoi työmiehelle kiikarin ja katsoi miten tämän kasvot huolestuivat.

— Kyllä minä sitä pelkäsin, kun tänne ei päässyt telefoonilla eikä sähkösanomalla!

Pormestarin ääni vapisi kun hän ojensi kiikarin taas Marcukselle.

He olivat saapuneet jo verrattain lähelle, ja Marcus näki että taistelu riehui useammassa paikassa.

Hän hiljensi vauhtia ja alkoi kierrellä alemmaksi. Jo alkoi näkyä parvittain muurahaisenkokoisia ihmisiä, ja tykinlaukaukset kuuluivat heikkoina kuin nyrkiniskut oveen. Kiikarilla näkyi, että suuri joukko oli kaikilta puolilta saarrettu erääseen kaupunginosaan.

He olivat ensin epätietoisia, keitä saarretut olivat. Mutta sitten näkyi erään rakennuksen katolla saarroksen ulkopuolella punainen lippu, — hallituspuolueen joukot olivat siis saarrettuja.

Saarretuilla oli tykistöä, ja se näytti saaneen toisin paikoin suurta tuhoa aikaan. Marcus näytti hetkisen kiihkeästi ajattelevan ja sitten huudahti reippaasti:

— Ahaa! Nyt tiedän! Toveri! Tulkaa ohjauspaikalle!

Marcus vähensi vauhdin, satoi ohjauksen, ja kone alkoi säännöllisissä ympyröissä kohota ylöspäin.

Marcus otti nopeasti esiin paperia ja kynän ja antoi ne pormestarille sanoen lyhyesti:

— Hyvä ystävä! Olkaa hyvä ja kirjoittakaa piirittäjille että me pakotamme piiritetyt antautumaan. Ne

jotka eivät yhdy vallankumoukseen, vangitaan toistaiseksi; palkkajoukko kokonaan. Muuta rankaisua ei. Minä kirjoitan piiritetyille.

Hämmästyneenä noudatti pormestari käskyä. Hetken kuluttua ojensi Marcus hänelle paperin ja lausui lyhyesti:

— Hyväksyttekö tämän? —

»Sotilaat! Toverit!

Miksi te taistelette? Kenen puolesta? Hallitusta ei ole. Yhtykää vallankumoukseen! Jättäkää aseet sinne missä olette ja menkää toverienne luokse — he ottavat teidät vastaan ystävinä. Ne jotka eivät yhdy, vangitaan.

Ellette heti tämän pudottua noudata kehoitustamme — täytyy meidän käyttää teihin samaa menetettyä kuin eilen I:n palkkajoukkoihin...

A r m e i j a n v a l l a n k u m o u k s e l l i s t e n
k o m i t e a.»

Pormestari katsoi häneen aivankuin tolkuttomana. Sitten hän sanoi vapisevalla äänellä:

— Te olette ihmeellinen mies, nuori ystäväni!

Kirjeet sidottiin pudotuslippuun ja Marcus tarttui taas ohjauspyörään.

— Pudottakaa! — sanoi hän hetken kuluttua.

Sitten hän yhtäkkiä antoi koneen syöksyä hurjinta vauhtia ylöspäin, ja pian he olivat kilometriä ylempänä kuin äsken, piiritettyjen yläpuolella.

He voivat seurata monivärisen pyrstön putoamista, sen kierrellessä hiljaa piiritettyjen yläpuolella.

Marcus katsoi kiikarilla sinne alas ja puhui jännittyneenä pienten väliaikojen kuluttua . . .

— Sieltä näkyy valkeita liinoja . . . Kas, punaisiakin! Nyt . . . nyt lähtevät! Nyt ne alkavat juosta!

Marcus katsoi taakseen äänettömänä. Sitten huudahti hän innostuneena:

— Piirittäjät heiluttavat lakkejaan . . . Hyvä!

Hän oli kalpea mielenliikutuksesta, kun hän ojensi kiikarin pormestarille sanoen omituisen hillityllä äänellä:

— Olkaa hyvä! Ja nyt lähdemme.

Hän pani täyden vauhdin lentokoneeseen, ja kahden tunnin kuluttua he laskeutuivat X:n pääkaupungin laajalle lentokentälle.

MARSELJEESI!

Hetken kuluttua laskeutumisestaan pyyhälsivät he nopeassa torpedoautossa kokouspaikkaa kohden.

Kadut olivat täynnä ihmisiä, ja ohivilisevien ihmisten kasvoissa, liikkeissä, huudahduksissa — kaikessa kuvastui salaperäinen ilo ja innostus . . . Miljoonakaupunki näytti yhdeltä ainoalta riemun ja voiman kuohuvalta pyörteeltä.

Mutta tuo pyörre oli järjestettyä voimaa; mitään väkivaltaisuutta, epäjärjestystä tai rähinää ei ilmennyt, pahimmassakin tungoksessa pysyi tarpeellisen leveä ajotie aina vapaana.

Marcus ei ehtinyt ajatella vielä mitään, kun he jo saapuivat suurelle torille, jonka täytti ääretön väkijoukko; suoraa ihmiskujaa myöten lennättivät he sen toiselle laidalle erään palatsin eteen — ja hetkistä myöhemmin aukaisi heidän oppaansa Kansainvälisen Sosialistitoimiston oven.

Kun opas ilmoitti tulijat, nousi pöydän äärestä vanha, valkopartainen mies.

Mutta Marcus hämmästyí, nähdessään miten kevyesti ja joustavasti tuo mies asteli häntä vastaan; solakka var-talo oli aivan suora — ja silmät loistivat kuin nuorukaisen!

Hän oli kansainvälisen sihteeristön puheenjohtaja; toinen oli sikäläisen sotilasliiton johtaja, jonka luokse Marcuksen piti juuri lähteä!

Marcus oli jo lentokentällä kuullut, että kaikki ilmailijat olivat yhtyneet vallankumoukseen. Nyt hän sai tietää, että hallitus oli epäillyt näiden uskollisuutta ja salaa harjoittanut ehdottomasti kuuliaisen joukon, joka sitten pani toimeen tuon hävitystyön. Vain muutammat palasivat retkeltään; nämä vangittiin laskeutuessaan kentälle — kaksi heistä oli menettänyt järkensä.

Valkopartainen mies kysyi järkyttynä, miten kaikki oli tapahtunut, mutta vilkaistuaan kelloonsa pyysi hän Marcuksen kertomaan kaikki nyt alkavassa kokouksessa. Hiukan epäröityään lupasi Marcus kertoa.

Marcus hämmästyi astuessaan tuohon äärettömään saliin, jossa oli 35 tuhatta istumapaikkaakin — ja se oli sivukäytäviä myöten täynnä. Hän katsahti ulos ikkunasta: laaja tori, sivukadut — kaikki näytti olevan yhtä ainoata tummaa ihmismerta . . . Ulkomaalaisille oli varattu paikat lähelle puheenjohtajaa, ja Marcus istahti seuralaistensa ja sotilasliiton puheenjohtajan kanssa kolmannelle penkkiriville.

Puhujalavan edessä hiukan alempana oli suuri, gramofoonitorven tapainen laite; hänen vierustoverinsa selitti, että äskettäin parannetun äänenlisääjän ja johtojen avulla voidaan sen välityksellä ulkona 20 paikassa seurata kokousta yhtähyvin kuin salissakin!

Äkkiä kajahti parvekkeelta mahtavan orkesterin esittämänä Marseljeesi — ja kolmekymmentäviisi tuhatta ihmistä ponnahti seisomaan...

Marseljeesi!

Marcus muuttui liidunvalkeaksi, kuullessaan tällaisella hetkellä tuon tuhansien katusulkujen laulun... Hänen ruumiinsa kylmeni, kun hän muisti miten ne työmiessjoukot toissapäivänä kuolivat tuo laulu huulilla. Hänen aivoissaan välähti kuin tulenliekkinä: niin ovat sadattuhannet, miljoonat nimettömät sankarit kuolleet, uhranneet henkensä vapauden puolesta maailman vallankumouksissa — eikä kukaan tiedä edes heidän haudoistaan... Keskiosan synkän surullisessa kohdassa oli hän miltei kuulevinaan näiden miljoonien kuolinkellojen äänen, kahleiden kalinan ja omaisten vihlovan itkun...

Sosialistien kansainvälinen sihteeri nousi puhujalavalle, lausuen kolmella kielellä kaikki tervetulleeksi. Hän selitti lyhyesti, että Kansainvälinen Sihteeristö ja Sotilasliiton edustajat oli kutsuttu koolle uhkaavan sodanvaaran takia, mutta kaikki eivät vielä ehtineetkään tänne, kun saapui tieto siitä kamalasta tapauksesta, joka on herättänyt koko maailman: kaikkialla soivat tällä hetkellä vallankumouksen torvet...

Kuului keskeyttäviä hyväksymishuutoja. Niiden päätyttyä puhuja jatkoi, huomauttaen, että tämä on taistelua elämästä ja kuolemasta militarismiin ja ihmisyyden välillä. Jos edellinen voittais, olisi se ihmisyyden, kulttuurin kuolema; mutta militarismi tietää, että myöskin se on tappio sama kuin kuolema — ja se tulee käyttämään kaikki keinonsa. Sentähden vaaditaan kansoilta voimaa,

kestävyyttä ja innostusta. Tätä silmällä pitäen kehoitettiin kansainvälisen Sosialistipuolueen ja Sotilasliiton, Rauhanliiton, Anarkistien, Syndikalistien sekä radikaalien porvaripuolueitten edustajia kaikkien Euroopan maiden jokaiselta suuremmalta paikkakunnalta saapumaan — ja yli 2000 edustajaa on nyt saapunut tähän kokoukseen. Pian saadaan tiedot kaikista maista ja voidaan yhdessä päättää avun lähettämisestä y. m. Kun monet ehtivät vielä tänään kotipaikoilleen, niin ehkä tieto avunsaannista y. m. antaa uutta voimaa ja innostusta taisteleville.

Kun kokoukselle oli valittu virkailijat, ehdotti kokouksen avaja, että koskeivat sähkösanomat ole vielä saapuneet, alettaisiin yleiskeskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Ehdotus hyväksyttiin.

Kokouksen puheenjohtaja ilmoitti että oli pyydetty Marcusta selostamaan tuotz kamalaa tapausta alkuvaiheita myöten. Ilmoitusta tervehdittiin raikuvilla hyvähuudoilla.

Marcus tunsu kansainvälisen komitean puheenjohtajan puristavan kättään, — isällinen ääni kuiskasi:

— Nuori ystäväni, puhukaa vain niinkuin minulle — sitten muistatte kaikki!

Samassa kuuli hän nimeänsä mainittavan ja asteli koneellisesti puhujalavalle.

Akkiä hiljeni kaikki, ja kun Marcus näki 80 tuhatta tuijottavaa silmää, tunsu hän hämmentyvänsä. Mutta kun valkotukkainen pää samassa rohkaisevasti nyökäytti, läikähti heti rintaan jotain rauhoittavaa.

Ensimmäiset sanat lausui Marcus virheellisesti; mutta muistaessaan ystävänsä Antoniuksen unohti hän kaiken muun — hänen puheensakin sujui yhtähyvin kuin äidinkielellä. Hän alkoi kertoa tämän uupumattomasta, vuosikausia kestäneestä ponnistelusta; kertoi siitä kokouksesta, jossa hänen keksintöänsä päätettiin käyttää vasta viime hädässä, miten se varastettiin . . .

Kiihkeät huudot keskeyttivät Marcuksen, mutta ne kiihdyttivät häntä omituisesti: hän muisti kaikki, ikäänkuin e l ä i s i paraillaan uudelleen. Hän kertoi aivankuin olisi n ä h n y t jokainoan tapauksen edessään. Hän ei ollut vielä kenellekään kertonut noita tapauksia, ja se tuntui hiukan lieventävän hänen tuskaansa — nyt hän kertoi ihan kaikki . . .

Hänen kertomuksensa vaikutti järisyttävästi ihmisjoukkoon. Kaikki tuijottivat häneen kuin hypnotisoituina. Kuului raskasta hengitystä, kaikkialla näkyi kuolemankalpeita kasvoja — ja monta kertaa keskeytettiin hänet kauhistuneilla huudahduksilla. Kun Marcus kertoi palaneista lapsista, alkoivat monet naiset tukehtuneesti nyyhkyttää, mutta kun hän hetken kuluttua mainitsi mielipuolten lopusta, silloin sadat ihmiset hypähtivät kauhistuneina seisoaalleen . . .

Marcus oli itsekin muuttunut niin kauhean näköiseksi, kuin olisi hän vieläkin katsellut noita hirmuisia näkyjä. Ja niin se olikin — hän o l i siellä . . . hän näki kaikki. Aamulla he olivat saaneet tietää, että kaupunki paloi edelleen — ja nyt hän aivankuin ääneen ajatellen puhui tukehtuneesti:

— Sellaista siellä oli, ja samalla tavalla se vieläkin palaa . . . E i h e i s t ä enää mitään ole jälellä — heidän t u h k a n s a k i n on jo hävinnyt avaruuteen . . . Sinne ovat hävinneet sadattuhannet pienokaisetkin . . .

Marcus katsahti tuskallisesti ympärilleen ja vaiken, lähtien istumapaikalleen.

Salissa kajahti hurja huuto. Ja kun sisällä hiukan heikkeni, ärjähti ulkopuolella ikäänkuin hirmumyrskyn pauhu; ikkunat tärähtivät sen mahtavasta voimasta. Tuo kertomus oli ollut liian kauhea, heidän täytyi purkaa sen vaikutusta jotenkin, edes sanattomasti huutaa.

POIS SOTA!

Seurasi omituinen näytelmä.

Siellä olivat kaikki Euroopan kansat edustettuina, ja puhujalavalle nousi mies toisensa jälkeen: vanhoja, nuoria, tummia, vaaleita, työmiehiä ja herran näköisiä (naisia oli kokouksessa verrattain vähän). Kaikki olivat järkytettyjä, kiihtyneitä, kaikki puhuivat lyhyesti. Eräät puheet räiskähtivät tulikipunoina, toisten sanat sinkoilivat veitsenterävinä, katkerina, mutta jokainoa sana kuului kumpuavan täydestä sydäimestä, ja sentähden ne myöskin sinkosivat suoraan sydämiin kuni terävät nuolet...

Ensimmäisenä nousi puhumaan eräs etelämaalainen syndikalisti, virittäen keskustelun siitä, mitä on tehtävä entisille hallituksille. Karmivan katkerasti ilmoitti hän, että he kyllä vangitsivat hallituksen, mutta se on kiskonut kansalta jok'ikisen kolikon sotakuluihin, ja nyt on maassa satojatuhausia nälkäisiä. Hallitus on siinäkin kyllä koettanut toimia innokkaasti: vähentämällä nälkäisten lukua — sillä meidän armeijallamme on hyvät aseet; mutta nälkääkärsiviä on vieläkin siksi paljon, ettei kannattaisi elättää niin rikkaita täysihoitolaisia...

Puhuja toisensa jälkeen lausui tästä asiasta mieliteensä, ja vihdoinkin itse anarkistien pääjohtaja nousi puhujalavalle.

Hän koetti näyttää mahdollisimman tyyneltä, mutta hänen silmänsä hehkuivat sisäisestä kiihkosta. Hän huomautti ensinnäkin, että kun vallassaolijoita on moitittu oikeudentunnon puutteesta, niin kai meidän kuitenkin täytyisi olla oikeudenmukaisia. Ja kun tähän huudettiin myöntävästi, luetteli hän kaikki hallituksen rikokset, todisti hallitukset murhaajiksi ja ryöväreiksi. Lopuksi hän vetosi erääseen omituiseen seikkaan: »Kun hallitus ensin on väkisin ottanut kansalta kaikki sotalaitokseen tarvittavat varat ja sitten väkisin vie terveimmät miehet sotaan teurastettaviksi — niin se taten pakottaa kansan itse maksamaan omaistensa tappokulut! Voiko mielikuvitus keksiä jotain helvetillisempää? Kun ajattelee sitäkin, mikä tapahtui toissayönä, niin eikö oikeudentunto pakota jokaista kannattamaan ehdotustani — että heidät on tuomittava töittensä mukaan!»

Kaikkiällä räjähti kiihkeitä huutoja:

— Se on oikein!

— Kuolema murhaajille! Samalla mitalla!

— Kuolema lasten pyöveleille!

— Kuolema, kuolema!

Väittely kiihtyi yhä tulisemmaksi. Eräs Rauhanliiton vähemmistöön kuuluva, tohtori B. varoitti vihan ja väkivallan keinoista ja ehdotti, että on ryhdyttävä ponttevasti levittämään rauhanaatetta yli koko maailman, saatava kaikki vaikutusvaltaiset miehet rauhanaatteen kannattajiksi, niin he lopettavat sodat. Toinen epäili rauhanaatteen menestymistä barbaarien keskuudessa, koska ei se ollut levinnyt sivistyskansojen keskuudessakaan, ja

varoitti barbaarien tähden lopettamasta kokonaan sotailaitosta. Hänelle taas selitettiin, ettei yksikään barbaarikansa uskalla hyökätä eurooppalaisten kimppuun, niin kauan kuin näillä on sellainen räjähdysaine.

Suurta huomiota herätti eräs suurikokoinen laiha mies voimakkaine taistelijakasvoineen, joka kylmällä, terävällä äänellä lateli mitä raskaimman syytöstulvan militarismia vastaan. Hän selitti monilta puolilta, miten militarismi on ehkäissyt ihmiskunnan kehitystä arvaamattoman paljon ja tukehuttanut inhimillisyyttä ja sivistystä yleensä; se on prostituerannut taiteen ja kirjallisuuden, se on lamauttanut tieteitä, se on ryöstänyt kansoilta parhaat voimat — kaikki on kohdistettu murhakoneitten keksimiseen ja lisäämiseen! Ja samalla hän todisti jokainoan väitteensä niin terävästi ja lyhyesti, että kaikki kuuntelivat henkeä pidättäen. »Militarismi on siis ihmiskunnan vaarallisin ja voimakkain vihollinen!»

— Oikein! Oikein! Totta! — kuului kaikkialta kiihtyneitä, innokkaita huudahduksia. Marcus kysyi kuiskaten:

— Kuka hän on?

— Meidän sosialistiemme puheenjohtaja! — vastasi hänen vierustoverinsa.

— Te kuulitte kaikki sen kamalan kertomuksen jonka nuori ystävämme äsken esitti, — jatkoi puhuja ääntään hiljentäen. — Niitä onnettomia uhreja emme voi enää auttaa. Mutta se velvoittaa meitä pitämään huolta, ettei tuollaista enää tapahtua.

— Oikein! Alas murhaajat!

— Ajatelkaa, että tämäkin on vain pieni murto-osa siitä hävityksestä mitä esim. viime maailmansodassa

tapahtui: silloin tuhottiin lukemattomia kaupunkeja, kokonaisia maita hävitettiin. Tästä lähtien tuollaiset tapaukset tulevat tavallisiksi — jos militarismi saa elää. Se täytyy siis nyt tuhota.

Taas kajahti korviasärkevä hyväksymishuuto. Ja Marcus kuunteli hämmästyneenä tuota miestä, joka ei puhuessaan lausunut ainoatakaan sanaa, joka ei olisi ollut välttämätön.

— Menettelytapa olkoon sama, mikä jo ennen on päätetty yhdessä kansainvälisen sotilasliiton kanssa, ja hallitusten jäsenet on mielestäni pidettävä vankiloissa, kunnes kaikki on ohi.

Sitten kääntyi hän etupenkillä istuvaa anarkistia kohden, ja nyt hän ensikerran muuttui pilkalliseksi:

— Täällä on kyllä eräs arvoisa puhuja suurella pauhulla ehdottanut rengit tapettaviksi sentähden, että isäntä on tehnyt hänelle vääryyttä! (Naurua). Nykyaikana kyllä useimmat kansakoululapsetkin jo ymmärtävät, etteivät jotkut ministerit voi olla sotien aiheuttajia. He tietävät niiden johtuvan nykyisestä järjestelmästä, siirtomaapolitiikasta y. m. Teollisuusherrain täytyy saada markkinapaikkoja tuotteilleen, uusia vaikutusalueita. Ja koska rauhanliiton vanhoillinen suunta on täällä esittänyt samanarvoisia ehdotuksia, niin ei mielestäni niillekään kannata antaa huomiota enempää kuin ne ansaitsevat..

— Se on hyvä! — keskeytti hänet innostunut ääni.

— Hyvä! Hyvä!

Heidän tarkoituksensa saattaa kylläkin olla hyvä, mutta kun he vaativat niitä lopettamaan sotaa, joille

on sodasta hyötyä, niin onhan luonnollista että nämä nauravat takanapäin. Silminnähtävä tosiasia näet on, että militarismi, niin mahtava kuin se onkin, on yksi osa kapitalistisesta järjestelmästä — sen vahvin tuki ja turva. Kun siis tohtori B. »vaikutusvaltaisilta miehiltä» s. o. vallassaolevilta pyytää militarismin kukistamista, tuntuu siltä, kuin pyytäisi hän kalastajia luopumaan veneistään. Luonnollisesti ei tämä koske Rauhanliiton enemmistöä, joka tässä asiassa toimii yhdessä meidän kanssamme.

— Mutta selittäkää kantanne murhiin ja väkivaltaan!

— huudahti tohtori B. nousten paikaltaan.

Sosialisti vaikenä hetkeksi, aivankuin olisi ajatellut, ja lausui sitten harvaan ja raskaasti:

— Te kaikki, jotka olette täällä, koko sivistynyt maailma tietää, ettemme ole suosineet väkivaltaisia taistelutapoja. Ja me olemme nytkin samalla kannalla, olemme nytkin kieltäneet jyrkästi kaiken hävittämisen, kaikki yksityiset murhat ja väkivallanteot. Te tiedätte mitä militarismi on, te jokainen olette värisseet kauhusta ja inhosta kuullessanne sen viimeisen rikoksen. Vastatkaa siis: eikö olisi anteeksiantamaton rikos, ellemme käytäisi kaikkia keinoja sen kukistamiseksi?

— Olisi! Totta, totta! — kuului moniääninen huuto. Ja Marcus muisti miten Antonius oli huomauttanut samasta seikasta silloin — kokouksessa...

— Elleivät siis toverit kaikissa maissa voita omin voimin, niin lähettäkäämme apua! — huusi puhuja kiihkeästi ja läpitunkevasti. — Elleivät he voita rauhallisin keinoin, niin käyttäkäämme sitä keksintöäkin... En

tiedä miten tehokas se on, mutta jos se auttaa meitä, niin käytettäköön. Nyt on käytettävä kaikkia keinoja! Vuotakoon veri vaikka virtoina — viimeisen kerran. Meidän tunnuslauseemme täytyy nyt olla:

Pois militarismi! Pois sota!

Nuo sanat kajahtivat voitonriemuksena, väkevänä huutona 40 tuhannesta kurkusta, silmät loistivat, nyrkkit kohoutuivat... Marcus muisti tuon saman huudon, täynnä tuskaa ja epätoivon päättäväisyyttä — yöllisellä, pimeällä torilla... Siitä tuntui olevan kokonainen iankaikkisuus. Ja nyt sekin joukko, nuo urhoolliset, kidutetut työmiesraukat olivat kärsineet kiduttavan tulikuoleman... He eivät saaneet tietää, voittavatko heidän veljensä...

Silloin tohtori B:n majesteetillinen vartalo kohottautui taas puhujalavalle. Hän pyyhkäisi hätäisesti pitkää, vaaleata partaansa, ja hänen lihavissa, terveempunakoissa kasvoissaan kuvastui mielenliikutus ja tuska:

— Rakkaat ystävät, veljet! — huusi hän lempeällä, voimakkaalla äänellä. — Pysähtykää! Älkää alkako väkivallan töillä, veritöillä! Verilammikkojen liottamalla maalla ei v e l j e y d e n ja rauhan ihana temppeli pysy pystyssä! Se täytyy rakentaa totuuden ja oikeuden perustukselle.

Kuului harmistuneita ja pilkallisia huutoja:

- Lopettakaa jo lorunne!
- Menkää Haagiin ilveilemään!
- Siellähän o n j o »ihana rauhan temppeli...»
- Alas sieltä!

Puheenjohtaja koputti vasarallaan, huudot taukoivat, ja puhuja jatkoi aivankuin haltioituneena:

Nyt me voitamme oikeudenkin aseilla, sillä he ovat antaneet meille kaikkein tehokkaimman sellaisen: heidän rikoksensa! Ystävät! Ajatelkaa: jos meidän kätemme ovat puhtaat, niin me voimme sormella osoittaen huutaa: tuossa ovat pyövelit! Ja se huuto on kaikuva maan äärestä toiseen! Ja yhä useammat vaikutusvaltaisetkin miehet alkavat ymmärtää militarismin rikksellisen kauheuden ja liittyvät rauhanaatteen kannattajiin. Ja ellemme vielä tällä keralla voittaisi oikeuden aseilla, niin odotetaan vielä...

Marcuksen mieleen lensi ne hirmuiset väkivallanteot, julmuudet ja vääryydet, joita toiselta puolen oli taukoamatta harjoitettu; hän muisti sodan ja väkivallan lukemattomat uhrit siellä kotona, muisti ne kolme miljoonaa poltettua ihmistä — ja hän alkoi vihata tuota miestä. Kiduttavan elävästi näkee hän taas palaneet, kiemurtelevat lapset, mielipuolet... Antoniuksen, Aurelian, kaikki...

Mutta tuo uljas, hyvinvoipa mies oli joutunut miltei hurmaustilaan. Hänen suuret, siniset silmänsä loistivat, kun hän yhä uudelleen vakuutti totuuden ja oikeuden voittavan; hän kielsi ajattelemastakaan väkivaltaa ja kostoa. — Ne jotka ovat syyllisiä sotiin ja väkivaltasuuksiin, saavat kyllä rangaistuksensa; he joutuvat vastaamaan rikoksistaan historian tuomion edessä! — Mutta me olemme silloin puhtaat!

Nyt nousi sellainen meteli, että puhuja vaikenä hämmästyneenä. Kun hän näki heiluvia, uhkaavia nyrkkejä, ilmestyi hänen jaloille kasvoilleen kärsivä ilme ja hän lähti paikalleen.

Nyt nousi puhujapaikalle miltei yhtä komea valkottainen professori. Hän huomautti, ettei kuulunut mihinkään ryhmään eikä puolueeseen, koska ne ehkäisivät yksilöllisyyden kehitystä, mutta hän oli aina ajatellut suosiollisesti sosialismista ja varsinkin rauhanaatteesta sekä perusteli tämän useilta eri puolilta.

Hän vaikenä, silitellen mieltävästi partaansa ja jatkoi sitten juhlallisen surunvoittoisesti:

— Kun eilen näin kaiken sen arvokkaan tyyneyden, jolla kaikki suoritettiin, tuntui minusta, että maailmanrauha on mahdollinen. Mutta kuullessani miten raaka taistelu vielä raivoaa parhaillaan monella taholla, ja varsinkin seuratessani tätä kokousta, olen minä pakostakin taas tullut sangen pessimistiseksi maailmanrauhan suhteen... Minun täytyy vakavasti epäillä, saadaanko sitä vuosisatoihin. Sillä tämäkin kokous on osoittanut, että ihmisluonto sittenkin on paha, kostonhimoinen, vallanhimoinen, sekä myöskin — raaka. Ja niinkauan kuin nämä ilmenevät ihmisluonnossa, eivät sodat lopu. — Hän tarkasti asiaa sielutieteen ja filosofian avulla, kehitti sitä monilta eri puolilta, tullen pääasiassa samoihin tuloksiin kuin arvoisa edellinen puhuja. — Ihmiset on siis kasvatettava paremmiksi, jalommiksi, saatava ymmärtämään, että ihmiselämän hävittäminen on rikos luontoa vastaan, joka varmasti kostaa itsensä niin kansoille kuin yksityisille — vasta silloin nousee rauhan aurinko ihmisyyden taivaalle...

Taas kiihtyi meteli korviasärkeväksi. Professori loi ankan ja tuomitsevan silmäyksen joukon yli, mutta kun ei tästä ollut apua, astui hänkin alas puhujalavalta.

Miltei samassa kohottautui puhujalavan reunan yli paljas, kulmikas pää, sileäksi ajellut kulmikkaat kasvot, ja meteli muuttui äkkiä innokkaaksi kättentaputukseksi. Hän kumarsi hiukan, ja kun hän otti rillit nenältään, näkyi hänen terävissä silmissään jotain kovaa ja pilkalista.

— Minä en olisi nyt mielelläni edellisen puhujan tilalla! — kuiskasi Marcuksen toveri hymyillen ja ilmoitti että uusi puhuja oli eräs sosialistinen professori.

— Ensinnäkin pyydän kahdelle edelliselle puhujalle lausua hartaimman kiitollisuuteni eräässä suhteessa nautintorikkaista hetkistä! — lausui puhuja kirkkaalla, kuuluvalla äänellä ja kumarsi hieman. Hän vaikenä hetken, ja kaikki katsoivat häntä iloisella, uteliaalla jännityksellä.

— Kaiken vanhan ja alkuperäisen ihailija on joutua epätoivoon nykyaikana, jolloin kaikki muuttuu. Keksinnöt muuttavat yhtämittaa taloudellista elämää ja tuotantotapoja, huomatu tosiasiat tieteitä. Ja ankara elämä pakottaa lait, uskonnot ja aatteet taukoamatta muuttamaan muotoaan; järvet ja joet, vuoret, vieläpä raamattukin muuttuu hiljalleen...

Pidätettyä naurua.

— Sentähden tunsin äsken syvää, hämmästyksen-sekaista ihailua, kuullessani kerrankin jotain ikuista, muuttumatonta. Sillä minä en ole kymmeneen vuoteen kuullut rauhanaatetta niin puhtaan alkuperäisenä kuin äsken. Mieleepä tuli kallis jalokivi, jota eivät maalliset myrskyt voi vähääkään muuttaa. Yhteiskunnat, valtiomuodot ja avaruudessa kiitävät maailmat muuttuvat,

mutta se ei muutu — siihen ei pysty mikään!
Niin lujaa aatetta täytyy ihailla!

Hän oli niin kunnioitettavan juhlallinen, että koko sali kihisi pidätetystä naurusta. Sitten hän rypisti korkeata otsaansa ja lausui aivankuin surunvoittoisesti:

— Samalla en voi olla mitä ankarimmin moittimatta läsnäolevia siitä, että he arvoisalta virkaveljeltäni ovat ryöstäneet hänen ihanan uskonsa. Tosin he ovat saaneet rangaistuksensa; olisitte ehkä saaneet maailmanrauhan näinä päivinä, mutta nyt saatte katkerasti katuen odottaa sitä 300—400 vuotta...

— Mutta... Herra professori, minä... — keskeytti ensimmäinen professori tolkuttomasti ja nousi seisomaan paikallaan.

— Millä voin teitä palvella, rakas virkaveli? — kysyi puhuja teennäisen kohteliaasti; hänen olemuksensa muistutti notkeata, äärettömän taitavaa miekkailijaa...

Nyt kuului tuhansista suista valtava naurunpurskahdus, ja kiusattu professori vääntelehti tuolillaan niin kuin se olisi ollut keskiaikainen kidutuspenkki.

Mutta tuo hirveä mies ei vielääkään hellittänyt. Ilman valmisteluja alkoi hän vakavalla äänellä puhua:

— Suuri valtamerilaiva tuhansine matkustajineen oli hukkumaisillaan hirmumyrskyn kynsiin. Peräsin ei enää totellut, vuorenkorkuiset aallot paiskelivat laivaa lastuna, kaikki näytti jo olevan lopussa — mutta silloin laiva ajautuikin erästä saarta kohden. Sen suojassa alkoi peräsinkin taas toimia; laiva pysähtyi, ja kapteeni lähetti perämiehen tarkastamaan rantaa. Ja kun tämä hetken

kuluttua reippaitten merimiesten soutamana palasi, huusi hän iloisesti:

— Hei! Kaikki hyvin, herra kapteeni! Veneet pääsevät lähes sadan metrin päähän rannasta ja siitä on helppo kahlata sileätä santapohjaa myöten rantaan... Käskettekö laskea veneet vesille?

Silloin kapteeni alkoi repiä tukkaansa ja huusi värisevällä äänellä...

— Ei, ei koskaan! Etkö sinä ihminen ymmärrä, että minun täytyisi kastaa jalkani?

Matkustajat pyysivät ja rukoilivat, että kapteeni laskisi heidät saarelle. Mutta tämä ähkyi kauhusta vääritynein kasvoin:

— Rakkaat ystävät, te ette tiedä, mitä te vaaditte! Ajatelkaa että minulle, minulle voisi tulla nuha! Ja teille myös! Ehkä löydämme toisen saaren, jossa pääsemme maihin kuivin jaloin...

Laivalla syntyi tavaton sekasorto. Miehet pyysivät hartaasti päästä maihin, naiset ja lapset heittäytyivät sydäntäsärkevästi itkien kapteenin eteen, ja eräs nuori nainen syleili hänen polviaan, vaikeroiden kauhun ja epätoivon vallassa:

— Herra... minulla on kolme pienokaista... ja tuolla ulapalla on niin hirvittävää... Laiva uppoaa siellä... he kuolevat! Minun pienet, viattomat pienokaiseni...

Itku ja rukoukset yltyivät. Mutta silloin kapteeni ojensi kätensä ja huusi juhlallisesti ja lohduttavasti lempeällä äänellään:

— Rakkaat, minun rakkaat ystäväni! Te ette ymmärrä... Mitä se merkitsee — vaikka te kuolettekin, kun te vain saatte kuolla kuiviin jaloihin? Perämies: käännä nopeasti ulapalle!

Räjähti huumaava nauru, tohtori huitoi käsillään, huutaen jotain kaikin voimin. Ja kun nauru taukosi, kysyi puhuja taas kohteliaasti kumartaen:

— Mitä herra tohtori? Eikö satu miellytäkään teitä? Onko tämä satu totta — vai oliko se totuus satua?

Ääretön sali täyttyi taas naurusta; kun se oli tauonnut alkoi puhuja taas vakavasti:

— Arvoisat edelliset puhujat ovat kyllä ehdottaneet maailmanrauhan saavuttamiseksi erään ikivanhan keinon: kasvatetaan ihmiset enkeleiksi. Mutta kun ajattelee esim. sitä näytettä, mikä 2000-vuotisen opetuksen jälkeen toissayönä suoritettiin, niin minä suuresti pelkään, että tällaiset enkelikandidaatit ehtivät lopettaa toisensa sukupuuttoon — ennenkuin sillä kasvatustyöllä maailmanrauhaa saadaan... Sitä paitsi: kun alkuperäisetkin enkelit ovat taivaassa tapelleet pari kertaa, niin...

Vielä kerran keskeytettiin hänen puheensa naurulla ja hyvä-huudoilla.

Sitten hän lisäsi murhaavan terävällä ja läpitunkevalla äänellä:

— Ja yleensäkin luulen, ettei kysymystä maailmanrauhasta voida ratkaista yksinomaan psykologian, filosofian ja estetiikan avulla! Siinä tulevat kysymykseen muutkin voimat. Ja hyvät herrat: ne voimat ovat nyt liikkeellä!

Hän käännähti poistuakseen, mutta samassa kuului tohtorin hermostunut ääni:

— Mitä voimia professori tarkoittaa?

— Ja miten sodat siis vihdoinkin lopetetaan? —
yhtyi estetiikan professori. Puhuja jäi vielä paikalleen jatkaen harvaan, vakuuttavasti:

— Ajatelkaamme, että herra professori ja tohtori olisivat edeltäpäin saaneet tiedon tästä tapahtuneesta rikoksesta ja kiiruhtaneet oikeuden ja ihmisyyden nimessä rukoilemaan vallassaolevan luokkamme päämiehiä luopumaan siitä, vaikkapa vielä uhanneet kauheimmalla rangaistuksella minkä he tuntevat: historian tuomiolla, niin nämä olisivat halveksien hymähtäneet ja sulkeneet heidät tyrmään, kunnes kaikki olisi ohi. Yleensä he kuitenkin lienevät samanlaisia kuin muutkin ihmiset, eivät he siis julistaneet tätä, paremmin kuin muitakaan sotia verenhimosta — vaan r a h a n h i m o s t a, s. o. taloudellisten etujen tähden. Niin on ollut, ja niin kauan kuin vallassaolevilla on hyötyä sodista, tulevat ne jatkumaan. Ja minä tunnustan, että jos olisin maailmanrauhan toteutumisen ehdoista samaa mieltä kuin professori, niin olisin aikoja sitten heittänyt viimeisenkin toivon! Sillä ihmisluonnon oleellisin puoli on se, että se toimii e t u j e n s a m u k a a n. Jos yksilöissä olisikin joitakin poikkeuksia, niin luokat toimivat aina etujensa mukaan. Koko maailmanhistoria osoittaa sen todeksi. Ei siinä siis auta rukoukset eikä vetoamiset...

— Mutta mitenkä ne loppuvat...? — keskeytti taas tohtorin hermostunut ääni.

Puhuja vaikenä hetken ja sitten jatkoi läpitunkevasti:

— Nyt me tulemme niihin voimiin, joita ei herra tohtori näe. Ne seisovat satojentuhansien joukkona — tuolla ulkona! (Huumaavaa hyväksymistä.) Minä sanon, että vallassaolevat eivät tule koskaan vapaaehtoisesti lopettamaan sotia, militarismia, vahvinta tukeansa. Sitä ei voida lopettaa salaliitoilla, eikä keksinnöilläkään, vaikka ne saattavat olla suurena apuna. Mutta kun laajat työväen joukot, kansan enemmistöt kaikissa maissa kehittyvät siihen määrään, että ne voivat ottaa vallan käsiinsä — silloin sodat loppuvat. Ei sentähden, että he olisivat parempia tai pahempia — vaan sentähden että sota merkitsee heille kuolemaa, kurjuutta: se on heille vahingollista. Sota tulee kansojen enemmistöille aina olemaan vahingollista, ja kun he pääsevät määräämään maan asioista, niin eivät he sotia julista!

— Entä barbaarit? — kuului salin alapäästä.

— Jos perustetaan yhteinen puolustusliitto: esimerkiksi Euroopan Yhdysvallat, josta ennenkin on puhuttu; päätetään, että tuollaisen hyökkäyksen uhatessa kaikki miehet kokoontuvat jättiläismäisenä kansanmiliisinä puolustamaan Eurooppaa — ja siltä varalta voidaan säilyttää aseita, niin ei kukaan ajattelekaan hyökätä meidän kimppuamme. Tai luuleeko joku, että meitä voisi heidän taholtaan vaara uhata?

— Ei, ei, ei! — kajahti salissa riemukas suosiohuuto.

— Tämä ei ole mitään haaveilua, se perustuu kokonaan taloudellisiin olosuhteisiin! — jatkoi puhuja. — Ja se tulee kerran ehdottomasti tapahtumaan. Se voima, josta

mainitsin, näyttää valtaavammalta kuin koskaan ennen. Ehkä se nyt jo on kyllin suuri. Kun te siis menette täältä kotimaahanne, niin pitääkää ainoana päämääränänne, että kansan enemmistö voittaa, pääsee valtaan — silloin tuo suuri kysymys todellisuudessa on ratkaistu. Ja jos niin onnettomasti kävisi, että vieläkin joutuisimme tappiolle, niin älkäämme masentuko! Me voitamme sittenkin! Ja kerran tulee sekin aika, jolloin ei tarvita Euroopan Yhdysvaltoja, ei Maailman Yhdysvaltoja — kerran vallitsee maan päällä yksi ainoa yhteisö: Ihmis-kunta.

Salissa räjähti neljästäkymmenestä tuhannesta kurkusta riemukas, vastustamaton huuto. Se kajahti torilla, se kuului kumeana ukkosena kiirivän kaukaisille kaduille; tuntui kuin olisi koko kaupunki ollut täynnä yhtä ainoata huutoa . . .

MAAILMA KUOHUU.

Sosialistien kansainvälinen sihteeri nousi puhujalavalle. Hänen kädessään oli tukku sähkösanomia ja hän lausui jännityksestä vapisevalla äänellä:

— Nyt on kaikista suuremmista maista saapunut tietoja. Luetaanko ne heti?

— Heti! Heti! — kuului kaikkialta jännittyneitä, kiihkeitä huutoja. Sihteeri aukaisi ensimmäisen sähkösanoman ja luki seuraavaa:

»Suurlakko täydellinen koko maassa. Hallitus kukistettu. Kymmenen kaupunkia vielä hallituksen joukkojen hallussa. Tänäpä läheteetään sinne lentokoneita apuun. Parlamentti kutsuttu koolle valitsemaan edustajia kansainväliseen edustajakokoukseen».

Salista kuului aivankuin helpotuksen huokaus — kaikki katseet kirkastuivat.

Sihteeri otti toisen sähkösanoman ja alkoi lukea:

»Työläiset lopettivat heti aamulla työt, kokoontuivat kaikkialla, kaikkialla vaativat pois sotalaitosta. Poliisi ja sotaväki koettivat hajoittaa: paljon kaatuneita. Osa sotaväkeä yhtyi meihin. Rauhanliiton ja työväen toimihenkilöt, muita järjestyneitä ja sotilaita — yhteensä 4000 miestä — vangittiin. Taistelut kiihtyneet; mutta

hallituksella suuri enemmistö, laivasto, lentokoneet, tykistö. Odotamme apua.»

Sihteeri luki allekirjoitukset, ilmoitti, että sieltä oli tullut äsken toinen sähkösanoma ja sitten luki seuraavaa:

»Hallitus on antanut äsken julistuksen: elleivät kapitalistiset antaudu ja kaikki työläiset palaja työhönsä, niin huomenaamuna — teloitetaan vangitut 4000»...

Hätäisesti pyyhkäisi sihteeri hikeä otsaltaan ja jatkoi tukehtuneella äänellä.

»Olemme tappiolla. Hallussamme ollut esikaupunki palaa: sytytyspommit... Emme voi pelastaa vangituista kuolemasta — suurin osa kaatunut. Ei meidän ole väliä — mutta heidät aiotaan teloittaa. Estäkää. Heidän itkevien omaistensa ja ihmisyyden nimessä. Pelastakaa! Pian. Heidän oma äänensä ei enää kuulu, mutta uskomme teidän tuntevan heidän tuskasta värisevän huutonsa: Apua, apua!»

Sähkösanoman vaikutus oli tärisyttävä. Neljäkymmentätuhatta ihmistä hypähti seisoalleen; kajahti uhkaava karjahdus ja lukemattomat nyrkit kohosivat ilmaan kuni näkymätöntä vihollista kohden...

Puheenjohtaja sai vihdoin melun asettumaan ja ilmoitti, että tämä asia täytyy päättää heti, ja ensimmäisenä nousi puhujalavalle sosialistiprofessori.

Marcus hämmästy! Häntä oli vaikea tuntea: ei näkynyt jälkeäkään äskeisestä murhaavan ivanuijan ja vinkuvan pilkkapiiskan käyttäjästä; hänen terävissä kasvoissaan kuvastui jylhä vakavuus ja pidätetty kiihko.

— Nyt täytyy toimia nopeasti, ja minä teen ehdo-

tuksen, jonka luulen kaikkien hyväksyvän. Täkäläisen sotilasliiton johtaja ilmoitti, että heillä on valmiina 20 konetta, ja minä ehdotan että tuo osasto lähtee heti sinne apuun. Ilmailijat kyllä itse päättävät mikä menettelytapa on tehokkain, mutta minäkin luulen parhaaksi, että he tuhoaisivat lentokonesuojuksen ja pudottaisivat kirjelmän, ilmoittaen että jolleivät vangitut ole puolen tunnin kuluttua vapaita, häviää laivasto, linnoitukset ja kaupunki samalla tavalla kuin eräs toinenkin suurkaupunki. Kun samassa käsketään väestön poistua kaupungista, niin luulisin varmasti, että syyttömät pääsevät vapaiksi. Heidän kanssaan voitte sitten päättää enemmistä toimenpiteistä.

Näytti kuin olisivat kaikki päässeet raskaasta taakasta ja he purkivat ilonsa innostuneeseen hyväksymishuutoon. Sen tauottua kuului tohtori B:n epäröivä ääni:

— Mutta elleivät he kuitenkaan tottelisi...? Niin ei kai sellaista... väkivaltaa...?

Syntyi kuolemanhiljaisuus; professori kysyi matalalla äänellä:

— Tarkoittaako herra tohtori sitä, että jolleivät pyövelit hyvällä laske vangittuja vapaaksi, niin heidät on jätettävä teloitettaviksi...?

— Pääsevähän he, jos... jos suostuvat, antautuvat...? — änkytti tohtori epävarmasti...

Professori muistutti, miten kapinallisille tehdyt lupaukset on viimeaikoina pidetty; huomautti syyttävästi, että tohtori on yhtämittaa s a n o i n vedonnut totuuteen, oikeuteen, veljellisyyteen ja rakkauteen, mutta toiminnassa ne ovat häneltä unohtuneet...

— Unohtuneet...? — keskeytti tohtori loukkaantuneena.

— Vielä pahempi jos tahallanne olette ne hyljännyt! — iski professori.

Marcus näki hänen silmiensä hehkuvan, — hän korosti joka sanan ikäänkuin olisi niillä tahtonut tappaa vastustajansa:

— Te olette sanonut että sota on hirmuisin vääryys ja rikos, myönnätte noiden neljäntuhannen taistelleen oikeuden puolesta — ja nyt te tahtoisitte heitä luopumaan oikeudesta, astumaan vääryyden puolelle. Onko se oikeutta? Te toivoitte, että 4000 miestä tekisi maailman inhottavimman rikoksen — pettäisivät veljensä. Onko se veljeyttä? Te tahdorte jättää nuo onnettomat veljenne pyöveleille. Onko se rakkautta? Minä olen varma, että täällä on ainakin 20,000 ihmistä, jotka ovat valmiit kantamaan varkaan, murhaajan nimeä, kunhan voisivat pelastaa onnettomat veljensä. — Mutta herra tohtori antaisi sotienkin jatkua, hänelle ei merkitse mitään miljoonien kuolema, heidän leskiensä ja orpojensa itku — kunhan vain hänen käteensä ovat puh-taat! — Onko täällä joku joka kannattaa tohtori B:tä?

— Ei...! Ei ainoatakaan! — jyrähti äärettömässä salissa niin rajusti ja raivokkaasti, että tohtori alkoi väristä. Ja salin etupuolella nousi eräs mies ja lausui värisevin äänin:

— Minä olen kuulunut myöskin Rauhanliiton vähemmistöön, mutta nyt minun täytyy luopua ja minä luulen toistenkin tekevän niin, — tohtori B. on mennyt liian pitkälle.

Joka taholta kuului rauhanliittolaisten kiihtyneitä, hyväksyviä huutoja. Tohtori pälyili kalpeana ja kauhistuneena ympärilleen — niinkuin häntä olisi joka puolelta uhattu ampua. Sitten hän lähti, ja hänen uljas vartalonsa oli painunut kuin raskaan taakan alla. Kokouksen puheenjohtaja ilmoitti, että kun ei muissa sähkösanomissa ole avunpyyntöjä, niin olisi parasta lähettää heti ilmailijat matkaan. Professorin tekemä ehdotus hyväksyttiin vältävällä hyvähuudolla, ja ilmailijat poistuivat.

Sihteeri nousi taas puhujalavalle ja alkoi lukea kolmatta sähkösanomaa. Siinä oli seikkaperäinen selostus suurlakosta ja ilmoitus, että muutamia harvoja välttämättömiä aloja on päätetty jättää lakon ulkopuolelle; varsinkin koska hallitus oli suhtautunut odottamattoman suopeasti. — »Antanut julistuksen, jossa tuomitsee ankarasti tapahtuneen rikoksen, ehdottaa kansainvälistä kokousta, kannattaa yleistä aseidenriisumista ja on muodollisuudet sivuuttaen kutsunut parlamentin kokoon kahden päivän kuluttua. Kaikissa kokouksissa vaadittu aseidenriisumista.»

Neljännessä maassa oli asema yleensä samanlainen kuin edellisessä: suurlakko, rauhallista, hallitus sovittelee. Lopussa vakuutettiin, että jos vain muualla voitetaan, niin kyllä heillä ajetaan aseidenriisumiskysymys lävitse. Viidennessä raivosi parhaillaan ankara taistelu, mutta hallituksen puoluelaiset olivat yleensä tappiolla ja niiden hallussa oli vain muutamia paikkakuntia. Voitto oli siis varma.

Suurella jännityksellä kuunneltiin Marcuksen kotimaasta tulleet tiedot. Kun kaikki keskusjärjestöt olivat olleet pääkaupungissa, ei mitään yleistä tiedonantoa saatu. Mutta eri kaupungeista saapuneet tiedot osoittivat, että vallankumous sielläkin voitaisi varmasti. Luonnollisista syistä olivat taistelut monissa paikoissa olleet äärimmäisen raivokkaita ja verisiä.

Sihteeri otti taas uuden paperin ja luki seuraavaa:

»Hetimit aamulehtien ilmestyttyä suurta mieltenkuohua. Sotilasliitto ja Sosialistit lähettivät julistuksen. Hetimit kaikkialla suuria kokouksia, joissa hyväksyttiin meidän ehdottamamme vaatimukset. Suurlakko täydellinen. Hallitus eronnut. Kaikkien vastustuspuolueiden edustajat ja toimihenkilöt pitivät yhteisen kokouksen, kutsuivat eduskunnan kokoon. Edustajat noudetaan huomenna lentokoneilla. Suunnattomat kansanjoukot marssivat sotilaiden kanssa kaduilla laulaen Marseljeesia. Yleistä riemua hämmentää ainoastaan toissa yönä tapahtunut suuri rikos. Jos jossakin apua tarvitaan, niin me tulemme ilomielin.

Sosialidemokraattinen puolue.

Antimilitaristinen sotilasliitto.»

— Se olikin viimeinen, — lausui sihteeri matalalla äänellä, kokosi vapisevin käsin paperinsa ja poistui puhujalavalta.

Salissa vallitsi hetkisen niin syvä hiljaisuus, että Marcus kuuli naapurinsa taskukellon käynnin; hengitystä vain kuului kaikkialla.

Silloin näki hän vierustoverinsa, sotilasliiton puheenjohtajan nousevan, lähtevän puhujalavalle. Hetkisen

hän seiso i kasvot kalpeina, rykäisi pari kertaa ja sitten lausui liikutettuna:

— Ystävät . . . Tällaista onnea ja iloa en ole koskaan tuntenut . . . sitä ei voi oikein kaikessa suuruudessaan käsittää . . . Ainoa, mikä sitä hämmentää, on uhrien suunnaton paljous . . . Miten paljon heissä olikaan sellaisia jotka olivat tälle asialle koko elämänsä uhranneet . . . Heitä mainitessa minun täytyy lausua muutama sana erästä merkillisestä miehestä, jonka kaameasta kuolemasta nuori ystävämme äsken kertoi . . .

Sitten hän selitti lyhyesti, miten Kansainvälisen sotilasliiton nerokas toimintasuunnitelma, joka on suojelut liittoa urkkijoista ja ilmitulosta, on Antoniuksen laatima; hänen keksintönsä avulla voimme tänään varmasti pelastaa 4,000 ihmistä, se olisi ollut tavattoman voimakas, miltei ratkaiseva ase jos taistelu olisi kääntynyt tasaväkiseksi. Yksilö ei voi enempää kuin hän teki. Sentähden tuntuu surulliselta, ettei hän nähnyt tätä, jolle oli pyhittänyt koko elämänsä — että hän luuli kaiken musertuneen . . . Mutta viime hetkelläkin hän oli suurenmoinen. Hän tuhosi vihollisensa kuin Simson — ja senjälkeen syöksyi kammottavan jylhään kuolemaan . . . sellaiseen, jota ei maailman alusta lähien ole tapahtunut . .

Kaikki nousivat kalpeina ja liikutettuina seisoalleen, kunnioittaaksensa sankarin muistoa.

Kun Marcuksen vierustoveri palasi paikalleen, nousi puhujalavalle hienopiirteinen vielä nuorekas nainen, jonka tuuhea tukka oli hopeanharmaa. Hän puhui sointuvalla, surullisella äänellä, miten

naiset heikompina useasti joutuvat kärsimään sodan tähden vielä enemmän kuin miehet. Mitä tunteekaani sairas vaimo itkevän lapsijoukon keskellä, odottaessaan kauhulla tietoa sotatantereelta...? — kysyi hän ääni väristen. — Kuka voi kuvailla vanhan äidin tuskat, kun hän saa sanoman ainoan poikansa kuolemasta. Hän muistaa poikansa sadoissa eri muodoissa: lapsena, nuorukaisena, miehenä; muistaa lukemattomia sanoja, kohtauksia... Taukoamatta puristaa hänen sydäntään tietoisuus, että nuo rakkaat kasvot, tuo uljas ruumis on silvottuna, tuntemattomana paiskattu jonnekin kuraiseen kuoppaan kuni koiran... Ja sadattuhannet äidit ovat saaneet tuollaisen tiedon — sitä tuskan määrää on kamala ajatella... Jos tuollainen nyt loppuu, niin sitä onnea ei voi käsittää heti...

Hänen kasvoissaan kuvastui syvä, kalvava murhe, kun hän kertoi, miten hänenkin sulhasensa oli viime maailmansodassa kolmesti haavoittunut — viimeisellä kerralla silpoutuen muodottomaksi — ja ampunut itsensä. Ja hänen lopettaessaan soinnahti hänen äänessään sekaisin syvä suru ja toivo:

— Eivät tulleet minun hääni, en koskaan saa tuntea äidiniloa... Mutta nyt voin iloita, nähdessäni nuorten toisiaan rakastavan, minä rakastan toisten lapsia, kaikkia lapsia... Sillä minun ei tarvitse niinkuin tähän asti lapsia katsellessani yhtäkkiä hätkähtää ja kauhistuen kuvitella, että heidätkin voiman ja nuoruuden kukoistuksessa surmata — silvotaan muodottomiksi kummituksiksi... Tämä päivä on kaikki muuttanut! Miljoonat tulevat nyt onnellisemmiksi...

YLOS HELVETISTÄ.

Kuului salaperäinen kohahdus, jota seurasi syvä hiljaisuus: Kansainvälisen Sosialistitoimiston puheenjohtaja nousi puhujalavalle. Hän seiso i hetken äänettömänä, katseen kiittäessä yli salin — ja hänen laihoilla kasvoillaan kuvastui tavaton liikutus.

— Ihmiset! Ystävät! — lausui hän matalalla, sointuvalla äänellä, joka värähti kuni kalliin sellon ääni. Hänen vartalonsa suoristui, suuret silmät alkoivat säihkyä — hän näytti nuorukaiselta!

— Minä luulen, että tulevaisuuden historiassa mainitaan tämä päivä eräänä merkillisimpänä. Se on niin ihmeellinen, että sitä on vaikea heti käsittää — kaikki tuntuu unelta. Sotako voitettu? Sota, jonka paljas nimi herättää mieleen veren, hävityksen, kuoleman, joka lukemattomat kerrat on iskenyt meidät maahan, julmasti tallannut kauheilla rautakoroillaan . . . Olisiko se nyt voitettu?

Hän katsahti kuulijoihinsa ja jatkoi kuolemanhiljaisuuden vallitessa:

— Kun toista sähkösanomaa äsken luettiin, lennähti mieleeni: jospa k a i k k i sähkösanomat ovat tuollaisia . . . ?

Luultavasti monet tunsivat sen — minulle se oli elämäni hirveimpiä hetkiä. Tuntui aivankuin tuolla ovipuolella olisi seisonut kammottava kummitus, suunnattomat yökönsiivet ylettyen yli salin — joka julmasti tuijottaa ihmisjoukkoa lasittunein, veripunaisin silmin... Ja ajatelkaa, se oli aave: s o d a n a a v e, joka tuon sähkösanoman muodossa tunkeutui viimeisen kerran ihmisten ilmoille — viimeisen kerran irvisteli voimattomassa vihassaan. Sillä nuo sanomat merkitsevät sitä, että tuo verinen aave vihdoinkin nyt syöstään takaisin ikuiseen pimeyteen! Se ei saa enää koskaan palata!

Hänen äänensä sattui jokaiseen sytyttävänä, salaperäisenä sähköaaltona — miltei tietämättään huusivat kaikki kiihkeän innostuksen vallassa:

— Ei koskaan!

— Pois sota!

— Pois! Pois!

— Militarismin viime rikos on hyvä kyllä myöskin kamala varoitus: »tällainen olen». Sen puolustajat eivät siis uskalla julkisesti enää sotaa puolustaa. Ja vaikka sodan voitto maksoi kalliin hinnan, niin tuo voitto on siksi kallis. Ajatelkaa niitä mahdollisuuksia, kun militarismin nielemät henkiset ja ruumiilliset työvoimat, keksintökyky, tarmo ja lukemattomat miljaardit kansojen varoja joutuvat rauhallisen kehityksen hyväksi. Työpäivän täytyy lyhetä, hyvinvoinnin lisääntyä, ja se merkitsee terveyttä, rodun parantumista, sivistyksen kohoamista, silloin nousee pohjakerroksista joukoittain vereksiä voimia tieteiden, taiteiden hyväksi, jotka taas saattavat kehittyä aavistamattoman pitkälle. Ei tämä

mikään ihanne-yhteiskunta ole, ei silloinkaan kun yhteiskuntajärjestelmä muuttuu sosialistiseksi. Sitä ei saavuteta koskaan. Ihmiskunta menee aina eteenpäin. Miten se olonsa järjestää, emme tiedä, mutta niinkuin militarismin kukistuminen lisää hyvinvointia, tulee ihmiskunta yhä kehittymään, sivistymään, ihmiset elävät yhä täysiarvoisempaa elämää. Heidän taistelunsa ei voi olla joukkomurhaa, he katsovat säälien tätä hirveätä yötä jossa olemme harhailleet... Ja ajatelkaa että me saamme nähdä sen lopun!

Hän vaikeni syvään hengähtäen, hänen kasvonsa kalpenivat entistä kalpeammiksi, ja silmät sisäisestä riemusta loistaen jatkoi hän värisevin äänin:

— Minä siunaan elämää, että näen tämän päivän... Olen minäkin virunut viisitoista vuotta vankilassa... Omaisia ei myöskään enää ole, mutta tämä hetki korvaisi vaikka koko elämän onnettomuuden... Ajatelkaa: vuosituhansia on ihmiskunta hapuillut, eksyen, kaa-tuillen kauheassa yössä. Se on pyrkinyt eteenpäin, se on kulkenut eteenpäin, mutta vain ryömien, laahaten muassaan raskaita kahleitaan. Ja nyt juuri hälvenee tuo hirveä yö, valo leimahtaa yli maailman ja ihmiskunta nousee kahleitta, astuu ensi askeleensa valoa kohden huumaantuneena, häikäistyneenä — kuin vanki joka vuosikymmeniä kestäneitten ponnistustensa jälkeen on päässyt kaivamaansa tunnelia myöten ulos maanalaisesta komerostaan aamun kirkkauteen...! Niin häikäisee meitäkin, sillä — t ä m ä o n n y t i h m i s k u n n a n a a m u.

Marcuksesta tuntui kuin olisi rautakoura äkkiä tarttunut hänen rintaansa, puristaen tuskallisesti, tukehtuttavasti: miksei Antonius saanut tätä nähdä? Hän miltei näki taas heidän viime kohtauksensa... Mitä hän mahtoikaan tuntea, silloin, seisoessaan syksyisellä heinäpellolla, tuijottaen pimeyteen — sinne, joka pian alkaa leiskua... Marcus muisti vielä, miten hän hätäkähti, kun se tapahtui...

— Rakkaat ystäväni! — kuului taas väräjävä ääni — Muistui mieleeni eräs raamatunlause, joka sopisi julistaa nyt vasta, tänään, tällä hetkellä! Eikö totta, eikö teistäkin tunnu... että... että...

»Kansa, joka pimeydessä vaelsi, näki suuren valkeuden; ne jotka kuolon varjon maassa... asuivat...

Hän vaiken iivankuin hämmästyksen lamauttamana. Hänen kalpeille kasvoilleen ilmestyi äkkiä salaperäinen liikutus, riemu. Ja suuret silmät loistivat kuin yliluonnollisen haltioitumisen valtaamana:

— On vaikea keksiä mielikuvituksessaankaan hirtittävämpää helvettiä kuin maailma sotien tähden on ollut. Muistakaamme esim. äskeiset 3 miljoonaa — pienokaiset — mielipuolet —...

Hänen puheensa keskeytti moniääninen naisten kauhunhuuto, johon osa miehiäkin yhtyi. Puhuja jatkoi:

— Mutta nyt on tapahtunut vielä suurempi tapaus — niin valtava yksinkertaisessa jylhässä suuruudessaan, ettei maapallolla ole sellaista ennen ollut... — Puhuja hiljensi ääntään lausuessaan hitaasti ja läpitunkevasti: — Kolme päivää sitten meillä oli todellinen helveti, nyt

ei ole eikä tule olemaan — sillä ihmiskunta on päässyt, se nousee . . . nyt parhaillaan — y l ö s h e l v e t i s t ä . . .

Hänen äänensä muuttui sana sanalta yhä karheammaksi; hän rykäisikin pari kertaa, ei auttanut. Sitten ei hän enää koettanutkaan mitään sanoa: katsoi vain hymyillen kaunista hymyänsä — ja suuret kyyneleet alkoivat vieräiä hänen laihoja poskiaa myöten . . .

Marcus katsoo kuin lumottuna, kaikki katsovat — kyyneltyvin katsein . . . Vihan ja kärsimysten kovettamat miehet itkevät . . . Marcus näkee tuon harmaan pään painuvan puhujalavan reunaa vasten, mutta sitten hänen silmänsä sumenevat — hän tuntee vaipuvansa polvilleen tuolinsa viereen . . .

Marcus ei ollut itkenyt yhdeksään vuoteen, mutta nyt vierivät kuumat kyyneleet hänen poskiansa myöten. Suuri, salaperäinen ilo ja onni valtaa hänet väkevänä, huumaaavana, kaikki sekaantuu . . . Niin, niin, hän onkin vielä pieni poika . . . hän on kotona . . . Välillä välähtää että kaikki on kuvittelua, mutta hän tahtoo olla vielä kotona. Ja silloin kaikki muuttuu entistä elävämmäksi — h ä n e l ä ä s i e l l ä ! Oi mikä ilo! Kaikki kuin ennen! Hän itkee ilosta niinkuin ennenkin pidättämättä, häpeämättä. Hän on loukannut jalkansa. Juossut sisään äidin luokse, painanut päänsä tämän helmaan. Heti helpottaa poltto, tuska taukoaa kokonaan — sillä äiti silittää hänen hiuksiansa lempeällä kädellään . . .

SISÄLLYSLUETTELO:

Proloogi I, II, III, IV, V, VI	Siv.
Herääminen	
Rakkaus	29
Kotitarkastus	39
Joukkohauta	52
Tutkintovanki N:o 30	60
Entisyys	
Isä	69
Jäähyväiset	73
Kuumessa	84
Kuolleet silmät	89
Pyörteeseen	
Ostettu ihmishenki	101
Nälkälakko	105
Isku	111
Äänetön huuto	119
Kostaja	
Punainen arpi	129
Kaksintaistelu	137
Miljoonien nimessä	146
Näkymättömät voimat	
Maanalaisessa huoneessa	161
Näkymätön	189
Kaikki luhistuu	197

Myrsky lähenee

Kapina	212
Perustukset horjuvat	222
Yöllinen seikkailu	233
Juudaan julistus	240

Taistelu

Viimeinen keino	245
Veljien veri huutaa	255
Murhenäytelmiä	263
Arsenaaliin	270

Viimeinen ilta

Laulaen kuolemaan	277
Ääni pimeydestä	284
Onnellinen päätös	290
Jännittävät hetket	296

Helvetti

He eivät tiedä	305
De mortuis	316
Kadotettujen huuto	323
Hirmuisia hetkiä	326

Tulimeren rannalla

Odottamaton kohtaaminen	335
Pienokaiset	340
Mielipuolet	344
Näkyjä	349

Aamu valkenee

Ensimmäinen valonsäde	353
Korkeuteen	363
Onni kuoleman keskellä	368
Teloittajat työssä	379

Alkava elämä

Hävityksen lintu	387
Tuhanten rakkaudella vihitty	396
Uuteen elämään	403
Onnea matkalle	412

Ylös helvetistä

Marseljeesi	419
Pois sota	425
Maailma kuohuu	440
Ylös helvetistä	448